

UNITÁRIUS KALENDÁRIUM
2016

Unitárius kalendárium 2016

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház
Kolozsvár
2015

Megjelent a **BETHLEN GÁBOR** támogatásával
Alap

A fedőlapon: a marosvásárhelyi kövesdombi unitárius templom.
Az előlapon *Bálint Zsigmond*, a hátlapon *Puskás György* fotója.

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház

Szerkesztette: *dr. Andorkó Júlia Eszter*

Havi fényképek: *Czire Alpár*

A kalendárium tematikájának összeállítói: *Bálint Róbert Zoltán,*

Márkó László, Székely Kinga Réka

Jelentős évfordulók: *dr. Kovács Sándor*

Anekdóták: Szabó György: *Antik anekdoták*. Bukarest, 1978, Kriterion.

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára:

Szabó László és Márkó László

Rejtvények: *Forrai Tibor*

Műszaki szerkesztő: *Virág Péter*

Szövegkorrekció: *Kürti Miklós*

Borítóterv: *Idea Plus*

Nyomdai munkák: *Gloria nyomda és kiadóvállalat, Kolozsvár*

ISSN 2285 – 987X

ISSN-L 2285 – 987X

ELŐSZÓ A 2016. ÉVI KALENDÁRIUMHOZ

Köszöntöm az Olvasót!

Az egy örök Istené legyen a hála, hogy a kedves Olvasó újból kézbe foghatja a Magyar Unitárius Egyház 2016. évi Kalendáriumát.

Ez alkalommal is a benne található írások, elmélkedések abból a vágyból születettek, hogy unitárius híveinknek, az irántunk érdeklődőknek lelki, szellemi útvalót biztosítson egy újabb esztendő mindennapjaihoz.

A szerkesztő elv az a gondolat, hogy emberi kapcsolataink által kialakult közösségekről, „kötődéseinkről” tárjon elénk különböző vallomásokat, ezáltal megvilágítva, hogy az egyén számára mennyire fontosak ezek a közösségek, kapcsolatok.

Az ember mint Isten gyermeke „nem él önmagának” (Róm14,7). Mindannyian beleszületünk egy családi, nemzeti közösségbe. Ezekben a közösségekben való felelősségteljes élet teszi tartalmasabbá, értékesebbé az egyén mindennapjait. Kapcsolataink által tudjuk jobban igazolni, hogy Isten világához tartozunk, és Őrála akarunk alkotó kedvvel és szolgáló szeretettel bizonyoságot tenni.

A kalendáriumban található elmélkedések, írások segítsenek bennünket, hogy Istennel, embertestvéreinkkel, környezetünkkel olyan közösségben éljünk, melyben béke, bizalom, jókedv és megértő szeretet uralkodik.

Legyen ez esztendőben is a Kalendárium jó útitárs. Hitet és szeretetet erősítsen közösségeink épülésére, gazdagodására! Az Olvasót Isten áldása kísérje az új év mindennapjaiban!

Kolozsvár, 2015 decembere

Bálint Benczédi Ferenc
püspök

1. **péntek** • Újév, Fruzsina
2. **szombat** • Ábel, Ákos ▶
3. **vasárnap** • Benjámin
4. **hétfő** • Angéla, Titusz
5. **kedd** • Simon, Árpád
6. **szerda** • Gáspár, Menyhért, Boldizsár
7. **csütörtök** • Attila, Artúr
8. **péntek** • Gyöngyvér, Virág.....
9. **szombat** • Marcell, Etele
10. **vasárnap** • Melánia, Vilmos ●
11. **hétfő** • Ágota, Barna.....
12. **kedd** • Ernő, Erna.....
13. **szerda** • A vallásszabadság ünnepe, Veronika, Csongor
14. **csütörtök** • Félix, Bódog, Edömér
15. **péntek** • Loránd, Aurél
16. **szombat** • Gusztáv, Dániel.....
17. **vasárnap** • Antal, Antónia ◀
18. **hétfő** • Piroska
19. **kedd** • Sára, Sarolta
20. **szerda** • Sebestyén, Tímea
21. **csütörtök** • Ágnes
22. **péntek** • Vince, Alfonz.....
23. **szombat** • Aladár, Zelma
24. **vasárnap** • Erik, Erika, Hanga, Xénia ○
25. **hétfő** • Pál, Henrik.....
26. **kedd** • Vanda, Aba, Paula
27. **szerda** • Zsolt, Angéla
28. **csütörtök** • Károly, Karola
29. **péntek** • Adél, Eta, Emőke.....
30. **szombat** • Noémi, Gellért, Gerda.....
31. **vasárnap** • Marcella, Lujza

1782. január 1-jén Kolozsváron halt meg **Gejza József** lelkész, tanár, énekszerző, író. Nyomatásban megjelent temetési beszédei, halotti versei nem mindennapi tehetségéről tesznek bizonyosságot. (1742-ben született Homoródalmáson.)

1883. január 2-án Bencédben született **Bencédi Pál** lelkész, teológiai tanár, író. (1966. június 9-én halt meg Kolozsváron.)

1601. január 3-án halt meg **Várfalvi Kósa János**, egyházunk 4. püspöke. (Várfalván született.)

1720. január 4-én Kolozsváron halt meg **Kolozsvári Dimjén Pál** iskolaigazgató, hittudós, orvos. (1655-ben született Kolozsváron.)

1946. január 7-én halt meg **Józan Miklós** író, műfordító, egyházunk 26. püspöke. (1869. december 6-án született Tordatúron.)

1636. január 13-án Kolozsváron halt meg **Thordai János** költő, az 1632-ben megjelent unitárius énekeskönyv szerkesztője. (1597-ben (?) született Tordán.)

1886. január 13-án Mészkon született **Gálffy Zsigmond** műfordító, igazgató-tanár. (1958. december 26-án halt meg Kolozsváron.)

1885. január 15-én Torockón halt meg **Koronka Antal** unitárius lelkész, író. (1806-ban született Kövenden.)

1889. január 18-án Gyulafehérváron született **dr. Mikó Lőrinczné Zsakó Aranka**, az Unitárius Nőszövetség elnöke. (Kolozsváron halt meg 1968. május 19-én.)

1902. január 18-án Marosvásárhelyen született **Szent-Iványi Sándor** lelkész, író, politikus, a Kolozsvári Teológiai Akadémia tanára, a Polgári Demokrata Párt alapító tagja. (1983. október 16-án halt meg az A. E. Á.-ban, Lancasterben.)

1786. január 21-én halt meg **Agh István** író, természettudós, egyházunk 17. püspöke. (1709-ben született Sepsiszentkirályon.)

1721. január 21-én halt meg **Bíró Sámuel**, egyházunk első főgondnoka. (1665-ben született Homoródszentmártonban.)

1778. január 22-én Bágyonban halt meg **Uzoni-Fosztó István** lelkész, egyháztörténetíró. (1729-ben született.)

1899. január 22-én Székelyudvarhelyen született **Dobai István** lelkész, költő, a Tizenegyek egyik szerkesztője. (Meghalt 1938. szeptember 4-én Vargason.)

1. hétfő • Ignác, Enikő, Kincsó ◐
2. kedd • Karolina, Apor.....
3. szerda • Balázs, Oszkár.....
4. csütörtök • Ráhel, Andrea, Csenge, Csengele.....
5. péntek • Ágota, Ingrid, Ibla
6. szombat • Dorottya, Dóra.....
7. **vasárnap** • Amanda, Tódor

8. hétfő • Aranka, Salamon ●
9. kedd • Abigél, Csilla.....
10. szerda • Elvira, Gabriella
11. csütörtök • Elek, Dezső.....
12. péntek • Lídia, Lívia, Lilla
13. szombat • Ella, Linda
14. **vasárnap** • **Húsvét előtti 6. v.**, Bálint.....

15. hétfő • Kolos, Györgyi ◑
16. **kedd** • **Húshagyó kedd**, Julianna, Samu.....
17. szerda • Donát, Emőd.....
18. csütörtök • Konrád, Ellák, Bernadett.....
19. péntek • Zsuzsanna, Ozsvát
20. szombat • Aladár, Álmos.....
21. **vasárnap** • **Húsvét előtti 5. v.**, Eleonóra, Nóra.....

22. hétfő • Gerzson ○
23. kedd • Tas, Alfréd, Lázár
24. szerda • Mátyás.....
25. csütörtök • Géza, Vanda
26. péntek • Edina, Izabella.....
27. szombat • Ákos, Gábor.....
28. **vasárnap** • **Húsvét előtti 4. v.**, Elemér

29. hétfő • Dávid.....

1829. február 3-án Lengyelfalván született br. **Orbán Balázs** író, néprajzgyűjtő, történész, alapítványtevő. (1890. április 19-én halt meg Budapesten.)

1842. február 3-án halt meg Kolozsváron **Bölöni Farkas Sándor** útirajz- és naplóiíró. (1795. január 15-én született Bölönben.)

1879. február 8-án Nyárádszentmártonban született **Pozsonyi Szentmártoni Kálmán** igazgató-tanár, népmesegyűjtő. (Kolozsváron halt meg 1968. július 11-én.)

1802. február 13-án Kolozsvárt halt meg **Pákei József**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tudós igazgatója, az egyház főjegyzője. (1759. november 10-én született Kolozsváron.)

1820. február 13-án Szentgericén született **Jakab Elek** történettudós, Kolozsvár történetírója, Dávid Ferenc egyházalapító püspökünk első monográfusa. (1897. július 22-én halt meg Budapesten, a Kerepesi temetőben pihent. 1900-ban exhumálták, és december 24-én a kolozsvári Házsongárdban temették el a város által adományozott, főút menti díszhelyre. Síremlékét 1901. szeptember 21-én avatták fel.)

1882. február 13-án Homoródjánosfalván született **Kiss Sándor** lelkész, író, fordító. (Kolozsváron halt meg 1973. december 3-án.)

1903. február 13-án Korondon született **Simén Dániel** lelkész, teológiai tanár, író. (1969. február 25-én halt meg Kolozsváron.)

1928. február 19-én halt meg **Ferencz József** lelkész, tanár, író, műfordító, egyházunk 23. püspöke. (1845. augusztus 9-én született Alparéten.)

1. kedd • Albin, Levente
2. szerda • Lujza, Dalma, Magor **▷**
3. csütörtök • Kornél, Kornélia.....
4. péntek • Kázmér, Adrienn
5. szombat • Olivér, Adorján, Lehel.....
- 6. vasárnap • Húsvét előtti 3. v.,** Frigyes, Jenő.....

7. hétfő • Tamás
8. kedd • Zoltán
9. szerda • Franciska, Fanni, Gerő **●**.....
10. csütörtök • Ildikó, Elemér
11. péntek • Aranka, Szilárd, Teréz
12. szombat • Gergely, Ince
- 13. vasárnap • Húsvét előtti 2. v.,** Krisztina, Ida.....

14. hétfő • Matild, Pólka
- 15. kedd •** Kristóf, Lukrécia **◀**.....
16. szerda • Henriett, Henrik.....
17. csütörtök • Gertrúd, Irén
18. péntek • Sándor
19. szombat • József.....
- 20. vasárnap • Virágvasárnap,** Hubert, Klaudia, Mór

21. hétfő • Benedek, Bence.....
22. kedd • Beáta, Lea
23. szerda • Emőke, Botond, Emese **○**.....
- 24. csütörtök • Nagycsütörtök,** Gábor, Karin
- 25. péntek • Nagypéntek,** Mária, Zsolt.....
26. szombat • Emánuel, Bulcsú.....
- 27. vasárnap • Húsvét 1. napja,** Hajnalka, Alpár

- 28. hétfő • Húsvét 2. napja,** Gedeon, Johanna, Koppány.....
- 29. kedd • Húsvét 3. napja,** Jónás, Márk
30. szerda • Hunor, Magor, Zalán.....
31. csütörtök • Árpád, Ákos **▷**

1853. március 1-jén Kolozsváron született **Pákei Lajos** építészmérnök, Kolozsvár főépítésze. (1921. március 22-én halt meg Kolozsváron.)
1604. március 4-én Luslawicében halt meg **Socinus Faustus**, a lengyel anti-trinitarizmus legnagyobb teológusa. (1539. december 5-én született Sienában.)
1661. március 7-én halt meg **Beke Dániel**, egyházunk 8. püspöke.
1819. március 8-án Szentivánlaborfalván született **Berde Áron** természettudós, lapszerkesztő, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem rektora. (1892. június 25-én halt meg Kolozsváron.)
1913. március 9-én Bözödön született **Bözödi (Jakab) György** író, szociográfus, történész. (1989. november 25-én halt meg Budakeszin.)
1792. március 11-én halt meg **Suki László**. Végrendeletében minden vagyonát az Unitárius Egyházra hagyta. (1741-ben született.)
1571. március 14-én Gyulafehérváron halt meg **János Zsigmond**, Erdély első unitárius fejedelme. (1540. július 7-én született Budán.)
1888. március 14-én Homoródalmáson született **Zoltán Sándor** lelkész, író. (1979. június 24-én halt meg Budapesten.)
1882. március 20-án Fiafalván született **Kovács Lajos** lelkész, író, szerkesztő, fordító, Kovács Lajos püspök édesapja. (1942. október 20-án halt meg Brassóban.)
1724. március 23-án halt meg **Almási Gergely Mihály**, egyházunk 14. püspöke. (Homoródalmáson született 1654. január 11-én.)
1911. március 27-én Bánffyhunyadon született **Mikó Imre** jogász, műfordító, író, politikus, egyházunk főgondnoka. (Kolozsváron halt meg 1977. március 21-én.)
1888. március 28-án Nagymedeséren született **Kiss Elek** teológiai tanár, író, lapszerkesztő, egyházunk 27. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1971. december 7-én.)
1908. március 28-án Brassóban született **Szabó Sámuel** közíró, az egykori *Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet* titkára, a *Kévekötés* szerkesztője. (Brassóban halt meg 1993. szeptember 19-én.)
1839. március 29-én Felsőbencéden született **Benczédi Gergely**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgató-tanára, író. (Kolozsváron halt meg 1906. december 13-án.)
1758. március 30-án halt meg **Szentábrahámi Lombárd Mihály**, az unitáriusok „szeme, szíve, szája”, egyházunk 16. püspöke. (1683-ban született Városfalván.)

1. péntek • Szörény, Hugó
2. szombat • Áron.....
- 3. vasárnap** • Keresztély, Richárd.....
4. hétfő • Csaba, Ambrus
5. kedd • Vince, Kocsárd
6. szerda • Bíborka, Edna
7. csütörtök • Lívia, Orsolya ●
8. péntek • Dénes, Zselyke
9. szombat • Géza, Dömötör.....
- 10. vasárnap** • Zsolt, Ezékiel.....
11. hétfő • Klotild, Leó.....
12. kedd • Gyula
13. szerda • Ida, Hermina.....
14. csütörtök • Tibor, Gusztáv ◀
15. péntek • Emese, Tas.....
16. szombat • Bánk, Győző.....
- 17. vasárnap** • Rudolf, Előd.....
18. hétfő • Ilma, Andrea
19. kedd • Emma
20. szerda • Tivadar, Töhötöm
21. csütörtök • Zsombor
22. péntek • Noémi, Csilla ○
23. szombat • Béla
- 24. vasárnap** • György, Györgyi.....
25. hétfő • Márk, Csongor, Ajnácska.....
26. kedd • Boglárka, Ervin
27. szerda • Gyöngyi, Zita
28. csütörtök • Valéria.....
29. péntek • Tihamér.....
30. szombat • Ibolya, Kitti ▶

1781. április 8-án halt meg **Fejérvári Sámuel** nyelvtudós, lelkész, tanár. (1721-ben (?) született.)

1792. április 9-én Székelyszentmihályon született **Nagyernyei Kelemen Benő**, az erdélyi modern mezőgazdaság úttörője, a zsigódi Wesselényi-uradalom gazdasztije, alapítványtevő. (Szucságon halt meg 1885. június 3-án.)

1684. április 16-án halt meg **Nagysolymosi Koncz Boldizsár**, egyházunk 10. püspöke. (1624-ben született Nagysolymoson.)

1808. április 18-án Loughbourban született **John Paget** orvos, író, egyházunk lelkes támogatója, a kolozsvári *Angol Olvasókör* alapítója. (Meghalt Aranyosgyéresen 1892. április 10-én.)

1855. április 19-én Tordátfalván született **Boros György** teológiai tanár, író, egyházunk 24. püspöke. (1941. január 26-án halt meg Kolozsváron.)

1861. április 20-án Nagyajtán született **Nyiredy Géza** természettudós, a Kolozsvári Unitárius Kollégium természetrajz- és kémiatanára, a természetrajzi és vegytani laboratórium szorgalmas gyarapítója. (1914. június 17-én halt meg Kolozsváron.)

1874. április 20-án Tarcsafalván született **Ürmösi Károly** lelkész-esperes, író. (Kolozsváron halt meg 1953. február 6-án.)

1903. április 22-én Kolozsváron halt meg **Mózes András** lelkész, író, tanár. (1837. augusztus 3-án született Ürmösön.)

1868. április 23-án Firtosmartonosban született **Vári Albert** lelkész, teológiai tanár, író, az *Unitárius Irodalmi Társaság* elnöke. (Kolozsváron halt meg 1953. szeptember 22-én.)

1648. április 25-én Kolozsváron halt meg **Dálnoki Nagy Mihály** lelkész, a kolozsvári unitárius iskola igazgatója. (1612-ben (?) született Dálnokon.)

1913. április 28-án Kézdivásárhelyen született **Erdő János**, egyházunk 29. püspöke. (1996. július 27-én halt meg Kolozsváron.)

1737. április 30-án halt meg **Várfalvi Pálfi Zsigmond**, egyházunk 14. püspöke. Halála napján kelt végrendeletében külföldi peregrinációja során vásárolt könyveit a Kolozsvári Unitárius Kollégiumra hagyta.

1. **vasárnap** • Fülöp, Jakab
2. hétfő • Zsigmond
3. kedd • Irma, Tímea
4. szerda • Mónika, Flórián
5. **csütörtök** • **Áldozócsütörtök**, Erna, Kocsárd
6. péntek • Eliz, Frida, Tamara ●
7. szombat • Dalma, Tünde, Gizella
8. **vasárnap** • Győző
9. hétfő • Gergely, Beáta
10. kedd • Antónia, Jób, Míra
11. szerda • Albert, Irén
12. csütörtök • Pongrác, Johanna
13. péntek • Szervác, Imola, Imelda ◀
14. szombat • Bonifác, Julianna
15. **vasárnap** • **Püünkösöd 1. napja**, Zsófia, Izsák
16. **hétfő** • **Püünkösöd 2. napja**, Mózes, Botond
17. kedd • Andor, Ede
18. szerda • Erika, Erik, Hanga
19. csütörtök • Buda, Zoárd, Sára
20. péntek • Bernát, Hanna, Réka
21. szombat • Konstantin, Szilárd
22. **vasárnap** • Júlia, Renáta, Rita ○
23. hétfő • Dezső, Vilmos
24. kedd • Eszter
25. szerda • Orbán
26. csütörtök • Aladár, Gyöngyvér, Evelin
27. péntek • Nándor, Ágoston
28. szombat • Emil, Csanád
29. **vasárnap** • Magdolna ▶
30. hétfő • Johanna, Janka, Zsanett
31. kedd • Marietta, Matild, Angyalka

1834. május 1-jén Hosszúaszóban született **Buzogány Áron** lelkész, kormánytanácsos. (Meggalt Budapesten 1888. február 25-én.)

1610. május 5-én született Memelben (Litvánia) **Valentin Baumgart**, a kolozsvári szász unitáriusok nagyhírű papja. (1672. január 13-án halt meg Kolozsváron.)

1689. május 12-én halt meg **Szentiványi Márkos Dániel**, egyházunk 11. püspöke. (1637-ben született Sepsiszentivánban.)

1829. május 14-én Kolozsváron halt meg **Sylveszter György**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (1786-ban született Tarcsafalván.)

1925. május 15-én halt meg Kolozsváron **Péterfi Dénes** lelkész, író, műfordító. (1851. augusztus 30-án született Közéapajtán.)

1871. május 20-án Bölönben született **Tóth György** jogász, szakíró. (1942. február 19-én halt meg Budapesten.)

1937. május 22-én Tordán halt meg **Balázs Ferenc** lelkész, író. (Kolozsváron született 1901. október 24-én.)

1859. május 25-én Tordán született **Kanyaró Ferenc** irodalom- és egyháztörténész, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (Tordán halt meg 1910. március 21-én.)

1913. május 26-án Temesváron halt meg **Szentkatolnai Bálint Gábor** egyetemi tanár, nyelvész, utazó. (1844. március 13-án született Szentkatolnán.)

1892. május 29-én Marosvásárhelyen született **Tóth István** festőművész, a Kolozsvári Unitárius Kollégium rajztanára. (1964. május 21-én halt meg Kolozsváron.)

1813. május 30-án Nyáradgálfalván született **Szentiváni Mihály** költő, író, politikus, szerkesztő. (Kolozsváron halt meg 1842. december 10-én.)

1. szerda • Tünde, Álmos.....
2. csütörtök • Anita, Csilla
3. péntek • Klotild
4. szombat • Ildikó, Bulcsú.....
- 5. vasárnap** • Angéla, Ferdinánd ●

6. hétfő • Délia, Norbert, Szabolcs
7. kedd • Róbert, Levente
8. szerda • Medárd.....
9. csütörtök • Félix, Előd, Annabella
10. péntek • Margit.....
11. szombat • Barnabás, Barna
- 12. vasárnap** • János, Villó ◀.....

13. hétfő • Antal, Tóbiás, Anett.....
14. kedd • Alpár, Vazul
15. szerda • Jolán, Vid, Zója, Izolda
16. csütörtök • Juszтина
17. péntek • Laura, Teréz
18. szombat • Arnold, Márkus.....
- 19. vasárnap** • Gyárfás

20. hétfő • Keve, Illés, Szilamér ○
21. kedd • Alajos, Dalma
22. szerda • Paulina, Krisztina
23. csütörtök • Zoltán, Szidónia
24. péntek • Iván
25. szombat • Vilmos
- 26. vasárnap** • János, Pál

27. hétfő • László ▶
28. kedd • Irén, Iringó, Leó
29. szerda • Péter, Pál
30. csütörtök • Tihamér

1661. június 2-án halt meg **Járai János**, egyházunk 9. püspöke.
1878. június 4-én Tarcsafalván született **Márkos Albert** tanár, tankönyvíró, műfordító. (Székelykeresztúron halt meg 1949. november 17-én.)
1863. június 11-én Tordátfalván született **Boros Sándor**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgatója. (1900. június 28-án halt meg Kolozsváron.)
1704. június 14-én halt meg **Kmita Andrásné Wilhelm Krisztina**, egyházunk jótevője. (1656-ban született.)
1797. június 15-én Torockószentgyörgyön született **Brassai Sámuel**, az utolsó erdélyi polihisztor. (Kolozsváron halt meg 1897. június 24-én.)
1914. június 17-én halt meg **Nyiredy Géza**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium természetrajz- és kémia tanára.
1998. június 17-én Nagyváradon halt meg **László Gyula** régész, őstörténész, művészettörténész, képzőművész, egyetemi tanár. (1910. március 14-én született Kőhalomban.)
1890. június 24-én Bágyonban halt meg **Kovács Dénes** lelkész, alapítványtevő. (Kövenden született 1830-ban.)
1879. június 25-én Szentábrahámon született **Fekete Lajos** lelkész, író, költő. (Brassóban halt meg 1945. április 23-án.)
1772. június 27-én Torockószentgyörgyön halt meg **Kénosi Tőzsér János**, a tordai iskola igazgatója, lelkész, egyháztörténész. (1708-ban született Kénosban.)
1811. június 28-án Nagyajtán született **Kriza János** író, költő, népköltési gyűjtő, egyházunk 22. püspöke. (1875. március 26-án halt meg Kolozsváron.)

1. péntek • Renáta, Előd
2. szombat • Ottó.....
3. **vasárnap** • Kornél, Soma
4. hétfő • Berta, Bíborka, Rajmund ●
5. kedd • Emese, Sarolta
6. szerda • Csaba, Zsolt
7. csütörtök • Donát, Evódia.....
8. péntek • Liza, Teréz.....
9. szombat • Ruth, Vera
10. **vasárnap** • Amália, Melinda.....
11. hétfő • Nóra, Lilla, Lili, Nella
12. kedd • Izabella, Dalma ◀
13. szerda • Jenő.....
14. csütörtök • Őrs, Ulrik
15. péntek • Henrik, Örkény
16. szombat • Enikő, Kármén
17. **vasárnap** • Endre, Elek.....
18. hétfő • Frigyes, Cecília.....
19. kedd • Emília, Alfréd
20. szerda • Illés ○
21. csütörtök • Dániel, Léna
22. péntek • Mária, Magdolna.....
23. szombat • Lenke
24. **vasárnap** • Kinga, Krisztina, Kincső
25. hétfő • Jakab, Kristóf
26. kedd • Anna, Anita, Panna
27. szerda • Olga ▶
28. csütörtök • Szabolcs, Ince.....
29. péntek • Márta, Flóra
30. szombat • Judit, Jutta, Xénia
31. **vasárnap** • Oszkár, Heléna

1592. július 6-án halt meg **Hunyadi Demeter**, egyházunk 2. püspöke.

1828. július 6-án Nyárádgálfalván született **Nagy Lajos** lelkész, tanár, egyházi főjegyző, a *Keresztény Magvető* egyik alapítója. (1910. május 19-én halt meg Kolozsváron.)

1869. július 16-án Kolozsváron született **Váradi Aurél** ügyvéd, hírlapíró, az Unitárius Teológiai Akadémia és a Kollégium felügyelő gondnoka. (1931. május 9-én halt meg Kolozsváron.)

1603. július 17-én a Brassó melletti csatában esett el **Székely Mózes**, Erdély második unitárius fejedelme. (1553-ban született Székelyudvarhelyen.)

1819. július 17-én Tordán született **Köváry László**, Erdély történetírója. (1907. szeptember 25-én halt meg Kolozsváron.)

1866. július 20-án Felsőrákoson született **Ferenczy Géza** ügyvéd, lapszerkesztő, egyházunk főgondnoka. (Ürmösön halt meg 1935. március 11-én.)

1836. július 30-án Tarcsafalván született **Simén Domokos** teológiai tanár, író, műfordító. (1878. szeptember 9-én halt meg Kiskadácsban.)

1. hétfő • Péter, Reményke, Boglárka.....
2. kedd • Lehel, Hajnal ●.....
3. szerda • Hermina, Kira.....
4. csütörtök • Domokos, Kriszta.....
5. péntek • Krisztina, Zita.....
6. szombat • Berta.....
7. **vasárnap** • Ibolya.....

8. hétfő • László, Gusztáv.....
9. kedd • Emőd.....
10. szerda • Lőrinc, Blanka, Lóránt ◀.....
11. csütörtök • Tibor, Zsuzsa.....
12. péntek • Klára.....
13. szombat • Csongor, Gertrúd.....
14. **vasárnap** • Özséb, Marcell.....

15. hétfő • Mária.....
16. kedd • Ábrahám, Aba.....
17. szerda • Jácint, Anasztáz.....
18. csütörtök • Ilona, Lenke ○.....
19. péntek • Huba.....
20. **szombat** • István.....
21. **vasárnap** • Sámuel.....

22. hétfő • Menyhért.....
23. kedd • Farkas, Szidónia.....
24. szerda • Bertalan, Delinke.....
25. csütörtök • Lajos ▶.....
26. péntek • Endre, Rita, Mónika.....
27. szombat • Ellák, Gáspár.....
28. **vasárnap** • Ágoston, Mózes.....

29. hétfő • Beatrix, Erna.....
30. kedd • Rózsa, Róza.....
31. szerda • Erika, Bella, Nimród.....

1691. augusztus 1-jén halt meg **Andreas Lachovius**, a kolozsvári lengyel unitárius menekültek papja. (A lengyelországi Mekarzowban született 1627-ben.)

1880. augusztus 4-én Benczéken született **Gyallay Pap Domokos** író, újságíró, szerkesztő, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (Budapesten halt meg 1970. április 11-én.)

1915. augusztus 5-én Magyarországon született **Bodor András** történész, egyetemi tanár, a Kolozsvári Unitárius Kollégium államosítást megelőző utolsó igazgatója. (Kolozsváron halt meg 1999. október 4-én.)

1901. augusztus 7-én Alsójárán született **Ferenczi Sándor** természettudományi szakíró, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (Sopronban halt meg 1945. március 29-én.)

1846. augusztus 8-án Fiafalván született **Kovács János** igazgató, tanár, utazó, a kolozsvári *Angol Társalgó Kör* alapítója és első elnöke. (1905-ben halt meg Kolozsváron.)

1574. augusztus 8-án halt meg **Johannes Sommer** humanista költő, a kolozsvári iskola tudós igazgatója. (A németországi Pirnában született 1542-ben.)

1862. augusztus 11-én Kolozsváron halt meg **Székely Mózes** püspökhelyettes, tanár, tankönyvíró. (1805-ben született.)

1836. augusztus 16-án Kolozsváron halt meg **Molnos Dávid** teológiai tanár. (Nagyajtán született 1778-ban.)

1882. augusztus 17-én Gyulafehérváron született **Zsakó István** elmeorvos, orvosi szakíró, az *Unitárius Irodalmi Társaság* alapító tagja. (Budapesten halt meg 1966. február 6-án.)

1632. augusztus 18-án halt meg **Radecki Bálint**, egyházunk 6. püspöke. (A lengyelországi Danzigban született 1550 körül.)

1885. augusztus 20-án Küküllődombón született **Űtő Lajos** lelkész, író, lapszerkesztő. (Székelykeresztúron halt meg 1977. július 1-jén.)

1778. augusztus 21-én Abrudbányán született **Gedő József** irodalompartoló, alapítványtevő. (Kolozsváron halt meg 1855. augusztus 29-én.)

1786. augusztus 26-án Tordán született **Székely Miklós**, egyházunk 20. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1843. október 9-én.)

1. csütörtök • Egyed, Egon ●
2. péntek • Rebeka, Dorina
3. szombat • Hilda, Annamária
- 4. vasárnap • Rozália**

5. hétfő • Lőrinc, Szende
6. kedd • Ida, Zakariás, Csanád
7. szerda • Regina, Ivor
8. csütörtök • Mária, Adrienn
9. péntek • Ádám ◀
10. szombat • Attila, Hunor, Nikoletta
- 11. vasárnap • Árpád, Teodóra, Zsolna**

12. hétfő • Virág, Ibolya
13. kedd • Ludovika, Kornél
14. szerda • Szeréna, Szerénke
15. csütörtök • Enikő, Tünde, Debóra
16. péntek • Edit ○
17. szombat • Zsófia, Gyula
- 18. vasárnap • Tamás, Diána**

19. hétfő • Vilma
20. kedd • Melinda, Frida
21. szerda • Máté, Vadony, Ilka
22. csütörtök • Ottó, Móric
23. péntek • Etelka, Tekla, Polixéna ▶
24. szombat • Gellért, Mercédesz
- 25. vasárnap • Őszi hálaadás, Adorján, Kende**

26. hétfő • Jusztina
27. kedd • Albert
28. szerda • Vencel
29. csütörtök • Mihály
30. péntek • Jeromos, Őrs

1797. szeptember 13-án született Székelykálban **Aranyosrákosi Székely Sándor** író, költő, egyházunk 21. püspöke. (Marosszentkirályon halt meg 1854. január 27-én.)

1763. szeptember 14-én Kissároson született **Körmöczi János**, egyházunk 19. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1836. december 13-án.)

1559. szeptember 15-én Gyulafehérváron halt meg **Izabella királyné**, János Zsigmond édesanyja. (Krakkóban született 1519. január 18-án.)

1912. szeptember 16-án Tarcsafalván született **Benczédi Sándor** szobrászművész. (Kolozsváron halt meg 1998. január 1-jén.)

1856. szeptember 22-én, százegy éves korában halt meg Gagyban **Abrudbányai Szabó Sámuel**, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgató-tanára. (1756-ban született Abrudbányán.)

1893. szeptember 22-én Budapesten halt meg **Berde Mózsá**, az unitárius alapítványtevők fejedelme. (1815-ben született Laborfalván.)

1945. szeptember 26-án New Yorkban halt meg **Bartók Béla** zeneszerző, zongoraművész, népzene kutató. Felnőtt korában lett unitáriussá. (1881. március 25-én született Nagyszentmiklóson.)

1877. szeptember 30-án Marosvásárhelyen született **Kelemen Lajos** történész, levéltáros, egyházunk főgondnoka. (Kolozsváron halt meg 1963. július 29-én.)

2010. szeptember 30-án halt meg **Szabó Árpád** lelkész, teológiai tanár, egyházunk 30. püspöke. (Homoródszentpéteren született 1935. április 15-én.)

1. szombat • Malvin, Andrea ●
2. **vasárnap** • Petra.....
3. hétfő • Helga, Apor
4. kedd • Ferenc, Hajnalka
5. szerda • Aranka, Attila.....
6. csütörtök • Brunó, Renáta.....
7. péntek • Amália, Márk
8. szombat • Etelka, Gitta
9. **vasárnap** • Dénes ◀.....
10. hétfő • Gedeon, Bendegúz
11. kedd • Gyöngyi, Brigitta.....
12. szerda • Miksa, Rezső
13. csütörtök • Kálmán, Ede, Eduárd.....
14. péntek • Livia, Beatrix, Helén.....
15. szombat • Teréz.....
16. **vasárnap** • Gál, Mónika ○
17. hétfő • Hedvig, Rudolf.....
18. kedd • Lukács, Ambrus
19. szerda • Nándor, Ferdinánd
20. csütörtök • Irén, Artúr
21. péntek • Orsolya, Zsolt
22. szombat • Előd, Szörény ▶.....
23. **vasárnap** • Gyöngyvér.....
24. hétfő • Salamon, Ráhel
25. kedd • Blanka, Vilma, Dália.....
26. szerda • Demeter
27. csütörtök • Szabina.....
28. péntek • Simon, Kevend
29. szombat • Melinda, Szilárd
30. **vasárnap** • Kolos, Keve ●
31. **hétfő** • A reformáció ünnepe, Farkas, Kristóf

1692. október 2-án halt meg **Kövendi Nagy Mihály**, egyházunk 13. püspöke.
1798. október 3-án halt meg **Kozma Mihály** lelkész, egyháztörténetíró, a *Kénosi-Uzoni Históriajának* folytatója.
1811. október 7-én halt meg **Lázár István**, egyházunk 18. püspöke. (Torockón született 1742. szeptember 3-án.)
1837. október 7-én Kissolymosban halt meg **Augusztinovics Pál** alapítványtevő. (1763-ban született Szentábrahámon.)
1886. október 17-én született **Csíkzentkirályi Bors Mihály** szindi földbirtokos, a huszadik század legnagyobb unitárius jótévedője. (1937. január 8-án halt meg Szinden.)
1886. október 23-án Tordán született **Varga Béla** filozófus, író, egyházunk 25. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1942. április 10-én).
1901. október 24-én Kolozsváron született **Balázs Ferenc** lelkész, író, költő. (1937. május 22-én halt meg Tordán.)
1981. október 24-én Székelykeresztúron halt meg **Lőrinczi László** lelkész, szövetkezetszervező, mezőgazdasági szakíró. (Felsőrákoson született 1898. október 27-én.)
1553. október 27-én a Kálvin János vezette Genfben vallásos meggyőződéséért máglyán elégették **Szervét Mihály** spanyol orvost, teológust. (A spanyolországi Villanueva de Sijenában született 1511. szeptember 29-én.)
1821. október 29-én Szentgericén született **Jakab József** szabadságharcos, akadémista. (Száműzetésben, Görögországban halt meg 1855-ben.)

1. kedd • Marianna, Itala.....
2. szerda • Viktor, Ella.....
3. csütörtök • Győző, Szilvia, Ilka.....
4. péntek • Károly, Karola.....
5. szombat • Imre
- 6. vasárnap** • Lénárd, Krisztina
7. hétfő • Rezső, Lázár ◀.....
8. kedd • Lehel, Zsombor
9. szerda • Tivadar, Tihamér.....
10. csütörtök • Réka, Delinke.....
11. péntek • Márton
12. szombat • Emília, Levente.....
- 13. vasárnap** • Szilvia, Bulcsú.....
14. hétfő • Aliz, Albert ○
- 15. kedd** • **Dávid Ferenc halálának emléknapja**, Lipót.....
16. szerda • Ödön, Margit
17. csütörtök • Gergő, Hortenzia, Hilda.....
18. péntek • Jenő.....
19. szombat • Erzsébet.....
- 20. vasárnap** • Jolán.....
21. hétfő • Ilma, Olivér ▶.....
22. kedd • Cecília, Csilla.....
23. szerda • Kelemen, Klementina
24. csütörtök • Emma, Flóra
25. péntek • Katalin, Karin, Edina, Kata.....
26. szombat • Csongor, Virág.....
- 27. vasárnap** • **Advent 1. v.**, Elemér, Leonárd.....
28. hétfő • Stefánia.....
29. kedd • Taksony, Szabolcs ●.....
30. szerda • András, Andor

1690. november 5-én halt meg **Bölöni Bedő Pál**, egyházunk 12. püspöke.
1699. november 6-án halt meg **Petrichevich Horváth Ferenc**, az *Apologia Fratrum Unitariorum* szerzője.
1579. november 7-én a dévai várbörtönben vallásos meggyőződéséért mártírhálált halt **Dávid Ferenc**, egyházalapító püspökünk. (1520 körül született Kolozsváron.)
1873. november 11-én Várfalván született **Pálfi Márton** nyelvész, zenetanár, az új énekeskönyv szerkesztője. (1936. augusztus 11-én halt meg Kolozsváron.)
1909. november 13-án Kissolymosban született **Kovács Lajos** lelkész, teológiai tanár, író, egyházunk 28. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1994. október 2-án.)
1726. november 14-én Kolozsváron halt meg **Keresztúri Sámuel** lelkész, tanár. (1680-ban született.)
1845. november 17-én Nagyszébenben született **Gyergyai Árpád** orvostudományi szakíró. (1881. január 27-én halt meg Kolozsváron.)
1806. november 19-én Bölönben született **Mikó Lőrinc** ügyvéd, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (1872. március 10-én halt meg Kolozsváron.)
1804. november 21-én Dicsőszentmártonban halt meg **Petrichevich Horváth Ferenc** főgondnok, a *Marosvásárhelyi Konzisztórium* megszervezője. (1731-ben született.)
1643. november 22-én halt meg **Járai Sámuel** kolozsvári lelkész. (1590-ben született Tordán.)
1886. november 23-án Torockón született **Borbély István** teológiai tanár, irodalomtörténész (1932. március 20-án halt meg Kolozsváron.)
1597. november 24-én halt meg **Enyedi György** tanár, teológus, író, egyházunk 3. püspöke. (1555-ben született Nagyenyeden.)
1845. november 25-én Tordán született **id. Rédiger Géza** lelkész, költő. (1905. június 7-én halt meg Marosvásárhelyen.)
1723. november 27-én szülőfalujában halt meg **Désfalvi Simon Mihály**, egyházunk első főgondnoka. (1653-ban született Désfalván.)

1. csütörtök • Elza.....
2. péntek • Aranka, Melinda.....
3. szombat • Ferenc, Olívia
- 4. vasárnap • Advent 2. v.,** Borbála, Boróka
5. hétfő • Vilma, Ünige
6. kedd • Miklós.....
7. szerda • Ambrus, Ányos ◀.....
8. csütörtök • Márta, Mária, Emőke
9. péntek • Györgyi, Leona.....
10. szombat • Judit.....
- 11. vasárnap • Advent 3. v.,** Árpád, Dániel.....
12. hétfő • Gabriella.....
13. kedd • Luca, Lúcia, Edda.....
14. szerda • Huba, Konrád ○.....
15. csütörtök • Dezső, Valér
16. péntek • Etelka, Aletta
17. szombat • Lázár, Olimpia
- 18. vasárnap • Advent 4. v.,** Álmos, Augustza.....
19. hétfő • Viola, Nemere
20. kedd • Apor, Otília
21. szerda • Tamás ▶.....
22. csütörtök • Anikó, Márk.....
23. péntek • Viktória, Győző
24. szombat • Ádám, Éva
- 25. vasárnap • Karácsony 1. n.**
- 26. hétfő • Karácsony 2. n.,** István
- 27. kedd • Karácsony 3. n.,** János.....
28. szerda • Kamilla, Apor.....
29. csütörtök • Tamás, Tamara ●.....
30. péntek • Dávid, Zoárd
31. szombat • Szilveszter.....

1636. december 2-án halt meg **Csanádi Pál** teológus-orvos, egyházunk 7. püspöke. (Kolozsváron született 1572-ben.)
1548. december 4-én Tordán született **Bogáti Fazekas Miklós** lelkész, zsolttárfordító, költő. (Kolozsváron halt meg a század utolsó évtizedében.)
1869. december 6-án Tordatúron született **Józan Miklós** író, költő, műfordító, egyházunk 26. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1946. január 7-én.)
1955. december 8-án Homoródszentpálon halt meg **Vári Domokos** lelkész-költő. (1886. augusztus 16-án született Siménfalván.)
1810. december 15-én Providence-ben (Rhode Island, A. E. Á.) született **Ann Richmond** alapítványtevő. (1881. január 25-én halt meg.)
1841. december 26-án született **Sándor János**, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgató-tanára és jótevője.
1869. december 27-én Szentgericén született **Gál Kelemen**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgató-tanára, pedagógiai, filozófiai és történeti szakíró. (Tatabányán halt meg 1945. február 10-én.)
1890. december 27-én halt meg **Dersi János** alapítványtevő. (1831 augusztusában született Küküllővárt.)
1879. december 28-án Siménfalván született **Ürmösi József** lelkész, író, a szövetkezeti mozgalom elkötelezett híve és szervezője. (Kolozsváron halt meg 1953. január 22-én.)
1879. december 29-én Homoródjánosfalván halt meg **Jánosfalvi Sándor István** lelkész, könyvgyűjtő, író, az *Utazás a két Homoród mentén* szerzője. (1804-ben született Lókodban.)
1911. december 30-án Sófalván született **Lőrinczi Mihály** lelkész, teológiai tanár. (Budapesten halt meg 1991. február 24-én.)
1925. december 31-én Budapesten halt meg **Perczel Ferencné Kozma Flóra** író, a budapesti Dávid Ferenc Egylet alapító tagja. (1864-ben született Barcskán.)

Keresztnevek és névnapok az Unitárius Naptárban

A, Á

- Aba I. 26., VIII. 16.
Abigél II. 9.
Adél I. 29.
Adorján III. 5., IX. 25.
Adrienn III. 4., IX. 8.
Ajnácska IV. 25.
Aladár I. 23., II. 20., V. 26.
Alajos VI. 21.
Albert V. 11., IX. 27., XI. 14.
Albin III. 1
Aletta XII. 16.
Alfonz I. 22.
Alfréd II. 23., VII. 19.
Aliz XI. 14.
Alpár III. 27., VI. 14.
Amanda II. 6.
Amália VII. 10., X. 7.
Ambrus IV. 4., X. 18., XII. 7.
Anasztáz VIII. 17.
Andor V. 17., XI. 30.
András XI. 30.
Andrea II. 4., IV. 18., X. 1.
Anett VI. 13.
Angéla I. 4., I. 27., VI. 5.
Angyalka V. 31.
Anikó XII. 22.
Anita VI. 2., VII. 26.
Anna VII. 26.
Annabella VI. 9.
Annamária IX. 3.
Antal I. 17., VI. 13.
Antónia I. 17., V. 10.
Apor II. 2., X. 3., XII. 20., XII. 28.
Aranka II. 8., III. 11., X. 5., XII. 2.
Arnold VI. 18.
Artúr I. 7., X. 20.
Attila I. 7., IX. 10., X. 5.
Augusztá XII. 18.
Aurél I. 15.
Ábel I. 2.
Ábrahám VIII. 16.
Ádám IX. 9., XII. 24.
Ágnes I. 21.
Ágoston V. 27., VIII. 28.
Ágota I. 11., II. 5.
Ákos I. 2., II. 27., III. 31.
Álmos II. 20., VI. 1., XII. 18.
Ányos XII. 7.
Áron IV. 2.
Árpád I. 5., III. 31., IX. 11., XII. 11.

B

- Balázs II. 3.
Barna I. 11., VI. 11.
Barnabás VI. 11.
Bálint II. 14.
Bánk IV. 16.
Beatrix VIII. 29., X. 14.
Beáta III. 22., V. 9.
Bella VIII. 31.
Bence III. 21.
Bendegúz X. 10.
Benedek III. 21
Benjámín I. 3.
Bernadett II. 18.
Bernát V. 20.
Berta VII. 4., VIII. 6.
Bertalan VIII. 24.
Béla IV. 23.
Biborka IV. 6., VII. 4.

Blanka VIII. 10., X. 25.
Boglárka IV. 26., VIII. 1.
Boldizsár I. 6.
Bonifác V. 14.
Borbála XII. 4.
Boróka XII. 4.

Botond III. 23., V. 16.
Bódog I. 14.
Brigitta X. 11.
Brunó X. 6.
Buda V. 19.
Bulcsú III. 26., VI. 4., XI. 13.

C, Cs

Cecília VII. 18., XI. 22.
Csaba IV. 4., VII. 6.
Csanád V. 28., IX. 6.
Csenge II. 4.

Csengele II. 4.
Csilla II. 9., IV. 22., VI. 2., XI. 22.
Csongor I. 13., IV. 25., VIII. 13., XI.
26.

D

Dalma III. 2., V. 7., VI. 21., VII. 12.
Dália X. 25.
Dániel I. 16., VII. 21., XII. 11.
Dávid XII. 30.,
Debóra IX. 15.
Delinke VIII. 24., XI. 10.
Demeter X. 26.
Dezső II. 11., V. 23., XII. 15.
Délia VI. 6.

Dénes IV. 8., X. 9.
Diána IX. 18.
Domokos VIII. 4.
Donát II. 17., VII. 7.
Dorina IX. 2.
Dorottya II. 6.
Dóra II. 6.
Dömötör IV. 9.

E, É

Edda XII. 13.
Ede V. 17., X. 13.
Edina II. 26., XI. 25.
Edit IX. 16.
Edna IV. 6.
Edömér I. 14.
Eduárd X. 13.
Egon IX. 1.
Egyed IX. 1.
Elek II. 11., VII. 17.
Elemér II. 28., III. 10., XI. 27.
Eleonóra II. 21.

Eliz V. 6.
Ella II. 13., XI. 2.
Ellák II. 18., VIII. 27.
Előd IV. 17., VI. 9., VII. 1., X. 22.
Elvira II. 10.
Elza XII. 1.
Emánuel III. 26.
Emese III. 23., IV. 15., VII. 5.
Emil V. 28.
Emília VII. 19., XI. 12.
Emma IV. 19., XI. 24.
Emőd II. 17., VIII. 9.

Emőke I. 29., III. 23., XII. 8.
Endre VII. 17., VIII. 26.
Enikő II. 1., VII. 16., IX. 15.
Erik I. 24., V. 18.
Erika I. 24., V. 18., VIII. 31.
Erna I. 12., V. 5., VIII. 29.
Ernő I. 12.
Ervin IV. 26.
Erzsébet XI. 19.

Eszter V. 24.
Eta I. 29.
Etele I. 9.
Etelka IX. 23., X. 8., XII. 16.
Evelin V. 26.
Evódia VII. 7.
Ezékiel IV. 10.
Éva XII. 24.

F

Farkas VIII. 23., X. 31.
Ferdinánd VI. 5., X. 19.
Ferenc X. 4., XII. 3.
Félix I. 14., VI. 9.
Flóra VII. 29., XI. 24.
Flórián V. 4.

Franciska III. 9.
Frida V. 6., IX. 20.
Frigyes III. 6., VII. 18.
Fruzsina I. 1.
Fülöp V. 1.

G, Gy

Gabriella II. 10., XII. 12.
Gábor II. 27., III. 24.
Gál X. 16.
Gáspár I. 6., VIII. 27.
Gedeon III. 28., X. 10.
Gellért I. 30., IX. 24.
Gerda I. 30.
Gergely III. 12., V. 9.
Gergő XI. 17.
Gerő III. 9.
Gertrúd III. 17., VIII. 13.
Gerzson II. 22.

Géza II. 25., IV. 9.
Gitta X. 8.
Gizella V. 7.
Gusztáv I. 16., IV. 14., VIII. 8.
Gyárfás VI. 19.
Gyöngyi IV. 27., X. 11.
Gyöngyvér I. 8., V. 26., X. 23.
György IV. 24.
Györgyi II. 15., IV. 24., XII. 9.
Győző IV. 16., V. 8., XI. 3., XII. 23.
Gyula IV. 12., IX. 17.

H

Hajnal VIII. 2.
Hajnalka III. 27., X. 4.
Hanga I. 24., V. 18.
Hanna V. 20.

Hedvig X. 17.
Helén X. 14.
Heléna VII. 31.
Helga X. 3.

Henriett III. 16.
Henrik I. 25., III. 16., VII. 15.
Hermina IV. 13., VIII. 3.
Hilda IX. 3., XI. 17.
Hortenzia XI. 17.

Huba VIII. 19., XII. 14.
Hubert III. 20.
Hugó IV. 1.
Hunor III. 30., IX. 10.

I

Ibla II. 5.
Ibolya IV. 30., VIII. 7., IX. 12.
Ida III. 13., IV. 13., IX. 6.
Ignác II. 1.
Ildikó III. 10., VI. 4.
Ilka IX. 21., XI. 3.
Illés VI. 20., VII. 20.
Ilma IV. 18., XI. 21.
Ilona VIII. 18.
Imelda V. 13.
Imola V. 13.
Imre XI. 5.

Ince III. 12., VII. 28.
Ingrid II. 5.
Irén III. 17., V. 11., VI. 28., X. 20.
Iringó VI. 28.
Irma V. 3.
István VIII. 20., XII. 26.
Itala XI. 1.
Iván VI. 24.
Ivor IX. 7.
Izabella II. 26., VII. 12.
Izolda VI. 15.
Izsák V. 15.

J

Jakab V. 1., VII. 25.
Janka V. 30.
Jácint VIII. 17.
János VI. 12., VI. 26., XII. 27.
Jenő III. 6., VII. 13., XI. 18.
Jeromos IX. 30.
Johanna III. 28., V. 12., V. 30.
Jolán VI. 15., XI. 20.

Jób V. 10.
Jónás III. 29.
József III. 19.
Judit VII. 30., XII. 10.
Julianna II. 16., V. 14.
Jusztina VI. 16., IX. 26.
Jutta VII. 30.
Júlia V. 22.

K

Kamilla XII. 28.
Karin III. 24., XI. 25.
Karola I. 28., XI. 4.
Karolina II. 2.
Kata XI. 25.
Katalin XI. 25.

Kálmán X. 13.
Kármén VII. 16.
Károly I. 28., XI. 4.
Kázmér III. 4.
Kelemen XI. 23.
Kende IX. 25.

Keresztély IV. 3.
Keve VI. 20., X. 30.
Kevend X. 28.
Kincsó II. 1., VII. 24.
Kinga VII. 24.
Kira VIII. 3.
Kitti IV. 30.
Klaudia III. 20.
Klára VIII. 12.
Klementina XI. 23.
Klotild IV. 11., VI. 3.

Kocsárd IV. 5., V. 5.
Kolos II. 15., X. 30.
Konrád II. 18., XII. 14.
Konstantin V. 21.
Koppány III. 28.
Kornél III. 3., VII. 3., IX. 13.
Kornélia III. 3.
Kristóf III. 15., VII. 25., X. 31.
Kriszta VIII. 4.
Krisztina III. 13., VI. 22., VII. 24., VIII.
5., XI. 6.

L

Lajos VIII. 25.
Laura VI. 17.
László VI. 27., VIII. 8.
Lázár II. 23., XI. 7., XII. 17.
Lea III. 22., VI. 28.
Lehel III. 5., VIII. 2., XI. 8.
Lenke VII. 22., VIII. 18.
Leona XII. 9.
Leonárd XI. 27.
Leó IV. 11.
Levente III. 1., VI. 7., XI. 12.
Léna VII. 21.
Lénárd XI. 6.
Lili VII. 11.
Lilla II. 12., VII. 11.

Linda II. 13.
Lipót XI. 15.
Liza VII. 8.
Lídia II. 12.
Lívia II. 12., IV. 7., X. 14.
Loránd I. 15.
Lóránt VIII. 10.
Lőrinc VIII. 10., IX. 5.
Luca XII. 13.
Ludovika IX. 13.
Lujza I. 31., III. 2.
Lukács X. 18.
Lukrécia III. 15.
Lúcia XII. 13.

M

Magdolna V. 29., VII. 22.
Magor III. 2., III. 30.
Malvin X. 1.
Marcell I. 9., VIII. 14.
Marcella I. 31.
Margit VI. 10., XI. 16.
Marianna XI. 1.
Marietta V. 31.
Matild III. 14., V. 31.

Mária III. 25., VII. 22., VIII. 15.,
IX. 8., XII. 8.
Márk III. 29., IV. 25., X. 7., XII. 22.
Márkus VI. 18.
Márta VII. 29., XII. 8.
Márton XI. 11.
Máté IX. 21.
Mátyás II. 24.
Medárd VI. 8.

Melánia I. 10.
Melinda VII. 10., IX. 20., X. 29., XII. 2.
Menyhért I. 6., VIII. 22.
Mercédesz IX. 24.
Mihály IX. 29.
Miklós XII. 6.

Miksa X. 12.
Míra V. 10.
Mónika V. 4., VIII. 26., X. 16.
Mór III. 20.
Móric IX. 22.
Mózes V. 16., VIII. 28.

N

Nándor V. 27., X. 19.
Nella VII. 11.
Nemere XII. 19.
Nikoletta IX. 10.

Nimród VIII. 31.
Noémi I. 30., IV. 22.
Norbert VI. 6.
Nóra II. 21., VII. 11.

O, Ö

Olga VII. 27.
Olimpia XII. 17.
Olivér III. 5., XI. 21.
Olívia XII. 3.
Orbán V. 25.
Orsolya IV. 7., X. 21.
Oszkár II. 3., VII. 31.

Otília XII. 20.
Ottó VII. 2., IX. 22.
Ozsvát II. 19.
Ödön XI. 16.
Örkény VII. 15.
Örs VII. 14., IX. 30.
Özséb VIII. 14.

P

Panna VII. 26.
Paula I. 26.
Paulina VI. 22.
Pál I. 25., VI. 26., VI. 29.
Petra X. 2.

Péter VI. 29., VIII. 1.
Piroska I. 18.
Polixéna IX. 23.
Pongrác V. 12.
Pólika III. 14.

R

Rajmund VII. 4.
Ráhel II. 4., X. 24.
Rebeka IX. 2.
Rege IX. 7.
Regina IX. 7.
Reményke VIII. 1.
Renáta V. 22., VII. 1., X. 6.

Rezső X. 12., XI. 7.
Réka V. 20., XI. 10.
Richárd IV. 3.
Rita V. 22., VIII. 26.
Rozália IX. 4.
Róbert VI. 7.
Róza VIII. 30.

Rózsa VIII. 30.
Rudolf IV. 17., X. 17.

Ruth VII. 9.

S, Sz

Salamon II. 8., X. 24.
Samu II. 16.
Sarolta I. 19., VII. 5.
Sámuel VIII. 21.
Sándor III. 18.
Sára I. 19., V. 19.
Sebestyén I. 20.
Simon I. 5., X. 28.
Soma VII. 3.
Stefánia XI. 28.
Szabina X. 27.

Szabolcs VI. 6., VII. 28., XI. 29.
Szende IX. 5.
Szeréna IX. 14.
Szerénke IX. 14.
Szervác V. 13.
Szidónia VI. 23., VIII. 23.
Szilamér VI. 20.
Szilárd III. 11., V. 21., X. 29.
Szilveszter XII. 31.
Szilvia XI. 3., XI. 13.
Szörény IV. 1., X. 22.

T

Taksony XI. 29.
Tamara V. 6., XII. 29.
Tamás III. 7., IX. 18., XII. 21., XII. 29.
Tas II. 23., IV. 15.
Tekla IX. 23.
Teodóra IX. 11.
Teréz III. 11., VI. 17., VII. 8., X. 15.
Tibor IV. 14., VIII. 11.

Tihamér IV. 29., VI. 30., XI. 9.
Titusz I. 4.
Tivadar IV. 20., XI. 9.
Tímea I. 20., V. 3.
Tóbiás VI. 13.
Tódor II. 7.
Töhötöm IV. 20.
Tünde V. 7., VI. 1., IX. 15.

U, Ű

Ulrik VII. 14.

Űnige XII. 5.

V

Vadony IX. 21.
Valér XII. 15.
Valéria IV. 28.
Vanda I. 26., II. 25.
Vazul VI. 14.
Vencel IX. 28.

Vera VII. 9.
Veronika I. 13.
Vid VI. 15.
Viktor XI. 2.
Viktória XII. 23.
Villó VI. 12.

Vilma IX. 19., X. 25., XII. 5.
Vilmos I. 10., V. 23., VI. 25.
Vince I. 22., IV. 5.

Viola XII. 19.
Virág I. 8., IX. 12., XI. 26.

X

Xénia VII. 31.

Z, Zs

Zakariás IX. 6.
Zalán III. 30.
Zelma I. 23.
Zengő II. 18.
Zita IV. 27., VIII. 5.
Zoárd V. 19., XII. 30.
Zoltán III. 8., VI. 23.
Zója VI. 15.
Zsanett V. 30.

Zselyke IV. 8.
Zsigmond V. 2.
Zsolna IX. 11.
Zsolt I. 27., III. 25., IV. 10., VII. 6., X.
21.
Zsombor IV. 21., XI. 8.
Zsófia V. 15., IX. 17.
Zsuzsa VIII. 11.
Zsuzsanna II. 19.

Egyházi ünnepeink 2016-ban

január 13., szerda: *a vallásszabadság napja*
március 20., vasárnap: *virágvasárnap*
március 25., péntek: *nagypéntek*
március 27., vasárnap: *húsvét*
május 5., csütörtök: *áldozósütörtök*
május 15., vasárnap: *pünkösd*
szeptember 25., vasárnap: *őszi hálaadás*
október 31., hétfő: *a reformáció ünnepe*
november 15., kedd: *Dávid Ferenc halálának emléknapja*
november 27., vasárnap: *advent első vasárnapja*
december 25., vasárnap: *karácsony*

Nemzeti ünnepeink

március 15., kedd: *az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc emléknapja*
augusztus 20., vasárnap: *az államalapító Árpád-házi Szent István király emlékünnepe*
október 23., vasárnap: *az 1956-os forradalom és szabadságharc emléknapja*

Húsvét időpontja a nyugati és a keleti szertartású egyházaknál (2016–2026)

2016. március 27. és május 1.	2022. április 17. és április 24.
2017. április 16. és szintén április 16.	2023. április 9. és április 16.
2018. április 1. és április 8.	2024. március 31. és május 5.
2019. április 21. és április 28.	2025. április 20. és szintén április 20.
2020. április 12. és április 19.	2026. április 5. és április 12.
2021. április 4. és május 2.	

Jelentős évfordulók 2016-ban

450 éve

- 1566. január 20-án mondta **Dávid Ferenc** a kolozsvári nagytemplom szószékén az első unitárius szellemű prédikációt. Ezzel megkezdődött az élőszóval és irodalmilag folytatott hitviták sora.
- 1566. március 15-én tartották az első hitvitázó zsinatot a lutheránus-kálvini és a **Dávid Ferenc** által képviselt szabadelvű reformációi irány között. A zsinat kimondotta, hogy a keresztény hitnek egyedüli alapja az „apostoli hitvallás”, mely Isten igéjével megegyezik és a keresztény ember üdvösségére szükséges ismereteket magában foglalja. Ez a határozat az új reformációi irány első tárgyi megnyilatkozásának tekinthető.
- 1566. április 24–27. napjain volt a gyulafehérvári első hitvita, **János Zsigmond** fejedelem és tanácsosai jelenlétében. Itt tették először nyilvánosan vita tárgyává az Isten egységét és háromságát.
- 1566. május 19-én tartották a marosvásárhelyi hitvitát. **Dávid Ferenc** a gyulafehérvári és a marosvásárhelyi hitvitákon megfogalmazott hitvallás alapján kátét dolgozott ki és jelentetett meg.

445 éve

- 1571. január 6–14. napjain tartott marosvásárhelyi országgyűlés újra kimondta, hogy „az Isten igéje mindenütt szabadon prédikáltassék, a confessióért senki meg ne bántassék, se prédikátor, se hallgató”.
- 1571. március 14-én meghalt **János Zsigmond** fejedelem. Szenvedélyes könyvbarát volt, nyolc nyelven beszélt, kiváló lovas volt, és rajongott a muzsikáért. Örök érdeme, hogy Erdély rendjeivel Európa-szerte páratlan szabadelvű vallás- és egyházpolitikai rendszert alkotott meg. Azon fáradozott, hogy országának Szászsebesen egytemet alapítson, hogy a reformáció során kialakult felekezetek békében éljenek egymás mellett. Az utód nélkül elhunyt fejedelmet a gyulafehérvári székesegyházban helyezték nyugalomra. Az első unitárius fejedelem s az utolsó választott magyar király fölött Dávid Ferenc és Johann Sommer mondott temetési beszédet. Halála után az ellenreformáció és a vele párhuzamos ortodox protestáns reakció, mely Európa-szerte erősödött, megállította az unitarizmus térhódítását.

- 1571. szeptember 17-én az új fejedelem, **Báthory István** megtiltotta rendeletével a régi és új teológiai munkák engedély nélküli nyomtatását és terjesztését. Elvette az unitáriusoktól a gyulafehérvári nyomdát. Intézkedéseivel kezdetét vette az unitáriusok háttérbe szorítása.

415 éve

- 1601. január 3-án halt meg **Várfalvi Kósa János**, egyházunk negyedik püspöke.

410 éve

- 1606. május 30-án született **Linczigh János** céhmester, városbíró, emlékiró, Kolozsvár megmentője, aki bátor magatartásával óvta meg városát a török dúlástól. (Kolozsváron halt meg 1679. július 8-án.)

390 éve

- 1626-ban állította össze és adta ki **Radecke (Radeczki) Bálint** püspök az első egyházi rendtartást.

380 éve

- 1636. január 13-án halt meg **Thordai János** költő, az 1632-ben megjelent unitárius énekeskönyv szerkesztője. Írói munkásságának legjelentősebb része a 150 zsoltár verses fordítása.
- 1636. december 2-án halt meg Kolozsváron **Csanádi Pál** teológus, orvos, unitárius püspök.

360 éve

- 1656-ban született **Kmita Andrásné Wilhelm Krisztina**, egyházunk jótévője (meghalt 1704. június 4-én).

355 éve

- 1661. március 7-én halt meg **Beke Dániel**, egyházunk nyolcadik püspöke.
- 1661. június 2-án halt meg **Járai János**, egyházunk kilencedik püspöke.
- 1661-ben halt meg **Árkosi Tegző Benedek**, a kolozsvári főiskola tudós tanára, a XVII. század kiváló unitárius teológusa. Munkáit a dési egyezség szigorú könyvcenzúrája miatt nem lehetett kiadni.

325 éve

- 1691-ben indult meg az ellenreformáció birodalmi támogatottsággal, a **Lipót**-féle hitlevél kihirdetése nyomán. Az ellenreformáció több mint másfélszáz évig tartott, egyházunkra súlyos megpróbáltatásokat hozott.
- 1691. augusztus 1-jén halt meg **Andreas Lachovius**, a kolozsvári lengyel unitárius menekültek papja.

320 éve

- 1696. február 6-án állították fel a kolozsvári unitárius nyomdát **özv. Kmita Andrásné Wilhelm Krisztina** adományára segítségével. A nyomda első kiadványai között tartjuk számon Koncz Boldizsár káteját és az egyházi énekeskönyvet. A nyomdát 1716-ban a többi egyházi javakkal együtt elvették az unitáriusoktól.

300 éve

- 1716. március 30-án a **Habsburg**-hatalom katonai erővel elfoglaltatta a kolozsvári egyházközség valamennyi templomát a hozzátartozó javakkal együtt. Hasonló templomfoglalások máshol is történtek. 1718-ban ugyanilyen sorsra jutott a kolozsvári főtéri iskola, szintén erőszakkal foglalták el a tordai (1721), a sepsiszentiváni és a laborfalvi (1725), a szőkefalvi (1745), a szentháromsági (1764), a sinfalvi (1772), az abrudbányai (1778), a bordosi (1779) és a sepsikőröspataki (1781) unitárius templomot. A templomaiktól megfosztott kolozsvári unitáriusok közel 80 éven át magánházaknál és imaházaknál tartottak istentiszteleteket.

295 éve

- 1721. január 21-én halt meg **Bíró Sámuel**, az Unitárius Egyház első főgondnoka, akit Szentábrahámi Lombárd Mihály „Erdély Atlaszának” nevezett jogtudományi ismereteinek alaposságáért.

290 éve

- 1726. november 14-én halt meg **Keresztúri Sámuel** tudós pap, tanár. Több kötetet kitevő latin és magyar nyelven írt prédikációi, kommentárjai kéziratban maradtak.

235 éve

- 1781-ben jelent meg **II. József császár** *Türelmi rendelete*, amely az ellenreformáció önkényeskedéseit kívánta korlátozni, és a felekezeti békét szolgálni.
- 1781. április 8-án halt meg **Fejérvári Sámuel** nyelvtudós, lelkész, tanár. Egyéb szellemi kincsei mellett tizenhét kötet prédikációt hagyott az utókorra. (1721-ben született.)

230 éve

- 1786. január 21-én halt meg **Agh István** író, természettudós, egyházunk 17. püspöke. Amsterdam, Leiden és Halle egyetemeken tanult, kéziratok teológiai jegyzetei mellett kolozsvári tanítványainak természetföldrajzi és fizikai jegyzeteket is készített. (1709-ben született Sepsiszentkirályon.)
- 1786. augusztus 26-án született Tordán **Székely Miklós**, egyházunk 20. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1843. október 9-én.)
- 1786-ban a nagyajtai zsinaton választották meg püspöknek **Lázár Istvánt**, akinek püspöksége alatt az évszázados elnyomás után céltudatos egyházépítői munka vette kezdetét.

225 éve

- 1791. február 14-én és április 16-án kelt **Suki László** főiskolai felügyelőgondnok (1741–1792) azon ajándéklevele és végrendelete, amelyben összes szerzeményét az egyháznak és a főiskolának hagyta. Ezáltal épülhetett fel a kolozsvári főiskola harmadik ingatlanja.

210 éve

- 1806. november 19-én született Bölönben **Mikó Lőrinc** ügyvéd, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. Főműve a kéziratban maradt unitárius kánonok gyűjteménye az egyház megalakulásától 1848-ig. (1872. március 10-én halt meg Kolozsváron.)

205 éve

- 1811. június 28-án született **Kriza János** író, költő, népköltési gyűjtő, egyházunk 22. püspöke. A nagyajtai születésű püspök berlini tanulmányévei során találkozott a Grimm testvérek népmesegyűjtésével, ez irányította érdeklődését a magyar népköltészet felé. A Magyar Tu-

dományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja volt. (Kolozsváron halt meg 1875. március 26-án.)

- 1811. október 7-én halt meg **Lázár István**, egyházunk tizennyolcadik püspöke.

200 éve

- 1816. január 13-án született Kolozsváron **Káli Nagy Elek** főgondnok. (1878. január 7-én halt meg Kolozsváron.)

195 éve

- 1821. április 30-án az angol unitáriusok levelet küldtek az erdélyi unitárius egyháznak, amelyben ismertették történetüket, vallásukat, akkori helyzetüket. Ezzel a levéllel vette kezdetét az Angol Unitárius Egyházzal való kapcsolat.
- 1821. október 29-én Szentgericén született **Jakab József**, az író Jakab Elek öccse, szabadságharcos, akadémista. (Száműzetésben, Görögországban halt meg 1855-ben.)

185 éve

- 1831-ben **Bölöni Farkas Sándor** amerikai utazása során ismertette az ottani unitáriusokkal az erdélyi unitárius egyház történetét és hitelveit, az ő közvetítésével indult meg a levelezés a két egyház között.

180 éve

- 1836. július 30-án Tarcsafalván született **Simén Domokos** teológiai tanár, író, műfordító. (1878. szeptember 9-én halt meg Kiskadácsban.)
- 1836. augusztus 16-án halt meg **Molnos Dávid** teológiai tanár, fordító.
- 1836. december 13-án halt meg **Körmöczi János** püspök, filozófus.

170 éve

- 1846. augusztus 8-án Fiafalván született **Kovács János** igazgató-tanár, utazó, a kolozsvári Angol Társalgó Kör alapítója és első elnöke. (Kolozsváron halt meg 1905. január 25-én.)

165 éve

- 1851. augusztus 30-án Középjátsán született **Péterfi Dénes** lelkész, író, műfordító. (1925. május 25-én halt meg Kolozsváron.)

160 éve

- 1856. május 21-én halt meg **Szolga Ferenc**, a székelykeresztúri gimnázium tanára.
- 1856. szeptember 22-én halt meg **Abrudbányai Szabó Sámuel**, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgatója és tanára.

155 éve

- 1861. április 20-án Nagyajtán született **Nyiredy Géza**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium természetrajz- és kémiatanára, a természetrajzi és vegytani laboratórium szorgalmas gyarapítója. (Meghalt 1914. június 17-én Kolozsváron.)

150 éve

- 1866. július 27-én született Felsőrákoson **Ferenczy Géza** ügyvéd, lapszerkesztő, főgondnok, az Országos Magyar Párt tagja. (Ürmösön halt meg 1935. március 11-én.)

145 éve

- 1871. május 20-án született **Tóth György** jogász, szakíró, az egyház jogügyi bizottságának tagja. (1942. február 19-én halt meg.)

140 éve

- 1876. augusztus 27-én az árkosi zsinat **Ferencz Józsefet** (1835–1928) választotta meg püspöknek.
- 1876. október 19-én **Baldácsi Antal** római katolikus vallású jótévő alapítványt tett a protestáns egyházak segélyezésére.
- 1876-ban létesült az egyház első nyugdíj- és segélyező alapja.

135 éve

- 1881. március 25-én Nagyszentmiklóson született **Bartók Béla** zeneszerző, zongoraművész, népzenekutató. Felnőtt korában lett unitáriussá, New Yorkban halt meg 1945. szeptember 26-án.

130 éve

- 1886. január 13-án született Mészkon **Gálffy Zsigmond** műfordító, az Unitárius Kollégium igazgatója.

- 1886. augusztus 16-án halt meg **Vári Domokos** lelkész, költő, aki Siménfalván született.
- 1886. október 17-én született **Csikszentkirályi Bors Mihály** földbirtokos, főgondnok, a 20. század legnagyobb alapítványtevője.
- 1886. október 23-án született Tordán **Varga Béla** filozófus, teológus, egyházunk huszonötödik püspöke. (Kolozsváron halt meg 1942. április 10-én.)
- 1886. november 23-án született Torockón **Borbély István** irodalomtörténész, teológiai tanár. (M meghalt 1932. március 20-án Kolozsváron.)

120 éve

- 1896-ban megalakult az **Unitárius Lelkészkör**.

115 éve

- 1901. augusztus 7-én Alsójárán született **Ferenczi Sándor** természetudományi szakíró, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (1945. március 29-én Sopronban lőtték agyon nyilas táborigényű csendőrök.)
- 1901. október 24-én Kolozsváron született **Balázs Ferenc** lelkész, író, költő, a *Tizenegyek antológiájának* egyik szerzője. (Tordán halt meg 1937. május 22-én.)

105 éve

- 1911. március 27-én Bánffyhunyadon született **Mikó Imre** jogász, műfordító, író, politikus, egyházunk főgondnoka. (1977. március 21-én halt meg Kolozsváron.)
- 1911. december 30-án Sófálván született **Lőrinczi Mihály** lelkész, teológiai tanár. (Budapesten halt meg 1991. február 24-én.)

85 éve

- 1931. január 12-én Vargyason született **Borbáth Károly** történetszakértő. (1980. április 20-án halt meg Vargyason.)

80 éve

- 1936. augusztus 11-én halt meg Kolozsváron **Pálfi Márton** nyelvész, zenetanár, a máig használatban levő énekeskönyv szerkesztője.

70 éve

- 1946. január 7-én halt meg Kolozsváron **Józan Miklós** unitárius püspök, író-költő.
- 1946. szeptember 15-én a székelykeresztúri zsinat **Kiss Elek** teológiai tanárt és főjegyzőt választotta meg püspöknek.

50 éve

- 1966. február 6-án halt meg Budapesten **Zsakó István** ideggyógyász, pszichiáter, az Unitárius Irodalmi Társaság tagja.
- 1966. április 23-án halt meg **Shakirov Sebestyén** unitárius vallásra áttért festőművész, a nagybányai festőiskola jeles tagja.
- 1966. június 9-én halt meg Kolozsváron **Benczédi Pál** teológiai tanár, könyvtáros, műfordító.

30 éve

- 1986. május 26-án halt meg Kolozsváron **László Tihamér** fizikus, egyetemi tanár.

20 éve

- 1996. június 7-én halt meg Kolozsváron **Szabó Dezső** kolozsvári unitárius lelkész.
- 1996. július 27-én halt meg **Erdő János** teológiai tanár, püspök.

Albert-Nagy Ákos**JÁRT UTAT A JÁRATLANÉRT? HAGYD EL MOST!**

„Uram, engedd meg, hogy előbb elmenjek, és eltemessem apámat.” Jézus így válaszolt neki: „Hadd temessék el a halottak a halottaikat, te pedig menj el, és hirdesd az Isten országát!” Egy másik is ezt mondta: „Követlek, Uram, de előbb engedd meg, hogy búcsút vegyek házam népétől.” Jézus pedig így felelt: „Aki az eke szarvára teszi a kezét, és hátratekint, nem alkalmas az Isten országára.” (Lk 9,59–62)

Járt utat a járatlanért el ne hagyj – sulykolják aggódó ősapáink, kik bejárták hosszú életutaikat, s tán már elfogyott az útravalóul pakolt kényerük java is. Járt utat a járatlanért el ne hagyj – tanítják azok, kiknek az orrára koppintottak szigorú és kegyetlen rendszerek, ha egy kicsit is letértek a szabályos, jól bejártott vagy elvárt ösvényekről. Járt utat a járatlanért el ne hagyj – mondják azok, akik betartják a szigorúan jelzett útvonalakat, és örvendenek annak, hogy még élnek. Beérik a kevéssel is, amit a forgalmas utak szmogján keresztül mintha-mintha látni vélnének. Mintha-mintha... mintha élnének. De mit tehet egy álmodó, fiatal és szabad lélek, aki előtt ott áll még az egész élet? Járja e kitaposott utakat, és a táj, amely elébe tárul, hétköznapiak és színtelennek tűnik. Kitaposott, betonba öntött sávok sokasága, melyeket az illatok és színek helyett csak a szürke, monoton út pora száll be...

Egy dolog azonban biztos. Valamikor a járt utak is járatlanok voltak. Valakinek el kellett indulnia egyszer, hogy járhatóvá tegye a járatlanokat azok számára, kik féltek elindulni. Őket nevezik úttörőknek. Ők azok, akik azon törték a fejüket, hogy hogyan lehetne új életet vinni az elhalt, kitaposott, kizsákmányolt tájakba, hogy azok ismét festőien pompáz-

hassanak, s az emberi lelkeket gyönyörködtessék. Ezek a kincsek azonban nem a főutak mellett, de még nem is a kiserdei, könnyű sétaösvények mentén találhatóak, hanem egyenesen a vad, ismeretlen tájak sűrűjében. Az élet rengetegében, hova csak a járatlan utak vezetnek.

Éppen ezért, aki elindul ilyen járatlan utakon, az elején nagyon egyedül van. És bár nagy bátorsága veszi rá arra, hogy új utat kezdjen, mégis az első lépései a legbizonytalanabb és legbátortalanabb totyogás. Mert nincsen térkép, melybe kapaszkodhat. Nincsen ösvény, amelyet követhetne. Minták nélkül halad a sűrűben, egyre beljebb, egyre beljebb, hol mindentől és mindenkitől egyre távolabb kerül. Ráadásul még beszűrődik a távolban jajveszékítő aggodalom hangja is: „Jaj, édes fiam, merre indultál? Hát hol van az eszed? Tudod te, egyáltalán mit csinálsz? Nem lesz ez jó neked! Bele fogsz pusztulni, nem fog sikerülni...” Kétségtelen, hogy az úttörők, akik utat törnek maguknak az élet dzsungelében, az elején rettegnek az úttól, amibe belevágtak. Mert még ott vannak közelükben a biztonságos sétányok, a fényes, előre látható, kiszámított jövővel kecsegtető márványból kirakott utak. Mert még vissza lehet fordulni. Mert még arcukat simogatja az aggódó anyák mély sóhajtása. Mert még... mert még. Mert még nem érezték soha ennyire kicsinek magukat egy ilyen nagy úthoz, nem voltak soha ennyire magukra hagyottak, és a nagy bozótól még nem látták soha ennyire kilátástalannak az életet.

Azonban van egy pont, létezik egy mélység, ahol egyszerre elhallgat minden külső zaj, megszűnik minden jajveszékélés. S a megnyugodott elme meghallja belső zenéjét: a szív hangját. S ott bent a mélyben az Istenét kereső lélek megtalálja valódi tartalmát – mert a lélek Istent keresi, és egyszer csak rátalál. S amikor Isten betölti az úrt, akkor a lélek megte-lik igazi tartalommal, eredeti, isteni tartalmával. Attól a pillanattól kezdve a sűrű rengetegben egy csapásra kirajzolódnak a járható utak. A megérzések iránytűi GPS-pontossággal sugallják az utat, amerre haladni érdemes. S a szabad lélek egyetlen hűséges útítársával, az Istennel karöltve éneklő örömujjongva: „*Ha magadba nézel, és azt látod, hogy a szíved tiszta, akkor jó az út, amin jársz, és többé ne is fordulj vissza.*”

A csoda ott rejlik minden sűrű erdő, minden beláthatatlannak tűnő bozót mélyén! Hagyd hát a járt utakat, Testvérem! Hagyd a biztonságot! Hagyd a kényelmet! Az élet kaland, és az ismeretlen táj felfedezendő kincseket rejt. Indulj el! Merj elindulni! Új év, új utak, új élet!

HÓVÁR

– vignetta –

vagyis játék egy felvonásban, de bővíthető azzal, hogy a hóvár fogalma behelyettesíthető bármi Istenhez kötődő fogalommal

Nem tudom, hogy ma mennyire értelmes beszélni arról, hogyan készül egy hóvár. Vagyis egy hóból készült építmény. Azért vagyok ezzel gondban, mert a mostanig épített összes hóvár elolvadt.

Mégis fontos alkotási folyamatként élem meg a hóvárépítést.

A hóvár építése már hajnalban elkezdődik, az ágyban. Amikor fölérdek, és kinézek az ablakon, akkor azt azzal a céllal teszem, hogy megállapítsam, vajon az éjjel *lett-e hó*? Arról ugyanis nagyon keveset tehet egy falusi ember, hogy hull-e a hó. Viszont az valami, ha hull a hó.

A következő lépés annak a megállapítása, hogy valóban friss hó hullt, és hogy mennyire vastag. Ebből aztán rögtön lehet következtetni – és ez nemcsak elvont művelet, hanem konkrét, fizikai tapintást kísérő tapasztalat –, hogy a hótakaró nem csak a képzelet szüleménye.

Az ezt követő lépés, hogy valóságosan belelépek a hóba. Ekkor már fel vagyok öltözve, hiszen nemcsak *bolondkodni* akarok, hogy pizsamában kifussak az udvarra. Az első mozzanat a friss hóba való lépés szokott lenni. Vagyis meg kell állni a friss hóban. Ez egy rituális mozdulat. Csak azért van, mert valami olyasmi hálafélét érzek, hogy igazán nem tehetek semmit, nem tőlem függött ez a gyönyörűség, hogy ilyen szép, szűzies, tiszta történésnek vagyok a részese. Akinek nem tartott lépés a friss hóbeli első lábnyoma, az már lelépett a hóvár építéséhez vezető ösvényről.

Hogyan kezdem el a hóvár építését? Nyilván azon már túl vagyok, hogy mit akarok a friss hóval. Többféleképpen el lehet kezdeni. Vödörrel (vagy vederrel – attól függ, hogy melyik vidéken épül a hóvár), lábával vagy bármilyen más formával: mintával, matricával stb. lehet kezdeni. Ennek a kezdésnek az a hátránya, hogy már eleve adott lesz egy forma.

Ezt nevezem kultúrának.

A megformázás annyi, mint tudatosulása kultúrafüggőségünknek, mint ahogy a nagy fehér hómezőben való ténfergéselem valamilyen céltudatos irányt követ.

A másik lehetőség az, hogy tetszés szerint, szabad kézzel fogok hozzá.

Készítek egy hógolyót a tenyereimmel. Két tenyér alkotja a markot. Tehát van egy marokbéli hógolyóm. Itt viszont megint el kell döntsem, hogy szabad kézzel vagy kesztyűvel dolgozom. Nem mindegy, hogyan érintem, fogom meg a havat. A kesztyű egyrészt megfoszt a közvetlen érintés lehetőségétől, és a meleg látszatát kelti. Olyan, mint álarcban csókolózni.

Ebben az esetben a hideg is hozzátartozik az alkotáshoz. (Van, amikor melegben alkotunk.)

Ahogy megérintettem, már anyag lesz a kezemben. A másik dolog pedig az, hogy a golyók vagy bármilyen forma létrehozásánál figyelni kell arra, hogy kiszakítom vagy sem a nagy egészből a kis részt. Vagyis a hómezőből a hógolyót. Ha hengerítés mellett döntök, akkor a kiszakítás nem annyira radikális. Inkább felcsavarásos elválasztásról beszélhetünk.

Amikor megvannak az építéshez szükséges formáim, akár eleve elrendeltek, akár általam kitalált formák, akkor ezeket egymáshoz kezdem illeszteni.

A beépített hó nem igényel kötőanyagot.

Az építménynek a formáját illetően is lehet döntenem, hogy kerek legyen vagy négyszögű, vagy ahogy alakul.

Milyen célt szolgál a hóvár?

Az első szabály az, hogy a hóvár csak hóháborúban vehet részt. A hóháborúban csak hógolyóval lehet harcolni. S a hógolyóval harcolót hóharcosnak hívják.

Csak az lehet hóharcos, aki tudja, hogy jön a tavasz.

Dobai István

SZÓL A HARANG

Szól a harang: giling-galang!
Hull a hajnal friss harmatja

Kél az Isten dicső napja,
Fű, fa, virág ébredjetek!
Hajtsátok meg fejetek
Zümmögj bogár! Meghallgatja
Mindnyájunknak édes Atyja.
Szállj pacsirta, szállj magasan
Imádkozzál kis madaram!
Csörögj patak, sóhajts erdő
Dicsértessék a Teremtő!
Két kezedet összetéve
Ember, fohászt küldj az égbe!
Aki gondot visel rátok:
A jó Istent imádjátok!

Szól a harang: giling-galang!

ÉGY AZ ISTEN

(részlet)

A vonat megállt, új állomás jött; a fiatal férfi kinyitotta a kocsiajtót, és kiszállt, s a kalauzzal kezdett el beszélgetni, s aztán elment valamerre, hogy nem látták többé.

– Ismeri ön ezt az urat? – kérde a szőke hölgy az ottmaradt kísérőt.

– Nagyon jól.

– És mégsem szóltak egymáshoz?

– Mert az nekünk nehezen megy.

– Ellenfelek önök?

– Nem ellenségek; de ellenlábасak.

– Zsidó ez az úr vagy ateista?

– Egyik sem; hanem „egy Istent valló”.

– Mi az?

– Egy törvényesen bevett vallásfelekezet Magyarországon. Keresztyének, akik csak egy Istent vallanak, s mikor esküsznek, az egy hüvelykujukat emelik fel az égre.

A hölgy csodálkozva rázta szőke fürtjeit.

– Hogy én ezekről soha nem hallottam.

– Nagyonbrészt Erdélyben laknak; hitsorsosaik Angliában, Amerikában települtek le, s ott hatalmas befolyásuk van. Kevesen vannak, de összetartanak; nem terjeszkednek, de nem is engednek.

A szép szobor ismét arca elé vonta a fátyolát, s a fátyol alatt észrevétlenül keresztet vetett magára.

A szőke hölgy pedig kíváncsian dugta ki a fejét a kocsiablakon, hogy lopva végignézen az irtóztató útitárson, azzal a kíváncsisággal, amivel nézheti valaki azt, akiről felfedezték előtte, hogy ez a rejtélyes szubjektum, aki most vele utazik, valamikor megölt két embert – hisz ez még többet tett; ez megölt két Istent. – Borzalom arra gondolni!

Hisz még akik közelükben laknak is ott Erdélyben az egy Istent vallóknak, azt hiszik felőlük, hogy azoknak szarvaik vannak, s keresztelőjükhöz embervért használnak.

Mind a két hölgy igen buzgó ortodox volt.

A vonat nem sokáig időzött ezen az állomáson; a kalauzok ordították a „partenzá!”-t, s csengettek, trombitáltak, a mozdony füttyölt; a kiszállt útitárs mégsem tért vissza. Úgy látszik, annyira hitetlen ez, hogy nem hisz ez a kalauzokban és gőzgépekben sem.

– „Bárcsak lemaradna!” – gondolá egyszerre mind a két hölgy magában.

S íme, az igazhívók óhajtásainak van sikere: a vonat csakugyan megindult anélkül, hogy a fiatal útitárs visszatért volna.

– Ez bizony lemaradt! – mondá a szőke delnő.

– Sebaj – nyugtatá meg a hegyes bajuszu úr –, a másik vonattal majd utánunk jön. Nem is hozott magával semmi útitáskát, s a felsőkabátja rajta volt.

Ennek aztán nagyon örültek, hogy megszabadultak egy embertől, akinek köszönhetik, hogy most egy kényelmes helyen ülnek, s nincsenek katonatiszt-növendékek és lócsiszárok közé bebörtönözve tizenharmad magukkal, s már most megszólhatják kedvükre azt – aki hozzájuk olyan jó volt.

– Ön közelről ismeri ezt az embert? – kérdezé a szőke hölgy a zömök úrtól.

– Nagyon jól ismerem. Neve Adorján Manassé.

– Ah! Kérem! Melyik a vezetéknév, s melyik a keresztnév?

– Adorján egy régi székely törzs családi neve. Manassét kapta a kereszttségben; ebben a felekezetben nagy előszeretettel vannak az ótestamentomi nevek iránt. Manassé apját Adorján Izraelnek hitták. Kívüle még hét fia és egy leánya volt. Mind idősebbek Manassénál, a leányt kivéve, aki ikertestvére. S ezek mind otthon vannak most is az ősi háznál, s gazdálkodnak együtt; néhány meg is házasodott, s ugyanannyi család lakik egy földél alatt az ősi kastélyban.

– Az rettenetes háztáj lehet!

– Az egy igen patriarkális ház. Jákob fiai nem éltek nagyobb egyetértesben, mint ezek. Soha sincs közöttük semmi civakodás.

– Még az asszonyok között sem?

– Csak annyiban nem hasonlítanak a bibliai Jákob fiaihoz, hogy ők nem adták el egyiptomi kereskedőknek a legifjabb testvért, azért, mert szülőik kegyence volt; pedig ez is az volt; hanem inkább azt tették, hogy ők maguk dolgoztak, fáradtak, nélkülöztek, hogy a legfiatalabb testvért

magasabb pályára neveltethessék. Ez látszott örökölni valamennyiök osztályrészét szellemi tehetség dolgában. A többiek mind igen derék, természetes eszű székely lófők; de ez maga egy lángész, ki húszéves korában már egyike volt azoknak, akiket az unitáriusok a betöltendő konziliáriusi hivatalra kandidáltak; mert Erdélyben az volt a szabály, hogy mind a négy bevett vallásfelekezet, tehát katolikus, helvét és ágostai protestáns és egyistenvalló részről kell a magasabb kormányzati hivatalkart összeállítani. S úgy oda Manassét meg is választották. S ettől fogva kezdődik ellenségeskedésünk.

– Önök tehát mégis ellenfelek?

– A koreszmék terén igen. Én mindig a haladó párthoz tartoztam, ő pedig minden újításnak ellene volt.

– Ah, ilyen fiatalon?

– Csak az érti ezt meg, aki Erdélyt ismeri; a négy vallás és négy nemzet hazáját, akik alatt még egy ötödik vallás és egy ötödik nemzet mozgatja a földet, mely számra nagyobb, mint együtt ama négy. De nem akarom nagyságotkat államtani fejtegetésekkel untatni – folytatom eltűnt útítársunk jellemrajzát. Mint hirtelen felkapott s főnökei által tenyéren hordott fiatalember nagyon elbizakodott lett; előtte állt egy fényes pálya, melyen nyitva volt előtte az út egész a kancellárságig; sőt még a kormányzói méltóság polcaig is. Ekkor beüt a nagy politikai rázkódás. A magyar országgyűlés eltörli a rendi alkotmányt, behozza helyébe a képviseleti felelős kormányt. Erdély kimondja az uniót, s ezzel az egész hatalom és dicsőség, melyet Adorján Manassé huszonkét éves korával szerzett magának, mint a jégvár, elolvad, s lesz a fiatalemberről egy élőhalott, aki ifjúsága kezdetén már a lomtárba van dobva, s ha azt nem akarja, hogy őt, ki előtt tegnap még nagyságos és méltóságos urak kaptak hátra a lábaikkal, ma az utolsó mesterlegény is inzultálja, hát keresheti, hogy hová temesse el magát. Volna ugyan még más választása is. Tehetné azt, amit pályatársai közül többen, hogy feltűzze a mellére a trikolór szalagcsillagot, s a győztesek élére állva túlarverezze eddigi ellenfeleit, vagy pedig azt tegye, amit pályatársai közül még többen, hogy felmenjen Bécsbe, összesűgni-búgni azokkal, akik az új korszak tartóságában nem hisznek, s segítsen ásni a föld alatti folyosókat, amikkel az új építményeket hiszik romba dönteni. De úgy látszik, hogy egyiket sem választotta; hanem ahelyett keres magának egy „holt várost, amelyik semmi nemzeté”, hogy abba eltemetkezzék.

Radnóti Miklós

NAPTÁR
(részlet)

JANUÁR

Későn kel a nap, teli van még
csordúltig az ég sűrű sötéttel.
Oly feketén teli még,
szinte lecseppen.
Roppán a jégen a hajnal
lépte a szürke hidegben.

Kisgyörgy Zoltán

A HELY DICSÉRETE

Fennvalónk jósága folytán a hamar fogyó esztendő háromszéki unitárius töltetű eseményeiről továbbra is írunk kalendáriumunknak, akár csak a tavaly. A Háromszék-Felsőfehéri Egyházkör kiemelkedő eseményei révén **emléktáblák** és **kismonográfia** is született, és nem telt el észrevétlenül jeles személyiségünk, a Széchenyi-díjas magyar régész-történész, képzőművész és egyetemi tanár, **László Gyula** (1910–1998) születésének 105. évfordulója sem.

Székelyszáldobos és Kőhalom

László Gyulát több szál köti Háromszékhez, Erdővidékhez. Abásfalvi édesapja kőhalmi unitárius igazgató-tanító volt, édesanyja, Tordai Vilma, bibarcfalvi. Az árvaságra jutott gyereket a székelyszáldobosi Jánó Sándor református kántortanító nevelte, ahová meglett emberként is visszajárt. Barátság fűzte néhai Kovács József (1928–2008) száldobosi bányafelmérő-helytörténészhez, kinek hagyatékában őrzik kettőjük levelezését. A falu nem feledkezett meg a jeles tudósról, aki az 1941-ben felszentelt magyar országzászló avatóünnepségére is eljött édesapjával, és előadást tartott. (Ekkor hozott országzászlót id. László Gyula felesége falujának, Bibarcfalvának is.) Kolumbán Sándor száldobosi lakos, Bardoc község alpolgármesterének kezdeményezésére em-

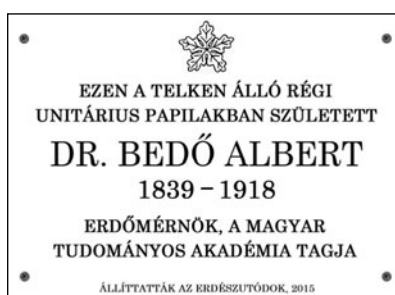
*László Gyula-emlékkő Székelyszáldoboson
(A szerző felvétele)*

lékkövet állítottak személyének a helybeli református templom előtti emlékkertben. 2015 szeptemberének derekán e sorok írója is jelen volt születése 105. évfordulóján tartott koszorúzáson. Személyéről, a kettős honfoglalás elméletének kidolgozójáról emlékeztek szülővárosában, Kőhalomban is. Tiszteletes Márkos Ervin unitárius lelkész mondott emlékeztető beszédet, és bemutatta a helybeli unitárius templom előcsarnokában látható állandó jellegű kiállítás újabb dokumentumait.

Árkos, Sepsikőröspatak és Kálnok

Az árkosi Szentkereszti-kastélyban tartott nemzetközi erdészeti konferencián vette kezdetét a **dr. Bedő Albert**nek szentelt (1839–1918) emlékév, születésének 175. évfordulójára való emlékezésekkel. Ő volt a magyar erdőtörvények atyja, államtitkár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, lelkes unitárius, a budapesti Nagy Ignác utcai unitárius templom építésének támogatója, évtizedekig gondnoka. E sorok írója Árkoson szorgalmazta egy Bedő-emléktábla elhelyezését a sepsikőröspataki unitárius lelkészi lakáson. Ennek helyén állt ugyanis a régi parókia, itt volt lelkész 1838 és 1839 között Bedő Albert édesapja, a lángoló lelkű hazafi, Bedő Lajos, Háromszék önvédelmi harcának aktív résztvevője. A Dióhegy oldalában azonban új templom áll. Az álom valóra vált, 2015 derekán a magyar erdész-utókor jóvoltából Bedő-emléktábla került a parókia homlokfalára, avatóján képviseltette magát az erdélyi magyar erdészdinasztia. Kisgyörgy Sándor, a község polgármestere köszöntőt mondott, az ünnep jelentőségéről Andrásiné Ambrus Ildikó, a Magyar Országos Erdészeti Egyesület alelnöke és az Ásotthalmi Erdészeti Szakközépiskola igazgató-mérnöke beszélt. Az unitárius dalkör megszólaltatta az erdészhimnusz, áldást mondott Tordai Ernő lelkész. Bedő Albert Budapesten is unitárius maradt, hiszen támogatója volt a Nagy Ignác utcai nagy unitárius templom építésének, gondnoka évtizedekig, s mint országgyűlési képviselő elnöke az ottani Székely Egyesületnek, amikor az egyesület titkára az író-mesemondó Benedek Elek volt, egyesületi tagja a vargyasi unitárius báró Daniel Gá-

bor Udvarhely megyei főispán, a történész Jakab Elek és Háromszék alispánja, Szentiványi Miklós.

Az ünneplők megkoszorúzták Bedő Albertnek a kálnoki unitárius temetőben levő sírmeleglét, Kisgyörgy Sándor polgármester bemutatta a készülő Bedő Albert-

emlékház megkezdett építési munkálatait, befejezését erre az évre tervezik, amikor itt tartják majd a Magyar Erdészeti Egyesület vándorgyűlésének munkálatait. Megtekintettük **Régeni Áron** (1878–1968) árkosi unitárius énekvezér, iskolamester, korálszerző emléktábláját az unitárius templomon, amelyet Budapesten élő unokahúga, Antal Jánosné Dancs Klára állíttatott. Az avatón Szabó Adél helybeli lelkész végzett szolgálá-

*Dancs Klára e sorok
írójával egyeztet
Budapesten
(Antal János felvétele)*

tot, Régenire a jelenleg 102. életében lévő tiszteletes, Nemes Dénes, Bodokon élő volt kálnoki lelkész emlékezett. Márk Attila árkosi unitárius énekvezér jeles elődjének munkásságát taglalta, s a nevét viselő árkosi dalárda a névadó által hangszerelt énekszámokat mutatott be. Dancs Klára felmenője hagyatéknak kutatója, a család genealógiai táblázatának összeállítója gyerekkori emlékeit idézte. Az unitárius gyülekezeti házban Régeni Áronnal kapcsolatos fotókat állítottak ki.

Vadas-tető

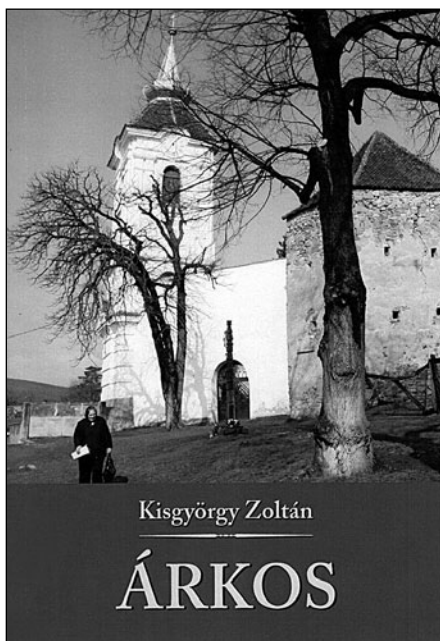
Hagyomány immár, hogy évente a Vadas-tető festői környezetében találkozót szerveznek a Baróti-hegység keleti és nyugati lábánál fekvő árkosi, sepsikőröspataki, kálnoki, majd a bölöni és nagyajtai unitárius egyházközségek. A tavalyi találkozót, mint régi hagyományt, az árkosiai szervezték és bővítették a hely emlékjeleit, a mesterien faragott térplasztikai emlékmű mellé az egyházközség gondnoka, Bokor Béla díszes haranglábat faragott, elhelyezték rajta a szépen csengő árkosi vándorharangot. Ez hívta akkor is imára a hegy tetején a környék unitáriusait, más felekezetű, közel félezer keresztényét. A szabadtéri istentiszteleten Bíró Attila árkosi lelkész végezte a szolgálatot, a haranglábat Török István köri esperes avatta fel. „A mi atyáink ezen a helyen imádkoztak” textusra építette beszédét a lelkész, kiemelve, hogy „szent lett már ez a hely, a Vadas-tető, ahol a megbolydult világunkban is Istennel találkozhat a hívő ember”.

Bordás Attila felvétele

Árkos

Augusztus végén falunapra gyűltek az árkosiai. Ennek volt kezdő momentuma e sorok írójának szülőfalujáról készült kismonográfiája, amely egyfajta videoklipként rögzíti a történelmi település múltját és jelenét. A bemutatóról Nagy B. Sándor, a sepsiszentgyörgyi Háromszék

napilap munkatársa számolt be. „Kisgyörgy Zoltán *Árkos* című kismonográfiájának bemutatójára zsúfolásig megtelt a községháza díszterme. Lélekben hazatérve egymással és egykori önmagukkal is találkozhattak a jelenlévők, felidézve az egykori Árkost, annak természeti kincseit, épített örökségét és azokat az itt élő és alkotó személyiségeket, akikre méltán lehetnek büszkéek a helyiek. Többek között szó esett a monográfiaírás nehézségeiről, gyerekkori sétákról és csokolózásokról, patakban való fürdőzésről, háborúról, Zoli bácsi születéséről, Árkos alatti földtani leletekről, Imreh Domokos

tanító bácsi kulcsosomójáról, Luxemburgi Zsigmond király parancsáról, a községháza erkélyéről, a kurátor sziklájáról, tulokszarvakról, furcsa nevű kövületekről, egy különleges cseréppipáról, elásott kincsről és ennek kereséséről, szabadságharcról, genealógiáról, harangokról, Gelei tanár úrról, a Szentkereszti bárókról és más neves árkosi személyiségekről is. Múltmentés volt igazi egyéni produkcióban, mely azon túl, hogy tartalmaz és tanulságos, annyira élő, friss és szórakoztató volt, hogy tanítani lehetne általa a stand up műfaj sztárjait. Zoli bácsi nemcsak ezzel a munkájával, de egész életével mutatja, miként kell építő tagja lenni egy közösségnek, hogyan kell a múlt átörökítésében megtalálni az igazán értelmes élet lehetőségét ebben a korban, amikor az erőltetett globalizáció egyre inkább elmosza a kis közösségek értékeit, feloldja a civilizációk közötti határokat, anyagi érdekeknek rendelve alá történelmet és hagyományokat egyaránt.”

Áprily Lajos

TAVASZ A HÁZSONGÁRDI TEMETŐBEN

Apáczai Csere Jánosné, Aletta van der Maet emlékének

A tavasz jött a parttalan időben
s megállt a házsongárdi temetőben.

Én tört kövön és porladó kereszten
Aletta van der Maet nevét kerestem.

Tudtam, hogy itt ringatja rég az álom,
s tudtam, elmúlt nevét már nem találok.

De a vasárnap délutáni csendben
nagyon dalolt a név zenéje bennem.

S amíg dalolt, a századokba néztem
s a holt professzor szellemét idéztem,

akinek egyszer meleg lett a vére
Aletta van der Maet meleg nevére.

Ha jött a harcok lázadó sötétje,
fénnel dalolt a név, hogy féltve védje.

S a dallamot karral kísérve halkán,
napsugaras nyugat dalolt a dalban,

hol a sötétség tenger-árja ellen
ragyogó gátat épített a szellem.

Aletta van der Maet nevét susogta,
mikor a béke bús szemét lefogta.

S mikor a hálátlan világ temette,
Aletta búja jajgatott felette,

míg dörgő fenséggel bűgött le rája
a kálvinista templom orgonája.

Aztán a dal visszhangját vesztve, félve
belenémult a hervadásba, télbe.

Gyámoltalan nő – szól a régi fáma –
urát keresve, sírba ment utána...

A fényben, fenn a házsongárdi csendben
tovább dalolt a név zenéje bennem.

S nagyon szeretném, hogyha volna könnyem,
egyetlen könny, hogy azt a dallamot
Aletta van der Maet-nak megköszönjem.

Heltai Gáspár

HARMINCKETTEDIK FABULA. AZ OROSLÁNÉRÓL ÉS A PÁSZTORRÓL

Egy oroszlány vadászni méne. És midőn éhségében igen sietne a vadak után, egy igen éles tevisbe hága. Dagadni kezdte a lába és megmérgeődni, annyéra, hogy ingyen sem hághatna a lábára. És midőn kénylódásba elkezdené sántikálni, méne egy pásztorhoz. Midőn ez okaért a pásztorhoz közelgetne, megijede a pásztor tőle, és vévén egy juhat, elejbe vivé azt, és megajándékozá őtet véle, hogy megengesztelnéje az oroszlánt. De az oroszlány nem gondola az ajándékkal, hanem a tevises lábát mutogatá a pásztornak, kívánván segítséget és orvoslást tőle. Látván a pásztor az oroszlán lábába a daganást, ottan eszébe vévé, hogy valami fa avagy tevis volna benne. És vévén egy árat, megnyitá avval a sebet, és mikoron kifolyna az evetség, ottan kijöve avval egyetembe a tevis is. És midőn a sebet megtisztította volna, valami bárányfaggyút ereszte belé, és ottan megvigaszék. Nem sok idő múlva, midőn az oroszlán meggyógyult volna, és az erdőben vadászna, tőrben esék és megfogák azt a vadászok. És bevivék a városba egy mély és széles árokba. Azonközbe a pásztor valami vétekbe esék. És midőn megfogták volna őtet, behozák a városba. Az ítölőben megszentenciázák, müvelhogy az árokba kellene vetni, hogy az oroszlánok megszagatnák és megönnék. Mikoron ez okaért bevettették volna az árokba, ottan reá siette az oroszlán. És mihelyt meglátta volna, azonhelt megismeré a pásztort, és elejbe menvén a farkával kezdte csóválni, és reá szökelvén nyalogatni kezdé, és minden vigasságot mutatni. A népre is az árok hátán kezdte vigyorogni, és mindenképpen jó kedvét megmutatni. Látván ezt a pásztor, ottan eszébe vévé, hogy e volna az oroszlán, kinek a lábából kivötte volna a teviset. És midőn mindenha mellette fekennék az oroszlán, mintha ugyan megakarná őrizni a pásztort, megkérde őtet a nép, mi okából müvelné ezt az oroszlán. És a pásztor megbeszélé nékik az elmúlt lött dolgot, miképpen a lábából kivötte volna a teviset. És a nép könyöregvén a fejedelemnek, megengesztelé a fejedelmet a pásztorhoz. És ottan megszabadula.

Értelme

E fabula erre inti az embereket, hogy minden dolgokban jótévők legyenek, minden cselekedetükben arra igyekezzenek, hogy senkinek ne ártsanak, hanem mindennek hozsonra legyenek. Mert így leszen jó lelkiismeretek és békösséges szüvek. Mert aki máson bosszúságot művel avagy másnak ártalmára vagyon, az mindenha tart ismeg mástól, retteg, fél, és az ő békétlen szüvének miatta soha nincsen nyugodalma. Azért mondja a próféta is: Non est pax impiis. De aki jámbor és jól tevé: az megáldotik az Úrtól. Mert e végre teremtötte az Isten az embereket, hogy a keresztyéni társaságban egyik a másiknak szolgáljon, mint a testben egyik tag szolgál a másiknak. E mellett erre is inti minden embert, hogy hálaadó legyen, és semmi jótétéröl el ne feledközzék. Mert igen nagy gonosz vétek a hálaadatlanság. Mely nagy vétökkel rakva e világ, kiváltképpen mostan. És a régi eszes magyarok meglátták az hálaadatlan világnak otrombaságát, azért ezt mondották közbeszéddel: Jótétel helyébe mást ne várj. A kölcsenadott fejszének jó, ha csak a nyele megfordul. Ugyan is úgy vagyon! Ha akarod, hogy valaki ellenséged legyen, noha jó barátod, tégy jól véle szegénségébe. Annak utána kérd meg adósságot rajta: ottan halálos ellenséged. Az Isten is igen gyűlöli efféle hálaadatlanokat. Azért mondja az írás: Non discedet malum a domo ingrati. Hogy az Isten szüntelen való büntötéssel megbüntöti mind a hálaadatlant, mind annak házát.

Rácz Norbert Zsolt

SÉTA A JORDÁN PARTJÁN

A világ legnagyobb szellemi tanítói (Buddha, Jézus, Szókratész stb.) nem hagytak maguk után alaposan kidolgozott vallási rendszereket. Számukra a megvilágosító jellegű élmény, a világot „megmagyarázó”, benne rendet teremtő isteni jelenlét volt a fontos. S bár megtehették volna – hiszen a szellemi kapacitásuk meg lett volna hozzá –, nem foglalták mindenre kiterjedő, alapos szellemi építményekbe nézeteiket. Jézus sosem alkotott teológiai munkát, sőt – a ránk maradt iratok alapján – még a személyes beszélgetések rendjén sem fejtette ki módszeresen nézeteit Istenről, a világról vagy a hitről. A legnagyobbak számára a hit mélyét képező tapasztalat, a személyes Isten-élmény volt igazán fontos. Talán ezért van az, hogy e szellemóriások inkább mondtak történetet, próbálták a megfoghatatlan szövevből szőtt élményt, közvetlen tapasztalatot képek révén sugallni, hogy a szavak mögött meghúzódó élet mint a szellő járja át az emberi lelket. Nem csak a tudathoz szóltak, durva fogalmak, szögletes gondolatok révén, hanem az egész emberi létezésre kívánták sugározni megvilágosító tapasztalatuk fényét. Ez az emberi létezésen túlmutató, valahonnan máshonnan érkező élmény hozta el az első tanítványok számára a megtérést. Az Istent látó emberek tekintete megteelik a Teremtő ragyogásának fényével, és ez a világosság úgy hat a befogadó tudatára, mint a hajnal sugarai az éjszaka után. Így történhetett, hogy az egyszerű galileai ács, a hercegből lett szerzetes vagy az igénytelen kinézetű athéni polgár olyan mélyen tudtak megérinteni másokat.

Am a szellemóriások halála után a tanítványok magukra maradtak, s ahogy időben távolodtak a forrástól, az egymást váltó nemzedékeknek szükségük volt arra, hogy a kezdeti, elementáris erővel ható élményt to-

vábadhatóvá tegyék. Mint amikor egy fergeteges koncert után az ember megvásárolja a lemezt, s bár a hangok, a dallam, a harmónia azonos, sőt lehet, hogy tisztább a felvételen, az élmény csupán visszfényként dereng. Vagy mint amikor egy hirtelen támadt vihar miatt a folyó új medret vág magának, a megváltozott körülmények miatt a medret szabályozni, szélesíteni kell. Szükségessé vált a friss közösséget törvényekkel megvédeni, taníthatóvá, emészthetővé és megélhetővé tenni a tant.

Így születhettek a vallások, így öltött magára intézményt a szellem, s így vált szükségessé a hitelvek megalkotása, a fogalmak kimondása, azok egymásra helyezése, amíg előtűnt a rendszer, a teológia. Ez az eredeti – igazából újra megélhető, ám esetleges és sok munkával járó – szellemi tapasztalatot reprodukálhatóvá, tisztává, érthetővé kívánta tenni. Kikövezett utat kívánt készíteni a vándor számára, hogy könnyűszerrel elérjen a forráshoz. Valóban, az ezután érkező nemzedékeknek pedig az lett a feladata, hogy az utat, a medret, vagy nevezzük bárhogy is, mélyítsék, erősítsék, tisztázzák, hogy a hittani rendszert – ha kell – korszerűsítsék, megmagyarázzák az újan érkezőknek, vagy éppenséggel végvári vitézekként küzdjenek a védelme érdekében.

A szándék igen nemes! Kimondani a kimondhatatlant, szavakba önteni a mindenkori élők számára az Isten-látás átformáló intenzitású élményét, sőt az élők és élettelenek halmazát bizonyos elvek alapján rendezni, célokat megfogalmazni, buzdítani a vélt jóra – ez a hitelvek szerepe a vallásos életben.

Ám az őszinte törekvés mélyén árok tátong. Könnyen megtörténhet – és a keresztény vallás története ad is példát erre – az, hogy a fogalmi rendszer függetlenedik az eredeti szellemi tapasztalattól, önmagában létező, önnön dicsfényében tündöklő merev és diktatórikus zsarnokká válik. Ha a hittani rendszer nem mutat az eredeti Isten-látásra, és nem indítja a mindenkori embert arra, hogy a szavakon túl, a kimondhatón túl megtalálja a végtelenre kinyíló kimondhatatlan tapasztalatot, akkor a hitelvek építménye öncélúvá silányul. Ezt dogmatizmusnak nevezzük, ami az élő vallásosság egyik legnagyobb kelepceje.

Ebben az írásban arra teszek kísérletet, hogy az unitárius vallás hitelvei mögött meghúzódó, annak értelmet adó élettapasztalatot, szemléletet felmutassam, majd abból kiindulva a legfontosabb unitárius hitelvekre, rendszerünk sarokköveire, oszlopaira és eresztékeire irányítsam a figyelmet. Tudom, hogy ez az írás nem fog hitet ébreszteni. Nem is az a

célja, hanem inkább szeretne fogalmak segítségével elvezetni oda, ahol el lehet engedni a kifejezések mankóját, és el lehet merülni az isteni gyönyörteljes szemlélésében. Éppen csak a partig megyünk most, addig, amíg biztos a talaj, tudva azt, hogy a lényeg ezen túl kezdődik.

Mint minden vallásnak, a miénk kiindulópontjánál is ott áll egy alapító, akinek az elementáris erejű tapasztalata, tudása, ragyogása számunkra meghatározó és követendő példa. A mi esetünkben ez a személy a Názáreti Jézus, Józsefnek, az ácsnak a fia.

Isten gyönyörködik az életünkben:

Jézus élete egyelőre nem áll előttünk a maga teljességében, szavainak tisztasága elvesztődött a szóhagyomány, majd az igen hamar megjelenő értelmezés szövevényében, ám szándékának tisztasága ott lappang az evangéliumok archeológiai rétegeiben. Biztos, de óvatos kézzel, mint egy sebész, kell eltávolítani azt, amit későbbi korok hordtak a jézusira, annak érdekében, hogy az ő örömmélete, jó híre (görögül evangéliuma) felderengjen. E tapasztalat legmélyebb, legmeghatározóbb pillanata az, amit Márk evangéliumában így olvashatunk: *„Te vagy az én szeretett Fiam, benned gyönyörködöm.”* (Mk 1,11b). Eszerint a vallási viszony a szülő-gyermek kapcsolat analógiáján alapszik, sőt: Isten nem uralkodik, bíraskodik, ítélezik, szörnyülködik, hanem gyönyörködik gyermekei életében. Sorsfordító pillanatot jelenthetett a Jordán vizénél bekövetkezett momentum, amikor egy zsidó ember rádöbbsent arra, hogy a világ alapján, kiindulópontjánál a szülői jó szándék árad, hogy minden, ami körülvesz, e jóakarát és végső soron szeretet erejével közeledik hozzánk. Az emberi létezés az isteni gyönyörködés illattengerében zajlik.

Hitelveink nyelvére lefordítva, ez első tapasztalásból következik unitárius vallásunk ősz derűlátása, amely a gyönyörködésben zajló emberi életre összpontosít, nem a bűn örvényében elmerülő sorsunkra. Bizonyosság, hogy életünknek valamilyen célja van, s az része egy tágabb, nagyobb egésznek, sőt tetteink, létünk, szavaink mind e szülői gyönyörködés fényében zajlanak.

A „színfalak” mögött látni az embert:

Pszichológiai értelemben az ember a külső vázasak biológiai osztályába tartozik. Úgy értem ezt, hogy lelki életünk érzékeny szerveit, azt,

ami megsérülhet, és azt, amit nem szeretnénk, hogy mások lássanak, alaposan körül vesszük a kitinnél sokkal keményebb társadalmi álarcaikkal. Ha a vagyonunk fényében tündöklünk, amikor hatalmasoknak tüntetjük fel magunkat, amikor másoknak mutatjuk önmagunkat, mint akik vagyunk, akkor szemfényvesztő játékot folytatunk. Persze a cél mindig az érzékeny belső megvédése, valamint a mimikri, hogy többnek, másoknak tűnjünk. Ott van például a gazdag ifjú esete Jézussal. Ez a módos fiatalember vagyona mellett kegyességével próbál tündökölni. „*Add el mindened, és kövess engem*” – szól az álarcon átható felszólítás, a mondat, ami rávilágít arra, hogy az ifjú számára a vagyon fontosabb, mint az igazság, és hogy az ájtatosság öntetszelgés.

A különböző színűre festett és más vastagságú kitines vázak mind a társadalom, mind az egyén életében jelen vannak, de a jézusi ösvényen járóknak ezek mögött meg kell látnia az embert. A megvetett szamaritánus az igazi segítő, a kútnál vizet merő szajha a tanítvány, a szegény koldus a tiszta ember, a gyermek a biztos bejutó Isten királyságába. Egy feje tetejére állított világ, – mondhatjuk – ahol nem a rang, nem a státus, nem a kor, a nemzetiség, a savanyúvá váló múltba nézés, hanem egyedül és kizárólag az ember a fontos. Az álarcon túli, mélyen a kitinrétegben lakó embert kihozni a fényre, és segíteni, hogy önmaga emberségét megvalósítsa.

A fentiek miatt az unitárius hitelvek emberközpontúak. Nem nemzetiség-, kor-, hatalom-, vagy vagyonközpontúak, hanem emberközpontúak. Bekötözni a sebeket, megetetni az éheseket, segíteni a kétségbeesetteket, megérteni a tévedőket, tanítani az oktalánokat: ez az unitárius emberi élet alapvető viselkedési szabálya.

Az Írás olyan, mint a lépcsőkorlát:

Ha meredek lépcsőn haladunk felfelé, a korlát segíti a mászást. Ha a világban kívánunk eligazodni, a Szentírás segíti a megértést, ám amint a korlát eszköz, nem öncél, így a Törvény is eszköz, amely az embert segíti, nem cél, amely önmagáért van. Mi történik, ha az ember szombaton, a pihenőnapon kalászt tép, azaz dolgozik, amit tilt a Törvény? Semmi, mert a szombat azért van, hogy a figyelmet az istenire fordítsa, ám e szabály nem merevedhetik annyira meg, hogy a természet ellen szóljon. Nem csak az írott szó vezérel, hanem a Szentírás és a mindenkori értelmező tudós és tudatos odafigyelése segít a bölcsesség megtalálásában.

A fentiek miatt az unitárius ember figyelmesen és tisztelettel olvassa a Bibliát, tudva, hogy benne évezrednyi bölcsesség, jó szándék és tiszta isteni kinyilatkoztatás foglaltatik. Ám miközben ezt teszi, értelmének erőfeszítésével próbálja az olvasottakat a saját életére és fejlődésére hangozni. Tudja, hogy a megértés folyamatában a mindenkori személy ugyanolyan fontos, mint az Írás, vagy más szavakkal: a Biblia szellemét kell megjelje az emberi szellem, hogy a két jó szándék találkozásánál valósuljon meg a megértés.

Isten országa tibennetek van:

Végül szólni kell erről a rejtélyes, de a jézusi tanításban oly fontos célról, az Úr Királyságáról, amelyről a Mester is csak párhuzamokban, hasonlatokban tudott szólni. Egy dolog viszont biztos! Ez az Isten országa nem egy hely, és nem föltétlenül a halál után ér oda az ember. Nem végső, halálon túli célja valami életversenynek, amelyben, ha pár évtizedig jók vagyunk, akkor majd előkelő helyet kapunk a végtelenségig. Isten országa ehelyett egy lehetőség, hogy a földi életben megtapasztaljuk Isten gondviselésének érezhető jelenlétét. Egy időben előttünk álló, vízszintes folyamat helyett inkább egy minden pillanatban lehetőségként élénk tárulkozó függőleges megnyilatkozásról van szó. Az üdvözülésről, ami életet átformáló evilági lehetőségként nyilatkozik meg előttünk.

Összegzés:

Talán sikerült felvillantani néhány példát, a kapcsolódás, a hitbéli állásfoglalás alapjánál meghúzódó pár alaptémát, amelyekből aztán tovább lehet göngyölníteni ezt az Ariadné-fonalat. Mitől vagyunk hát unitáriusok? Attól, hogy nem hiszünk a Szentháromságban? Nem, hanem attól, hogy a tisztán jézusi tanításhoz és szellemiséghez próbáljuk idomítani a hitünket. A többi, az egyistenhit, a szabadelvűség, a cselekvésközpontúság, az erkölcsiség hangsúlyossága, a rugalmasság és sok minden más: következmény. Úgy, ahogy az alap következménye a fal, a tető, az ablak. Lehet, hogy ha elmélázunk ezek fölött, ha kérdéseinkkel viaskodunk egy életpusztában, s a kísértések órájában szomjasan keressük a jó választ, akkor egy adott időben eljön a mi Jordán parti epifániánk pillanata is, és megtapasztaljuk valamilyen módon Isten szülői tekintetének a gyönyörködését a mi életünkben.

KÖZÖSSÉGBEN ÖNMAGUNKKAL

Az első közösségélményünket születésünk után szerezzük, egy szimbiotikus, mély közösségélményt az anyával. Előtte még egységélményben létezőnk, nincs tudatos tapasztalatunk arról, hogy létezik kettősség a világon. A születéssel kezdetét veszi egy hosszú utazás a polarítások világában. Ahogy egyre egyértelműbbé válik az Én és a Te, úgy lesz egyre mélyebb a kötődés is a Mi-hez, ami ebből az Én-ből és Te-ből születik. Ebben a korban az énmeghatározás azzal kezdődik, hogy XY gyermeke vagyok, ami folytatódik a tanárokkal, iskolákkal, vallási felekezetekhez való tartozással. Életbevágóan fontos az odatartozás. Ha nem tartozhatna oda a gyermek valakihez vagy valakikhez, talán nem is élné túl a gyermekkorát, hiszen, főleg kisgyermekkorban, magatehetetlen és kiszolgáltatott. Bár látja, tapasztalja, hogy vannak a világban fájdalmas dolgok, hogy az ő kis közösségének is gyakran repedezik a mennyezete, mégis, mégha ez a közösség egy maffia család is, akkor is fontos az odatartozás. Ahová tartozónak érezzük magunkat, az a jó, repedezések és fájdalmak ellenére is. Itt még jelen van legalább egy szülő, és legalább egy fél Isten, ha máshol nem, valami be nem vallott, titkos reményben.

Ez az Isten aztán kamaszkorra, ha egész Isten volt, felére fogyatkozhat, ha már csak egy fél volt, akár teljesen el is tűnhet, hiszen a kamasz természetes, lelki érési folyamata minden megkérdőjelezése. Milyen társadalmat örököltem? Miért nem egy erkölcsileg makulátlan, erős férfi az apám? Miért nem mindig mosolygós és elérhető az anyám? Miért a sok háború és gyűlölködés? S bár itt is még fontos a bandázás, sok magányos fiatal játssza el az együttlétet, főleg egy szurrogátum segítségével. Abban a gyermeki közösségben, ahonnan éppen kinőtt, már nem hisz, másfajta közösséget még nem ismer. Ebben a korszakban az élet nem érték, hiszen javában zajlik a perlekedés Istennel, akiről amúgy éppen kikiáltotta, hogy nem létezik, mert ha létezne, nem ilyen világot, s főleg nem ilyen szülőket teremtett volna, amilyeneket. És elindul a fiatal a világ végére, felfedezni, ki is ő, megmutatni a szüleinek, a tanárainak, Istennek, hogy ő mit tud, ő hogyan csinálja. És el is jut a világ és a gondolkodás végére. Oda, ahol megáll az ész. Már mindent bebizonyított és minden-

nek az ellenkezőjét is, megjárta a polarítások világában oly szentnek tartott érvelés minden csapdáját, meglátta *az úgysis mindig mindenkinek igaza van* hajmeresztő szépségét, belefogódzott minden fogódzóba, el is engedte mindannyit, mert azt az Egyet, azt a Bizonyosat senki sem tudta neki megmondani, bebizonyítani. Ha ebből a *kétségbeesésből* meg tud érkezni az Egységbe, akkor már nincs szüksége a fogódzókra, jóváhagyásokra, beleegyezésekre, mint a kisgyermeknek gyermeki létében. De arra sincs szüksége, hogy mindezeket felülbírálja, mint fiatalkorában.

Megérkezik a szíve közepébe, ahonnan látja, egy dolgunk van ezen a világon: szeretni felebarátunkat, mint saját magunkat. S azt is látja, hogy ez a jézusi tanítás a végével, a második felével kezdődik. Szeretem magam, ezt az egyszeri és megismételhetetlen isteni megnyilvánulást, aki vagyok. Ezt a lélek-ző csodát, aki által Isten lelke megtapasztalja az életet a polarítások földjén. Az életem most pont olyan, amilyen, és ez így van jól. Ebből az elfogadásból kiindulva értelmetlenné válik minden kifele vagy befele irányuló harag, vád, gyűlölködés. Ezzel az alapállással elviselhetővé, sőt örömmel és hálával élhetővé válik az élet nagy paradoxona: részese vagyok az Élet nagy folyamának, ami hatalmasabb az én egyéni életemnél, s ennek ellenére kell felelősséget vállalnom minden gondolatoméért, szavaméért, tetteméért. Felnőtt életem ott kezdődik, hogy közösségekben vagyok azzal, aki éppen vagyok. Elfogadom teljes mértékben azt, ahogyan életem múltbeli eseményei által az Élet engem alakított. Belátom, az isteni gyémánt-tervnek a csiszolás is része. Ez a belátás a szívünk közepében történik, ahol megtapasztalható az az Egy is, amit senki nem mondhat meg nekünk, s nem tapasztalhat meg helyettünk, ahová nekünk magunknak kell életünk ragyogó perceivel kirakni az utat. A polarítások, nihilek és magányok küzdelmeiből megérkezhetünk abba a teremtsébe, ahonnan senki és semmi ki nem pottyánhat, pont úgy, ahogyan még egyetlen nappal sem követett nappal. Megérkezel a szív közösségébe, a szíved mélyén élő Istenhez, ahol a te világod is rendben van, és a másik világa is rendben van, benne a nagy Rendben, még akkor is, ha az éppen aktuális nézőpontod és véleményed szerint a másik éppen rendetlenkedik. A szív legbelső szobájában nemcsak hogy természetes az egyedüllét, hanem még jól is esik, mert itt az idő úgy múlik, hogy közben telik, azzal az Egy Istennel.

Fekete Levente

RÉGINA NÉNI

Az emlékeknek életük van. A legváratlanabb pillanatban ránk köszönnek. Kísérnek minket, akár az árnyék. Lerázni őket?... Nem érdemes. És nem is olyan könnyű. Ha egyáltalán lehetséges. Mert ki változtathat a múlton?... Egy dolog biztos: ahogy nem tudunk önmagunkon átlépni, mint egy elhasznált kabáton, úgy emlékeinken se. Néha szükségünk van rájuk. Hasznosak. Ők súgják meg a legalkalmasabb időben azt, amit mi sokszor nem merünk kimondani. De illetudóak is tudnak lenni. Figyelmeztetnek. Vagy éppen bátorítanak. Talán a legbölcsebb tanítómestereink emlékeink. Aztán amilyen észrevétlen érkeznek, olyan váratlanul el is tűnnek. De nem örökre.

Régina néni törekeny, mégis méltóságteljes, sugárzó asszony volt. A tavaly halt meg, január elején. A középső fia, Ákos, jó barátom. Többször voltam náluk, de Ákos, aki inkább anyás volt, sokat mesélt róla. Bizony, meglátszott anyján a gyárban eltöltött negyvenhat munkaév. Télben, esőben ingázni. Szélben, nyári hőségben, éjjel-nappal gyalogolni a vasútállomásig, majd vissza. Megtudtam, ha tehette, hazafele jövet a boltba egy kis finomságért mindig betért. Ahogy ő szokta mondani: az apróhadnak. Három gyermeket szült. Amikor a harmadiknak is becsülettel elengedték a kezét, harminckét év után elment a férje is. Egyedül maradt. Ha nyirkosra változott az idő, bottal járt. De azért tartotta magát. Hosszú, hófehér haját gondosan magas kontyba tűzte, derűsen nevelgette az unokákat, és tanította őket táncolni. Valamikor versengtek érte a táncparketten. Aztán átesett két műtéten. Nyirokmirigy. A másodiknál az orvosok egy kicsit csóválták a fejüket, de Régina néni csak mosolygott. Csendesen mondta:

– Megtettem a dolgom. Ha még kapok Istentől, az mind plusz ajándék.

A munka is ajándék volt neki. Egy forró júniusi délután összeszaladtam Ákossal. Családostól hazaugrottak.

– Meghívunk ebédre.

Épp jókor jött. Egyedül voltam. A párom elutazott néhány napra, a gyerekek táborban. Emlékszem, csak úgy ragyogtak Régina néni szemei, amikor kinyílt az ajtó. Ahogy körberajozták a terített asztalt, csupa kérdés volt és hála, hogy együtt lehetnek. Aztán megtudtam, hogy rosszul lett. Egy szombat délután ott találták a földön az asztal mellett.

Ákosék hazaköltöztek. Elsuhant a nyár. A fák levelei is lassan lehullottak. És mire lehavazott, már szinte csak a mosolya maradt. Advent volt. Beléptem hozzuk egy apró kis hivatali ügyben. Régina néni alig evett. Nehezen mozgott. Inkább csak ült pokrócba csavarva karosszékében, kezében teásbögréjével az ablak mellett szótlanul, arcán békével, mint egy szelíd madár. Figyelt. Hiába vigyáztak, jól látszott rajta, úgymint észrevesz mindent. A körülötte nyüzsgők hangjából kihallotta, a szemekben látta az aggodalmat. Az igazság az, hogy azért úgy többnyire körülötte forgott a világ.

Karácsony előtt hirtelen megváltozott. Ákos rám telefonált valami pályázatért. Felkerestem. Teáztunk. Régina néni elkérte a nagy családi albumot és mesélt. Viccelődött. Nagyokat kacagott. Kedvesen csipkelődött, mint régen. Nem hagyta magát. Ő volt a mókamester.

– Nézzétek csak – mutatott egy képre mosolyogva. – Ákos, nem a legvidámabb képed. Szóvátán vagyunk. Itt derült ki, hogy – nevetett – ott-hon hagyta a pénztárcát, pénzesztől, iratostól.

– Apúúú... a pontos – mutogattak rá kárörvendően nevetve a gyerekek. Mindenki derült.

– De megoldódott – sandított rám Ákos csak azért is.

– Mert anyának van hajtásija. He-he... – jött a kicsi Zsuzsától a replika.

– Látjátok. Jó az Isten, gondot visel. Szólalt meg hunyorogva, szelíden Régina néni.

Hirtelen úgy elcsendesedett mindenki, mintha nem értettük volna meg, mit is mondott. Ákos törte meg a csendet.

– Na, igyunk egy pohárral! – töltött buzgalommal, és igen nézte az asztalt.

– Meg itt – Mutatott Régina néni egy másik fényképre. – Defektet kapott az autó a tengerről hazafele jövet, éjjel kettőkor. Emlékeztek?... A nyílt pályán.

– Igen, anya. És nem volt pót-ke-rék. – Alig tudta kimondani, úgy nevetett Ákos. – Ahogy akkor rám néztetek, amikor mondom, hogy éde-

seim, nincs pótkerék... Hát, azt nem lehet elfelejteni. Kis huncut, bezzeg lekaptál – szorongatta meg Zsuzsát.

– Nem azelőtt való héten voltatok Kolozsváron Tibiéknél? – kérdezte Régina néni ravasz-kás mosollyal, de azzal az átható tekintettel, amelyből egyértelműen kiderül, hogy neki nem lehet lódtítani.

– Persze, de akkor volt a foci-vb, anya. Tudod... – zsörtölődött csak a hangulatért is Ákos. – Kinek jut eszébe olyankor a pótkerék? – vágott hozzá egy „le van ejtve”-grimaszt. – Nem evett meg a medve. Végül is, jó kaland volt. Amúgy kérsz egy kávét? Próbálta magáról kedveskedve elterelni a figyelmet.

– Mindig nagy kópé voltál, de jól áll neked – enyhült meg.

Régina néni kávézott és viccet mondott. Csak úgy dőlt belőle a jókedv. Zsörtölt egy kicsit, hogy vele most nem akar táncolni senki, az igaz, hogy kicsit fáradt, de majd arra is sor kerül. Aztán kihúzta magát gyönyörű kontyát a magasba tartva, mint egy királynő, csak úgy sugárzott, és bort rendelt Ákostól a társaságnak.

– Tölts, Ákos, koccintsunk. Elvégre rögtön karácsony. Lassan felállt, és a terített asztal mellett mindenkivel mosolyogva koccintott.

Január ötödikén ment el. Negyedikén kórházba szállították. Ákostól tudtam meg. Kezében azt az unitárius énekeskönyvet szorongatta, amit konfirmálására kapott. Ákos és Anna telefonált a testvéreknek. Engedélyt kértek, hogy a kórterem szomszédos üres ágyaiban tölthessék az éjszakát. Hajnalban neszre ébredtek. Kinyitotta a könyvet és magára tette. Gyermekait szólította. Még meg tudta fogni Ákosék kezét. Rájuk nézett, mint egy angyal.

– Gyermekeim. Isten szeretet.

LASSÚ SZÁRNYON

Uram, a két szárnyam nehéz,
hozzád emelkedni ma nem mer.
Ne bilincselj meg és ne bánts
nagy súlyoddal, a félelemmel.

Te nagy völgyedben ne legyek
énekre béna, hitre gyáva.
Úgy kapaszkodjam, Kéz, beléd,
mint kicsi koromban anyámba.

Hívott erőseid dalos
lakomáján mindig ne késsem.
Kapudtól ne térítsen el
utat veszítő szédülésem.

Viharszeles mélyed felett
meredekeket bízva járjam,
sziklafalon hajnalmadár,
örömpiros legyen a szárnyam.

És hogyha mégis hullanék
sugaradban vagy sűrű hóban,
sohasem látott arcodat
láthassam egyszer, zuhanóban.

Mihail Bulgakov

A MESTER ÉS MARGARITA

(részlet)

- A nevet.
- Az enyémet? – kérdezte készségesen a fogoly, egész valójával kifejezvéni igyekezetét, hogy értelmesen válaszoljon, s ne gerjessze többé haragra a prokurátort.
- A magamét tudom – mondta a prokurátor halkán. – Ne tettesd magad butábbnak, mint amilyen vagy. Természetesen a te nevedet kérdem.
- Jesua – sietett válaszolni a rab.
- Gúnyneved van?
- Ha-Nocri.¹
- Hol születted?
- Gamalában. – És a rab fejével mutatta, hogy ott valahol, jobbra tőle, északra van egy Gamala nevű város.
- Vérség szerint hová tartozol?
- Magam sem tudom pontosan – válaszolta a rab megelégnülve. – Szüleimre nem emlékszem. Azt mondták, atyám szíriai volt...
- Állandó lakhelyed?
- Állandó lakhelyem nincs – felelte a rab röstelkedve. – Városról városra járok.
- Ezt rövidebben is ki lehet fejezni: egyszóval, csavargó vagy – állapította meg a prokurátor, majd megkérdezte:
 - Vannak hozzátartozóid?
 - Nincs senkim. Egyedül vagyok a világon.
 - Tudsz írni-olvasni?
 - Tudok.
 - Beszélsz-e más nyelven az arameuson kívül?
 - Beszélek görögül.
- A prokurátor duzzadt szemhéja kissé fölemelkedett, szenvedéstől hályogos fél szeme a rabra tekintett. A másik zárva maradt. Azután görögül szólalt meg a helytartó:
 - Tehát le akartad rombolni a templomot, és erre tüzelted a népet?

1 *Ha-Nocri* – Kettős értelmű név, jelentése „A Názáreti” és „Az őrző”.

A rab ismét megélenkült, szeme már nem árulkodott félelemről; görgőül válaszolt:

– Soha életemben, jó emb... – itt szemében ismét felvillant a rémület, amiért kis híján elszólta magát – soha, hégemón, nem akartam lerombolni a templomot, és senkit sem uszítottam erre az értelmetlen cselekedetre.

A titkár, aki alacsony asztalka fölé görnyedve jegyezte a fogoly vallomását, meglepetten tekintett fel e szavakra, de nyomban ismét pergamenje fölé hajolt.

– Ünnepre sokféle fajta ember csődül ebbe a városba. Van köztük mágus, asztrológus, jóvendőmondó, gyilkos... hazudozó is akad – mormolta egykedvűen a prokurátor. – Te például a hazudozókhöz tartozol. Itt világosan meg van írva: a templom lerombolására uszította a népet. Így vallottak a tanúk.

– Azok a jó emberek... – kezdte a rab, és sietve hozzátette: – ... hégemón... – majd így folytatta: – ...nem tanultak semmit, és mindent összezavartak, amit mondtam. Attól tartok, ez a zűrzavar még hosszú ideig el fog tartani. És mindennek az az oka, hogy ez az ember nem jegyzi fel híven a szavaimat.

Csend lett. Most már két szenvedő szem tekintett a rabra súlyos szemhéja alól.

– Utoljára mondom, ne játszd az örültet, te lator – szólt Pilátus lágyan, monoton hangon. – Nem sok az, amit rólad följegyeztek, de ahhoz éppen elég, hogy felkössenek.

– Nem, nem, hégemón – tiltakozott a rab, és minden idegszála megfeszült abbéli igyekezetében, hogy meggyőzze a helytartót. – Állandóan a nyomomban van azzal a kecskebőr pergamennel, és szüntelenül ír, jegyez. De én egyszer belenéztem a följegyzéseibe, és megrémültem. Egy árva szót sem mondtam mindabból, ami ott fel van írva. Kérve kértem: „Légy szíves, égesd el a pergamenedet!” De kitépte a kezemből, és elszaladt vele.

– Kiről beszélsz? – kérdezte Pilátus kelletlenül, és megérintette halántékát kezével.

– Lévi Mátéról² – magyarázta a rab készségesen. – Vámszedő volt, a Béthfagéba vezető úton találkoztam vele először a fűgéskert sarkánál, és szóba elegyedtünk. Eleinte rossz szemmel nézett, sértegetett, azazhogy

2 *Lévi Máté* – Jézus korai tanítványa. Vámszedő volt Kafarnaumban.

azt hitte, megsért, ha kutyának nevez. Jómagam személy szerint – folytatta mosolyogva – semmi rosszat sem látok ebben az állatban, amiért megsértődnék, ha így szólítanak...

A titkár abbahagyta az írást, és meglepetten pillantott – nem a rabra, hanem a helytartóra.

– ...de mire végighallgatott, lassan megenyhült – folytatta Jesua. – A végén eldobta a pénzt, és azt mondta, velem jön...

Pilátus elmosolyodott a fél arcával, hogy előtűntek megsárgult fogai, majd egész törzsével a titkárhoz fordult:

– Ó, Jerusalaim városa, mi minden nem történik benned! Halljátok ezt? A vámszedő eldobta a pénzét az országúton!

A titkár nem tudván, mit válaszoljon, a legokosabbnak látta, hogy pontosan utánozza ura mosolyát.

– Igen, azt mondta, hogy megutálta a pénzt – magyarázta Jesua, hogy megindokolja Lévi Máté különös viselkedését, majd hozzáfűzte: – Azóta társamul szegődött.

A prokurátor továbbra is fanyarul mosolyogva tekintett a rabra, majd a napra, mely kérlelhetetlenül emelkedett egyre magasabbra a messze lenn, jobbra lévő hippodrom³ lószobrai fölé, s hirtelen fölemelyedő gyötrellemmel arra gondolt, a legjobb lenne elkergetni ezt a különös latrot, és csupán két szót szólni: „Akasszátok fel!” Igen, elkergetni a kíséző katonákat is, az oszlopcsarnokból bemenni a palotába, az elsötétített szobában végigheverni az ágyon, hideg vizet kérni, elhaló hangon odahívni a Banga kutyát, s elpanaszolni neki a *hemicraniát*. És egyszer csak eszébe jutott a mérég: ez a gondolat csábítóan suhant át fájó koponyáján.

Zavaros szemmel nézett a rabra, jó ideig hallgatott, és gyötrelmesen próbált rá visszaemlékezni, miért is áll előtte ez az ütésektől eltorzult arcú fogoly a kérlelhetetlen jerusalaimi napsütésben, és még hány fölösleges kérdést kell neki föltennie.

– Lévi Máté? – ismételte fátyolos hangon, és behunyta a szemét.

– Igen, Lévi Máté – szólt a vékony, magas férfihang, amely bántotta a helytartó fülét.

– De valamit mégis szóltál a templomról a népnek.

A válaszoló hangja Pilátus halántékát hasogatta, kimondhatatlanul fájt; és ez a hang azt mondta:

3 *Hippodrom* – lovas- és kocsiversenyek tartására alkalmas pálya az ókorban.

– Arról beszéltem, hégemón, hogy az óhit temploma összeomlik, és felépül az igazság új temploma. Azért mondtam így, hogy jobban megértsék.

– És miért uszítottad a népet a piacon, te csavargó, miért beszéltél neki az igazságról, amelyről fogalmad sincs? Mi az igazság?

„Istenek! – gondolta magában eközben a helytartó. – Olyasmit kérdezek, ami egyáltalán nem tartozik a dologhoz... az agyam cserbenhagy...” És újra megjelent előtte a sötét folyadékkal teli serleg: „Mérget, ide azt a mérget...”

És újra meghallotta azt a hangot:

– Az igazság mindenekelőtt az, hogy tenéked, hégemón, fáj a fejed, annyira fáj, hogy kishitűen már a halálra gondolsz. Nincsen erőd, hogy velem beszélj, még az is nehezedre esik, hogy rám tekints. Így most akaratlanul is hóhérod vagyok, és ezt módfelett sajnálom. Jóformán gondolkodni sem tudsz, csak arról ábrándozol, hogy odajöjjön hozzád a kutyád, mert úgy látszik, ez az egyetlen élőlény, amelyhez ragaszkodol. De kínjaid nemsokára véget érnek, a főfájás elmúlik.

A titkár a rabra meresztette szemét, s nem jegyezte fel szavait.

Pilátus felnézett a rabra elkínzott szemével, és látta, hogy a nap már elég magasan jár a hippodrom felett, egy sugárpázmája behatolt az oszlopcsarnokba, és Jesua foldozott szandálja felé kúszik, Jesua pedig félrehúzódik előle. [...]

– Most már mindennek vége, és én örülök ennek – folytatta a rab, és jóakaratóan tekintett Pilátusra. – Azt tanácsolnám neked, hégemón, hagyd el egy időre a palotát, és indulj gyalogsétára a környéken, akár az Eleon-hegyi kertekbe. A zivatar... – a fogoly megfordult, és hunyorogva fölnezt a napba – a zivatar csak később, estére fog kitörni. A séta javadra válik majd, s én szívesen elkísérnélek. Új gondolataim támadtak, amelyek, úgy hiszem, téged is érdekelnének, és szívesen megosztanám őket veled, annál inkább, mert rendkívül eszes embernek látszol. – A titkár halálosan elsápadt, és a földre ejtette a pergamentekercset. – Csak az a baj – folytatta a megkötözött fogoly, akit senki se hallgattatott el –, hogy túlságosan zárkózott vagy, és végképp elveszítetted a hitedet az emberekben. Pedig hát, valld be, az mégsem lehet, hogy az ember minden szeretetét egy kutyára pazarolja! Szegényes és szomorú az életed, hégemón! – És a beszélő mosolyogni merészelt.

A titkárnak most már csak az járt az eszében, higgyen-e a fülének, vagy ne higgyen. Hinnie kellett.

Pap Mária

KÖRI TALÁLKOZÁSAINK MARGÓJÁRA

„...közösségünk van egymással...” (1Ján 1,7)

Idegenben nincs szebb meglepetés, mint a hazai szó. Amint megüti fülünket édes anyanyelvünk, rögtön fülelünk, és a szavak alapján, próbáljuk elhelyezni a földrajz és lélek térképén. Ha nem vagyunk szegénylősek, akár meg is szólítjuk atyánkfiát vagy -lányát, hogy pár percig ott-hon érezzük magunkat az idegenségben.

Otthon más a helyzet, de mégis hasonló. Otthon vagyunk egy családban, egy egyházközségben, egy falusi vagy városi közösségben. Életünk közösségi határai közül ritkán tekintünk ki, mert az információözönben, a rohanásban lassan belefáradunk és megfásulunk. Mind kevésbé érdekel az, hogy mi történik mindennapi világunkon túl, ezért lassan a külvilág, a többiek idegenné válnak számunkra.

Ezért is szép meglepés és csodás alkalom az egyházkörökben megrendezett köri találkozók lehetősége. A lehetőség, hogy megismerjük unitárius testvéreinket, akik a szomszéd faluban vagy éppen a közeli városban élik életüket, akik többé-kevésbé ugyanazokkal a gondokkal küzdenek, mint mi. A lehetőség, hogy az idegenség, az idegenkedés világából kiszakítsunk, feltérképezzünk és megismerjünk egy részt. A lehetőség, hogy elhelyezzünk magunkat, közösségünket egy nagyobb közösségben, melyhez mindannyian tartozunk – néha tudattalanul, néha tudatosan –, és amelyet a mindennapokban ritkán érzékelünk.

A köri találkozók egyedülálló lehetőségek közös történelmünk felelevenítésére, egymás megismerésére, hitünk megerősítésére, anyaszent-egyházunk szolgálatára. Figyelmeztetnek arra, hogy nemcsak egyének-

ként éljük meg unitárius hitünket, hanem közösségekhez tartozunk. Emlékeztetnek, hogy tennünk kell azért, hogy azok a szálak, amelyek egymáshoz fűznek bennünket ne csak külsőleg, lazán kapcsoljanak össze, hanem hogy a belső, a lelki közösség is nyilvánvalóvá legyen. Külsőleg életünk tele van korlátokkal, melyek elválasztanak bennünket. Vannak kis és nagy egyházközségek, városi és falusi gyülekezetek. Vannak, akik Atyánkat csodálatos templomokban, és vannak, akik kis gyülekezeti termekben vagy családi házaknál imádják. Vannak közösségeink, ahol a jövődőt gazdag gyermekáldás biztosítja, és vannak gyülekezeteink, ahol a kiöregedés nehezen viselhető terhekkel próbálja meg az egyént és a közösséget. Vannak közösségeink, amelyek a gazdasági nehézségeket viszonylag könnyebben viselik, és közösségeink, amelyeknek fennmaradása naponkénti kemény küzdelem.

Ahhoz azonban, hogy meglássuk mindezt, hogy értékelni tudjuk áldásainkat, hogy segíteni tudjunk egymásnak a nehézségek elviselésében, tudnunk kell egymásról. Tudnunk kell azt, hogy a gyülekezetünk határain túl is van élet – hogy abban a kinti, számunkra sokszor idegen világban hittestvéreink élnek és küzdenek.

Közösségünk van egymással – tanítja nekünk az apostol, és minden alkalom, amikor találkozunk, ennek a közösségnek a vállalását és megerősítését szolgálja. Találkozunk, hogy együtt imádkozunk, énekeljünk. Találkozunk, hogy megosszuk történeteinket, hogy örvendjünk gyermekeinknek, ifjainknak, hogy meghallgassuk öregeink emlékeit, tapasztalatait, és tanuljunk belőlük. Találkozunk, hogy a mellettünk élő hittestvér ne legyen többé idegen számunkra, hanem életünknek, küzdelmeinknek, unitárius önazonosságunknak részese.

Istennek ugyanazon lelke munkálkodik mindnyájunkban, és ez a lélek, amely összefog, amely erőt ad, hogy a különböző gondokkal küszködő közösségeinkben megtaláljuk a helyes utat. Ez a lélek buzdít és ösztönöz arra, hogy figyeljünk egymásra, hogy vállaljuk a közösséget, hogy időnként a saját terhünk hordozása mellett jusson jóakarát és szeretet az egymás terhének felvállalására is.

Isten áldása kísérje ezen találkozókat az elkövetkezendőkben is, hogy buzdítsanak bennünket megtalálni és felvállalni helyünket a lélek és hit földrajzi és egyházi térképén egyaránt.

Kiss Zsuzsánna

TESTVÉREK EGYETÉRTÉSE

„Ó, mily szép és mily gyönyörűséges, ha a testvérek egyetértésben élnek! Olyan ez, mint mikor a drága olaj a fejről lecsordul a szakállra, Áron szakállára, amely leér köntöse galérléjára. Olyan, mint a Hermón harmatja, amely leszáll a Sion hegyére. Csak oda küld az Úr áldást és életet mindenkor.” (Zsolt 133,1–3)

Az ember lelke felüdül, ha rokon lelkekre találhat. Olyan ez, mint amikor az ember elutazik idegenbe, s – mit ad Isten – egy földivel találkozik, több száz vagy ezer kilométerre az otthontól. Az otthoni ellenség is baráttá válik idegenben. S mennyivel nagyobb öröm, ha az ember hitrokonra lel, akivel közös hagyományt ápol, hasonlóan imádkozik, s talán életük sok-sok vonása is hasonló.

Már a zoltáríró is tudta, hogy milyen nagy áldás, ha a testvérek egyetértésben élnek. Az egyetértést olajhoz hasonlítja, mely valóságos kincs volt abban az időben, s melyet ünnepélyesen kentek a férfiak fejükre, szertartásosan készülve ünnepelni. Hát ilyen, amikor a testvérek egyetértésben élnek: ünnep.

Többszörös kisebbségben élő unitáriusokként megtanultuk, hogy minden találkozás erőt ad a folytatáshoz, a folytonos munkálkodáshoz, a kitartáshoz. Ezért van az, hogy évről évre egyre nagyobb az igény a találkozásra, az együtt gondolkodásra, vagy egyszerűen arra, hogy beszélgessünk, élő, lüktető kapcsolatokat alakítsunk ki és ápoljunk. A Zsil völgyi atyafi megérzi a Tordai-hasadéknál, hogy nincs egyedül szórványban sem, hogy lám, sokan vannak hitrokonok, akik az összetartozás erejét küldik a végekre is. A székelyföldi Isten szabad ege alatt mond hálát testvéreiért, s azért, hogy a jó Isten ilyen szépnek teremtette ezt a vidéket. A Küküllő menti meglepetten konstatálja, hogy nem csak az ő gyülekezetében élnek unitáriusok, hogy milyen sokszínű gyülekezeteink vannak, s messze földön híres borával megkínálja testvéreit a szelíd dombok között meghúzódó Tekenyős völgyében. A Maros és az Olt mentiek megvannak győződve arról, hogy a gulyás ott a legfinomabb, ahol minél

több recept ötvöződik, minél több kéz munkálkodik, s minél több kóstoló mondja el dicsérő szavait. Ilyenek vagyunk mi, mindent különbözőképpen látó és megéllő, mégis találkozni akaró, együvé tartozó unitáriusok.

Az ember ösztönösen is keresi a találkozási lehetőségeket az övéivel. Unitárius találkozóink igyekeznek ehhez biztosítani a keretet és a tartalmat egyaránt, és azt a többletet, amitől egy találkozó lelki élményt nyújt, amitől igazán unitárius lesz. A hívek pedig egyre inkább keresik az együttlét, a közös imádkozás alkalmait. Hogy miért? Talán azért, mert bármilyen előadást, bármilyen közösségi tevékenységet felülír az együttlét érzésének megtapasztalása, amely maga az áldás. Milyen jó érzés szervezőként, „vendéglátóként” megtapasztalni, hogy sokan eljönnek osztozni az örömben, és közösséget vállalni az imádságban, az evésben, az éneklésben. Milyen szép és gyönyörűséges egy tele templomban ülő helyet keresni, vagy a világ pillanatnyilag legszebb helyén a madarakkal együtt dicsérni Istent, együtt elmondani a Miatyánkat, otthon hagyva kicsinyességeinket, felülemelkedni a hétköznapi gyarláságin. „Csak oda küld az Úr áldást és életet mindenkor.”

Az isteni áldást megérezni, közösségben lenni hittestvéreinkkel, együtt imádkozni, beszélgetni, asztalközösséget vállalni: megtartó erejű, megerősít, és azt sugallja, hogy az áldást – akárcsak a szeretetet – ha megosztjuk, megsokszorozódik.

A JÓ PÁSZTOR

Sok hibája mellett Tiberius császárnak voltak jó tulajdonságai is. Nemcsak nagyszerű hadvezetőként tartja őt számon a történelem, hanem mint olyant is, aki megpróbált gátat vetni a meghódított tartományok kizsákmányolásának. Amikor a provinciák helytartói adóemelésre akarták rábeszélni a császárt, Tiberius nem fogadta el a javaslatot, hanem ezt mondta: – A jó pásztor megnyírja a juhait, de meg nem nyúzza!

Thordai János

XXXIII. ZSOLTÁR (részlet)

Boldog nemzet, amelyet az Úr tart,
Mert tőle megnyeri, amit akart,
Ennek gyűjtött minden jót és takart,
Ennek adja örökségül a mennyei szent kart.

Az mennyégből az Úr gondot visel,
Az emberek fiaihoz közel,
Mindeneket betölt nagy bőséggel,
Ez világot igazgatván bírja bölcsességgel.

Minden szíveknek általlatója,
A gondolatoknak vizsgálója,
A tanácsoknak igaz bírāja,
Kinek-kinek jutalmának bölcsen elosztója.

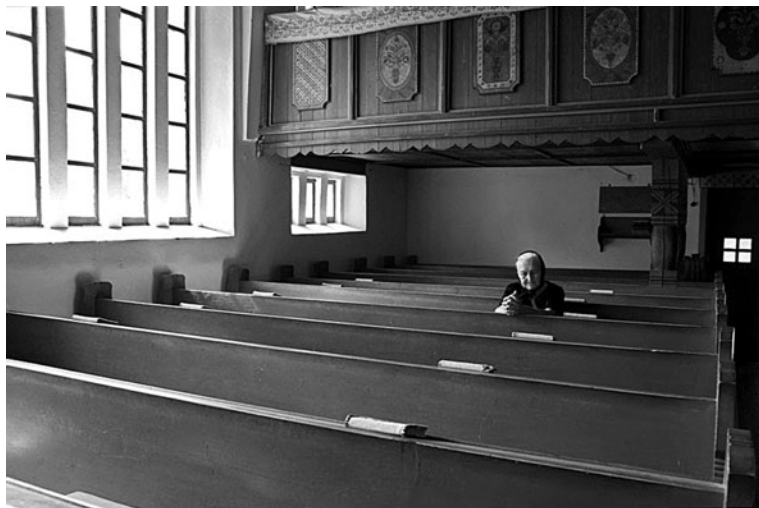
Senkit az ő maga esze nem tart,
Az emberi segítség csalárd part,
Nem nyújthat a kincs üdvösséges kart,
Az Úr ellen pedig soha senki veszély nem mart.

Mert az ötet félőkre néz szeme,
Azokat környülvötte kegyelme,
Ahol elfogy az emberi elme,
Jelen vagy az Istennek ottan segedelme.

Az haláltól megója lelkeket,
Az éhségben táplálja testeket,
Valakik rábízta életeket,
Mindenféle nyavalyától megtartják fejeket.

Remétségünk legyen hát az Úrban,
Eddig voltunk az ő oltalmában,
Ezután is bízzunk hatalmában,
Megmaradván örvendezzünk gazdag jó voltában.

Segélj minket, szent irgalmas Atyánk,
Kegyes szemeid nézzenek reánk,
Fordíts el rólunk minden nyavalyánk,
Jó kedvedből maradjon meg békecséjben hazánk.

Heltai Gáspár

HARMINCHATODIK FABULA. A PHILOMENÉRŐL ÉS AZ ÖLVRŐL

Az ölv szálla egy fára, és midőn ott forogna az ágak között, látá, hogy egy madárka rakott volna ott egy fészket. Reá menvén, tehát apró madárkák vannak benne. Eljőve az anyjok, a philomele, és igen szépen kezdte könyörögni ez ölvnek, hogy ne bántaná a fiait. Mondá az ölv: „Nem bántom őket, ha szépen szólasz és énekelsz előttem.” A philomele, rakva bánattal és ijedtséggel, azért ugyan énekelni kezdte. Felelé az ölv: „Csak megcsúfolsz engemet, és szerével nem akarsz énekelni.” És előragadván egyet a philomele fiai közül, meg kezdé azt körmelni és mellyeszteni. Nagy röpeséssel kezdé a philomele könyörögni, hogy az ölv könyörülne rajta, és ne mellyesztené fiait. Felelé az ölv: „Hallod-é! Légy békösséges, jó madárka! Ne háboríts meg panaszkodásoddal! Ugyan eszedbe vedd magadat! Kezembe vagy mind fiastól! Szabad vagyok véled, mind fiaiddal egyetembe. Éles ugyan az orrod, de csak féregszedni való. De énnékem mind orrom s mind körmeim igen horgasak és élesek.” Midőn az ölv ekképpen nagy kevélyen szólana, hátul odaballaga egy madarász, és lassan felnyúlván a fa megül, nyakába veté az urkot az ölvnek, és alá kezdé avval vonagatni és megfojtani. Ekképpen, aki sokokat kergötött és megfogott vala, azt viszontag megfogá a madarász, és mind a két szárnyát elvágá.

Értelme

E fabula erre int, hogy minden ember jámbor és ártatlan legyen, és másnak kárt tenni és ártani ne igyekezzenek. Mert noha szép, gyors, erős és hatalmas vagy, és az Isten ésszel és okossággal szeretett, azért azt ne gondold, hogy immár általszektet az árkot. Bezzeg nem! Meghiggyed ez okaért, hogy ha az Istent nem féled, és annak kedvébe nem lész, ottan az Isten talál mást, ki gyorsabb, hatalmasb, eszesb avagy ravaszb is léssen náladnál, és azt reád bocsátja, és az által megbünteti vakmerő bátorságodat, és úgy urkoz, hogy örök szégyent kezdesz vallani. El ne hidd ez okaért magadat! Senkit meg ne utálj, senkit ne dúlj! Mert az Isten kitölti rajtad az ő fenyegetését: Ve tibi qui praedaris: quia praedaberis! Jaj tené-

ked, ha valakit meg kezdesz kóborlani; mert ugyan ezen leszen virágod! Bár ne keress példákat a szent Bibliába: orrod előtt naponként elég vagy benne. De bolondok vagyunk, mint a fuak. Midőn a puskás elbúik, és egyet meglő benne, ottan felröpülnek a többi, és egy keveset kerengvén ismeg oda szállnak az előbbeli helyre, ahol amaszt meglőtték, és ahol halva fekszik. Mindjártást mást ló, annak utána harmadikat, mindaddig, hogy egy sem marad elevenen benne. Szinte ezenképpen cselekedünk mi is: az Isten szömünk láttára megbüntöti és elveszti a gonoszokat, a kegyetleneket és a kóborlókat. De mégis eljárunk a megszokott gonoszságba, és nem tudjuk magunkat eszünkbe venni. Jaj e nagy vakságnak és visszafordultságnak!

HOZZÁÉRTÉS

Az epheszoszi piacon egy rabszolgakereskedő el akarta adni három rabszolgáját: egy irodalmárt, egy táncost és Aiszóposzt. Az egyik vevő, Xanthosz, megkérdezte a táncost:

– Mihez értesz?

– Mindenhez – volt a válasz.

Xanthosz drágállta a rabszolgát, s megkérdezte az irodalmárt:

– Hát te mihez értesz?

– Bármihez – felelt a rabszolga.

De ezt is drágának találta Xanthosz, s ezért most Aiszóposzhoz fordult:

– Hát te mihez értesz?

– Semmihez – felelt Aiszóposz.

– Hogyhogy semmihez?

– Hát úgy, hogy két társam azt állította, hogy mindenhez ért, nekem te-hát nem maradt semmi.

Fekete Levente

NE CSAK NEKÜNK...

Mi Atyánk,
ne csak a mi mezőinkre adj
esőt, napsugarat és szelet,
ne csak minket ringass el
szépen anyánk ölén,
ne csak nekünk adj
bő termést és reményt,
s ne csak a mi asztalunkra tegyél
húst, bort és kenyeret.

A könnyeket is ne csak
a mi arcunkról töröld le,
ne csak a mi fájdalmainkat számold;
ne csak minket kísérj
a sötét utakon,
ne csak nekünk nyújtsd ki
oltalmazó karod.

S ha a csönd fehérévé simul el
a világban mindenki gyásza,
s a remény is a szívekben
már csak Rólad mesél:
vess ágyat, s takard be
a fáradt lelkeket szelíden.
Ringass el,
mint búzamezőket az esti szél.

Kovács Csongor

MIÉRT NEM TETTÉL SEMMIT?

2015 egyik központi témája volt az Európába özönlő szíriai menekültáradat. A vélemények élesen megoszlottak. Egyesek a keresztény Európát szétbomlasztással fenyegető iszlám inváziótól tartottak, amelyet kemény kézzel meg kell állítani. Mások a keresztényi szeretet és értékrend alapján befogadásra és segítségre szoruló felebarátaikat, a szerencsétlen embereket látták a menekültekben.

Szélsőséges és meddő vita zajlott, a hírekben pontosan nyomon követhető volt, hány menekült éppen hol van, és hova tart, mit eszik, mit iszik, hol alszik, és hogyan bánnak velük a különböző hatóságok, melyik politikus mit nyilatkozik róluk. Azonban a menekülthullámot kiváltó okokkal – azon túl, hogy háború dúlja az országukat – szinte senki sem foglalkozott. Pedig az alapprobléma nem a menekültek maguk, hanem az, ami miatt háború van, és ami elől elmenekültek.

Természetesen az okok összetettek és bonyolultak, amit sokféleképpen lehet magyarázni és értelmezni. Tény azonban, hogy az okok között felbukkannak a gazdag nyugati világ számára kényelmetlen és ezért kerülendő tényezők. Szíriában az elmúlt időszakban szokatlanul súlyos aszályos évek voltak, olyannyira, hogy a vidéki lakosság tömegesen kényszerült elhagyni a kiszáradt, terméketlenné vált földeket, és beözönlenni a városokba új megélhetést keresve. Csakhogy a városok sem tudtak munkát és kenyeret adni ezeknek a tömegeknek, ami nagyban hozzájárult a társadalmi elégedetlenség és a feszültségek növekedéséhez, végül pedig a máig tartó kilátástalan polgárháború kirobbanásához. A Szíriát sújtó szokatlanul erős aszályos időszak – egyetemben a tengerszint és hőmérséklet általános emelkedésével, a sarki jégsapkák és glecs-

cserek olvadásával – a globális éghajlatváltozáshoz köthető, amelyet a nyugati fejlett társadalom mértéktelen természeti erőforrás-felhasználása és széndioxid-kibocsátása okozott.

A kutatók már a múlt század hetvenes éveiben felismerték a globális környezeti válságot, és megkongatták a vészharangokat: az emberiség túllépi a Föld eltartóképességét, és saját jövőjét áldozza fel a gazdasági növekedés oltárán. Intő jel volt az ipari vidékek levegőjének, vizeinek és talajának teljes elszennyeződése, a távoli vidékekre is eljutó savas esők, az ózonréteg pusztulása és a veszélyes ibolyántúli sugárzás erősödése, az oxigénellátásban és széndioxid-megkötésben, valamint a vízháztartásban nélkülözhetetlen erdővel borított területek drasztikus megfogyatkozása, a mindenhova eljutó vegyszerek okozta károsodások az élővilágban és az emberek egészségében (rák, allergia, születési rendellenességek térhódítása). A szennyezések és károk okozói jelentős gazdasági haszonra tettek szert, míg a negatív hatások térben és időben kiterjedtek, és válogatás nélkül hatnak a természet és az emberiség egészére. Olyan ez, mint amikor egy közösségben mindenki kötelezően egy pénzt fizet, de ennek terhére egyetlen ember tud kivenni százat. A gazdasági haszon nagy, gyorsan és keveseknél jelentkezik, míg a járulékosan okozott környezeti károk térben és időben lassan fejtik ki hatásukat. Ezeket alig érzékeljük, napról napra hozzászokunk, egészen addig, míg végül túl nem lépik a tűrőhatárunkat. Apám gyerekkorában a településünket átszelő patakban horgásztak és fürödtek, de évről évre egyre szennyezettebb lett, idővel eltűntek a halak, a mederben egyre több lett a mindenféle szemét, ma pedig egy bűzölgő szennyvízcsatorna, amit közegészségügyi okokból betonnal is lefedtek. A mostani gyerekeknek már ez a „természetes”, a néhai halakkal és fürdőző gyerekekkel teli patakot csak az esti mesékből ismerhetik meg. Talán ezért az emberi léptékben túl lassú ütemű pusztulásért is telhetett el egy fél évszázad anélkül, hogy a hetvenes évek óta kongatott vészharangokat és a jó előre jelzett problémákat az emberiség tényleg komolyan vette volna. Pedig a tudományos világ a „környezeti-” és „klíma-menekültek” áradatát is jó előre megjósolta. De csak akkor kaptuk fel a fejünket, mikor hirtelen megérkeztek. Pedig előre tudtuk, hogy az emelkedő tengerszint, az alacsonyan fekvő partok és szigetek, a hőmérséklet emelkedésével egyre terjeszkedő sivatagok és vízhiányos területek az emberek számára élhetetlenné válnak, tömegek kényszerülnek elvándorlásra. És nincs már ember által be nem lakott él-

hető terület a Földön. Sőt ami van, az is egyre pusztul, kevesebb lesz, ezért a népvándorlások és az élettérért kirobbanó konfliktusok elkerülhetetlenné válnak.

A sokak által áhított nyugati jólét család, és a környezet jelenlegi pusztulásának, az emberiség jövőbeni nyomorának egyik fő mozgatórugójának bizonyul. Miközben a leggazdagabb országokban születik a legkevesebb gyermek, és ezért fogyatkozik, előregedik a lakosságuk, mégis ezeknek a pénzorientált fogyasztói társadalmaknak a legkielégíthetlenebb az erőforrások és nyersanyagok utáni éhsége, mert a folyamatos gazdasági növekedés alapelveire épülnek. És ezt a család ösvényt követi gyakorlatilag az összes ország, a teljes emberiség, ki elől masírozva, ki hátul kullogva. De minél nagyobbra nő a gazda(g)ság, annál több térre, nyersanyagra és energiára lenne szükség, amellyel az még tovább növekedhet. Ám a Föld és erőforrásai végesek és egyre szennyezettebbek, így a végtelen növekedés ösvénye zsákutca. Ezt már rég felismertük. De kapzsi emberi természetünk nem engedi, hogy szembenézzünk a problémával, visszaforduljunk vagy más utat válasszunk. Ehelyett majd mindenki csak mástól várja el az áldozatot. Így válik a környezet és természet védelme önmagunk elleni belső harccá. Önmagunk legyőzése a legnehezebb feladat, ami elé az ember e világon állítható. A tét pedig óriási, nem is olyan hosszú távon maga az e világi lét. A földi élet, a természet, bármennyire is megváltozik az ember keze nyomán, mindenképpen fennmarad nélkülünk. Az ember viszont menthetetlenül elpusztul a természet által jelenleg még biztosított létfeltételek (élelem, víz, élettér stb.) nélkül, és e világi isteni küldetésünk csúfos kudarcba fullad.

Tehetünk-e még valamit mi magunk e világi életterünk, a minket körülvevő és éltető természet érdekében?

Minden bizonnyal igen. Ha akkor is gondolunk a tengerparton vagy sivatagperemen élő felebarátaink nyomorúságára, amikor feleslegesen járattuk az autónk motrát vagy a televíziót, felkapcsolva hagyjuk a lakásban az égőket, vagy folyni hagyjuk a vízcsapot, mindjárt közelebb kerülünk az alapprobléma, az erőforrás-pazarlás mérsékléséhez. Ha még néhány fát is elültetünk, amely szén-dioxidot köt meg, és oxigénnel dúsítja a levegőnket, miközben árnyékos, szélvédett természetes élőhelyet biztosít madarak és egyéb állatok tucatjainak, gazdaságilag is hasznosítható

faanyagot állít elő a jövő generációi számára, már többet teszünk a természetért és önnön gyermekeinkért, mint a legtöbb ember. De ha kényelmünknek, költekezésünknek és erőforrás-pazarlásunknak kizárólag pénzügyi helyzetünk szab határt, mit fogunk mondani unokáinknak, amikor a végképp elszennyezett, konfliktusoktól terhes eljövendő világunkban megkérdezzük tőlünk: Hát ti nem láttátok, hova vezet ez a féktelen pazarlás? Ha tudtad, te mit tettél, miért nem tettél semmit?

A LEGFŐBB JÓ ÉS A LEGFŐBB ROSSZ

Egy nap Xanthosz megparancsolta Aiszóposznak, hogy a piacon vásároljon meg mindent, amit legjobbnak, legbecsesebbnek vél, mert vendégek jönnek a házhoz. Aiszóposz csupán egy nagy halom disznónyelvet vásárolt, s különféleképpen elkészítve feltálalta az egybegyűlteknak.

– Hát csak nyelvet kapunk? – méltatlankodtak a vendégek.

Xanthosz felelősségre vonta Aiszóposzt, aki így védekezett:

– Azt mondtad, uram, hogy azt vásároljam meg, ami a legjobb és legbecsesebb, hát nem a nyelv útján sajátítjuk el az ismereteket? Nem a nyelvvvel értekezünk, szónokolunk, ítélkezünk?

Xanthosz szégyellte magát, s mivel ki akarta köszörülni a csorbát, vendégeit másnapra is meghívta, s előttük adott parancsot Aiszóposznak:

– Most menj és vásárolj meg mindent, amit a legrosszabbnak és a leghitványabbnak vélsz!

Másnap Aiszóposz újra nyelvet tált fel, s a számonkéréskor így védekezett:

– Van-e, uram, rosszabb a nyelvnél? Hisz a nyelv az eszköze a hazugságnak, civakodásnak, városok pusztulásának, sok-sok ember halálának.

Fekete Edda

GONDOLATOK A KÖRNYEZETRŐL

Emberi mivoltunkból adódóan próbálunk beilleszkedni egy közösségbe, közösséget keresünk. Ennek során nem csak a társadalmi környezetünket, hanem önmagunkat is keressük, és ebben a folyamatban olyan élményeket kapunk és adunk környezetünknek, ami nélkülünk már nem lenne ugyanaz. Az éremnek két oldala van: ha egy közösségnek adunk magunkból valamit, akkor mi is többé válunk a közösség láthatatlan szövedékébe beilleszkedve, mintha én is tükrözném a közösséget, amely tükröt fordít felém is. Tükröt az elfogadáshoz és megértéshez.

Ha valamit meg akarunk változtatni, azt elsősorban önmagunkkal (kellene) kezdjük, ha valamit nem tudunk elfogadni, akkor azt sem másban, sem önmagunkban nem tudjuk elfogadni, megérteni. Éppen ezért, ha közösségben akarunk élni a környezetünkkel, azokkal az emberekkel, akik körülöttünk élnek, akkor harmóniát kell teremtenünk saját világunkban is. Első lépés a harmónia felé a felismerés és megismerés. Felfedezem és elfogadom saját magamat, Isten nem véletlenül teremtett olyannak, amilyen vagyok: egy parányi gyöngyszem vagyok a gyöngy-soron, ami nélkülem hiányos lenne. Nem vagyok elfogult önmagammal és társaimmal szemben sem, hanem megértem a miérteket és a megértés alapján megtartom az emberi közösségeket.

Az egyént nagyon meghatározza a közössége, hogy hova született, milyen körülmények között élt – családi háttere, a közösségi életből mennyire vette ki a szerepét, feladatát, egyáltalán: milyen földrajzi körülmények közé született. Mem mindegy, hogy valaki száraz sivatagi környezetben kell megküzdjön a mindennapi kenyérért, vagy a tengerpart árnyas pálmái alatt nő fel.

Ha egy kisgyereket születésétől fogva úgy neveltek, hogy megfogták kezét, akkor egy olyan biztos pontot, hátteret kapott az életében, amely segíteni fogja életútján, nem marad egyedül.

Felmerül a kérdés, hogy a közösség formálja az embert, vagy az ember formálja a közösséget?

A közösség és az ember nem teljes egymás nélkül, nem beszélhetünk közösségről emberek nélkül, és nem beszélhetünk kiteljesedett ember-

ról, amennyiben nem része egy közösségnek. Olyan ez, mint egy intézmény emberek nélkül, mint egy iskola tanárok és diákok nélkül: csak egy egyszerű építmény, üres és hiányos, céltalan lesz. Az elemek elválaszthatatlanul kapcsolódnak egymáshoz, az ember is formálja a közösséget, viszont ez az állítás fordítva is igaz, hogy a közösség is formál, meghatározó jellegű az ember életében.

Az ember azonban nem csak társas lény, hanem, sajnos, olykor önző is. Hajlamos azt hinni magáról, hogy egyedül bármire képes, bármit meg tud csinálni, körülötte forog a világ, bármit eltulajdoníthat, megkaparinthat és irányíthat, így nem csak embertársainkat és önmagunkat próbáljuk irányítani, megváltoztatni, hanem környezetünket is. Elsősorban Isten alkotta környezetünket próbáljuk átformálni, hogy az emberi létnek legyen a legmegfelelőbb, természetes állapotából kiköszentve a természetet, nem törőve a következményekkel. Környezetünk tükrözi gondolkodásmódunkat, életfelfogásunkat a világról, a nemtörődömségünkől pedig az következik, hogy egy bizonyos idő után nincs jelenünk, múltunk és jövőnk sem. Az idő telik. Az idő pedig felbecsülhetetlen érték, ami mindenkinek másképp jár, mégis egyszerre. Ha közösségben és harmóniában próbálunk élni a tágabb, nem csak emberi környezetünkkel, figyelve a zöldövezetünkre, akkor felelősek vagyunk tetteinkért, cselekedeteinkért, amelyek a természetet érintik. Az ember nem létezhet a természeti környezete nélkül, bármennyire is ennek ellenkezőjét látszik bebizonyítani a városok betonrengetege. Éppen ezért minden egyes tettünkkel, döntésünkkel önmagunknak ártunk, vagy segítünk, hiszen létezésünk alapja a természet, s csak utána az emberi közösség. Csakis akkor haladunk jó úton, ha megtaláljuk azt a keskeny utat, amely nem ártalmas természeti környezetünkre nézve, és tudatosan próbálunk közösségben élni a természettel, együttes erővel például mutatva azoknak az embertársainknak, akik még nem értették meg, mennyire fontos környezettudatosan élni.

„Az ember egymagában elvész, míg a közösségben minden törekvés megtalálja a maga helyét, és együttesen hozzájárulnak minden egyén felemeléséhez, valamennyi közösség együttes tevékenysége pedig közelebb viszi az emberiséget Istenhez.” Én ezt a gondolatot Liviu Rebreanuánál olvastam, úgy érzem, az író szavai pontosan megfogalmazzák azt, amit én is hiszek, remélek: az emberek környezetükre figyelve, tudatosan, Isten fele törekedve megvalósíthatják a csodát.

NE BÁNTSÁTOK A LOMBOKAT

Ne bántsátok a lombokat:
Susogta George Sand a halál előtt.
Nem értették meg, én megértem őt.
Ne bántsátok a lombokat,
Hadd nőjenek, viruljanak az égre,
Hadd mosolyogjanak napban, esőben,
Hadd ringassák a békés fészkeket,
Küldjék magasba a rigók dalát.
Hadd boruljanak össze boldogan,
Ha alattuk a szerelem tanyázik
És hadd terítsenek álompalástot
Az élettől elfáradt vándorokra.
Ne bántsátok a lombokat,
Hadd játsszanak alattuk gyermekek,
Akik az első lépést most teszik,
Tipegve ismeretlen cél felé
És hadd pihenjenek meg a halottak
Zöld sátraik alatt a rögök ágyán,
Ne bántsátok a lombokat, ti élők!

Kármán József

FANNI HAGYOMÁNYAI

(részlet a naplóregényből)

I

Ó, be jó itt!... Veteményeskertünk ajtaja megett, melyen a gyümölcsösbe járnak, a sövényt vastagon befutotta a komló, amely általfonódik egy szép kökényfácskára, és ezen nyájas boltozat alatt áll az én kis asztalkám, amelynél oly jóízű az olvasás. Ide lopom ki magamat sok vasárnap délutánján és sok korán reggelen, mikor senki sem lát, senki sem bánt. Itt olvasok orozva¹, itt írok, itt sírok orozva.

Ó, te kedves zöld setétség, titkaim meghittje! mely édes alattad az ábrándozás, szabadabb alattad a pihetés, és midőn alád érek, malomkőnyi nehéz teher esik le mellyemről. A napsugárok csak helyel-helyel sütnék papirosomra, és barátságos csalfasággal látszatnak hozzám beleselkedni... egy komlószár nyájasan s hízelkedve nyúlik által hozzám vállamon keresztül, s látszatik esmért barátnéját általölelni... Ó, be jó itt! Ez a hely engem oly jó szívvel fogad, mások – tőlem mind idegenek... Kedves szomorúságú dongása hallik a méhecskéknek, melyeknek kasai túl a sövény mellett vagynak kirakva, barátságos mormolásuk olyan, mint a forrás álomhozó csergedezése... Néha egy eltévelyedett, lézengő méh rövid látogatást ad hajlékomban... Kedves kis vendégem, örömmel látlak. Állapodj meg itt, nyugodj itt ki nálam. Nem félek én fullánkodtól... ó, mérgeesebb annál az embereké. Te azzal csak a bántót bünteted, egyező társaságokban közszerelemmel² munkáltok... Az ember pedig az embernek teszi napjait keserűkké... Itt távol vagyok tőlök... Azért, ó, azért oly igen jó itt!

II

Amott, titkos rejtekemmel általellenben nyugoszik le a világ királynéja pompás felséggel, és veres lángot gerjeszt setét magánosságomban.

1 titokban

2 a közösség szeretetével

Az én orcám is mind tüze visszaverésétől, mind a gyönyörűségtől gyuladt. Jövel, édes borzadások órája! estvéli szürkület, mikor az elmém oly mélyen elandalodik, és képzelődésem a véghetetlennek tartományait járja!... A nap tüzes kereke lesüllyedt a hegyen túl. A szellők hívesebben lengenek. Csak egy-két magános szállangó bogárka repül fülem mellett el, és annál jobban növeli az esthajnal dicső csendességét... A képzeletek országlása kezdődik...

Suhog az estszél a falevelek között. A magas tölt hold függ a levegőben. Csípő híveséget harmatoz le... Minden homályos szegletéből a bokroknak csuda árnyékformák ballagnak elé!... Az én szívem megtelik szomorú emlékezettel szerelmes halottaimról... Ott a hold felett, dicsőült anyám! ott vagy te; egyetlen leányodat itt hagytad az emberek keménységének. Nézz le reám, kísérv mindenütt, légy őrző angyalom. Ha békétlenkedik ez a szív, nyugtasd meg. Ó, ha a szomorúság rágja, jelenj meg egy gyenge estszellőben, fuvallj orcámra jelenlétedül, és vidám leszek. De ha lehet – anyám, én édes anyám, végy fel hamar magadhoz...

III

Telhetetlen szív! mikor lesz vége vágyódásidnak, melyek oly akaratosak, mint a makacs gyermek kedve. Mit kívánsz, mit óhajtasz?

Valamely édes, nehéz, titkos, nem tudom mely érzés fekszik kifejtetlen, homályosan mellyem rejtekében! Ha az éj titkokkal teljes árnyéka beteríti a földet, midőn a természet elszenderedett és innepel – akkor támadnak fel leghatalmasabb érzései... Oly édes, bájoló érzés – és mégis fájdalmas. Az örömtől dobog szívem – és mégis könnyel telik szemem.

Megfoghatatlan magának is az ember! Ha a távol lévő kék hegyekre nézek – ó, mely óhajtanék túl rajtuk reppenni... Ha az erdő temérdek bükkfái közül a kakukk barátságosan kibeszél – ó, mint kívánnám árnyékai ölébe magamat... Mikor a kis pataknak, mely gyümölcsösünket elzárja, apró habjai eltűnnek – ó, mely örömet rajtok én is elcsuszamlanék... Ilyeneket kívánok, és mégis, ha mindezeket megtenném is magamnak, híja volna boldogságomnak... és mi ez? azt újra nem tudom. – Makacs, akaratos szív! ki gázol keresztül érzéseid zúrzavarján?...

Makkai-Ilkei Ildikó

TESTVÉREK TALÁLKOZÁSA

(ízeltő Mészkö és Bencéd testvérgyülekezetek találkozásából)

Az elmúlt években sokszor éltük át Mészkőn a testvérgyülekezetünkben vagy itthon, Bencédben a felemelő érzést: testvérek találkozásának meghitt pillanatait.

Most már úgy megyünk Mészköre, mintha hazamennénk. Határozottan kalauzoltuk a sofórt, aki először járt az Aranyos menti Alabástromfaluban: át az Aranyos hídján, itt balra, amott megint balra, ott az a szép, kis templom: megérkeztünk! Úgy megyünk, mintha hazamennénk, azért is, mert tudjuk, hogy szeretettel várnak a testvéreink: baráti öleléssel, megterített asztallal, aranyló borral, mosolygó arccal. Úgy megyünk, mintha hazamennénk, azért is, mert a félbeszakadt párbeszéd várják az újakezdést, a folytatást.

A két kisgyülekezet 2013-ban tette meg az első lépéseket egymás felé, és azóta egyre jobban megismertük egymást, közösségeinket, falvaink nevezetességeit, templomainkat, gyülekezeti otthonainkat, a Tordai-hasadék szikláit, Balázs Ferenc sírját, a két Bencéd közötti vadregényes tájat, de megismertük egymás otthonait, és azokat az örömeket és nehézségeket is, amelyek váltakozásában éljük az életet, és amiről most már kölcsönösen tudunk.

Találkozásainkból soha nem maradt ki a templomainkban megélt közös együttlétek szép pillanatai, amikor jó együtt imára hajtani a fejet, amikor hálát adhatunk azért a láthatatlan kötelékért, barátságokért, egymásra figyelésért, ami immár ezt a két gyülekezetet – hisszük – elválaszthatatlanul összeköti.

Nem maradhat ki az sem, amikor fehér abroszok, asztalok mellett sziporkázik az anyanyelvünk, a jókedvünk, amikor nevetünk, nevettegünk.

Amikor a jó magyar nóta alatt szemünk ugyanúgy csillog, és ezek a pillanatok igazolják: szent és profán, imádsággal teli és mulató, nevetős, dalolós kedvünkben is hasonlóak: testvérek vagyunk!

Habakuk próféta vallomása: „Őrhelyemre állok, odaállok a bástyára” (Hab 2,1a) úgy érezzük, hogy mészközi barátaink egyházközségükhöz, örökségükhöz való ragaszkodásában teljes mértékkel felfedezhető: őrhelyükre álltak, mentenek, éltetnek, építenek, új álmokat álmodnak, megmaradni akarnak. De az őrhelyek, a bástyák Bencédben is állnak, és mi sem hagyhatjuk-hagyjuk el azokat.

Összetartásunkat immár erősíti a két falu ifjú- és gyermeknemzedékeinek egymáshoz való ragaszkodása, kik a közös együttlétekről le nem maradnának, és a Mészkö–Bencéd Testvérgyülekezetek feliratos pólót boldogan viselik. Ezt a pólót Bencédben mi mészközi pólónak nevezzük, de, mint kiderült, Mészkőn ez a bencédi póló. Egyszóval megszerettük egymást, jó együtt lenni, megannyi közös vonás köt minket össze, s különbözőségeink is erősítenek.

Összetartozásunk szép szimbóluma a 2015. szeptember 13-án, vasárnap, Mészkőn közösen felavatott Aranyos menti fedeles utcaajtó, melyet a két gyülekezet közös erővel állíttatott. E legutóbbi találkozásunkkor idéztem szószéki beszédemben Vég Antal *De mi lesz a harangokkal* című művének egyik gondolatát. 1988-ban egy újságírócsapat Magyarországról Erdélybe utazott, és tíz nap alatt néhány erdélyi települést látogattak meg. Amikor Székre értek, ott egy lakodalomba hívták be őket.

„Aztán odajön az az ember – meséli a szerző –, aki a kapuban elfogott bennünket, aki a legszívesebben invitált, odaáll elé, és megcsókolja a kezemet.

Gazduram, hát ilyet... Hogy tehet ilyet férfiember a férfiemberrel.

De hát a hazából tetszettek jönni.

Elfordul és sír. Én is meg kellett csókoljam az arcát.”

Amikor ezt elolvastam, én Mészköre gondoltam! Hogy mi is hány-szor éreztük ezt már át Mészkőn vagy Bencédben, azt az örömet, hogy mi testvérek vagyunk, hogy a hazából jöttök és jövünk valahányszor Mészkőn vagy Bencédben találkozunk, s most már nem tudunk úgy elválni, hogy el ne kelljen forduljunk, mert sírunk.

S így volt ez most legutóbb is, a hosszas búcsúzkodás után, amikor valahogy elindult az autóbuszunk, most sem maradtak el a könnyek, az in-

tegetés, s bennünk szép érzések születtek meg újra: mindent köszönünk!
Várunk Bencédbé!

Örömmel jövünk! Isten segítsen! – láttuk a szemekben.

Sokszor megvallottuk már: örülünk, hogy nekünk erdélyi testvérgyülekezetünk is van, s hogy ez a választás a legjobban sikerült, igazolja a megannyi kedves barátság, ami a két gyülekezet tagjai között szövődött-szövődik, s mely Isten segedelmével, hisszük, egyre szorosabbá válik.

A szerző felvétele

Koppándi-Benczédi Zoltán Attila

ÖSSZETARTOZUNK!

*Lupény és Sepsiszentgyörgy testvérkapcsolata margójára.
Egy kopjafa története*

Összetartozunk! – ez a székelyföldi megyék közösségépítő programjának mottója. Ennek szellemében jó hat éve Háromszék és Hunyad megye között, a magyarság szintjén, együttműködési szerződés íródott alá. Ez nagyon szép gesztus, hiszen a külvilággal lépten-nyomon szerződéseket kötünk, közben pedig megfeledekezünk saját vérrokonunkról. Egy baráti, mondhatnám rokoni kézfogás két ikertestvér között – így értelmezem ezt a kezdeményezést. Akarattal nem használom a „nagy testvér” és „kis testvér” hasonlatot, bár számbelileg és földrajzilag tekintve helyénvaló lenne. Inkább azt mondom, hogy az ikertestvérek újból találkoznak, kezet nyújtanak, összeölelkeznek. Ne felejtjük el, hogy a Hunyad megyében élő magyarok többsége épp a Székelyföldről, a hagyományosan magyar területekről vándoroltak el három nagy hullámban.

2010-et írtunk, amikor március 15-én a Zsil-völgyi magyarok is tisztelegtek az 1948–49-es forradalom és szabadságharc hősei előtt. Lupényban ökumenikus istentiszteletet tartottunk. Velünk ünnepelt a háromszéki küldöttség is, egy kopjafát adományoztak, és azt avattuk fel a katolikus templom udvarán. Tudni kell azt, hogy Lupényban addig nem volt egyetlen magyar jellegű szobor, emlékmű, kopjafa vagy bármi más jel, tehát gesztusuk által történelmet is írtak.

A kopjafát a sepsiszentgyörgyi Balázs Antal bácsi faragta ki, aki igazi székely emberhez illő öltözetben és ennek megfelelő humorral mutatta be művét. Az igazi meglepetés számunkra csak ezután következett...

Balázs Antal bácsi az oltár elé hozott egy „miniatúr” kopjafát, úgy másfél méteres nagyságban. Maga mellé hívott és a Sepsiszentgyörgyi Unitárius Egyházközség nevében átadta unitárius közösségünknek. A meglepetéstől nehezen kaptam a köszönet szavait, mindenesetre valami odaillőt elmondhattam, igaz, még most sem tudnám felidézni.

Az ünnepséget követő vasárnap hivatalosan is felvittük templomunkba, mint keresztelendő gyermekkel tesszük, bemutattuk a gyülekezetnek, és méltó helyére, a szószék mellé elhelyeztük.

A kopjafa érdekessége az, hogy egy 100 éves nagykapu fájából faragta ki a művész úr, mely Csehétfalváról származik. Elmondása szerint gyermekkori barátjával, egykori szomszédjával ezen a kapun keresztül jártak és mászkáltak nap mint nap. Hát ez a gyermekkori barát, nevezetesen Albert Árpád bácsi, jó 60 éve Lupényban él és unitárius hívünk! Hihetetlen egybeesés, csodálatos példája ennek a lelkiekben is kibontakozó testvérkapcsolatnak. Egymásra találtak, közös emlékeiket is idézi e kopjafa.

A sepsiszentgyörgyi unitárius közösség egyszerű gesztusa által nagy örömet szerzett a Zsil-völgyi unitáriusoknak. Kezet nyújtottak, melyre igyekeztünk mi is méltóan válaszolni. A keretek adva voltak, csupán töltettel kellett ellátnunk. Azóta újtára indult az a testvéri-lelki kapcsolat, melyet évente igyekszünk újabb és újabb élményekkel gazdagítani. Ennek köszönhetjük azt, hogy évente kölcsönösen meglátogatjuk egymást. Nekünk fontos, hogy magyar környezetben fürdessük meg lelkünk, szentgyörgyi testvéreink pedig megtapasztalhatják a szórvány-sorsunk mindennapjait. Volt már nőszövetségi találkozó, de ifjaink is táboroztak már közösen. Megmásztuk Dél-Erdély csodálatos hegyeit, Háromszék történelmi múltját követhettük nyomon különböző helyszíneken. Volt kórusfellépés, ünnepi beszéd, kulturális műsor, de nótázással is éltettük már kapcsolatunkat. Minden egyes találkozási alkalom az egység megélését szolgálta.

Igen, mi összetartozunk! Ezt akarjuk a továbbiakban is lelkiekben megérezni, ezt akarjuk találkozások, testvérkapcsolatok által megerősíteni!

Ferenczi Mária-Magdolna

SEPSISZENTGYÖRGY–LUPÉNY = 0 KM. LELKEK TALÁLKOZÁSA

Ezzel a címmel írtam meg első tudósításumat 2010 decemberében a lupényvulkáni–sepsiszentgyörgyi testvérkapcsolatról, az „összetartozunk” szórványprogramról. Ma is így érzem, hogy ezekkel a nagyszerű Zsil-völgyi unitáriusokkal a kapcsolatunk több egy egyszerű ismerkedésnél, a lelkünk találkozott, találkozik azóta is minden évben, hiszen szoros családi barátságok születtek az évek során.

Tudjuk, hogy lupényi testvéreink bölcsőit hargitai, Maros megyei, székelyföldi fából faragták, közös gyökereink vannak, amit ha a vihar kiszakaszt, csak fájni tud. Ezt a fájdalmat enyhítheti a magyarságuk, unitáriusságuk újra és újra megélése, ha keblünkre öleljük őket. Aztán látathatlan könnyeinket letörölve, kiutat keresve fogjuk meg egymás egyre eresebb kezét.

Ennek a kapcsolatnak is volt egy szikrája, ami Balázs Antal néptanító-fafaragó fejéből pattant ki. Anti bátyánk 2010. március 15-én kopjafát ajándékozott többek között a lupényi unitárius egyháznak is, Koppándi-Benczédi Zoltán akkori lelkészre bízva annak elhelyezését.

Abban az esztendőben szeptember 4-én Homoródszentpálon is találkoztunk a lupényiakkal, az országos nőszövetségi konferencián, ahova a lelkészük hozta el őket. Ott és akkor hívtuk meg lupényi nőtestvéreinket, hadd látogassanak el hozzánk. El is fogadták meghívásunkat, így Váncsa Csilla elnöknőnk panziójában lettek elszállásolva. Másnap a lelkészük nagyszüleit látogatták meg Árkoson, majd együtt érkeztek az iszenteszteletre, a közös ebédre.

Bányászlámpát kaptunk tőlük, „fény lenni a sötétségben” – szolt az üzenet. Nagy Juliánna, a mi Juci mamánk, nőszövetségi tagunk, tiszteletünk jeléül horgolt terítőt ajándékozott a lupényi nőszövetségi tagoknak, amit Kovács Irma elnöknőjükre bízott. Szabó Adél akkori segédlelkész nő imája után Koppándi-Benczédi tiszteletes úr prédikált, a lelkek találkozásáról, a Székelyföldről Zsil-völgyébe áthurcolkodó munkás emberek nagyon nehéz, föld alatti, bányász munkájáról, a szórvány-unitáriusságuk megéléséről, a világosság megteremtőiről.

Elfogadtuk meghívásukat, és november 6–7-én a dévai zarándoklat után náluk voltunk lelkészünkkel, családtagjainkkal. Mily szép emlék, ott volt férjem, nagy fiam és menyasszonya, immár az egekből figyelő sógorom ... együtt énekeltünk, táncoltunk, örvendtünk egymásnak. „Hitte-e vajon Balázs Antal március 15-én, hogy negyvenötödmagával találkozik novemberben a szórványegyházközség lelkészével, egyháztagjaival? – szölte a költői kérdés a lelkész részéről. Zengett ajkunkon a zoltár, az ünnepi műsor dalárdánk részéről, a fiatal Karácsony (Dénes) Gabriella karnagyunk vezényletével.

„Ó, mily szép és mily gyönyörűséges, ha a testvérek egyetértésben élnek.” (133. zoltár). Mily szomorú, ha nem találkoznak....

Mindkét részről zarándokútjainkat Erdély csodálatos tájának, történelmének megismerésével, templomai, várai, csatahelyeinek a felkérése fűszerezi. Minden alkalommal Horváth Piroska ny. földrajz szakos tanárnő az útikalauzunk, nagyszerű mesélőnk. Ez évi viszontlátogatásuk alkalmával is családtagokként fogadtuk lupényi testvéreinket otthonainkban, másnap kirándultunk a csernátони tájmúzeumba, a kézdivásárhelyi múzeumba, majd

meghatódva álltunk meg a Nyerges-tető emlékkopjafái alatt, az obeliszknél. Vasárnap együtt dicsőítettük Istenünket, adtunk hálát az együttlétnek.

Irma néniék, Sanyi bácsiék, ki viszi tovább a stafétabotot?

Isten áldjon! Isten áldja! Jó szerencsét! Találkozunk jövőre, addig is tartjuk e kapcsolatot, egymás terheit viseljük!

*A sepsiszentgyörgyi
unitárius templom –
Márkó László felvétele*

INDIAI ÚTINAPLÓ

I.

2015. június 3., szerda

Néhány fontosabb észrevétel, első benyomás Indiáról:

A *reptér* hatalmas nagy épület, a kolozsvári reptér mellette városi buszmegálló. Végig szőnyeggel van letakarva a padló. Nem tudom, hány száz négyzetméter lehet az egész. Az autók kormánya ugyanúgy rossz helyen van, és az úton bolond felé mennek az autók, mint Angliában. Nyilván nem véletlen.

Útban a reptérről a szálloda felé láttam, hogy a nagy autók hátuljára föl van írva, *dudálni* kell, amit nagy előszeretettel meg is tett párszor a mi autóvezetőnk. Fénydudát is használt. Elég csendes a város. Megkérdeztük, hogy hányan élnek Delhiben, és azt válaszolta, hogy a városban és környékén kb. 23 000 000 ember él. Azok, akik a fák alatt, a parkokban, vagy máshol alszanak – és láttunk ilyeneket szép számban –, még nincsenek is benne ebben az országunknyi számadatban.

Mégis a legszembetűnőbbek a magukra legelésző *tehenek* voltak. Éjszaka van, és a tehenek esznek a parkokban, szökőkutak körül, vagy egyáltalán ahol valamennyi zöldes-sárga gyeppel van. Esetenként a bornyúk is ott voltak velük. Az almási tehenekhez képest az a különbség, hogy ezek olyanok, mint amazok egy része kora tavasszal, tehát soványak, és hosszú, lógó fülük van. Az otthoniaknak tudjuk, hogy ki a gazdájuk, és éjjel nem nagyon legelésznek a falu között, nemhogy a városban, itt pedig természetes.

Aztán a *munkamegosztás*. A reptéren kb. 12 katona dolgozhatott volna, akik ellenőrizték volna az útleveleket, és egyáltalán gyorsabban ment volna a bejutás az országba. Hárman dolgoztak. A vámtisztító távol ült ezektől, amikor hagytuk el a terminált, akkor hindu rezignáltsággal átvette a második papírt, amit a repülőn kellett kitölteni, hogy hozunk-e valamit, amit be akarunk jelenteni a vámnál. Hozhattunk volna bármit.

A reptéren pénzt váltottunk, egy fontért adtak közel 92 rúpiát. Egy papírt kellett kitölteni, hogy mi az otthoni címünk. Hogy erre mi szükség volt a pénzváltásnál, egyelőre még nem tudjuk.

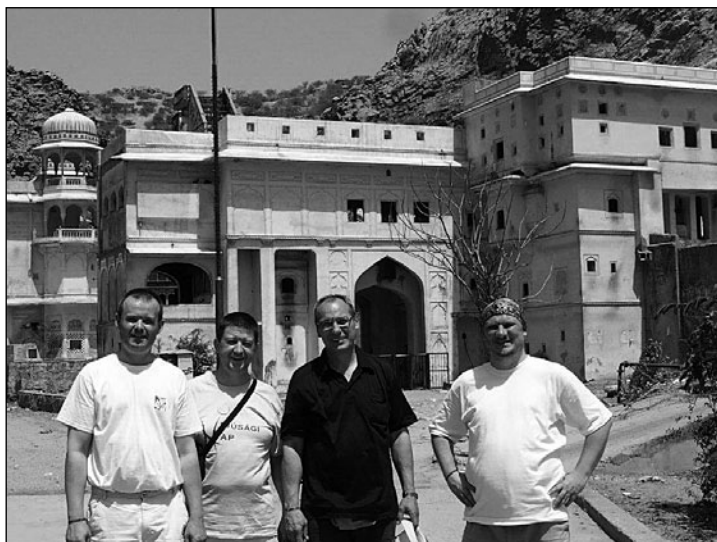
2015. június 4., csütörtök

Dzsaiपुरban vagyunk ma este, és a Trident hotelben alszunk.

De kezdem ma reggelrel. Elaludtunk, mert az éjszaka nagyon későn feküdtünk le, a telefonom nem állt át, így reggel a kapus költött fel. Alig aludtunk másfél órát. Vonattal Agrába mentünk Delhiből, ami kb. két óra vonatozást jelentett. Meglepetésünkre reggelit adtak a vonaton, ami igen jól jött.

Agrából egy kisbusszal utaztunk, amelyet az ügynökség biztosít, akik a héten hordozni fognak. Két nagyon különleges helyet néztünk meg: Agrában a *halott várost*, amit egyik uralkodó építtetett, és ami jól tükrözi a hindu és a muszlim kultúra harcát, és főleg azt, hogy a muszlimok milyen hatalmas károkat okoztak. Aztán egy faluban megnéztünk egy igen mély kutat, egy fürdőhelyet, amit időszámításunk szerint a 8–9. században ástak meg. 19 méter mély, és 14 emeletnyi lépcső vezet le. Most alig van víz benne, ezért használaton kívül van. Mellette áll egy hindu szentély, amit szintén megnéztünk.

Kb. 200 km utat tettünk meg a mai nap, rendkívül meleg volt, kb. 45 fok. Az autó szerencsére légkondis, így kibírtuk.

Dzsaiपुरban: Gyerő Dávid főjegyző, Tódor Csaba humoródszentpáli lelkész, Kovács István közügyigazgató és Farkas Emőd főgondnok

Néhány fogalom a mai napról:

A duda

A forgalom egyszerűen leírhatatlan. Egyfolytában dudálnak az autók, bármi jelenjen is meg az úton. A brit rendszer szerint közlekednek, de ez a nagyon zsúfolt városokban abban nyilvánul meg, hogy a forgalom folyik valamerre, de menet közben egyeznek meg a sofőrök, hogy kinek lesz elsőbbsége. A látszólagos kaotikus állapotok ellenére olajozottan megy minden.

A másik fogalom *a csend*.

Emberek ülnek az árnyékban, ketten-hárman, és hallgatnak vagy teáznak. Nagyon sokan napközben is alszanak. Nincs olyan sátor az út mellett (vagy bármilyen más építmény), amelyben ne lenne valaki. Egyszerűen ülnek, s ha mellettük mentünk el, akkor integettek, mosolyogtak. Erre a felfogásra mondott egy nagyon jó hasonlatot a mai vezetőnk, a sakkról. Az élet olyan, mint a sakk. Felraktak egy táblára az istenek, kit királynak, kit királynénak, futónak, bástyának alkottak meg, a játszmat pedig le kell játszani. Aztán mindegy, hogy kinek milyen szerepe volt, visszakerül mindenki ugyanabba a dobozba, és kezdődik előlről minden. A különbség az, hogy nem tudja senki, a következő élete során melyik sakkfigura lesz. Ami maradandó ebben a hatalmas körforgásban, az a sakktábla és a kockák. Nagyon sokat lehetne elmélkedni ezen a hasonlaton...

A pénzüik a következőképpen aránylik a mi pénzünkhöz: egy euró kb. 62 rúpia, egy angol font 96 rúpia, egy dollár 63 rúpia, egy lej 15 rúpia.

Nagyon finom ételeket is lehet enni, inkább vendéglőkben álltunk meg, mert az *ivóvízre* nagyon kell vigyázni. Egy személy kb. 400 rúpiából jóllakik. Tudni kell, hogy az étlapon feltüntetett árhoz még hozzájön 24,5 százalék áfa és 4,5 százalék kiszolgálási díj, amit a pincérnek kell adni, s ezenfelül még a borra való, ami tíz százalék.

Alkudni kell velük, mert nagyon sokat kérnek. Mindenkinek van egy *apró feladata*, s azért pénzt vár. Például a vendéglőben van, aki azért ólálkodik a WC-ben, hogy a papírt letekerhesse, ezért is pénzt vár.

Delhitől távolodva nagyon sok mezőgazdasági területet láttunk, ahol most szárazság van, várják a monszunt. A földek egy része keményen körbe van falazva, nem tudtuk megfejteti, hogy miért.

A napot mangóval zártuk. Nagyon finom volt, s főként nagyon olcsó. A három kiló mangóért 150 rúpiát fizettünk.

Radnóti Miklós

ÉJSZAKA

Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom,
alszik a pókháló közelében a légy a falon;
csönd van a házban, az éber egér se kapargál,
alszik a kert, a faág, a fatörzsben a harkály,
kasban a méh, rózsában a rózsabogár,
alszik a pergő búzaszemekben a nyár,
alszik a holdban a láng, hideg érem az égen;
fölkel az ősz és lopni lopakszik az éjben.

Gyerő Dávid

UNITÁRIUSOK A NAGYVILÁGBAN. KÜLÖNBÖZŐK KÖZÖSSÉGE

2015-ben ünnepeltük az Unitáriusok és Univerzalisták Nemzetközi Tanácsa (ICUU) megalakulásának 20. évfordulóját. Bár a szervezet maga viszonylag nagyon fiatal, a határokon átívelő unitárius összefogásnak világszerte erős hagyományai vannak. A magyar unitáriusok számára megismerni e változatos unitarizmus máshol élő valóságait nemcsak információt nyújt, de hitet is erősít, hiszen a felekezeti hasonlóságok – és különbözőségek – elsajátítása lelkesítő hatással van a vallásos öntudatra.

Az erdélyi unitárius szervezkedéssel párhuzamosan a 16. századtól kezdődően Európában máshol is megjelentek az azonos hitelveket valló közösségek – némelyikük pedig még egyházi szervezetet is ki tudott alakítani. Ezen anti-trinitárius, később unitárius közösségek között már a legkorábbi időktől kezdve kapcsolatok alakultak ki, többnyire informálisan. Leggyakrabban a hitelvi tárgyú könyvek jöttek át a határon, de egy-egy küldött, vezető vagy teológus személyes látogatására is volt

példa. Az unitárius közösségek így tartalmi kérdésekben, teológiai véleményekben kölcsönösen befolyásolták egymást, de formai kérdésekben – szervezetükben – egymástól függetlenül alakultak ki. Ezzel is magyarázható, hogy az általánosan vallott demokratikus szervezeti értékrenden kívül

alig mutatható ki azonosság az egyházak formavilágában és működési rendjében – annál több bennük a nemzeti jelleg, a kulturális sajátosság.

Egy-egy nemzeti unitárius egyház sajátos hitelveinek kikristályosodása és szervezetének létrejötte után az időben négy folyamat figyelhető meg. Egyes közösségek teljesen eltűntek az unitárius nyilvántartásból, sem hívek, sem egyházközségek nem maradtak meg – például Lengyelországban. Mások sok évszázados jó szolgálat után meggyengültek, egyházközségi szolgálataikban és társadalmi hatásukban egyaránt – a legnagyobb ilyen hanyatlás az angliai unitáriusokat érte. Mások lépést tudtak tartani a korok változó kihívásaival, s gyakorlatilag állandósították teljesítményük mutatóit – egy kis jóindulattal a magyar unitáriusok is idesorolhatók, ezt a kategóriát az Amerikai Egyesült Államok unitárius egyháza vezeti. Végül a legjobb helyzetben azok a közösségek vannak, amelyek a világ korábban unitarizmust nem ismerő tájain a 20. század végén jöttek létre, és azóta is növekedőben vannak – például Afrikában vagy Kelet-Ázsiában.

A számok tükrében az egyháztagok száma eltörpül a világvallások követőihez képest, de növekedőben van az egy évszázaddal korábban mért állapotoknál. A hétmilliárdos földi lakosságból a közel félmillió unitárius össznépeség legfeljebb 0,02%-ot tesz ki – ehhez képest Romániában az unitárius népesség aránya az összlakosság 0,3%-a, az Egyesült Államokban pedig kétszer ilyen jó a helyzet, 0,6%. A hét kontinensből haton gyakorlatilag mindenütt előfordulunk, a legtöbbben Észak-Amerikában, aztán Európában, Ázsiában, Afrikában, Dél-Amerikában és végül Ausztráliában is (Antarktikán még nem sikerült megvetnünk a lábunk). Szervezettségét tekintve az unitárius közösség képe nagyon változatos, a 30 tagegyház összetétele egymástól eltérő. A legtöbb egyházközsége az Egyesült Államok unitárius egyházának van, 1200 felett, a legkevesebb pedig az újonnan alakultaknak, például az afrikai Ugandában vagy Burundiban, ahol országonként (egyelőre) csak egy-egy közösséggel bírunk. Az egyházközségek összetétele is országonként különbözik, egy-egy Erdélyben duzzadó városi gyülekezet 2-3 ezres létszámahoz képest egy-egy ázsiai falu unitárius közössége csak 5-10 tagot számlál.

A lelkészképzést csak három nemzeti egyházunk tudta szervezett formában megtartani vagy kifejleszteni: az Egyesült Államokban három (Bostonban, Chicagóban és Berkeley-ben), az Egyesült Királyságban

kettő (Manchesterben és Oxfordban), Erdélyben pedig egy teológiai intézet, a kolozsvári képez unitárius lelkészeket. Jó hír viszont az, hogy világvizonylatban a felekezeti jelleg a lelkészképzésben egyre inkább feloldódik, és átalakul egy felekezetközi intézményben helyet kapó oktatássá. Így történhet meg, hogy Észak-Amerikában az unitárius lelkészek több mint fele nem a hagyományosan unitáriusnak tartott teológiai intézetekben szerzi meg oklevelét, hanem egy-egy felekezetfeletti vagy világi egyetemen. Másfelől jó hír az is, hogy a saját lelkészképzési intézménnyel nem rendelkező unitárius egyházak az angliai és amerikai képzést használják saját lelkészi formálódásuk helyeként, angol nyelven – Kolozsvárra magyarul papnak tanulni még nem jött senki sem Afrikából, sem Ázsiából, igaz, mi sem kezdtük el még az angol vagy más nyelvű lelkészképzést...

Hitelvileg sem vagyunk egységesebbek, mint szervezetileg. Az unitárius mivolt színes és változatos megjelenését a világban arra az alapelvre kell visszavezetni, amely szerint az unitárius hitnek nem egyetlen meghatározása van világszerte, amelybe minden nemzet közösségének be kellene illeszkednie. Ehhez képest az unitárius hitnek a Földön annyi meghatározása van, ahány kultúra fiai és leányai ezt a meghatározást elvégezték – magyarul, ahányféle egyházban alakult ki. Így ismerünk például szabadelvű keresztény unitáriusokat Indiában és Közép-Afrikában, és ismerünk pogány, buddhista vagy humanista unitáriusokat Észak-Amerikában és Nyugat-Európában. E változatosságot elfogadni nehezen tudó magyar unitárius öntudatunkat emlékeztessük arra, hogy ahogy elvárásunk a más keresztény felekezetek felé a mi szabadelvű keresztény mivoltunk tisztelete, úgy kötelességünk a más unitárius teológiai irányzatok felé az ő eltérő unitarizmusuk elfogadása és tiszteletben tartása. Ahogy nekünk van meg a jogunk meghatározni, mit jelent magyar unitáriusnak lenni, úgy van meg e szabadsága a világ minden unitárius közösségének önmaga hitelvi sajátosságainak meghatározására.

E sokféle és mégis egységesen érző unitárius világ keretszervezete az Unitáriusok és Univerzalisták Nemzetközi Tanácsa. Húsz évvel ezelőtt az a szükség hozta létre, hogy a világon élő unitáriusokat szorosabb egységbe fogja – az addig Unitárius Világszövetség néven is emlegetett IARF (Vallásszabadság Nemzetközi Társulata) ugyanis a 20. század derekától egyre kevésbé figyelt oda az unitáriusok szükségleteire. Így lett az ICUU a világ unitárius, univerzalista és unitárius-univerzalista egy-

házainak, s a hozzájuk tartozó híveknek a szervezete és olyan közössége, amelyben mindenki őrzi a sajátosságait, de azok legjavát felkínálja a többiek használatára. Értékek és alapelvek közössége ez, és nem hitelvek egyformasága. Egységes csak egy valamiben kíván lenni: hogy mindenki szabadon határozhatja meg unitarizmusa jellegét és sajátosságait.

Az elmúlt húsz év alatt a nemzetközi unitárius közösség tükrében a magyar unitárius egyház látványos átalakuláson ment át. Az 1990-es évek elején újjáalakult (az 1920-as évek amerikai–erdélyi testvér-gyülekezeti programjának folytatásaként) testvér-egyházközségi kapcsolatok célja még a magyar közösségek felzárkóztatásának elősegítése volt a „haladó világ” színvonalára. Olyan kulcsfogalmak kísérték e kapcsolatok gyarapító áldásait, mint segítség, segély, csomag, adomány, küldemény, fejlesztés, bepótlás, lemaradás, szegénység. Kétség nem fér hozzá, hogy nagy volt a lemaradásunk a legtöbb területen, és okkal vállaltuk fel a támogatásra szoruló hálás rokon szerepét. Ahogy aztán rendre bepótlottuk, kijavítottuk, felépítettük és újraszerveztük a dolgainkat, úgy alakult vissza az öntudatunk is a képességei tudatában élő és azokat hasznosítani tudó társ, partner, testvér öntudatává.

Huszonöt évvel a romániai rendszerváltás után a magyar unitárius arc a nemzetközi kapcsolatok távlatából szép, természetközeli, eredeti, egészséges, életerős, hatékony és jövőképes. Itthonról nézve talán túlzottnak tűnik ez a felsorolás, hiszen ha vége is az átmeneti korszak nehézségeinek, az újraépítkezés idejének is megvannak a maga kihívásai. Mégis, a nemzetközi unitárius közösség talán joggal tekint a magyar unitáriusok közösségére úgy, mint amely túlélte története sokadik válsághelyzetét, kezébe vette a sorsát, és képes saját értékei mentén végezni újraszervezett szolgálatát.

Leggyakrabban idézett erősségünk a vallásos öntudatunk: hogy nekünk nem kérdés, miben hisznek az unitáriusok. Hitelveink és eszmrendszerünk egységes egésze olyan alapot képez, amelyre könnyű ráépíteni az azokat kifejező cselekedetek sorát. Közel 450 éves történetiségünk nem ósdiságot sugároz, hanem ősiséget, ahogy a posztmodern nyugati ember gyökértelen gyarapodásában elismeréssel tekint a hagyományok éltető gyökérzetére. A szervezeti kultúránk egyes elemei elavult-

nak látszanak, mégis képesek biztosítani a működéshez és szolgálathoz kellő keretet. A hierarchikus felépítés nem korlátozója, hanem elősegítője egy-egy alsóbb szinten végzett tevékenységnek. A lelkészképzésünk úgy tudott ráhangolódni az európai felsőoktatás újszerű elvárásaira, hogy megőrizte a hagyományos teológiai képzés komoly mivoltát, ráadásul a tanári testület újra a legjobbak közül való. Végül a vagyonunk elegendőnek tűnik ahhoz, hogy kellő biztonságérzetet nyújtson, többet az egyik napról a másikra élésnél. Nem készpénzállományról vagy befektetésre váró tőkehalmazról van itt szó, hanem az ingatlanokról: a földekről és az erdőkről, amelyek több-kevesebb jövedelmet hoznak, a templomokról, iskolákról és tanácstermekről, amelyek helyszínt nyújtanak a tevékenységeknek, s a parókiákról, ahol otthon érezheti magát a szolgálatát végző lelkészi család.

A legfontosabbat a végére hagytam: az egyháztagokat mint a magyar unitarizmus nemzetközi megítélésének alapértékét. A Kárpát-medencében ma élő közel hetvenezer unitárius a világ második legnépesebb nemzeti egyházát alkotja, ennél több unitárius csak az Egyesült Államokban él. Igaz, hogy többségük nincs napi kapcsolatban az egyházzal, de úgy tűnik, a meglévő mag eleget dolgozik helyettük és értük is. Igaz, hogy hetente nem térnek be újabb és újabb egyháztagok, de évente kevesebbet veszítünk el a meglévőkből, mint a többi felekezet. Ha jól végezzük munkánk azokért, akik vannak, egyúttal közvetetten azokért is szolgálunk, akik ezután, sőt ezáltal lesznek!

A nemzetközi unitárius kapcsolatok az elmúlt negyedszázadban sok mindent megtanítottak a magyar unitáriusoknak a világról, annak a miénkénél jobb és kevésbé jó lehetőségeiről. Megtanítottak azonban ennél sokkal fontosabbakat önmagunkról, ahogy mások szemén át új látáshoz segítettek sajátságainkról. Kiderült, hogy többen is vagyunk, jobbak is vagyunk, tehetősebbek is vagyunk, mint ahogy önmagunkról hittük. A sok segély, ösztöndíj és építési-javítási támogatás mellett ez a nemzetközi kapcsolataink legfontosabb hozadéka.

INDIAI UNITÁRIUSOK

Üdezöld, gazdag növényzettel szegélyezett keskeny szerpentineken kanyargunk. 2015. június 14-én indiai utazásom utolsó napjainak egyikén, egy kellemes nyári napon, az észak-kelet indiai Shillongból Nongkrem településre autózunk részt venni egy ünnepi unitárius istentiszteleten, az indiai unitárius közösség megalapítója, Hajom Kissor Singh születésének (1865. június 15.) 150. évfordulóján. Két ügyes fiatalember jött értünk, aprócska Suzuki Marutikkal, így vegyes, amerikai és dél-indiai unitáriusokból álló csoportunk ebbe a két autóba gyömöszölődött be a sofőrök mellé.

Az Egyesült Államokban élő unitárius univerzalista testvéreinkkel a kapcsolatom évtizedekre nyúlik vissza, sokrétű és rendszeresnek mondható. Bár gazdag tapasztalatot jelent, és számos meghitt és örömteli pillanattal ajándékozott meg, ugyanakkor jól bejáratott stabilitása, kulturális közelsége és kiszámítható volta miatt nem a sokszínű, váratlan fordulatok, élmények jellemzik elsősorban.

Az ázsiai kontinens távol-keleti felén élőkkel az érintkezés inkább alkalmi, nyilvánvalóan sokkal ritkább, azonban mindig érzelmekkel teli, kulturálisan sokkoló, szédítően sokszínű. Második alkalommal járok az észak-kelet indiai unitáriusok között. (Közben, a 2010-es első indiai utazásom és a mostani, 2015-ös közötti időszakban megfordultam a Fülöp-szigeteken élő unitárius közösség aprócska templomaiban is.) Indiában,

*Hajom Kissor Shing
(Tödör Csaba felvétele)*

a Khászi-hegyekben most is, és akkor is ugyanarra csodálkoztam rá: hogyan is lehetséges az, hogy egy tőlünk több ezer kilométer távolságban, a miénktől teljesen eltérő kulturális közegben, a szubtrópusi Khászi-hegyekben élő, anyagi leszármazási rendet követő törzsi nemzetség minden külsőségében más fiának a mi erdélyi unitárius hitünkhöz ennyire hasonló gondolatai támadtak?

Természetesen van a kérdésre adható kultúrtörténeti válasz. Az indiai unitárius közösség kialakulása fordulatosan szövődő események, véletlen találkozások, egy ember életéhez kapcsolódó élethelyzetek következménye. Persze a történelmi magyarázat nem mindig elég a szkeptikus kelet-európai elmében felmerülő kételyek ellen. A száraz történelmi tények mögött azonban ott van a transzcendens iránt fogékony, szüntelenül magyarázatokat kereső, varázslatos emberi lélek. Ekkor a teljesen idegen nyelven elmondott ima után, egy szerény családi lak szűk nappaliját (és minden lehetséges zegét-zugát) ki- és betöltő asszony, férfi és gyermek tisztán csengő, erős hangon énekelni kezd egy zsoltárt. Vagy végül a nyári napsugarak fényében fürdő, dombokkal körülvett, külsőségeiben annyira más, valahol mégis egy székelyföldi kis falura emlékeztető Nongkrembe érkezve, a zsúfolásig telt, egyszerű templomban, a semmilyen különleges képzésben nem részesült lelkész a szószelekről megszólal. És ekkor érzem, hogy minden kétely eltűnik: ez a közösség az én közösségem is.

INDIAI ÚTINAPLÓ
II.

2015. június 5., péntek

[...]

Megnéztük Dzsaipur mellett a majmok templomát. Több ezer éve, hogy itt van ez a szent hely. Azért vannak itt a majmok nagy becsben, mert amikor az egyik helyi isten feleségét elszöktették, a majmok segítettek az asszonyt

visszaszerezni. Tényleg paradicsomban élnek. Az idelátogatók etetik a majmokat, és nem szabad bántani őket. Egy valamikori rituális fürdőhelyen, ami a kolostor belsejében van, a helyi gyermekek és fiatalok fürdeni járnak. Mára már a rítus

eredeti jelentése és a mai gyakorlat között óriási hézag, lyuk van. Nem tudják a mai helybeliek, hogy eredetileg miért állt a fürdő a templomhoz tartozó kolostor területén. A bűnöktől való megtisztulásról szólt. Ma szól a modern zene, és olyan, mint egy közönséges strand.

A kolostorban szent emberek, papok élnek. Hindu szertartást gyakorolnak. Van egy vezetőjük, ő irányítja a hely belső életét. A papok öröklik a hivatást apáról fiúra. A képzésük a szanszkrit nyelv elsajátítására és a szertartás eredeti formájának megtanulására összpontosít. Az emberek azért járnak ide, hogy a szent emberektől, papoktól eligazítást nyerjenek az életükben felmerült gondokat illetően.

*A Majmok templomának bejáratánál.
A sorozat összes felvételét Farkas Emőd készítette*

Az emberi élet négy részre tagolódik a hinduk szerint. Az első rész a gyermekkor, amikor tanulunk, amikor felénk jön a világ, és mi befogadunk. A második részben társat választunk magunknak, családot alapítunk, gyermeket vállalunk. A harmadik rész során elhagyják a családot, és tanítják az embereket ilyen kolostorokban vagy félrevonultan. A negyedik rész a teljes elvonulás ideje. Nem tanítanak, hanem minél távolabb kerülnek a világtól, karmájukkal foglalkoznak az emberek. Ez a megvilágosodás ideje. Ezt kevesen vállalják.

A pappal való beszélgetésünk, találkozásunk nagyon érdekes volt. Egy szentélyben ült, ahol az istenek szobrai voltak, ő vigyázza a hely szentségét. Az apjától örökölte a hivatását. A családja Dzsaipurban, a városban él. Ő állandóan kint van a kolostorban. Minket is megáldott. A Hitler által is használt szimbólum volt a szentély falára rajzolva. A középpontból szétáradó istenséget ábrázolja. A változó világban a középpontot jelentő isten a változatlan. Az árja fajra vonatkoztatta ezt Hitler, de sajnos rosszul. A világ az óramutató járásával megegyező irányban mutat, minden változik, az isten nem. Az istenből kiáradó jelenségek jelentik a világot. A homlokunkat megjelölte valami piros anyaggal, kezünkre cérnát kötött, és meg kellett kerülnünk a szentélyt, hogy az istenek jót cselekedjenek velünk, illetve hogy bekapcsolódjunk a világ forgásába. A galambokra úgy tekintenek, mint angyalokra, akik a földi lelkeket az istenekhez vihetik.

A gazdátlan teheneket is idehajtják a környékről, itt gondjukat viselik, amíg azok megdöglenek. A papok tartják fenn a kolostort az idelátogatók adományaiból.

Innen bejöttünk a városba, és megnéztük a dzsaipuri maharadzsa palotáját.

Ő India 23 államának az egyik királya volt 1971-ig, amikor a Kormány csak a palota egy részét hagyta meg a királyi családnak, a többi vagyont elveszítette a királyi család. Ma karitatív tevékenységet folytatnak, népművészeti táborokat szerveznek, politikai befolyásuk gyakorlatilag megszűnt a királyoknak. 1947-ben ezek a királyok vezették le a britektől való leválást is, mint ahogy a 18. századi gyarmatosítást is ők írták alá. Mindvégig jó viszonyt tartottak fenn a gyarmatosítókkal.

Ezt követően megnéztünk egy szabadtéri asztrológiai múzeumot, ahol a csillagjegyeket és az idő mérését lehetővé tevő műszereket mutat-

tak meg, amelyek ma is működnek, immár háromszáz éve. Nagyon jó matematikusok az indiaiak.

Ébédeltünk a zsúfolt belvárosban, majd megnéztük a már említett drágakő-kereskedést.

Délután a szállodában fürödtünk az udvari medencében. Életemben először éreztem, hogy nem vagyok alsóbbrendű ember. Az ittvalók, mivel fehérek vagyunk, másképpen kezelnek. Nagyon gondoskodóak, és nemcsak a pénzért. Estefele a tegnap este megismert tak-takos fiúval városnezőbe mentünk. Ez a tak-tak egy háromkerekű motorbicikli, embert szállítani való. Mi alig fértünk el rajta öten a vezetővel együtt, de az ittvalók akár nyolcan-tízen is felulnek. Elvitt a fiú magához, bemutatta a családját, a rokonait, akik elefántokat tenyésztenek a turisták elefántoztatására. Holnap állítólag elefántolunk reggeliben.

Egy nagy tóval szemben van a szálloda, amiben lakunk, még nincs ki nyitva a látogató turisták előtt, de nagyon szép és egyedi ebben a rendkívül száraz, sivatagos környezetben.

A vacsoránál megint élőzene volt, mint az este is.

2015. június 6., szombat

Az Ámbér-erőd

A reggel elefántsétával kezdtünk. Dzsaipur mellett az Ámbér-erődöt néztük meg, a helyi maharadzsza palotáját. A hely már több évezrede lakott, de a mai palota a 16. században épült, alig 25 év alatt. Igaz, több ezer ember dolgozott rajta.

Egy hegyek által ölelt katlanban fekszik, rendkívüli erődítményrendszerrel körülvéve, gyakorlatilag bevehetetlen. Három védőfal védi, és több mint hatvan őrtorony tartja szemmel. Ezenkívül a külső védő falakon kívül, ahol a szárazföldön Észak-Kelet irányból megközelíthető, tavak veszik körül, amelyekből a víz bármikor kieengedhető, feltöltve ezzel a védelmi árkokat, s így megnehezítve, vagy éppen ellehetetlenítve a szárazföldi támadást. Éppen ezért sem a mongolok, sem később az angolok nem töltötték azzal az időt, hogy bevegék a palotát, hanem barátságban éltek a maharadzsával. Itt viszont nagyon erős diplomáciai múlt és hatolomgyakorlási, valamint hadviselési tudás alakult ki. A kastély legbelső palotacsarnokába az üveget Belgiumból szállították, és kézzel díszítették ki. Egyesek szerint még szebb, mint a Tádzs Mahal.

Egy pár érdekes dolgot még megtudtunk. A maharadzsa nagyon gazdag és erős, edzett ember volt, akinek tizenkét felesége volt. Ez háborús időkben nagyon fontos volt, a gyermeknemzés szempontjából. A férfiak a háborúban voltak, és fontos volt, hogy távollétükben is a nők kihordják és fölneveljék a gyermekeket, akiket a maharadzsa nemzett. De ez érvényes volt a többségi lakosságra is. A házasságok többnyire rendezett, előre megtervezett házasságok voltak. A nőkre különösen vigyáztak, mert fontos volt megtartani a tiszta fajt, hogy még véletlenül se keveredjenek nem kasztjukhoz való férfiakkal. Ennek megszegése halálbüntetést vont maga után. Szóval nagyon különleges hely, és rendkívül gazdag vallási és politikai múltja van a helynek. A hindu vallást úgy képzelem, mint a vizet, ami annak az edénynek az alakját veszi föl, amibe éppen beletöltötték. Szóval elefántok hátán mentünk föl a palotához. Megnéztük a négy udvart, az oszlopcsarnokokat, a nők lakásait, a fürdőket, hálószobákat. Jelenleg mindent a kormány államosított, s ezért tudják megmutatni a turistáknak. Az államnak viszont igen komoly anyagi erőfeszítésbe kerül ennek, és az ehhez hasonló helyeknek a fenntartása, restaurálása.

EDZÉS

Szókratész felesége zsörtölődő és haragos természetű volt. Az ifjú Alkibiadész csodálkozva kérdezte mesterét, hogy miképpen tud egy fedél alatt lakni ezzel a megveszekedett nőszeméllyel.

– Ha otthon elviselem őt, hozzászoktatom magam ahhoz, hogy könnyebben tűrjem a többi ember szemtelenségét és sértő magatartását – válaszolta a filozófus.

KI AZ ÚR A GÖRÖGÖKNÉL?

Themisztoklész, Athén vezető politikusa azt mondta fiáról, aki szemtellenül viselkedett anyjával szemben, hogy hatalmasabb az összes görög-nél: mert a görögöknek az athéniak parancsolnak, az athénieknek ő, neki a felesége, a feleségének pedig a gyermek.

Jevgenij Jevtusenko

MINDENKIBEN VAN ÉRDEKES VONÁS

Mindenkiben van érdekes vonás,
az ember sorsa bolygó-sors, de más,
mindegyik egy külön lét, önmaga,
s nincs bolygó, melyhez hasonlítana.

S ha valaki felnemtűnően élt,
s a felnemtűnéssel eltűnni vélt,
az éppen azáltal lett érdekes,
hogy mindenütt felnemtűnést keres.

Mindenkinek titkos világa van.
S van benne perc, mit élvez boldogan,
s van szörnyű óra is, melytől remeg,
de mindezt senki sem tudhatja meg.

És aki meghal, egyedül hal-e?
Az első hó is meghal ővele,
az első csókja, első harca – mind
magával viszi, ha az óra int.

Maradnak hidak, gépek, sok csodás
írói mű s festői alkotás.
Sokuknak sorsa: időt állani,
mégis elmegy, belőlük valami.

Zord törvény osztja vak parancsait,
nem emberek, világok halnak itt.
Az ember gyarló arca visszaint,
de róla mit tudunk lényeg szerint?

Nem titok testvér s jóbarát nekünk?
Egyetlenünkből is mit ismerünk?
Apánkról is, kivel egyvér vagyunk,
mindent tudva, semmit sem tudhatunk.

Elmennek visszahozhatatlanul,
titkos világuk meg sosem újul.
S bennem mindig kiáltó szó riad
e visszahozhatatlanság miatt.

(Áprily Lajos fordítása)

Pál Tünde

KOPERNIKUSZ OKLÁNDON

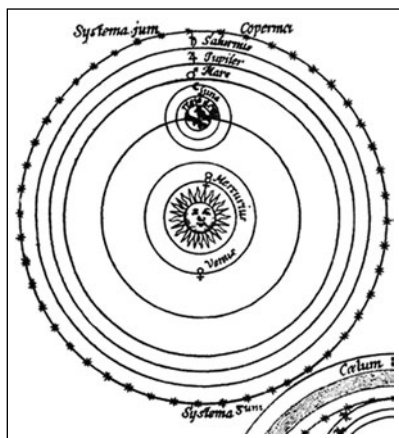
A modern tudomány kialakulásához vezető folyamat, az ún. tudományos forradalom elindítója az 1473-ban született Nikolausz Kopernikusz csillagászati hipotézise, melyet az 1543-ban megjelent csillagászati munkájában, a *De revolutionibus orbium coelestiumban* (Az égi pályák forgásáról) publikál. E feltételezés szerint az égitestek mozgásának középpontjában nem a Föld áll, hanem a Nap – ezért nevezik Kopernikusz hipotézisét heliocentrikusnak. Ez az elképzelés olyan elméletek kidolgozását ösztönözte, mint Johannes Kepler bolygómozgás-törvényei, Giordano Bruno kozmológiája, Galileo Galilei mechanikája és Isaac Newton fizikája, amelyek alapvetően meghatározták a modern tudomány alakulását.

Ugyanakkor ez a forradalmi elgondolás csak háromszáz évvel később vált általánosan elfogadottá. Nem véletlenül, hiszen Kopernikusz elképzelésének helyességére igen nehéz volt bizonyítékokat találni. A Föld Nap körüli keringése csak 1838 után nyert bizonyosságot, a közeli csillagok ún. éves parallaxisának kimérésével, míg a Föld forgását először Léon Foucault híres ingakísérletével igazolták 1851-ben. Mégis, a 17. század derekától, mintegy száz évvel Kopernikusz halálát követően általánosan elfogadottá váltak a kopernikuszi tanok.

Mindezek tükrében igen érdekes, hogy Oklándon 1771-ben a templom mennyezetére felfestették Kopernikusz heliocentrikus világképét.

Ki vagy kik, és honnan a tudás?

A kérdés megválaszolásához szükséges áttekinteni a mennyezet keletkezésének körülményeit, melyről a kazetták és osztólécek magyar és la-

Kopernikusz szisztémája

*Kopernikusz szisztémája
a mennyezetkazzettán – a szerző
felvétele*

tin nyelvű feliratai tudósítanak. Ezek szerint: „HOMOROD OKLÁNDI ASZTALOS ELEKES ANDRÁS KÉSZITETTE ISTENES JÓ INDULATTYABOL ANNO 1771 EXPIRANTE FEBRUAR.”

Délről a negyedik sor nyolcadik kazettájának feliratából tudjuk, hogy Elekes fia, aki szintén András, segítkezett a mennyezet megfestésénél.

A tizenkettes kazettára húsvétszámítást festettek (ennek a kazettának a részletes leírását Veres Péter *Az oklándi húsvét-kazetta* című írásában olvashatjuk). A húsvétszámításos kazettán ez áll: ANNO 1771 MICHAEL MEZEI LITERADO. F. AEPACTAE XIV.

Az 1771. évben / Mezei Mihály / irodalmár, író ember. Az F. rövidítés jelentése Fecit – azaz készítette. Az AEPACTAE egy csillagászatban használt kifejezés (magyarul epaktaként is emlegetik), és tulajdonképpen azt a különbséget jelenti, mellyel a 365 napos év (napév) meghaladja a 354 napos holdévet – ez általában nem egyforma szám, változó lehet – és tulajdonképpen az egyházi hold korát adja (amelyet az január elsején elér), a XIV szám ezt az időmennyiséget jelenti.

A huszonegyes *Systema Copernicanum* kazettán a következő olvasható: DELINEA BAT ANDREAS KUTI RECTOR SCHOLAE: a kettőspont után oly mértékben kopott a felirat, hogy értelmezhetetlen.

[Megrajzolta Kuti András, az iskola rektora...]

A templom mennyezetének két legérdekesebb és legértékesebb kazettája, mint látható, arról tanúskodik, hogy a megtervezéséhez a megrendelők: a helyi lelkész, Mezei Mihály, aki magát író emberként határozza meg és az iskola rektora, Kuti András is hozzájárultak. A két értelmiséginek feltételezhetően a mennyezet koncepcióját illetően is voltak javaslataik, ennek bizonyítéka, hogy a szentpéteri mennyezet megfestésénél Elekes 1758–60-ban csupán három alakos kazettát festett (az egyikén kígyó, másikon kétfejű sas, illetve a harmadikon barna testű, beazonosíthatatlan madár látható), az oklándi mennyezeten hét figurális kazetta van, és ezek mindegyike csillagászati szempontból is jelentős. Itt hal, páva, vörös madár – főnix? –, szarvas látható a kazettákon, illetve a szentpéteri motívumok, a kígyó, kétfejű sas és barna madár egészíti ki a sort. A hét – egyébként kereszténységet megelőző korokból származó – állatmotívum mindenike az idő ciklikusságára irányítja a figyelmet: a kígyó vedlése révén a megújulás szimbóluma, a madárszimbólumok az Égbe törekedő lélek szimbólumai, a páva a halhatatlanság jelképe, a kétfejű sas nem csak Habsburg címerállat, hanem a naptár fordulópontját jelzi, egyszerre néz a múltba és a jövőbe. A főnix az örök élet jelképe, napmadár, a hal visszautal a keresztény vallás kezdetére, hiszen a Halak csillagkép eltűnése az égboltról jelezte a tavasz jöttét, ami Jézus kereszt-halálának évszaka is volt. A szarvas agancsa révén vált az örök megújulás jelképévé, emellett Jézust is szimbolizálja, illetve az őszi – téli ünnepkör jelképes állata, gondoljunk csak a csodafiú-szarvasra!

Mit tudunk a megrendelőkről?

Mezei Mihály és Andreas Kuti csillagászati ismereteit a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban szerezte: a *Matricula Audiosorumból* tudjuk, hogy 1735- től, illetve 1764- től lettek a kollégium diákjai. Azt is tudjuk, hogy az egyházi könyvtár részét képezte Dálnoki Lőrinc asztrológiai és csillagászati könyvgyűjteménye, és könyvritkaságainak egyike volt a Kopernikusz 1543-ban kiadott *De Revolutionibus Orbium Coelestium* című főműve, amely a Pádovában tanult Árkosi Gelei Benedek tudós, tanár adományaként 1647-ben került Ernyei Mosa István birtokába, majd in-

nen a Kolozsvári Unitárius Kollégium könyvtárába – tehát az érdeklődő diákok könnyűszerrel tanulmányozhatták az új elképzelést.

Andreas Kuti, az egyházközség rektora, az akkor még modernnek és csak hipotézisnek számító, új heliocentrikus világképet rajzolta meg és festette a mennyezetre. A huszonegyes kazettán láthatjuk a Sistema Copernicanumot: Hét koncentrikus kör közepén a Nap latin jelölésével, S-sel, a körökön a középponttól kifelé hat bolygó helyezkedik el, ezekből mindenik beazonosítható. A második, piros színű körön a Merkúr jele látható. A harmadik, sárga körön a Vénusz. A negyedik, kék körön a Föld és a körülötte keringő Hold. Az ötödik, szintén kék köríven a Mars. A hatodikon a Jupiter és a Szaturnusz. A hetediken csillagok sorakoznak.

A kazetta négy sarkában befelé néző, hármás, piros bimbós virágtövek találhatóak, amelyeket a kazetta átlóira szimmetrikusan festettek fel.

A lelkész, Mezei Mihály, felhasználva a Metón-ciklust (i. e. 432-ben Metón athéni csillagász felismerte, hogy a Hold fényváltozásai 19 év múltán ugyanarra a napra esnek. Eszerint 19 napév hossza megegyezik 235 holdhónap hosszával), olyan táblázatot szerkesztett és festetett fel, amely nemcsak a Gergely-, hanem a Julianus-naptárt használók számára is lehetővé tette a húsvét dátumának meghatározását 1700-tól 1899-ig. Ezek a különleges templomi mennyezetek (nemcsak az oklándi) nem pusztán a nép vagy a megrendelő esztétikai érzékét hivatottak kielégíteni, hanem mindig tartalmazták az illető alkotó, a nép világnézetére, értékrendjére, hitvilágára vonatkozó elemeket, belesimulva az összeurópai szimbólumrendszerbe, és felkínálták a felemelkedést, a transzcendenssel való találkozás lehetőségét is a mindenkori ember számára. Az oklándi templom mennyezete 64 ép és a pótló sor 8 fél kazettából áll. A két csillagászati ismereteket közlő kazetta mellett a 7 alakos és az 57 növénydíszítményű kazetta csak olyan szimbólumokat használ, amelyek a felemelkedést, az életet, a ciklikusságot és a védelmet jelenítik meg, mindazt, ami évezredek óta a mindenkori ember alapszükséglete, és amit úgy nevezünk: Gondviselés.

Moldován-Szeredai Noémi

CSEKEFALVI HAGYOMÁNYOK

„Gyűjtögetni nem nevetséges és ódivatú eszme. Mindenekelőtt életbölcesség. Semmi áron se mondjatok le arról, hogy mindig legyen időtök gyümölcsöt, gyógynövényt, virágot szedni, gyűjteni! Hajoljatok le a földre és emelkedjete az égbe utánuk!” (Maurice Mességué)

Hét évvel ezelőtt egy szeptemberi hétvégén véletlenül tévedtünk be az első Udvarhelyszéki Gyümölcsfesztiválra. Családias hangulat fogadott, kóstolgatás, kínálás, beszélgetés, népviseletbe öltözött résztvevők, gyönyörűen elkészített és finom termékek, a kiállítók közt néhányan ismerősek unitárius közösségből. Mindez revelációként hatott rám. Jövőre nekünk is ott a helyünk, határoztam el. Otthon, Csekefalván elmondtam élményeimet az asszonyoknak, akik kételkedve, fejcsóválással fogadták. Mindenki befőz, eltesz, miért vinnénk olyan messze lekvárjainkat és kompótjainkat, ki ad majd pénzt érte. Következő évben kételkedve, de csatlakozott hozzám három asszony, és elmentünk Udvarhelyre, falunkat képviselni a Gyümölcsfesztiválon. Elvittük gyógynövényeinket, melyeket az év folyamán gyűjtöttünk, somkompótunkat, hidegen kavart somlekvárt s még néhány szörpöt. Nagy volt örömünk és meglepetésünk, mikor azt tapasztaltuk, hogy termékeink keresettek, vitték a hidegen kavart somlekvárt, mint a cukrot, este pedig újabb gyógynövényadagot kellett csomagolnunk másnapra.

A természetben való séta, a munka erdőn-mezőn – a nehézsége ellenére – felüdülést, szellemi töltekezést ad, hiszen naponta rácsodálkozom a természet szépségeire, a növények, fák csodálatos élniakarására, de arra is, hogy milyen kevés kell ahhoz, hogy elpusztuljanak. Engem Istennel való beszélgetésre ihlet mindig, mikor a természetben vagyok egyedül, feltöltekezem, ihletet nyerek, szívem békességgel telik meg. De nemcsak egyedül járok-kelek, hiszen legtöbbször legalább egyik lányom velem tart. Lelkészként is szinte lehetetlen az egyedül járás, mert a faluban is, de a mezőn is sokszor társak szegődnek hozzám, a beszélgetés, kérdegetés a régi dolgokról, a régi tudásról elmaradhatatlan velejárója e

begyűjtő utaknak. Így kapcsolódhat össze a természet és a hagyományok felé fordulás az unitárius hittel az emberi élet, az én életem hétköznapjaiban.

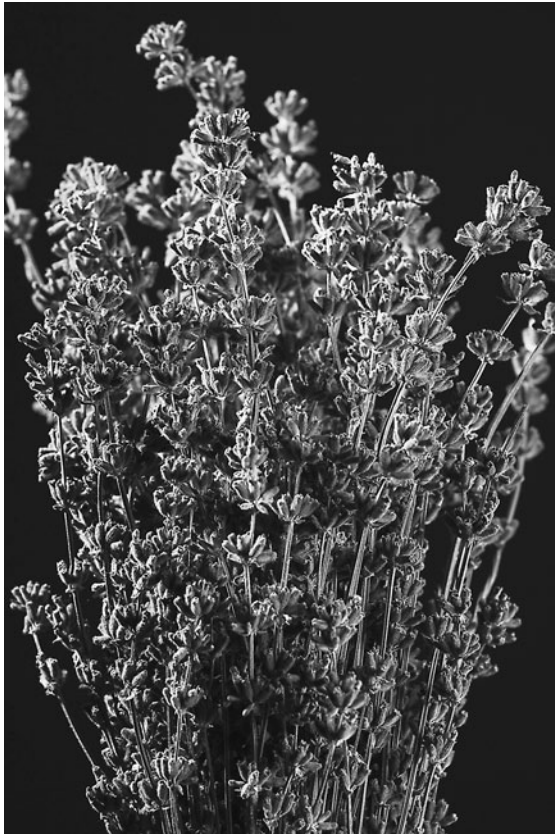
Szomorúan látom, hogy mennyire elfogyott a régi szájhagyomány útján terjedő tudás az erdő, mező növényeiről. A legtöbbet néhány cigányasszony tud, lehet azért, mert ők rá vannak utalva, hogy ne felejtsek el a régi tudást, mert nem engedhetik meg maguknak, hogy pénzért vásárolják a gyógyszert. Egy másik rétegnek pedig én lettem a „füves asszony”, akihez fordulnak. S ahogy egyik dolog hozza a másikat, sokasodott életünkben a kertünk gyümölcsseinek és a mező adományainak feldolgozása. Mivel a Gyümölcsfesztiválon évekig lekvárfőző verseny volt, s újabb és újabb dolgokat próbáltunk ki erre az alkalomra, díjat nyertünk a levendulás falusi baracklekvárunkkal, melyet azóta is minden évben elkészítünk mindkét változatban, kajszibarackkal is. A kertben termesztett gyógynövényeink is szaporodni kezdtek, hiszen, ahogy egy biokertész mondta, biztonságosabb és természetkímélőbb, ha kertben termesztett gyógynövényt gyűjtesz, ezáltal is kímélve a „spontán flórát”.

A kétkezi munka nemesít – mondta egy nagyra becsült lelkésztársam, s emellett sokkal szebb gyógynövényt kapálni, mint kukoricát vagy krumplit. Mondom én, aki városi lévén, kinek mindkét részről nagyszülei is városon éltek, nem igazán kapáltam életemben, el egészen a levendulaültetvényünk megszületéséig. Két évvel ezelőtt nagyot álmodtunk, és rögtön meg is valósítottuk, 55 árat ültettünk be levendulátövekkel s következő évben még szinte ugyanannyit. A „rögtönt” természetesen hosszas érlelődés előzte meg, s meggyőződésem, hogy csak akkor alakulnak jól a dolgok, ha megvan hozzá a belülről jövő elhatározás, a kitartás, s a felülről jövő pozitív energia, áldás.

Hogy a szellemi munkában sikeres legyél, nagyon fontos a fizikai munka – az Istennel való eleven kapcsolat egyik formája a gyógynövénygyűjtés közbeni séta. Ezáltal nyitottá válsz a környezetedből és felülről jövő hatásokra, s arra, hogy a téged ért hatások minduntalan változtatnak, s rajtad áll, hogy milyen irányú a változás.

A gyógynövényekkel való foglalkozás más életforma: lehajolás a növényhez, rácsodálkozás, megfeszített munka, hogy termést hozzon, s csak akkor lesz termés, ha áldás is van a munkán... s akkor van hozzáadott értéke, ha a lelked is benne van. Márpedig lelkemre pontosan a gyógynövényekkel való munka közben jut a legtöbb időm –, hogy azo-

nosítsam magamban a frusztrációkat, negatív érzéseket, felül tudjak ke-
rekedni vélt vagy valós negatív hatásokon. A nagyon nehéz, megfeszít-
tett, rendszeres munka után óriási elégtétel a testet gyógyító, tápláló
gyógynövények, gyümölcsök látványa, és nem kisebb elégtétel a befekte-
tett munka lelki hozadéka sem: a lelki békeesség.

Dsida Jenő

HÁROM FALUSI ÉNEK
(részlet)

I.

Aranypor van a levegőben
és pátriárkák szívéből
füstölgő, ősi, nagy meglegedettség.
Süt a nap.

Két kicsi borjú
eszik a kezemből,
zsenge falevelet:
olyan ártatlanok és szelidek
és szeretnek engem.

A templomból zúg-búg az orgona,
emberek énekelnek
tudatlan, egyszerű szájjal
s galambok ülnek a
toronypárkányra:
fehérek és szürkék.

Messzi világból ideszállnak
minden haragvó, békétlen szivek
és elülnek az akácfák
és orgonabokrok alatt.

Áldásra emelt kézzel
szőkeszakállú
szelid ember
ballag át a falun,
a tiszta napsütésben.

INDIAI ÚTINAPLÓ
III.

2015. június 14., vasárnap

Globalizációs paradoxonok

Itt már olyan rég elindult az élet, hogy el vagyunk fáradva. Nem tudom, hogy mi van a szomszédokkal a vendégházban, de ahogy a Nap feljő, ezek már azonnal elkezdik a szöveget. Nagyon hangosak. Érdekes, hogy India délebbi vagy keletebbi részeiből, illetve Bangladesből is idejönnek hűsülni. Amint írtam, a hőmérséklet itt nagyon kellemes, olyan, mint otthon, ami az indiai körülmények között kiváltságnak tekinthető.

Nem mindennapi látvány, ahogy kiterítik a száríkat száradni a fehérnépek. Egy szári hossza 7 m, egy turbán hossza, ami a férfiak fején van, 12 m. Itt a folyosón a karzatok teli voltak az este száradó száríkkal. Érdekes, hogy itt is a falusi ember szombaton mos, mint otthon, csak itt nem a dinamók lengtek a szélben, hanem a nagyon hosszú, színes száríkat. [...]

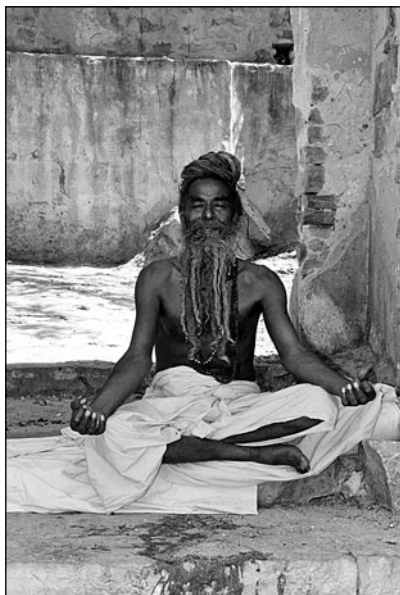
Van egy fajta dió, amit állandóan rágnak nagy barna zöld lapikkal és ottolt mésszel kavarva. Ettől a szájuk piros, a foguk pedig barnás-pirosas, olyan, mintha ki

Hindu asszonyok a Majmok templomának lépcsőjén, Dzsaipur közelében

volna fugázva. A britek elkezdtek már annak idején, hogy ez rendkívül mérgező, hogy ez egyenesen halálos, hogy a szájüregetek ki fog rothadni tíz-tizenöt év múlva, de hát azóta is rágják. Úgy néz ki, hogy az anyatej tápláló hatása után itt is marad az az illúzió, hogy minden, ami a szájba ke-

rül, az táplál, és minden orális cselekedet egyfajta ősbiztonságnak a rituális aktusa. S emellett még van egy enyhe kábító hatása is. Tele vannak a piacok ezzel a dióval. Hámozzák és árulják. Nagyon sokan rágják. Olyan lesz a szájban, mint a rágógumi. Nem tudom még, hogy mésszel miért kell összekavarni, de tény, hogy egy idő után meggyül a szájukban a barna nyál, ami rendkívül jól takar, olyan, mint a diszperzit. Ennek az orális rituálének a köpés mellett egy másik járulékos cselekménye, hogy a szájüregben a barna nyáltól különváló meszet az ujjuk begyivel felkenik mindenhová. Minden *pózmafa* (ahogy Kénosban mondják) vasfelület, szóval minden tárgy, ami nem vízszintesen, hanem függőle-

Hindu szentéletű ember ül a guaháti Kámakhia-templom közelében

gesen van elhelyezve ebben a kulturális térben, fehér, az egyének szájüregéből a bal kezük mutatóujján keresztül extravertálódott mész okán.

Úgy vannak ők is ezzel, mint mi a pálinkával, vagy bármivel, amitől a székely jól érzi magát, s azt mondja egy turkálós pólóban végzett vállrándítás közepette, hogy *s akkor mi van?* Ezt nevezem én globalizációs paradoxonnak.

Nemsokára megyünk istentiszteletre. Ajándékba pálinkát is viszünk, illetve a Merkúr felső emeletén vett ajándékokat fogom adni a khásziknak. A pálinkát otthonról csempésztük ide. A vámos beleszagolt a flakonba, amit a kezembe vittem nagy lazán, s megállapította, hogy nem tea, hanem bor. Itt a khászik egy része megissza a pálinkát. Kis üvegekbe töltöttük – van szatmári (rájöttünk, hogy meg van miskurálva), van oroszhegyi (esszencs egy része, de jó), van vadvackor (fanyarul kísér), és van egészen jó szilvapálinka.

Szóval a csempészés ebben az esetben is nagybani méretekben történt. A helyszíni átcsomagolást úgy oldottuk meg, hogy a Jodhpur-

Delhi repülőn, amíg néztük a *Jégkorszak* című filmet (amit amúgy reggel betesznek, s egész nap az megy; egy repülés időtartama egy óra, tehát aki az egész filmet meg akarja nézni, az *taxã inversã*-val kell repülni, oda-vissza. Én éppen akkor kapcsolódtam bele, amikor a mamut a kicsi fiúcskát az oroszlántól, nem tudom hányadikszor mentette meg), sűrűn kértük a vizet. Ez érthető is India kontextusában, mivel mind a földön, mind 9200 m repülési magasságban a dehidratálás komoly veszély. A nájlönüveg, amiben hozták a vizet, akkora, hogy egy fél liter pálinkából három olyan töltés jön ki.

Van egy mondás otthon, hogy ezelőtt es a pálinka előtt sok ajtó megnyílt. Most mi is szíveket nyitunk a pálinkával egy olyan kultúrában, ahol az alkohol helyett a dióval van a gond.

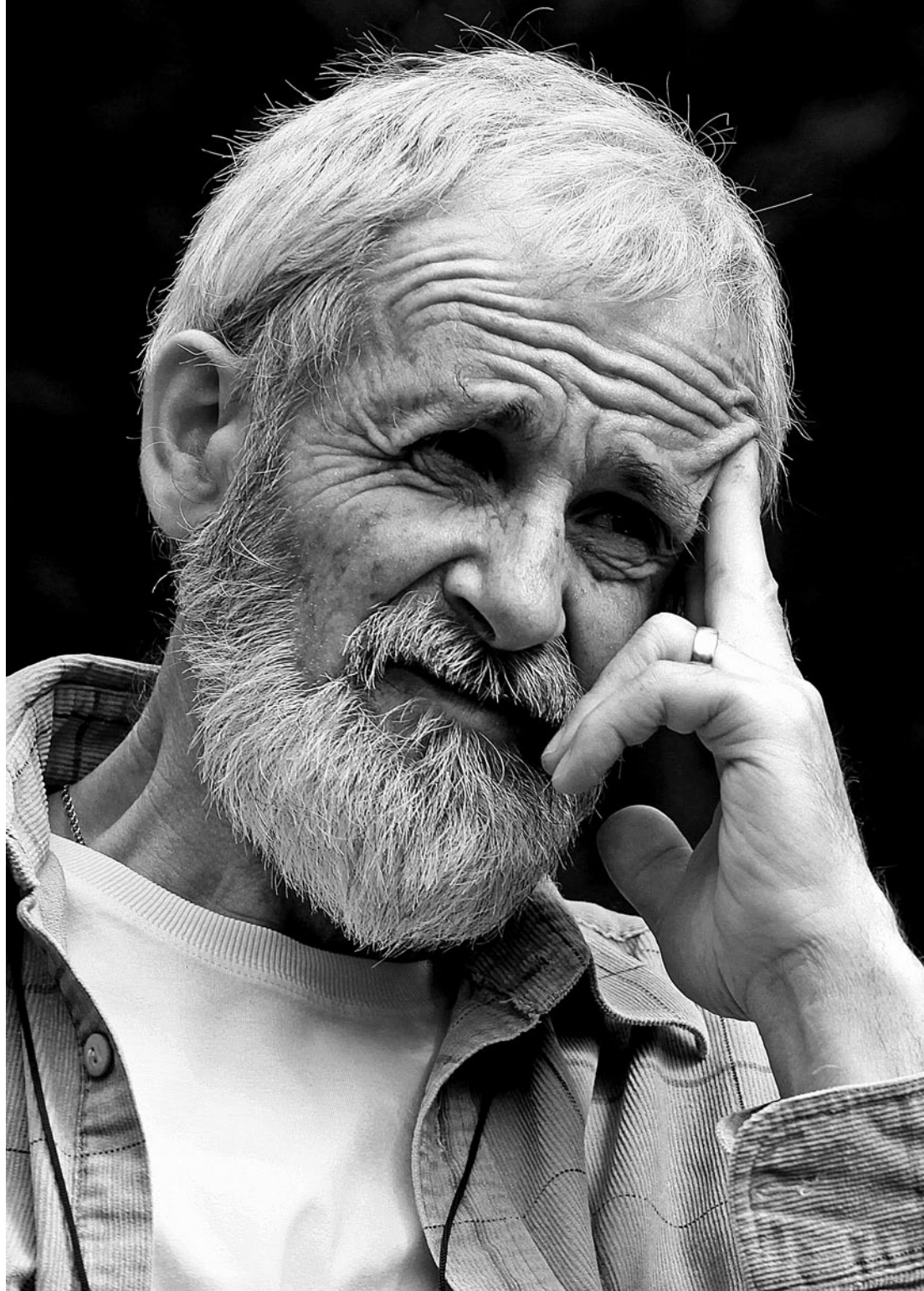
[...]

Elmentünk a jowai gyülekezet istentiszteletére, ami kászai nyelven folyt. Magáról a nyelvről csak annyi maradt meg, hogy rengeteg benne a mássalhangzó. Magánhangzó is van benne természetesen, de nem olyan sok. Még lehetne több is. Olyan szavak vannak, hogy *lynthebrth*, amit ők minden további nélkül ki tudtak ejteni. A *khublej*, ami jó napot, jó estét, köszönömöt, isten áldját jelent – szóval szinte minden élethelyzetben alkalmazható, ez a szó majdnem minden harmadik mondatban benne van. De hát énekeltünk úgy, hogy a szájunkon kifért, hogy mi is járuljunk hozzá valamivel az istentisztelethez. Kisebb szerepeket is kaptunk.

Érdekes volt kihallani az idegen szavakat, mint *Welsh, reformation*. Ugyanezt a jelenséget figyeltem meg a repülőn is, amikor angol szavakat használtak a mentőövre, a biztonsági övre. Ez olyan, mint amikor otthon mondjuk, hogy lájkollak, vagy ímél, amire nincs szavunk. Így él a nyelv mindenhol.

Az istentisztelet közel másfél órát tartott. Van egy liturgusuk, aki vezeti az istentiszteletet. Minden vasárnapra más és más gyülekezeti tag készül a prédikációval. Van vagy négy ének, csendes ima, hirdetés. A keret többnyire az angol presbiteriánus hagyományokra emlékeztet.

Utána volt egy kis fogadás az udvaron. Elmentünk, és meglátogattuk az utóbbi 40 esztendő nagy öregét, aki fekszik. Jelenleg betegeskedik, de a gondolkodása még elég tiszta. Nagyon szép házban lakik, az itteni körülményekhez képest kiemelkedően különös, az otthoniakhoz képest palota, s még az amerikaiak is azt mondták hogy *váó*, ahogy haladtunk a márványlépcsőkön felfelé.

Lakatos Csilla

A CSALÁD MINT KÖZÖSSÉG

Az ember kiteljesedett életéhez, boldogságélményéhez, egészséges lelki fejlődéséhez szoros emberi kapcsolatokra van szüksége. Az ember ebben az értelemben is „szereetre teremtett” lény. E szeretetkapcsolatok megvalósulásának legkövetesebb és szinte nélkülözhetetlen közege a család. Határozottan állíthatjuk ezt annak ellenére, hogy tanúi vagyunk a családok tömeges szétbomlásának, új családformák létrejöttének, s annak is, hogy a posztmodern kultúra e bomlási folyamatot igyekszik ki nem mondott normává tenni. A családteológia és a családlélektan egyértelműen kiáll amellett, hogy a gyermekek egészséges lelki fejlődésének alapja a jó szülő-gyermek kapcsolat és az egészségesen működő családi háttér. És kiáll amellett is, hogy az elköteleződéson alapuló, örök hűséget vállaló házasság az ember legmélyebb lelki igényeiből fakadó intézmény.

A jól működő családnak a felnőttkori testi-lelki kiegyensúlyozottság és egészséges személyiségfejlődés szempontjából is kiemelkedő szerepe van, mivel a család az ember társas támogató rendszerének kiemelt közege. A család fontos forrása az önazonosságnak, az önértékelésnek és a testi-lelki egészségnek. Az ember boldogságélménye, jó közérzete, stressztűrése összefügg a támogató kapcsolatrendszer minőségével. A társas támogatás fokozza az önbecsülést, csökkenti a depressziót és a szorongást, és tompítja a stressz fenyegető élményét. A társas támogatás, különösen a jól működő házasság, határozottan pozitív hatással van az egészségre is. Mára komoly bizonyítékok támasztják alá, hogy a házasságban élők és az egyéb támogató kapcsolatrendszerbe beágyazott személyek sokkal ellenállóbbnak bizonyulnak egy sor betegséggel szemben, mint a társas kapcsolatokkal nem rendelkezők.

Kedves Olvasó! Meghívom Önt egy gondolatkísérletre. Képzelen el egy hipotetikus „személyiségmásoló gépet”. Tegyük fel, hogy Ön személyiségmásolatot kér. Ez a gép azonban csak részleges másolatokat képes készíteni. Az egyik másolat fizikai jellemzőit tartalmazza. A második cselekvő lényét másolja le: úgy cselekszik, viselkedik, mint a mintaszemély. A harmadik másolat kapcsolataival rendelkezik: család, barátok, partner, kedves vagy akár a házastárs. A negyedik másolat az eredeti „minta” lélektani jellemzőit hordozza: vágyait, céljait, alapvető döntéseit, identitását, valódi énjét. Ön melyik másolatot választaná, melyikben szeretne a továbbiakban élni?

A fenti kérdést először 1988-ban tették fel egy nagyméretű kutatásban. A válaszadók többsége a kapcsolatokat tartalmazó másolatot választotta. Nyilván nem véletlenül alakult így. A mindennapok tapasztalata éppúgy, mint a különböző embertudományok, egyértelműen bizonyítják, hogy az ember csak embertársként létezik. A másik ember, a társ létfeltétele az embernek.

Az ember alapvető motivációja a valahová tartozni érzése. Lényege, hogy az ember mennyire hiszi azt, hogy jelenléte számít másoknak. Ez a személyiség fejlődésének feltétele, énképünk egyik legfontosabb eleme, hiszen általa észleljük, hogy részei vagyunk a világnak, képesek vagyunk hatni a környező világra. Legkorábbi megjelenése és egyben lenyomata az a tapasztalat, amit az újszülött a korai anya-gyermek kapcsolatban megél. Az anyaméhben eltöltött hónapok során a magzat sok információt gyűjt anyja tulajdonságairól – ízléséről, lelki állapotáról, vérmeérsékletéről, szívritmusáról, hanghordozásáról –, és a külvilágból is meg tapasztal ezt-azt. Amikor tehát a világra jön, sokrétű ismerettel rendelkezik közvetlen környezetéről, ám semmit sem tud magáról. A saját magáról való tudást az őt tápláló, óvó, gondozó anya közelségéből, érintéséből, arckifejezéseiből, feltétel nélküli odaadásából nyeri. Ekkor „tanulja meg”, hogy ő szerethető, értékes, fontos, azaz számít. Ez a lenyomat élet-hosszig elkíséri, és az összes, későbbi kapcsolatában visszaköszön. Ott lesz a baráti kapcsolatokban, a párkapcsolatban, a gyermekkel való kapcsolatban, az Istennel való kapcsolatban. Az emberi kapcsolatok egyik legalapvetőbb mozgatója tehát az a kérdés: mennyire számítok másoknak, mennyire vagyok fontos nekik? Lényeges a családban, a baráti körben, a munkahelyen, a közösségben, ahová tartozónak gondolom magam. Akkor számítok igazán, ha észrevesznek, megkülönböztetnek,

figyelnek rám, észreveszik a jelenlételem/hiányomat. Akkor számítok igazán, ha tekintettel vannak rám, időt és energiát szánnak rám, fontosnak tartják, hogy jól érezzem magam. Akkor számítok igazán, ha hozzám is fordulnak tanácsért, tőlem is várják szükségleteik, igényeik kielégülését. Amikor mindez megvalósul a családban, mint alapközösségben, jó eséllyel megjelenik az alkalmazkodó képesség, elköteleződés, becsületesség, kreativitás, méltányosság, lojalitás, tisztelet, együttérzés, megértés, bizalom, felelősség, barátság, törődés.

A jól működő családban az ember otthon érzi magát, mivel megtapasztalja, hogy érdeklődnek iránta, önmagáért szeretik, és elfogadják spontán viselkedéseit is. A család ezáltal is lehetőséget ad a kiteljesedésre. A család mindezen funkciói megfelelő működtetésével fokozza az érzelmi teherbírást, sőt kimondhatjuk, hogy ellátja a lelki egészségvédelem feladatát.

Mindez csak abban az esetben teljesülhet, ha a családban nyílt kommunikáció zajlik, ha a generációk között élő a kapcsolat, és a személyközi kapcsolatok kölcsönösek, ha a családtagok felelősséget éreznek egymás iránt, és ha megfelelő szintű egyetértés van a család és a tágabb környezet között.

CSÁSZÁRI ÉLET

Augustus Octavianus császár lánya, Júlia, felettebb pompakedvelő volt. Egyik ismerőse, egy komoly ember, megpróbálta rávenni Júliát, hogy kövesse apja példáját, s éljen egyszerű, mértékletes életet. Júlia azonban így felelt:

– Ő megfedkeznek arról, hogy császár, én azonban tudom, hogy a császár lánya vagyok.

JÓTANÁCSOK CSALÁDFAKÉSZÍTÉSHEZ

A családfakészítést divatos szenvedélynek is nevezhetnénk, látva a téma gyakori felbukkanását a jelenkori társadalomban. Saját családjának története minden ember kíváncsiságát felcsigázza, és felmenőink ismerete elsősorban önmagunk megismerését szolgálja. Többek szerint a családi történetek után érdeklődni olyan életkori sajátosság, amely az életük delén túl lévőkre jellemző. A jelenkori tapasztalat megcáfolni látszik ezt a gondolatot. Ha nem is hisszük, hogy elődeink élettörténete közvetlen hatással lehet életünkre, abban talán többen egyetértünk, hogy a korábbi generációk útkeresztvezetőkhöz jutott élethelyzetei tanulságosak lehetnek az utókor számára. Legtöbb ember ösztönösen vonzódik a múlt felfedezésének kalandja iránt. Ha a kedves Olvasóban felmerült olyan kérdés, hogy mi lehet nevének eredete, hogy az országvilág mely szegletéről származnak ősei, ha tudni szeretné, hogy a történelem válságos pillanataiban elődei milyen oldalon álltak, kíváncsi arra, hogy valóban elődeink cselekvési sémáit ismételték-e, esetleg további hasonló kérdések foglalkoztatják, de nem tudja, hogy honnan kezdje a keresést, az alábbiakban megfogalmazzunk néhány hasznos tanácsot.

Hol kezdjük?

Otthon, a családi hajlékban. Ha lehetőségünk van, kérdezzük meg azokat, akik egy vagy két korosztállyal előttünk járnak. Az előttünk lévő generációk lehetnek a felszálló pálya, mely megadhatja a kereséshez a kezdeti helyes irányokat. Korunk társadalmának egyik gyenge pontja a generációk közt tátongó szocializációs szakadék. Töltsünk időt szüleink, nagyszüleink, közeli rokonaink társaságában, tegyük hasznos forrássá az együtt töltött percek. Meglepődhetünk azon, hogy egy régi, kopott fotó mi mindent előhozhat egy unokáját múltba kalauzoló nagyszülőből. Nem is tudjuk, hogy öregjeink mennyire vágynak arra, hogy múltbéli ismereteiket a felnövekedő generációnak átadhassák. Néha kevésbé kellemes dolgok is előkerülhetnek a múltból, de nem minden haszontalan, ami kellemetlen. Legyenek hát az idősek bölcsek, amikor ismeretlen kapukat nyitnak meg a fiatalabbak előtt!

„Meddig mentél vissza?”

Ha családfakészítéssel kapcsolatos beszélgetésbe bonyolodom, a leggyakrabban elhangzó kérdés ez. A kérdés abból a – szerintem téves – elképzelésből fakad, hogy a családfakészítés arra jó, hogy a minél távolabbi múltat összekössük a jelenel. Meglátásom szerint egy családfa értéke nem abban áll, hogy időtlen időig nevén tudjuk nevezni egyik vagy másik szülőnk felmenőit, hanem inkább abban, hogy a felkutatott elődök élettörténetét mennyire tudjuk részletesen körüljárni, és az egyes élettörténeteknek tanulságát kellően levonni. Erdélyi viszonylatban a korábbi századokból rendelkezésre álló adatok forrása elsősorban az egyházi anyakönyvek és családkönyvek. Tudnunk kell azonban, hogy ezek a források sem időtlenek. Legtöbb esetben „csak” a XVIII. század elejéig fogunk tudni visszamenni az időben. Ha ez valakinek kevésnek tűnik, gondoljon arra, hogy ha az csak az ezernyolcszázad évek elejéig állítja fel elődei egyenesági családfáját, mindkét szülője, négy nagyszülője, nyolc dédszülője, tizenhat ükszülője, harminckét szépszülője, hatvannégy összülője és az ezek százhuszonnyolc személyt számláló szülői közössége, akiknek már nincs rokonsági fokot jelző megnevezése, összesen kétszázötvennégy élettörténetet jelent, tele döntésekkel, fordulatokkal, szerelmekkel, indulatokkal, örömeikkel és tragédiákkal. Aki valamely jegyzett nemesi családfához tartozik, vérvonalát a XVI. századig, vagy ha esetleg királyi vér, még korábbi időikig is visszavezetheti.

Milyen eszköztárat használhatunk?

Keressük elő az otthoni „kincses ládákat”, magas polcon őrzött faragott fadobozokat, szekrény mélyén rejtegetett cipősdobozokat! A kincsestár minden egyes tétele feltehetően egy történet, ami valakihez, valamely helyhez, eseményhez köthető. Oka volt annak, hogy azt az iratot, azt a fotót, azt a tejfogot, azt a hajtincset, azt az ékszert, azt a jelentéktelennek látszó tárgyat valaki valamikor félretette. Azonosítsuk be a régi fotókon látható személyeket és helyszíneket. Semmit sem ér egy harmincas évekbéli fotó, amiről nem tudjuk, hogy kit ábrázol és milyen élethelyzetben, de milyen élmény tud lenni az, ha valaki gyermeke arcában valamely rég élt ősenek arcát bírja felfedezni! Írjuk a fotó hátára ceruzával azt, amit fontosnak tartunk közölni az utókorral. Minden ilyen doboz egy időkapszula. Gondoskodjunk róla, hogy az üzenet célba ér és nem „hányódik” el a felejtés tengerének hullámai között! Érdemes digitális

eszközöket segítségül hívni a kutakodásban: fotógép, hangrögzítő, képolvasó, Access alapú családfakészítésre létrehívott számítógépes programok, világháló stb. Hasznos adatforrás lehet az elődeink településeinek sírkertje. A síremlékek neveket, adatokat közölnek, de néha sírversek, bibliai utalások, formák, anyagok is beszédesek lehetnek. Árulkodhatnak felekezetről, társadalmi státusról, családi kapcsolatokról stb. Kutatásunk során érdemes különös figyelmet fordítani a rokoni kapcsolatokra. A rokonságnak egyetlen oka lehet a segítséget megtagadni: ha fél a tulajdonában lévő családi emlékeket kiadni a kézből. Ezt a félelmet érdemes azzal eloszlatni, hogy a tágabb családi körben fellelhető régi fotókról, iratokról, tárgyakról digitális felvételt készítünk. Nem kevés jóindulat és bizalom szükséges tehát az ilyen fajta kutatáshoz, de jó esetben a rokonságban adottak ezek a feltételek. A családfa nem csak a múltba vezet, hanem esetenként elvezethet a jelenben élő, másod-, harmad-, akár negyedfokú rokonokhoz is. Nagy áldás lehet ebben a vonatkozásban a világháló és a diszkrét kapcsolatfelvételre igen alkalmas közösségi oldalak.

Milyen külső segítséget kaphatunk?

Illesszük össze az elődök nevét és adatait a történelem ismert eseményeivel. Olvassunk azokról az eseményekről, amelyek családok és generációk egész sorát bolygatták, meghatározták. Egy név és egy életeseeményt felidéző dátum többről árulkodhat, mint egy passzív pillanat. Ha megfelelően kezeljük a megtalált adatokat, olyanok lehetnek ezek, mint egy vízbe dobott pezsgőtabletta, ami ha kibontakozik, változatos és színes történetekkel itatja a múlt ismeretére szomjazót. Érdeklődhetünk az életeseeményeket jegyző egyházi anyakönyvek és családkönyvek felől. Állami anyakönyvezés csak 1895 után létezik szűkebb pátriánkban, a korábbi időkről azonban a megfelelő ekléziák jegyezték az életeseeményeket az egyházi anyakönyvekben, jegyzőkönyvekben. Különösen gazdag forrás lehet az egyházközségekben fellelhető családkönyvek kutatása. Számos múltbéli adatot tartalmazhat családunk több generációjáról. Ne féljünk ellátogatni a családunk vonatkozásában releváns egyházközségek hivatalába vagy éppen a megyeszékhelyeken található állami levéltárakba, ahol arra képzett szakemberek, hivatalnokok legtöbbször készségesen nyújtanak segítséget a kutatásban, még akkor is, ha esetleg nem tudjuk teljesen pontosan elmondani, hogy mit keresünk. A kutatási lehetőségekről ők pontos tájékoztatást tudnak adni.

Állandó frissítés szükséges!

Érdeemes úgy tekinteni a családfakészítésre, mint egy hosszú távú munkafolyamatra, amelyet lehetetlen néhány nap vagy hét alatt befejeztek remélni. Aki egyszer ráérzett ennek a munkának az ízére, feltehetően évtizedekig fog úgy beszélgetéseket, kapcsolatokat kezdeményezni családtagjaival, hogy tudat alatt mindig az új adat felkutatásának lehetőségét figyeli, és ha lehetőség adódik, azonnal „lecsap” a forrásra. Ugyanakkor fontos nyomon követni a legfrissebb házasságkötéseket, születéseket, gyász híreket, és egy folyamatosan frissíthető adatbázisban ezeket állandó jelleggel gyűjtögetni.

Mire használhatjuk az elkészített családfát?

Ha a pusztá kíváncsiság nem elég ok arra, hogy időt, energiát, anyagiakat áldozzunk a múlt felkutatására, érdekes és értékes ajándék lehet egy nyomtatott családfa vagy családtörténeti album, aminek az alapját képezheti egy ilyen szerű munka. Egy házasságkötés alkalmával mikrohulámos sütő helyett vagy egy nagykorúsítási esemény alkalmával irodai „kellékszett” helyett talán nem is olyan megvetendő ajándékotlet.

Kedves Olvasó! Az Ön előtt álló élet számos lehetőséget kínál arra, hogy önmagát felkutassa, megismerje. Ne vesse el annak a gondolatát, hogy az ön megismerést elődei történetének felkutatásával kezdje. Ha erre szánná magát, kitartást és örömet kívánok Önnek és becses családjának. Utóbbinak inkább sok-sok türelemre lesz szüksége.

APAI SZERETET

Ageszilaosz király fiai a királyi palota ablakából látták, amint a közemberek gyermekei vesszőparipán nyargalásztak, s ők is közéjük akartak menni játszani. A király nem engedte, hogy a gyermekei rangon aluli társaságba keveredjenek, s ezért, hogy megtanítsa fiait a játékra, botot vett a lába közé, és ugrálni, szaladni kezdett. Ebben a pillanatban belépett egy barátja, s kövé meredve bámulta a királyt. Ageszilaosz így szólott hozzá:

– Amit most láttál, barátom, arról senkinek se szólj, míg neked is fiaid nem lesznek.

SZEPTEMBER

Őszi hálót szőnek már a pókok,
vizek tükrén vándor csillagok.
Bokrok árnyában üresek a fészkek,
mint az erdő szélén nyári kis lakok.

Szőlőhegyen a rizling meg a sasza
cukrot szűrnek a napsugárból.
Hasad már a diók szagos héja,
jegenyenyár csúcsán öreg varjú szól.

Levegőben seregélyek járnak,
harkály rikkant, lepke tántorog,
kinyílik a zsúpos présházajtó,
s régi mámort lehel vén garádtorok.

Völgybe ér a délutáni árnyék,
hűvös az est, harmatos a rét.
Köd lebeg a patak fényes selymén,
teljes csillagporral tündöklük az ég.

Aztán elvesznek majd mind az utak...
Nem marad más, csak a csend és álom,
mohos tetőkön ásít a kémény,
halott levél kereng a pókfonalon.

Kodolányi János

AZ ÉGŐ CSIPKEBOKOR

Szetamon ekkor megpillantotta a kosarat a nád között s benne az édesen alvó gyermeket. Megállt. A látvány olyan gyönyörűsége volt, hogy szívére kellett szorítania mind a két kezét, ajkába harapni, nehogy sikoltson. Arcát pír futotta el. Pedig hiszen alig múlt el egy kevés idő, mióta megszoptatta, pólyába csavarta, kosárba tette a kisfiút. Éppen annyi csupán, amennyi Maminak kellett, hogy a nádasba lopja a drága kincset, s visszatérjen a palotába. És még ezt az időt sem vesztegette el Szetamon, hiszen lépésről lépésre kíserte az öregasszonyt képzeletében, a partra meg vissza. Mégis, ahogy ott feküdt a kis kosár a lágyan ringó vízfodrokon, hajladozó, bugás nádszálak között, benne pedig a gyermek, homlokához emelve apró öklöcskéit, mély álomban, mintha annak a Tengernek a hullámain ringana, ami csupa-csupa fény, a Nap utolsó piros sugarai pedig ráömlöttek kerek arcára, hunyt szemére, s arannyá varázsolták körülötte a Nílust, szinte megfoghatatlanul csodálatos volt. Sírnivalóan gyenge, magános, esendő, de egyben nyugodt, mint aki az Isten tenyerén pihen. A fiatal anya mozdulatlanul nézte, nem tudott betelni a képpel. Bőségesen megfizetett ezért a csodáért, de ha ezerszer ennyit kellett volna fizetnie, azt is boldogan vállalta volna.

Az Égre pillantott, s íme, az alkonyati Csillag már tiszta fénnel ragyogott Nyugat felől, ahol Amenti van, a holtak s a boldog üdvözültek országa, Aaru örök mezeje, a béke, a csend, az örök pihenés, a soha nem múló öröm isteni világa.

El kellett játszania szerepét, s örömmel játszotta. Csengő hangon fölkiáltott:

– Nézzétek, egy gyermek! Ott, a sekély vízben, a nád között!

Kinyújtotta kezét a kosárka felé. Mami nehézkesen lépkedett előre, mélyen lehajolt, talán mert őt is meghatotta ez a pillanat, s el akarta rejteni könnyeit. A négy leány azonban fölsikoltott, keblére nyomta kezét s megtorpant. Igen, igen, egy kis kosár s benne egy alvó gyermek! Milyen szép! Milyen édes! Ó, ha nekem ilyen aranyos kisfiam lehetne! Mert fiú, az bizonyos. Leányt sohasem tesznek ki a Nílusra, mindig fiút... s az ilyen fiúk sokra viszik az életben!...

Nézzük, nézzük, még ne nyúljunk hozzá, vessük szívünkbe a képet, hogy ha mi is gyermeket foganunk, ilyen szép legyen, mint ez!

A nádas mögött egy fiatal héber lány leselkedett. Kíváncsian nézte a szokatlan jelenetet. Első pillantásra megismerte a kiráylányt, mert különbséget tudott tenni nő és nő, ruha meg ruha között. [...]

Figyelte a jelenetet, mozdulatlanul hajolt előre, arca feszült volt, sötét szeme égett. Tudta, hogy szerepe lesz most, s azt is tudta, mi. De türelmesen várt. Ajka körül mélyen bevésődtek a finom árkok, mintha kimondhatatlanul szenvedett volna.

– Bizonyosan héber fiú ez! – kiáltott a hercegnő messzecsengő hangon. – Kitették, mert nem akarták a Jeorba dobni!

– Héber fiú! – sikoltották a lányok, s összecapták a kezüket.

– Hogy milyen gyámoltalan, milyen szép, milyen gyenge! – szánakozott őszintén Szetamon, s Mirjam látta, hogy két nagy, ragyogó könnycsepp gördül végig a szép, fiatal hölgy művészien festett arcán.

– Emeljétek ki, és hozzátok ide! – parancsolta megcsukló hangon a hercegnő. Olyan volt a hangja, mint a szerelemtől ittas madaré.

A szolgálók versengve futottak, belegázoltak a sekély vízbe, óvatosan fölemelték a kosarat. Mindegyik vinni szerette volna. De Szetamon már egészen a víz szélén állt, bele is lépett, karját nyújtotta a gyermek felé. A feszülten figyelő Mirjam ebből a mozdulatból sokat megértett, s most közelebb jött egy kissé a nőkhöz.

– Mósze! – szólt hangosan a hercegnő, magához ölelte a kosarat, kitakarta az alvó gyermeket, hosszan nézte mezítelen testét, majd megcsókolta a mellén. – Mósze, a vízből emeltelek ki. Most születél meg másodszor.

Ekkor körülnézett, megpillantotta Mirjamot.

– Ki vagy, leány? – kérdezte komolyan.

– Amram leánya, Mirjam – suttogta a héber leány. Sötét szeme izzón nézte a hercegnőt, mintha a szívébe akart volna látni... s bizonyosan látott is, olyan leány volt. Majd a gyermekem pihentette meg tapadó tekintetét s megint a hercegnőn.

– Nem ismersz valakit a héber asszonyok között, aki éppen szült, és táplálná ezt a gyermeket? Bizonyosan héber anya tette ki.

Pontosan az történt, úgy történt, ahogy Mirjam előre látta. A végzet ujját csak a vak nem ismerte volna föl, mert anyja alig két hete szült, és pedig fiút, teje pedig olyan bőséges volt, hogy bízvást jöltarthatott két akármilyen erős gyermeket.

József Attila

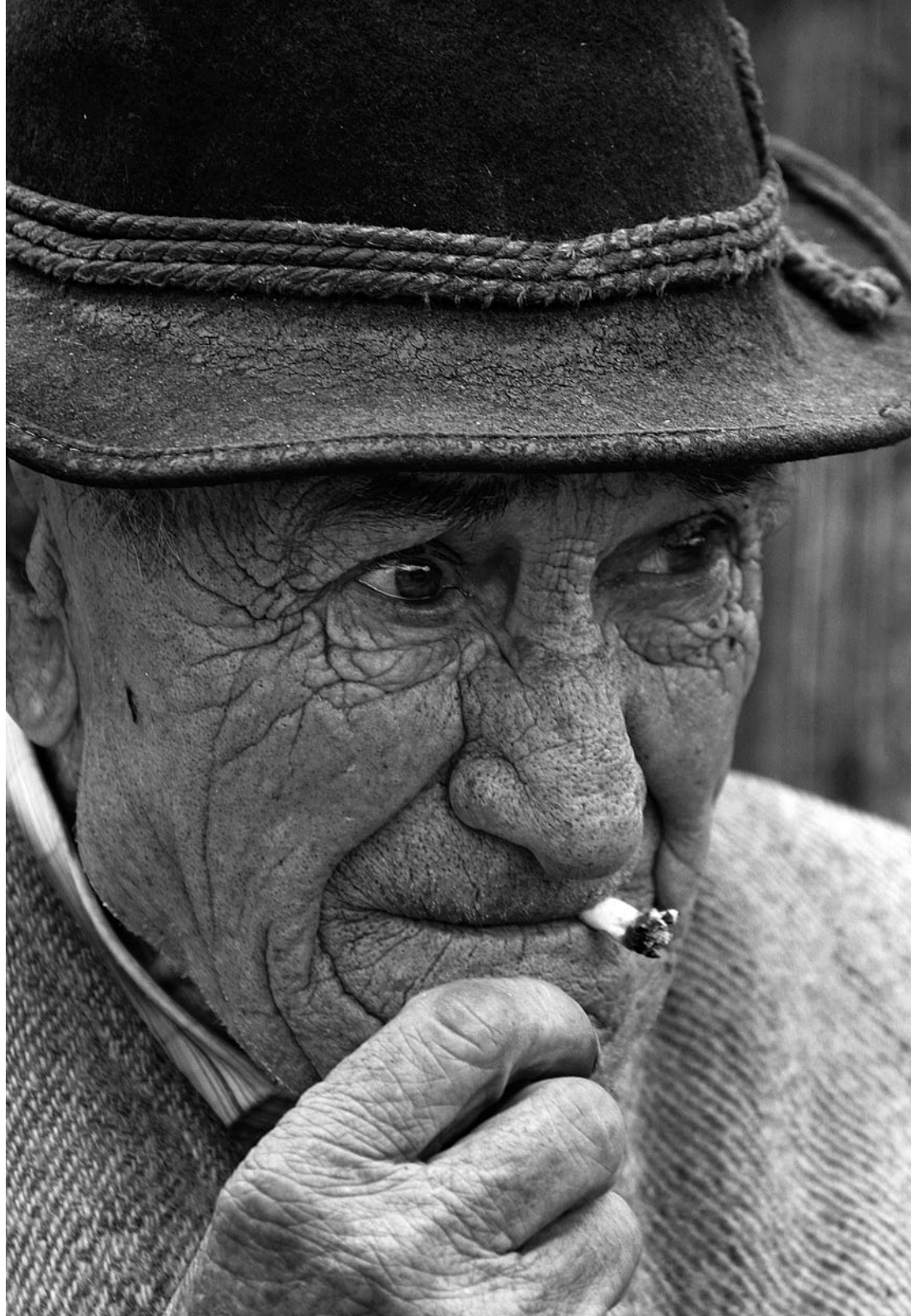
ŐSZ (második változat)

A fán a levelek
lassan lengenek.
Már mind görbe, sárga
s fonnyadt, puha...

Egy hallgatag madár
köztük föl-le jár
mintha kalitkája
volna a fa.

Akárhogy rejtem is
jár-kel bennem is,
ágról-ágra lépked
egy némaság.

Jövőm emlékeit
búk lebbentgetik –
elillan ma éjjel
az ifjuság.

Kovács Sándor

VIRTUÁLIS KOSZORÚZÁS A HÁZSONGÁRDI TEMETŐBEN

Minden unitárius lelkész szívesen emlékszik vissza az esztendőkre, amikor teológiai hallgatóként, avarillatú októberben, seprű, kapa, ásó, gereblye és kollégái társaságában ellátogatott a Házsongárdba, hogy egyházunk nagyjainak sírját példás rendben találja a reformáció ünnepe, illetve az itt koszorúzó teológiai tanárok, egyházi méltóságok és nem utolsósorban a teljes létszámában pompázó unitárius teológus ifjúság. Ugyanúgy része volt a temetőtakarítás a teológus-létnek, mint a reggeli préces vagy a vasárnapi istentisztelet. A dicséretes és dokumentálható hagyománya szerint a 19–20. század fordulójától kollégiumunk diákjai a mindenkori vallástanár vezetése mellett viselték gondját elődeink sírhelyének.

Levéltári forrásokat megvallatva azt próbáltuk meg kideríteni, mikor is intézményesült az unitárius sírok megkoszorúzásának gyakorlata. Molnár Lehel levéltáros jóvoltából tudjuk, hogy Erdő János 1949-ben az Egyházi Képviselő Tanácsnak adott be erre utaló javaslatot. Az iktatókönyvben ez áll: „sírok megkoszorúzásáról Dr. Erdő János beadványa 191/1949”. A 191-es számú ügyiratot valamikor kiemelhették eredeti helyéről, ezért a szövegszerű javaslatot nem ismerjük szó szerint. Arra nézve már adataink vannak, hogy Erdő János vallástanár diákjaival segédkezett a sírok megtakarításában. A levéltári adataink tanúsága szerint már az 1920-as években a diákok tartották tisztán a Házsongárdi kertben nyugvó nagy unitárius elődök síremlékét, Erdő ezt a hagyományt ápolta és adta tovább.

A koszorúzás aktusa kezdetben halottak napjához kapcsolódott. Első erre vonatkozó forrásunk 1954-ből való, eszerint „halottak napja alkalmával egyházunk nagyjai és volt püspökei sírjára helyezett koszorúk árába” kiutaltak 100 lejt. Az 1963-ban készült jelentést az akkor még püspöki titkár Szabó Árpád nyújtotta be az Egyházi Képviselő Tanácsnak. Ebben arról számolt be, hogy „az eddigi gyakorlatnak megfelelően” Kovács Lajos és Szabó Árpád vezetésével október 31-én a teológiai hallgatók „rendbe hozták” nagyjaink sírjait. A koszorúzás másnap, november 1-jén történt. 1965-ben Sebe Ferenc előadó-tanácsos írásban jelentette a Képviselő Tanácsnak, hogy halottak napján két teológiai hallgató kíséretében virágot helyezett el, és gyertyát gyújtott unitárius nagyjaink sírjánál, ezt követi 37 név felsorolása. Ugyanez áll 1968-ban írott jelentésében, de ezúttal már nem csak „az emlékezés gyertyalángjait” gyújtották meg, hanem 30 „örökzöld koszorút” helyeztek el nagyjaink nyughelyén. A jelentés szerint a koszorúzásban nem vett részt minden teológiai hallgató, azonban az október 29-én szervezett temetőtakarításból mindenki kivette részét. Adatok hiányában nem tudjuk megmondani, hogy Erdő János mikor vette át a koszorúzás vezetését, valószínű, hogy az 1970-es években. Ekkor kapcsolhatta a reformáció ünnepéhez a koszorúzást is.

A reformáció ünnepe ma is mostohagyermek az unitárius egyházban, hiába virít piros betűvel a falinaptáron, alig hiszem, hogy akad egyetlen olyan unitárius egyházközség, ahol október 31-én istentisztelet tartanak. Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy a reformáció örökségétől meglehetősen távol álló mindenszentek napján, november 1-jén, bár nem tartozik ünnepeink közé, minden unitárius egyházközségben istentiszteletet tartanak. A kegyelet felülírta a liturgikus rendet...

A reformáció emléknapjának megünneplését Varga Béla teológiai tanár szorgalmazta 1934-ben, a Főtanács azonban a javaslatát elvetette. Varga közös protestáns örökségünkre apellálva indokolta a reformáció emléknapja megünneplésének szükségességét: „... az ünnep ránk nézve éppen olyan fontos, mint a többi protestáns egyházakra nézve – írta –, kiindulása igaz vallásosságunknak, a gondolkodás és kritika szerepének az egyházi és vallásos életben egyaránt. Protestáns mivoltunk kidomborítása szempontjából is szükségesnek tartjuk, hogy a többi protestáns testvéreinkkel együtt ünnepeljük az új kor hajdani hasadásának ezt a nagy ünnepét, s unitárius szempontból is méltassuk.” A Főtanács a ja-

vaslatot 1935. március 29-én tartott gyűlésén elutasította, ugyanakkor megerősítette azt a határozatot, hogy november hó harmadik vasárnapján Dávid Ferenc halálának emlékére emlékűnnepélyt kell tartani. A Teológiai Akadémia igazgatósága Varga Béla javaslatát nem csak elfogadta, hanem kiegészítette azzal az újabb javaslattal is, hogy január 13-át is meg kell ünnepelni, mert az 1568-as tordai országgyűlésen kimondott hitvallásszabadság kifejezi az unitarizmus „világtörténeti hivatásának fontosságát”. Azon már némi vita támadt, hogy nem volna-e jó vasárnapra tenni az ünnepet. Ahhoz képest, hogy az Igazgató Tanács véleménye az volt, hogy „az unitarizmus mutasson, ha kell. fanatizmust hivatását kifejező ünnepe lelkes megülésében”, a Nevelésügyi bizottság semmi fanatizmust nem mutatott, és ezt a javaslatot is elvetette. Úgy gondoljuk, hogy Erdő János a Varga Béla javaslatát próbálta meg a közszellemben elültetni, s ha egyetemes szinten ez nem is sikerült, legalább az unitárius teológiai oktatás berkeiben az október 31-i koszorúzás megmaradt. Talán az unitárius kátét sem ártana revideálni, mert a reformáció emléknapijáról említés sem történik ünnepeink felsorolásakor.

Október 31-én az elmúlt 30 esztendőben ünnepi ruhába öltözött teológiai hallgatók, tanárok és központi tisztviselők ballagtak a Házsongárdi temető ösvényein. Koszorúztak az unitáriusok! Sajnos az utóbbi 8-10 évben elmaradtak a központi tisztviselők, és bizony a teológiai tanárok is némelykor el-elmaradoztak. A sírok állapotát szakemberekkel kell felmérteni, a diákok el tudják seperni a lehullott leveleket, fel tudják hantolni a sírokat, de a szakszerű beavatkozás a műemlékvédelem dolga.

A következőkben virtuális koszorúzásra hívjuk az Olvasót. Az unitárius sírok teljesség igénye nélkül történő számbavétele a koszorúzás útvonalát követi. A vastaggal szedett nevek után életrajzot közlünk, nem a lexikális adatok felsorolására törekedtünk, hanem arra, hogy emberközelbe hozzuk nagyjaink alakját. A sírok állapotának szakszerű leírására nem vállalkozhattunk, de igyekeztünk jelezni, milyen nagyobb mérvű beavatkozások történtek a múltban, esetleg mit lehetne tenni a jelenben.

A főkapuval szemközti középső (bal oldali) úton indulunk. Az első útélágazásnál jobbra egy nagy kőrisfa tövében találjuk **Szentábrahám** **Lombárd Mihály** (1683–1758) tanár, unitárius püspök tumbáját. A síremlék már 1866-ban igen gyarló állapotban volt, jószerivel elsüllyedt, ezért a teológiai ifjúság elhatározta, hogy a földből kiemeli, betűit újra-

véseti. A restaurálásra közel harminc esztendeig várni kellett, 1892-ben Hajós János gondoskodott a síremlék rendbetételéről. 1988-ban Máthé Sándor lelkész 5000 lejes adományából elkészült a síremlék talapzata, így egy időre az elsüllyedés veszélye elhárult. Legutóbb a Házsongárd Alapítvány restauráltatta a koporsófedél alakú sírkövet, betűit újrafestette, alapját megerősítette. Sajnos a festés megkopott, a latin sírirat a déli oldalon alig-alig olvasható. A koporsófedél alakú kőtömbre veszélyesen ráhajlik egy óriás kőrisfa. Emiatt a sírkő a déli oldalról már meg sem közelíthető, itt a föld is egyre halmozódik. Talán érdemes lenne azon gondolkodni, hogy ezt a tumbát (is) beszállíttassuk a belvárosi unitárius templomba Tolnai István hasonló méretű síremléke mellé.

Szentábrahádi tanulmányait Kolozsvárott, Leidenben és Halléban végezte. Hazatérte után a kolozsvári iskola tanára, majd 1720-tól igazgatója. 1737-ben a kövendi zsinaton választották püspökké. Fő művében összefoglalta az unitáriusok teológiai rendszerét. Imádságos könyvei a kegyességet mélyítették el híveink körében. Figyelemre méltó kéziratban maradt egyháztörténete is, ebben elsőként foglalta össze az unitáriusok történetét. Alakja versírásra ihlette az unitárius poétákat, lásd Tarcsafalvi Albert *Szentábrahádi Mihály emlékezete* című költeményét (UK 1899. 166–168) és Szász Ferenc „vagyok vándorló kő a Házsongárdban” kezdetű szonettjét a *Gesta Unitariorum*ban.

Közvetlenül Szentábrahádi szomszédságában találjuk a legrégebbi unitárius síremléket, **Járai Sámuel** (1590–1643) plébános tumbáját. (A 16–17. században Kolozsvár unitárius papjait is plébánosnak titulálták.) A Házsongárdi Alapítványé az érdem, hogy ezt a követ is restaurálták. A latin sírirat magyar kivonata Gaal György fordításában: „Itt az igen tisztelt tudós Járai Sámuel nyugszik, aki 9 évig viselte a kolozsvári ekléziában a lelkészi hivatalt, majd 11 évig plébánosként szolgált, s 53 éves korában békésen és boldogan elaludt 1643. november 23-án.” Járaitól egy, a válásról írott kézirat maradt fenn, de ismert két imádsága is. A középső úton felfele haladva a szentgericei származású **Jakab Elek** (1820–1897) történettudós, levéltáros fekete márványobeliszkje következik a sorban. A főösvényről most nem látni olyan jól a síremléket, mert Mike Sándor (1795–1867) – Jakab Elek apósa – homokkő oszlopa előtte áll. Ez utóbbi síremléket a helycsere mentette meg az enyészettől. Jakab Elek Budapesten hunyt el, és 1901 szeptemberében Kolozsvárott újratemették. A *Kezretény Magvető*ben sok jeles unitárius életrajzát publikálta, könyvei,

cikkei és tanulmányai száma jóval meghaladja a százat. Gál Kelemen írta meg életrajzát 1938-ban. A régi temető tetején áll **Brassai Sámuel** (1800–1897) 1910-ben készült neoklasszikus síremléke és mellszobra. Előbbit Pákey Lajos tervezte, utóbbi Kozma Erzsi munkája. „Az utolsó erdélyi polihisztor” élettörténetét több unitárius is megörökítette, legnépszerűbb a pár lépéssel odébb nyugvó Mikó Imre által írott regényes életrajz. A minden tudományterületen otthonosan mozgó Brassai közvetlen közelében, Berde Mózsa szarkofágjának árnyékában, viszonylag jellegtelen sírban pihen az unitárius kollégium és Teológiai Akadémia egykori tanára, **Vári Albert** (1868–1953). Az egyháztörténeti munkásságáról, de ima- és prédikációs kötetéről is ismert szerény Vári évtizedekig az unitárius egyház napszámosa volt. A kénosi egyházközségben megkezdett szolgálatát Székelyudvarhelyen templomépítéssel, majd 1908-tól Kolozsvárott az ifúság nevelésével folytatta. 1922-től húsz éven át szerkesztette a *Keresztény Magvetőt*, tagja volt az Unitárius Irodalmi Társaságnak. Élete végére látását elvesztette, teljesen megvakult. Életrajzát barátja és tisztelője, Pozsonyi Szentmártoni Kálmán próbálta meg összeállítani, kézírata jó forrásanyagul szolgálhat a kutatónak. Közvetlen Vári mellett impozáns síremlék magaslík **Laborfalvi Berde Mózsa** (1815–1893) földi porai fölött. Az unitárius egyház újabb kori történetének legnagyobb jótevője, az 1848-as kormánybiztos emlékét nem csak a hatalmas kőszarkofág, de ennél is jelentősebb adománya őrizte meg. Igaz, hogy a Berde-hagyatékot megtizedelte a történelem sok vihara, nemeslelkűségén azonban nem ejthet foltot a történelem. Már életrajzírója – Benczédi Gergely – megjegyezte, hogy fukar alkat volt. Azt szemérmesen elhallgatta, hogy a hatalmas vagyont felhalmozó Berdét unitárius kortársai legtöbbször smucig, fösvény, zsugori öregnek nevezték, akitől nincs is mit várni. A halál, de főként a végrendelet teljesen megváltoztatta a Berdéről alkotott képet. A zsugori vénemberből bőkezű adakozó, az adománytevők fejedelme és az unitáriusok jóságos atyja lett. Egyre rosszabb állapotú síremlékét már többször restaurálták, először az 1930-as évek derekán történt jelentősebb beavatkozás, azután évtizedenként több, apróbb-nagyobb javításra került sor. A jobb sorsra érdemes emlékmű restaurálása halaszthatatlan feladat. Közvetlen szomszédságban egy magas, neogótikus oszlop tetejéről néz alá **Bölöni Farkas Sándor** (1795–1842) író, utazó, műfordító újjáfaragott kőszobra. Már önmagában az is művészettörténeti kuriózum, hogy a szobor eredetijét

Szathmáry Pap Károly, a híres fényképész, festőművész faragta. Az idők vasfogával dacoló, de nagyon megrongálódott síremléket a budapesti Nemzeti Pantheon alapítvány támogatásával sikerült az eredeti szépségében helyreállítani. Szathmáry szobrának megrongálódott eredetije a belvárosi unitárius templom raktárába került. Az új szobor Lendiczky Tamás képzőművész alkotása. Az utazó, egyházi jótevő Bölöni amerikai hittestvéreink körében is egyre népszerűbb, nemrég angol fordításban újra megjelent észak-amerikai útinaplója. Mikó Imre unitárius trilógiájának ő volt első hőse, a két kiadást is megért népszerű életrajz, a *Bércresett fa*, kedves és tanulságos olvasmány minden unitárius számára. Az utóbbi években a szegedi fiatal bölcészek munkájának köszönhetően Bölöni munkásságáról több jelentős forráskiadvány jelent meg, a legfrissebb a 2015-ben megjelent Werther-fordítás Simon-Szabó Ágnes gondozásában. Az irodalmi lexikonok megemlítik Bölöni szomszédját, a nyárádgyálfalvi származású **Szentiváni Mihály** (1813–1842) nevét is. A reformkor ígéretes költője, politikusa, Kriza jó barátja és pályatársa a kolozsvári kollégium diákjaként kezdett el verselni. *Gyaloglat Erdélyben* című útinaplója talán legismertebb alkotása. Antal Árpád irodalomtörténész 1958-ban írt róla monográfiát, 1999-ben Fazakas Tünde tanulmányban méltatta alakját a *Keresztény Magvetőben*. Az ösvényen lefele tartva érkezünk a Kriza-kertbe. Két püspök, **Kriza János** (1811–1875), **Kovács Lajos** (1912–1994), és egy kollégiumi tanár, **Kovács János** (1846–1905), és egy jótevő, Kovács Dénesné Bencze Anna (1842–1915) pihennek e sírkertben. Kriza alakja elevenen él a néprajzkutatók körében. Kolozsvárott a Kriza János Társaság igényes kiadványaival, konferenciáival öregbíti a népköltészet iránt rajongó unitárius pap és egyházfő nevét. Halála 200. évfordulóján a Társaság és az Unitárius Egyház szervezésében több helyszínen zajló, nagyszabású emlékünnepeket rendeztek. Nagyajtán a kántori lakban állandó kiállítás őrzi emlékét. Népköltészeti tevékenységének dokumentumait Szakál Anna adta ki 2012-ben. Kovács János az unitárius kollégiumban történelmet és angol nyelvet tanított, és ő volt első elnöke és alapítója a Kolozsvári Angol Klubnak. Bölöni Farkas után ő volt a magyar unitáriusok második észak-amerikai diplomatája, közel fél esztendő útjáról érdekes beszámolót írt, mely némileg cenzúrázva a *Keresztény Magvető* hasábjain is megjelent az 1970-es években. Kovács Lajos teológiai tanár, főjegyző majd püspök szelíd, jószagos, természetéről volt ismert. Széleskörű műveltsége, nyelvismerete

valósággal predestinálta a püspöki székbe. Nehéz, embert próbáló időben igyekezett úgy kormányozni az egyház hajóját, hogy zátonyra ne fusson. Prédikációi és imakönyve ma is hasznos olvasmányok. Alkalmoszerűen a Kovács Dénesné síremlékét is megkoszorúzták, aztán az 1960-as évektől lemaradt a „listáról”. A Kriza-kertből az ösvényen lefele tartva bal kéz felől találjuk **Barra Imre** (1799–1854) neogótikus oszlopát, benne a jeles orvos féldomborművével. A neves orvos-dinasztia leszármazottja – apja és nagyapja is orvos volt – Bécsben végezte tanulmányait. Hazatérte után apja örökébe lépve Kolozsvárott orvosként működött, feljegyezték róla, hogy a nagy kolerajárvány idején (1831) betegeit az ún. „Barra-féle kolera-cseppekkel” sikeresen gyógyította. Halála után a városban szobrot akartak emelni emlékére, végül csak síremlékét díszíti féldomborműve. A neogótikus oszlop restaurálása félig-meddig elkészült. Pataki Jenő kolozsvári orvostörténész 1929-ben az Orvosi Szemlében közölte életrajzát. Barra emlékműve közelében található a **Fejér Márton** (1812–1865) kövendi ügyvéd, kollégiumi felügyelő gondnok sírköve. Életrajzát kortársa és barátja, Jakab Elek írta meg. Az emlékművön valamikor olvasható volt a teljes sírfelirat: ITT NYUGSZIK A KOLOZSVÁRI UNITÁRIUS FŐTANODA GONDNOKA, ARANYOSZÉK ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐJE, ÜGYVÉD KÖVENDI FEJÉR MÁRTON, SZ. 1812. SEPT. 30 M.H. 1865. DEC. 31. FIÁVAL ÖDÖNNEL, SZ. 1857. SEPT. 9. M.H. 1859. JUN 11. BÉKE PORAIRA. A 2007-es jegyzékről már ő is lemaradt, miként már korábban, talán a 60-as években lemaradt Barabás Ábel (1877–1915) is, a fiatalon elhunyt kollégiumi tanár és jeles Goethe-kutató.

Északkeleti irányban a temetőkerítéshez közel a három **Mikó Lőrinc** (1809–1872, 1881–1957 és 1951–2015), **Zsakó Aranka** (1889–1968), a két **Mikó Imre** (1847–1906 és 1911–1977), **Benczédi Gergely** (1839–1908) síremléke található. Különösen rossz állapotban van – a homokkő jószerivel elporladt – Benczédi síremléke. Az idősebb bölöni Mikó Lőrinc az unitárius kollégiumban jogot és német nyelvet tanított, páratlan szorgalommal összegyűjtötte és kötetbe rendezte az unitárius kánonok, azaz zsinati és főtanácsi végzések gyűjteményét. Kézirata megkerülhetetlen forrás az egyházjog és egyháztörténet kutatóinak. A fiatalabbik Lőrinc táblai tanácselnök és főgondnok is volt. Felesége, Zsakó Aranka az unitárius nőszövetség oszlopapostola volt. A legifjabb Lőrinc az Unitárius Egyház jogtanácsosa volt. Idősebbik Imre a kolozsvári királyi táb-

lán működött mint ítélőbíró, az ifjabbik Imre a jól ismert nemzetközi jogász, kisebbségi politikus, író és fordító és nem utolsósorban főgondok. Unitárius trilógiáját (*A bércre esett fa*, *Az utolsó erdélyi polihisztor*, *A szülőföld szerelmese*) minden unitáriusnak érdemes elolvasni. Benczédi az unitárius kollégiumban tanított hosszú éveken keresztül. Angol akadémikaként a londoni University College-ban is tanult, ráadásul olyan eredménnyel, hogy kortársai az eljövendő nagy erdélyi természettudóst tisztelték benne. A kollégium levéltárában páratlan szorgalommal gyűjtötte és jegyzetelte a nagy múltú iskola történetét. Gál Kelemen hatalmas monográfiájában hasznosította Benczédi alapos kutatásait. A Mikók közvetlen szomszédságában áll **Kelemen Lajos** (1877–1963) sír- emléke. Az erdélyi történetírás nesztora és az unitárius egyház főgondnoka hihetetlenül gazdag életművét még mindig nem ismerjük a maga teljességében. Művészettörténeti tanulmányait tartalmazó kötetei mellett remélhetőleg roppant gazdag levelezése és naplója is napvilágot lát. A kolozsvári állami levéltár lényegében őt tekinthetné alapítójának. Közmondásos szerénysége és önérzetessége nem egyszer szembefordította az egyházi vezetéssel. Sok bántás és csalódás érte egyháza részéről is, ennek ellenére soha nem fordult el szeretett hitétől, örökösül is az Unitárius Egyházat tette meg. A lefele tartó ösvényen a város irányában tartva érkezünk **Boros György** (1855–1941) teológiai tanár, lapszerkesztő, püspök és neje, Róza (1864–1938) síremlékéhez. Ugyanebben a kertben találjuk Kovácsi Antal (1820–1892) kolozsvári kollégiumi tanár síremlékét is. Boros életpályája jószerivel összefonódott az unitárius lelkészképzéssel, 49 évig tanított, és majdnem 10 évig püspökként vezette az egyházat. Lemondatásában részint a világgazdasági válság, részint az egyházban meghonosodó új agresszív politizálás játszott döntő szerepet. Nyomtatásban is megjelent *Naplója* roppant érdekes kortörténeti dokumentum.

A temető tetején összefutó utak mellett, közvetlenül Brassai impozáns síremléke mögött, az út mellett van **Péterfi Dénes** (1851–1925) kolozsvári lelkész, teológiai tanár és felesége, **Péchy Kata** (1864–1940) jótevő sírja. A kiváló szónok hírében álló Péterfi a nagy múltú kolozsvári egyházközség papjaként szolgált, de a lelkészképzésből is alaposan kivette részét. A *Keresztény Magvetőt* 35 évig szerkesztette, világos felépítésű beszédeit a fejlődésbe vetett töretlen hit jellemezi. Déli irányban, a hősök temetője fele indulva a főút mentén található **Lőrinczy Géza**

(1903–1975) sírja. Az Amerikai Egyesült Államokban a chicagói egyetemen tanult, hazatérte után lupényi, bukaresti, nagybányai, homoródmáti, kolozsvári és tordai lelkész, teológiai tanár volt. A Jézus-kutatás egyik korai unitárius szakembere, doktori tanulmányait Chicagóban kezdte, de a társadalmi politikai átalakulások miatt végül Kolozsvárra, az újonnan alakult Protestáns Teológiai Intézetben szerzett fokozatot. **Székely János** (1904–1979) építész, főtanácsi tag, főgondnok sírjának megkoszorúzása után visszatérünk a temető tetején levő útélágazáshoz, és elindulunk lefele a bal oldali úton; a Bethlen-kriptát elhagyva ereszkedünk a város fele, majd az első ösvény fölött balra, azaz nyugati irányban térve érkezünk **Kaáli Nagy Elek** (1816–1878) főgondnok öntöttvas-kerítéssel körbevett sírjához. Nagy Elek a Habsburg-abszolútizmus nehéz éveiben vállalta az egyházvezetés terhes feladatát. Élet- és jellemrajzát Gál Kelemen írta meg, 2003-ban nyomtatásban is megjelent. Nyugati irányban továbbhaladva porladozó neogótikus sírkő őrizi a reformkor kiváló egyéniségének, az irodalom pártoló politikus, a könyvbarát és alapítványtevő **Gedő József** (1778–1855) emlékét. Labádi Gergely, a szegedi Tudományegyetem tanára az utóbbi tíz évben megjelent publikációiban többször is foglalkozott Gedő irodalmi jelentőségével. Az unitárius egyház nemcsak a Gedőtől örökölt gondosan megválogatott könyvtárra lehetett büszke, hanem irodalmi próbálkozásaira is.

Tartsunk továbbra is nyugati irányban, a következő síremlék **Aranyosrákosi Székely Sándor** (1797–1852) unitárius püspöké. Nevét és irodalmi működését az irodalomtörténet is jegyzi, azonban az Új Magyar Irodalmi Lexikonban és a Wikipédián is hibásan közlik halálának évét, nem 1854-ben, hanem 1852-ben halt meg. A székelykői származású poéta kolozsvári tanulmányai után Bécsben tanult, majd Tordán és Kolozsváron volt lelkész, utóbb tanár is. Irodalmi próbálkozásai mellett jelentős egyháztörténeti munkásságot folytatott, bár kutatásai jószerivel nem eredetiek, nyomtatásban az ő neve alatt jelent meg először az erdélyi unitáriusok története. Az új énekeskönyv megalkotása is nevéhez kapcsolható, jó muzsikusi lévén szövegei mellé dallamot is rendelt. A hagyományos gregorián éneklést sikeresen kiirtotta, az új énekeskönyv megjelenésével az unitárius énekkultúrában is új korszak kezdődött. Munkásságáról legutóbb (2013) Székely Károly közölt részleteket a *Keresztény Magvető*-ben. A Béli-kripta irányában, nyugat fele haladva néhány sor után rátalálunk **Ferencz József** (1835–1928) unitárius püspök

impozáns bazalt síremlékére. A ma is használatos Unitárius Káté szerzőjét a *Négy száz év* című emlékkönyv így méltatja: „52 évre terjedő püspöksége egyházunkra nézve a fejlődés és a virágzás kora volt. Az egyház megújítása, szervezeti felépítése, az unitárius hitelvek elismertetése és az egyházi irodalom fejlesztése terén felbecsülhetetlen értékű szolgálatot végzett.” Életrajzát és ezzel együtt az unitárius egyház egy évszázadot felölelő történetét Gál Kelemen írta meg 1936-ban. Legutóbb (2007) Rezi Elek *Teológia és népszolgálat* címen foglalta össze élettörténetét és egyházzolgálatát. Kézírtos hagyatéka, különösképpen visszaemlékezései forrás értékűek. A püspök sírjától délre a híres Gyergyai orvos-dinasztia tagjai nyugszanak. **Gyegyai Árpád** (1881–1952) orvosprofesszor az Unitárius Kollégium főgondnoka volt, neve a koszorúzási jegyzéken hol szerepel, hol nem. Életművüket Gaal György a *Keresztény Magvető* hasábjain többször is méltatta. A sírok között lefele a lutheránus temető irányában haladva tovább folytatjuk utunkat. A valamikor Fekete-kertként ismert parcellában egykor nagyon sok unitárius aludta örök álmát. Észak-nyugat fele tartó utunk első állomásában, az első püspöksírban **Varga Béla** (1886–1942) nyugszik. A jeles pedagógus és filozófus, egyetemi tanár az unitárius főgimnáziumban kezdte pályafutását. 1938-ban püspökké választották, de 1940-ben lemondott állásáról, és a kolozsvári egyetem neveléstudományi tanszékének tanára lett. Széleskörű irodalmi munkásságot fejtett ki a bölcelet, a neveléstudomány és a teológia körében. *Bölceleti írások* címen egy kötetnyi írását a Téka sorozatban 1979-ben Balázs Sándor tette közzé. Továbbra is az északi irányt tartva találunk rá **Simén Dániel** (1903–1969) teológiai tanár, főjegyző terméskőből faragott kopjafával díszített sírjára. Az amerikai peregrinációról hazatért Simént a nagy átalakulások után, 1939-ben hívták meg tanárnak egy viharos és megosztó főtanácsi gyűlés után. A Teológiai Akadémia gyakorlati tanszékén kezdett pályafutását a Protestáns Teológiai Intézetben folytatta. 1959-ben az unitárius tanárok koncepció perében hét év börtönbüntetésre ítélték. Szabadulása után nem foglalhatta el katedráját. Aranyosgyéresi lelkészként 1969-ben érte a halál. Pár lépéssel odébb nyugati irányban **Józan Miklós** (1869–1946) egykori torockói, majd budapesti lelkész, püspök, író és költő nyugszik. Varga Béla lemondása után 1941-ben annak reményében választották püspöknek, hogy a rég várt rend az unitárius egyházban is helyreáll. Szolgálatát beárnyékolta a második világháború és az unitárius egyház zsidópolitikája. Önhibáján

kívül sodródott az árral, és hiába volt egész életében filozemita, az egyházban erőre kapott imrédysták ellen nem tudott mit tenni. Versei, ódái és rádiós beszédei nyomtatásban is megjelentek, monografikus igénnyel nem dolgozták fel életrajzát. Az utóbbi tíz évben Pál János történész-lelkész tanulmányaiban többször foglalkozott alakjával. A Józan sírjától már látni **Pákey Lajos** (1853–1921), Kolozsvár főépítésze római szarkofágból faragott síremlékét. Ő tervezte egyebek mellett a kolozsvári kollégium új épületét, de számos unitárius templomot is. Nagyon elsüllyedt szarkofágját Sebe Ferenc „fedezte fel” 1964-ben, és javasolta az egyháznak a sír megváltását. A Házsongárd Alapítvány gondoskodásának köszönhető, hogy a síremléket kiemeltette, megtisztíttatta. Pákey feleségének sírköve Sebe Ferenc sírjának van támasztva, jó lenne erről is gondoskodni, amíg még nem késő. Az ösvényen keleti irányban haladva találjuk az öt éve elhunyt teológiai tanár, a 30. unitárius püspök, **Szabó Árpád** (1934–2010) sírkövét és kopjafáját. A homoródszentpéteri születésű, de városfalvi kötődésű újszövetséges professzor, püspök legfontosabb életrajzi adatait a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*ból idézzük: „Középiskoláit Székelykeresztúron az Unitárius Gimnáziumban (1945–48) és utódiskolájában, az Elméleti Liceumban (1948–52), főiskolai tanulmányait a kolozsvári Protestáns Teológia Unitárius Karán (1953–57) végezte. Lelkészként szolgált az Unitárius Püspökségen (1958–65), a kolozsvári unitárius egyházközségben (1965–74); 1974-től a Protestáns Teológiai Intézet tanára, 1996-tól az Erdélyi Unitárius Egyház püspöke. 1974-ben doktori fokozatot szerzett teológiai tudományokból a kolozsvári Protestáns Teológián, 1989-ben Doctor Honoris Causa címmel tüntették ki Montpellier-ben, 1994-ben Chicagóban.

1971–95 között a *Keresztény Magvető* szerkesztője, 1996-tól főszerkesztője. 1990–96 között az Unitárius Közlöny főszerkesztője”. Tanulmányai, cikkei, prédikációi egyházi és világi lapokban, főként a *Keresztény Magvető*ben jelentek meg. Tanulmányaiban ó- és újtestamentumi teológiai témákkal, a gyakorlati teológia és az unitárius prédikáció legfontosabb kérdéseivel, egyháztársadalmi problémákkal foglalkozott. A székelyudvarhelyi zsinat 1996. december 17-én az Unitárius Egyház püspökévé választotta.

Keleti irányban folytatva utunkat az angoltól magyarrá lett orvos és honfi, **Paget János** (1808–1892) családi kriptájához érkezünk. A reformkor híres utazója, Wesselényi Polixéna férje Aranyosgyéresen tele-

pedett meg. Az unitárius egyház neki köszönheti, hogy angolhoni hitestvéreinkkel sikerült szorosabbra fűzni a viszonyt. Rövid életrajzát jelen cikk szerzője közölte a *Keresztény Magvető*ben. Magyarországi és erdélyi útinaplóját, illetve 1949-ben vezetett Naplóját Cs. Lingvay Klára rendezte sajtó alá 2011-ben.

A családi kriptától ugyanazon az úton visszatérve, majd északi irányban fordulva, a lutheránus temető határának közelében **Lőrinczi Mihály** (1911–1991) teológiai tanár, egyházi író hamvait őrzi egy betonsír. A szentábrahámi gyökerű Lőrincziek leszármazottja a Beszterce megyei Sófálván született, kolozsvári tanulmányai után az Amerikai Egyesült Államokban, Chicagóban tanult. Hazatérte után rövid ideig Marosvásárhelyen segédlelkész, majd teológiai tanár. Az ószövetségesként induló Lőrinczi fölényes latin nyelvtudással bírt, egyháztörténeti kutatásait 1959-es elítéltese derékba törte. Szabadulása után katedráját nem kapta vissza, nyugdíjazásáig a szindi egyházközségben szolgált. Kevéske lelkészi fizetését angol nyelvórák tartásával egészítette ki. Gazdag könyvtárának egy részét az unitárius ifjúsági könyvtárnak adományozta. Margináliákkal alaposan teleírt értékes kézikönyvei nagyrészt szétfordta az unitárius teológus ifjúság. A lutheránus temető határát átlépve a kerítés mellett északnak haladva **Kőváry László** (1819–1907) történész obeliszkjéhez érkezünk. Gaal Györgyöt idézzük: „Torda szülötte, Erdély történetírója, Kolozsvár polgára volt Kőváry László”. A város közéletében játszott szerepét méltatta Egyed Ákos is Kőváry László – a városépítő polgár című tanulmányában. Kőváry unitárius tematikájú tanulmányai a *Keresztény Magvető*ben és önálló füzetekben jelentek meg, legismertebb *A magyar unitárius családok története a 18–19. században* című füzete. A *Keresztény Magvető*ben Péchi Simonról, az erdélyi szombatosokról, Dávid Ferencről, Szigeti Csehi Miklósról, Brassairól stb. közölt tanulmányokat. Közvetlen szomszédságában **Rostás Dénes** (1903–1980) lelkész sírja található, aki Medgyesen, Erzsébetvároson, Kálnokon, Bölönben és Alsófelsőszentmihályon szolgált. Rövid ideig, 1959-től 1961-ig, a Protestáns Teológiai Intézetben tanított az elhurcolt Erdő János helyett. 1962-től a kolozsvári egyházközségnek volt lelkésze. Néhány tanulmányát a *Keresztény Magvető* közölte. A lutheránus temető ösvényén továbbereszkedve elhaladunk a magyarosováti származású **Bodor András** (1915–1999) lelkész, egyetemi tanár, klasszika-filológus sírja mellett. Ugyanebben a sorban nyugszik **Benedek Ágoston** (1935–

2003) egykori nagyenyedi, majd kolozsvári lelkész, az 1959-es EMISZ-perek unitárius áldozata, és **Benczédi Sándor** (1912–1918), az erdélyi kispasztika nagy mestere, főtanácsi tag. Jobbra fordulva, a főútra vezető ösvényt követve már messziről szemünkbe ötlük **Kiss Elek** (1888–1971) unitárius püspök, író, fordító impozáns síremléke. A hatalmas kötömből mintha éppen elénk lépne a nagymedeséri gyökereire mindig büszke főpásztor. Azt őt ismerők vallomása szerint Vetró Artúr szobrászművésznek sikerült megragadni legfontosabb jellemvonását, szilárdságát és konokságát. A második világháború és Józán Miklós halála után, nehéz időben állt az egyház élén. Az új szocialista államrend és ateista ideológia szorongatásában pásztorolta szeretett egyházát, ahogy lehetett. Végigélte az államosítást, az egyház vagyonának teljes elkobzását, szemtanúja volt a bebörtönzéseknek, de szilárd meggyőződéssel hirdette, hogy a lelkészi munkát, a valláserkölcsi nevelést folytatni kell. Fordításai, cikkei és tanulmányai száma meghaladja a kétszázat. A hírhedt szekuritáre püspöki szolgálata minden pillanatát figyelte, még temetéséről is jelentést készítettek a hatalom megbízottai. Értékes könyv- és képtárát az Unitárius Egyháznak adományozta.

A lutheránus temető bejárata irányában haladva útba ejtjük **Csifó Sálamon** (1865–1934) teológiai tanár, dékán és nevelt gyermeke, **Csifó Nagy László** (1906–1968) sírját. Nagy László négy évre terjedő amerikai, illetve angliai tanulmányai után 1932-ben hazatért Kolozsvárra és püspöki titkárként dolgozott. 1948 után az új államhatalom célkeresztjébe került, kiváló angol nyelvtudása és nemzetközi ismeretségi köre miatt a legabszurdabb kémkedési vádakat fogalmazták meg ellene. 1947-ben Groza miniszterelnök közbelépésének köszönhetően menekült meg a letartóztatástól. Kiváló angol nyelvismeretét igazolja, hogy 1940-től 1945-ig a kolozsvári Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán az angol kereskedelmi nyelv és levelezés című tárgy meghívott előadója volt. 1947-től minden külföldi kapcsolatát megszakította, senkivel nem levelezett, a sorozatos zaklatásokat így sem tudta elkerülni. 1968-ban szívinfarktust kapott, és hirtelen meghalt. Legjobb barátja volt a tőle nem messze nyugvó **Erdő János** (1913–1996) teológiai tanár, főjegyző, püspök. Az ürmösi származású Erdő az unitárius egyház huszadik századi történetének meghatározó egyénisége volt. Munkássága az 1930-as évek végén kezdődik, kezdetben vallástanár, majd 1947-től a rendszeres teológia tanára. Lelkésznemzedékek szigorú, következetes nevelője volt.

Azok, akik tanulmányaikat a Protestáns Teológiai Intézetben 1968–1996 között végezték, valamennyien Erdő tanítványai. Pontosságáról és a macacsságig elmenő következetességéről legendák keringenek, a pontosság megtestesítője volt. Életrajzának és tudományos munkásságának feldolgozása elkezdődött. Halála 10. évfordulóján egykori tanítványai, tanártársai *Isten és ember szolgálatában* címen kötetet szenteltek emlékének.

Csifóékkal szemben, az út másik oldalán **Szabó Pál** (1920–2004) egyetemi tanár, jogász, szakíró, unitárius főgondnok sírját is koszorúval szoktuk megtisztelni. Ő volt az 1993-ban készült új Szervezeti Szabályzat atyja.

A lutheránus temető kapuján kilépve tovább folytatjuk koszorúzó sé-tánkat: a temetőkápolna sarkánál, a szabadtéri ravatalozón áthaladva közvetlen az ösvény mellett találjuk **Rázmány Mór** (1905–1976) unitárius lelkész, főszámvevő sírját. 1952. augusztus 16-án internálták, és a Duna-csatornához vitték kényszermunkára. 1953. június 22-én szabadult. 1952-ben politikai múltjuk miatt Rázmánnyal közel egy időben le-tartóztatták Ürmösi Károlyt és Gyarmati Árpádot is.

A kápolna előtt elvezető úton keleti irányban folytatjuk utunk. Az első elágazásnál jobbra térünk, itt az első pár sor után a kápolna irányá-ban találjuk **Szathmáry János** (1908–1995) egyházi jog- és gazdasági ta-nácsos sírját.

Az út másik oldalán, keleti irányban találjuk **Benczédi Pál** (1883–1966) teológiai tanár, egyháztörténész, műfordító, könyvtárnok beton-sírját. Az unitárius kollégium vallástanáraként, amint erre írásunk beve-zetőjében is utaltunk, diáknemzedékek egész sorát vezette a házsongárdi temetőbe, és gondoskodott eleink sírjának tisztántartásáról. Tanulmá-nyai a *Keresztény Magvetőben* és külön füzetben jelentek meg, legismer-tebb *Az unitárius hitelvek kifejlődése* című terjedelmesebb írása.

A déli irányba vezető első útkereszteződéshez közel volt **Gálfai Lőrinc** (1863–1943) teológiai tanár, klasszika-filológus síremléke. A közel fél év-századot tanító professzor síremlékét utoljára 2013-ban koszorúztuk meg. Akkor még állt fejfája, és örömmel láttuk azt is, hogy kijavították. 2014-ben már csak egy új sírkeretet találtunk, Gálfai fejfájának nyoma veszett.

A szisztematikusan pusztított Házsongárdi Pantheont valószínűleg nem az unitárius teológiai hallgatók sírgondozása és nem is a koszorú-zás fogja megmenteni. Elődeink emlékéért és értékeinkért azonban fele-lősek vagyunk, a menthetőt pedig meg kell menteni.

EGYÜTTÉLÉS A TÖREDEZETTSÉGBEN

Szétszóródunk a világban, ki erre, ki arra, nyelvet és világszemléletet lehet váltani, hazát és vallást is. Ez a trend – előtérben az individuum, a legfontosabb az „én”! Mondjuk így, ez az alapállapot, amivel egyre gyakrabban találkozom. Éppen ezért különlegesen örömteli, mikor összegyűlhetünk egy kis csapatban, akikben mélyebb érzéseket és gondolatokat mozgat meg a mi unitárius értékrendünk, vallásunk, világszemléletünk.

Messze vagyunk mindentől, ami hagyományos értelemben véve unitárius földrajzi terület. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye félúton a Székelyföld és Budapest között mégis gyakran érintett útvonal az autópálya közelsége miatt. Egyre többen meg is állnak, barátságok születnek, szépen szövődnek a szálak az összetartozás érzésében. Kirándulások oda és vissza, testvérfalvak és gyülekezetek, táborok és megannyi rendezvény ad alkalmat a barátságok erősítésére határon innen és túl.

A Kocsordi Unitárius Egyházközség temploma hősies áldozatvállalással épült meg két év alatt, és felszentelésére 1938-ban került sor. Azóta műemlékké nyilvánították, mely nagy vonzerőt gyakorol az érdeklődők számára. Ugyanakkor szervesen kapcsolódik az egyházközség a falu lakóinak életébe, hiszen sok ünnepi alkalomnak adunk otthont.

Számomra, szórványban élő és dolgozó lelkésznek ez a templom az eredő, a szervező erő és hely, ahonnan indulni lehet, és ahová vissza lehet térni. Olyan magától értetődő, ha van templom, és annyira hiányzik, ha nincs.

A szórványban élők nyilván másképp élik meg helyzetüket. Családlátogatások alkalmával derül ki, hogy aki nagy egyházközséghez kapcsolódva nő fel, nagy és erős vallásnak látja még a szórványban is az unitáriusokat. Akik felnőttként maguk választják az unitárius vallást, tudatosan döntenek mellette, és inkább értékeket, mint nagy egyházközségi tapasztalatot keresnek. Jómagam szórványban nőttem fel, Nagykárolyban, így alkalmam volt megtapasztalni, hogyan kéreztünk be előbb az evangélikus, majd a református templomba.

Itt és most szeretném hálámat és nagyrabecsülésemet kifejezni keresztény testvéreinknek, akik Jézus tanításai szerint jártak el, amikor befogadtak bennünket.

Ezt a gyermekkoromból hozott mintát ismerem fel mostani szórványlelkésségemmel kapcsolatban Nagykárolyban, Nyíregyházán és Vásárosnaményban. Most is az evangélikus imaházat, illetve a református templomot tartjuk befogadó otthonunknak. Nagyon hálásak vagyunk érte, és természetesen mi is igyekszünk kivenni részünket a fenntartásból adományok formájában.

Felvetődik a kérdés: kié a templom? Azé, aki birtokolja és gondozza, élvezi oltalmát és minden gondozási terhét? Ugyanakkor a miénk is mindenik templom, amit testvéreink jóvoltából használhatunk, hiszen lelki házunkat unitárius szertartás szerint itt találjuk meg? Ki birtokolja a kocserdi templomunkat, csak a miénk, unitáriusoké, akik fenntartjuk, vagy minden érdeklődőé, aki betér, minden turistáé, aki meglátogatja, minden előljáróé, aki munkájával megóvjá?

Üzletiessé váló világunkban gyakran hallom: mi hasznom abból, ha templomba megyek? Haszonért megyek-e templomba és egyedül csak a magam hasznáért? – kérdezhetem vissza.

Milyen sokan vagyunk – örvendünk egy-egy ünnepi esemény alkalmából, és kölcsönösen megerősödve, egymást felemelve Isten házában gazdagodunk lelkünkben. Milyen csodálatos öröksége van annak a gyülekezetnek, amelynek ősei templomot emeltek.

Milyen lelki energiát ad a vendégszeretet és az a tudat, hogy keresztény testvéreink valóban testvéreknek tekintenek bennünket! Mennyire fontos híveinknek, hogy minden nehézség ellenére gyakorolhatják vallásukat! Érdemes élni és lelki házat építeni, ahol testvéreink között mind jól érezhetjük magunkat. Adja a gondviselő Isten, hogy akarata szerint növekedjünk!

Székely Kinga Réka

A HIT – MAGÁNÜGY VAGY KÖZÜGY?

Kislányunk alig volt hétéves, amikor közösen részt vettünk egy ünnepi alkalmon egy római katolikus kápolnában. A kápolnát egy falra akasztott, modern feszület díszítette. Az áhítat csendjében megszólal a kislányunk: miért lóg az a szobor a falon? Suttogva magyaráztam: az egy feszület, Jézust ábrázolja, és nagyon fontos az ide járó embereknek. A hétéves kíváncsiskodó rá jellemző ítéletet mondott a dologról: minек kell szegény Jézuskát felakasztani? Az ünnepély után hosszasan beszélgettünk a felakasztott Jézuskáról. Én bizonytalankodtam. Mit tegyek? A gyermeket a másféle hitfelfogás elfogadására neveljem, vagy saját vallásunk értékeinek megvédésére biztassam?!

Nap mint nap vívódom ezzel a kérdéssel. Keresem a feszülő ellentétben az egyensúlyt. Igyekszem elfogadni a nem unitárius vallás hittételeit, keresni azokat a közös valláserkölcsei értékeket, melyek összekötnek engem, az unitáriust, az ortodoxszal, a római katolikussal, a reformátussal, a lutheránussal, a baptistával, avagy Jehova tanúival.

Azt nagyon jól tudom, hogy mi nem köt össze. Én nem lennék képes egy halottat kiásatni és szíven átdöfetni egy karót, ahogy az egyik ortodox kollégám tette azzal a szent meggyőződéssel, hogy így megállítja a halott szellemének bolygó visszajárását. Nem tudnám imádni Jézust, és imádni az Atyát, és közben átkot kérni azokra, akik nem úgy hisznek, mint én. Nem tudnám támogatni a lelkészek cölibátusát, mert az emberfeletti megpróbáltatást ró a lelkészre, és nem tudnám minden bűnök meggyónása után biztosítani a hívemet, hogy megbocsáttatnak vétkei, mert nem érzem magam erre feljogosítottnak. Nem tudnék imádkozni Jézushoz, mert nem imádom őt. Nem tudnék olyan ellenséges és kizárólagos lenni, mint Jehova tanúi, akik a Nagyhomoród mentén azt az evangéliumot hirdetik, hogy unitárius templomaink az ördög lakóhelye, és unitárius papjaink az ördög barátai, akik hazudnak a Bibliáról.

Az ember hite ugyanolyan fejlődési folyamaton megy át, mint az ember maga. Gyermekként gyermeki hitünk van. Istent, a teremtőt szüleink tulajdonságaival ruházzuk fel, és ha szüleink szeretnek, akkor megtapasztalhatjuk a paradicsomi boldogságot. Növekedésünk során

állandó tanításban van részünk. A hitre tanítanak, az egyházi szabályokra és szokásokra, a valláserkölcsei értékeket is megtanítják nekünk. Mindazt, amit nekünk tanítanak, mi leellenőrizzük. Igaz-e az, amit nekünk akarnak átadni, s főleg azok, akik tanítanak minket, betartják-e azokat a tanításokat? A szó sokszor fölösleges, ha nem teszi hitelessé a cselekedet.

Hogy valójában milyen hitünk van, azt csak mi tudjuk. Én a magam hitéről azt mondom, hogy unitárius, de könnyen megtörténhetik, hogy egy másik ember is azt állítja magáról, hogy az ő hite is unitárius, ám az a hit sok mindenben eltér az én hitemtől. Mindaddig nincs baj, amíg nem kezdjük egymást átkozni és megalázni hitünk különbözősége miatt. Ettől vagyunk unitáriusok, ettől vagyunk a vallásszabadság örökösei.

Én Jézustól tanultam a számomra igaz vallást. Ennek az igaz vallásnak a leglényegesebb jellemvonása az irgalmas szamaritánus tulajdonsága. Legyen meg bennem a segítőszándék akkor is, ha tudom, hogy a másik ember, a szenvedő ember más vallású, más hitű. Viszonyuljak együttérzéssel a másik emberhez, és első szavam ne az ítéleté, hanem a segítése legyen. Az irgalmas szamaritánus sem azt mondta a bajba jutott embernek, hogy miért nem ült otthon, s akkor nem esett volna a rablók kezébe, hanem egy vendégfogadóba vitte, kezelte.

Emberi történelmünk nagy szégyene az inkvizíció, az az intézmény, amelynek célja a hitről való kikérdezés, a hittételek erőszakkal való elfogadtatása, az el nem fogadott hittételek miatti halálbüntetés kirovása változatos kínoztatások után. Mindannyiunk szégyene a hit fegyverként való felhasználása hatalmi pozíciók megszerzése céljából.

A magyarság történetét tekintve látjuk, hogy a 16. században a reformáció hozta el a nemzet újjászületését, a nemzet megtisztulását. A reformációt felvállaló egyének és közösségek véget akartak vetni egy egész világszemléletnek. A világi hatalom irányította az egyházat. Nem a hit, nem az erkölcs, nem az áhítat volt az alapja az egyháznak, hanem a főúr kénye-kedve. Nem az egyház volt az emberekért, hanem az emberek voltak az egyházért, akiket tudatlanságban és félelemben tartottak. Akik felvállalták a reformációt, azok új világot akartak teremteni. Vissza akartak menni a tiszta forráshoz, hogy a vallás lényege újra az emberi élet alapja lehessen. Egy olyan világot akartak teremteni, ahol a közösség képes magának lelki vezetőt választani, ahol anyanyelven hallgathatják a szent iratok tartalmát, ahol ki van mondva, hogy a művelődés a fejlődés

alapja. A reformáció évtizedei alatt ősünk képesek voltak a vallásosság legszebb gyümölcsét is megteremni, az egymás hite iránti türelmet.

A hit Isten ajándéka, idézték Pál apostol tanítását, óva intve mindenkit attól, hogy a másik ember lelkében, életében inkvizítorként kémkedjen, viselkedjen.

Ma azt mondom: a hit magánügy. Senki sem köteles igazolni más ember előtt, hogy mit hisz és mit nem. A hit megvallása lesz közösségi ügy, mert ezáltal az egyén értékrendje, a világhoz való viszonyulása hatással lesz azokra, akikkel együtt él. A megvallott hit másra való erőltetéséből kezdődnek a viták, a háborúk.

Én úgy érzem, hogy minden hívő keresztény embernek jót tesz a nyitottság, a máshogyan hívő emberhez való közeledés. Csodálkozom azokon az embereken, akik soha nem voltak kíváncsiak más vallások templomaira, akik soha nem vettek részt egy más vallás istentiszteletén, szertartásán.

Szeretem a hiterősítő hetek hangulatát. Azt a békességes érzést, mely belőlünk, lelkészekből és hívekből sugárzik, amikor együtt imádkozunk unitáriusok és más keresztények. Szeretek elmenni más felekezetek templomaiba, és az istentisztelet utáni kézfogások rendjén belenézni a türelmet és elfogadást üzenő szempárok mélységeibe. Szeretem a közös húsvétkat, amikor román ortodox testvéreinkkel egyidőben mehetünk feltámadást, újjászületést ünnepelni.

Persze az eretnek tanok ellen én is küzdök. Küzdök minden ellen, ami életellenes, ami szeretetellenes, ami gátolja a méltóságteljes emberi élet megélését. Küzdök a korlátoltság, a szűklátókörűség, az önzés, a gyűlölet ellen.

Gyermekeinket arra tanítom, hogy legyenek türelmesek a más vallású emberek iránt. Ismerjék meg unitárius örökségünket, építsenek fel maguknak egy egészséges hitet, szeressék az életet, és álljanak készen arra, hogy a hit próbáját időről időre ki kell állni.

ifj. Szombatfalvi József

EGY-HÁZBAN. TERMÉSZETESEN

Hol élsz? Hogy élsz? S miként? Egy-házban. Természetesen.

Egy házban az egyház(ak). A szójáték két protestáns felekezetet: az unitárius és a református kapcsolatát jellemzi Fiafalván.

A múltban kutakodva többnyire azt látjuk jellemzőnek, hogy a felekezetek egymásnak feszültek, és ebből következett valami, ami szétválást, bekebelezést, elnyomást stb. jelenthet. De a kutakodás közepette arra is láthatunk példát, hogy vannak helyek, ahol a különbözőségek ellenére keresik a közös utakat. és a szeretet jegyében megférnek egymás mellett a más felekezetűek.

A jézusi tanítás – Szeresd felebarátodat, mint magadat! – nem kis kihívás elé állítja a mindenkori embert, így azokat is, akik azt vállalták, hogy közösen építenek és használnak templomot, hisz egy faluban élve közösek a gondok, a kihívások, de az öröm és a hálaadás alkalmai is. Szintén Jézustól tanulhattuk meg, hogy a szeretet csak növekedik, ha megosztjuk. S íme, a közös istentiszteleti hely mennyi alkalmat és lehetőséget teremt ennek gyakorlására!

Enyém, tiéd, miénk.

A birtoklás tudatával tekintünk e világ számtalan dolgára. S ezek a dolgok rabul ejtenek, elvakítanak, önzővé tesznek, nem engedik, hogy emberi mivoltunk kibontakozzon, kiteljesedjen, hanem csupán annak részleteivel töltjük ki időnket.

Kié az egyház?! Kié a templom?! Az enyém, tiéd, miénk.

A felsorolás első két birtokos jelzője egyértelműen elkülöníti a tulajdonosokat, a harmadik az, amely – már túlmutatva az első kettőn – képbe hozza a jézusi szeretet-parancsolatot és mindazon tanításokat, amelyek a mindennapi életet megnehezíthetik, avagy ha képesek vagyunk az önös érdeken túltekinteni, akkor megszépítik, gazdagítják azt, és minden nap tanítanak türelemre, odafigyelésre, szeretetre.

Fiafalván a templom a *miénk* kategóriába tartozik. s ennek tükrében a korábban említettek hangsúlyosan érvényesek. S bár hajlamosak vagyunk néha utópisztikusan tekinteni a dolgokra, itt sem azok. Ennek ellenére működtethető és működőképes az együttélés, sőt: példaértékű lehet, hisz tudjuk: egységben az erő.

A szeretet egységében élve, gondolkodva és cselekedve, megvalósítható a jézusi parancsolat. Hogy mennyire, az a szeretetünk, jó szándékunk nagyságától függ.

A jézusi tanításokat olvasgatva világos számunkra, hogy Jézus nem az élet bonyolulttá tételére törekedett, hanem ellenkezőleg! Arra tanított, hogy minél egyszerűbben éljük életünket, tartsuk fenn a kapcsolatot Istennel és embertársainkkal, éljünk természetesen, akár egy-házban is. Ehhez döntéshez a bölcsességet magunknak kell megtalálni, és a bennünk lévő szeretettel munkálkodva felépíteni azt a közösséget, amely ugyanabban a templomban más módon imádkozik, keresve az összekötő szálakat, tisztelve a másik hitét, meggyőződését; kitartva és ápolva a miénket. Egy-házban. Természetesen.

A fiafalvi református templom

TEKINTET NÉLKÜL

Be kell látnunk:
Ha kérdeznek, becsületesen
felelni kell.
A harcot becsületesen
fel kell venni,
az úton becsületesen
végig kell menni,
a szerepet becsületesen
el kell játszani,
keményen és tekintet nélkül.

A kapuk mögül ebek vicsorognak,
az ablakokból kiköpdösnek
és röhögnek.
Száz közbiztonsági gócpont
adja ki az elfogatási parancsot.
Kemény tárgyak zuhognak a fejünkhöz,
súlyos, vérező kövek,
de néha röppen sóhaj is,
szeretet is, rózsa is.

És este a tűzhely mellett,
vagy szuronyos zsandárok között
hátrakötött kézzel,
mégis mondogatni kell
a fellebbezhetetlen,
sziklakemény,
erősítő,
vigasztaló
igét:

Krisztusnak és Pilátusnak,
farizeusoknak és vámosoknak,
zsidóknak és rómaiaknak
egyformán szolgálni
nem lehet.

Gárdonyi Géza

BIBI

(részlet, XLV. fejezet)

Másnap kora délután benéztem az öregúrhoz. Nem leltem a pitvaron, ahol üldögélni szokott. Szobájában heverészett a kereveten, az indiai szőnyeg gesztenyeszínű selymes puháján. Előtte valami vörös fából való nagy nyújtózkodó oroszlán.

Tegnap éjjel, minekelőtte elszenderedtem, az fordult meg elmémben, hogy mennyire nem ismerem őt. Ösztönös irtózással pillantottam rá, mikor először hallottam szájából a kétkedő ígéket. Istentelennek tartottam. Szántam. Megmosolyogtam. De vajon krisztustalan-e az, ki egész életét másokért áldozta föl? Eltökéltem, hogy színvallásra kényszerítem. Óvatos-lassan rátereltem a szót a vallásra. Aztán egyszerre előhozakodtam azzal, amire sehogy se akart felelni, mikor először beszélgettem vele.

– Hát tulajdonképpen melyik religióhoz tartozik?

– Azt magam is szeretném tudni.

– Szeretné tudni?

– Bizony szeretném. Papiroson római katolikus vagyok.

Elgondolkozva nézett a földre. Aztán fölemelte a fejét:

– Jobban megmondhatnám, hogy mi vallású nem vagyok. Nem vagyok luteránus, se kálvinista, mert ez vallás is voltaképpen csak az, ami a római katolikus, csakhogy Luther és Kálvin kiszedte a tollát a pávának. Ha páva, legyen tollas.

– Igaz.

– Zsidó se vagyok. Mert azt, hogy Jézus egy magas világból közénk szállott lélek volt, lehetetlen megtagadnom. Talán leginkább unitárius vagyok. Van Isten! – ez a fő.

– Hát akkor miért nem tetszik határozottan mondani, hogy unitárius?

– Mert nem ismerem a dogmakönyvüket. Sose adták ki. Aztán, lássa, az olyan vallás, amelyeknek nincsenek mártírjai, nincsenek szentjei...

– De nekünk van.

– Van. Ismerem.

– Akkor ön mégiscsak katolikus. A mi vallásunkért sokan meghaltak.

Elmélázva tűnődött maga elé, mintha a hosszan elfutó padlódeszka fehér lapjairól olvasná válaszat:

– A vallásoknak az a hibájuk, hogy határoltak: a dogmák lélek-telkek. Körül van kerítve minden telek. Az én vallásom azonban határtalan és így senkit se háborgatok vele. Mert minden vallásból kivettem, ami az értelmeknek és szívemnek megfelel, s megértem, hogy mindenkinek más az arca, másféle a gyomra, és a szeme.

– Keresztény vallás például.

– A keresztény vallás nem maga, fiam. A papja csak egy templomi hivatalnok. Isten szentelt bojtárja. És még a temploma se a keresztény vallás, mert az csak épület. És a benne levő szent képek, szobrok se. Sőt még a hiszekegy se a keresztény vallás. Hanem a szívemben lakó Krisztus.

Kisétáltunk a kertbe szórtlanul. Az öregúr letört egy mákbugát és így szólt hozzám:

– Tudja-e melyik a legcsodásabb alkotás?

– A római Péter-templom.

– Nem.

– A milanói dóm?

– Van ennél külön?

– A párizsi Eiffel-torony?

– Annál is van külön?

– Dehát micsoda?

Péter úr a markában szétroppantotta a bugát. Kihintett belőle a tenyerébe. S felcsípett egy szemet.

– Ez.

Hát ez volt az ő religiója.

KI ÉRDEMEI JUTALMAT?

Egy lakomán Arkhelaosz királytól egyik barátja arany poharat kért ajándékba. A király előhozott egy arany poharat, de barátja nagy megrökönyödésére nem neki, hanem Euripidésznek, a nagy tragédiaírónak ajánlotta.

– Te ajándékot kértél – mondta a király –, Euripidész azonban akkor is megérdemli, hogy kapjon, ha meg sem szólal.

Márk Attila

EZERMESTER SZÉKELY ORGONAKÉSZÍTŐK

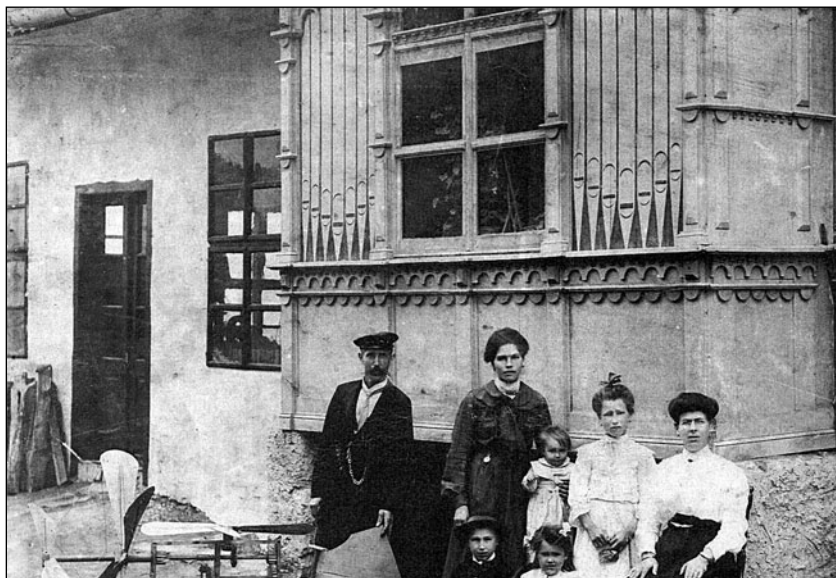
Ha az ember azt olvassa egy orgonaregiszternél, hogy *Hangfőnök* vagy *Buffogó*, netán *Zokogatóval* vagy *Varázshegedűvel* találkozik, akkor Székelyföldön jár. Ezek a székely népi humor sajátos sziporkázásai, a székelyföldi orgonakészítő mesterek által használt megnevezések a 19. században. A nagy barcasági mesterek árnyékában, de valós értéket képviselve az 1800-as évek elején dolgozik Szemerján Serester Dávid, aki egyházunkban a kálnoki orgonát készítette. Szintén őt kérték fel a bölöni első orgona elkészítésére, róla olvashatunk 1829-ben a szentkirályi jegyzőkönyvekben, amelyek tanúsága szerint megjavítja az ottani orgonát. De megemlíthetjük az aldobolyi származású Stefan Joseffet is, aki 1866-ban Kőröspatakon, majd Kilyénben javított orgonát. Csak a legjobb asztalosok tudtak megfelelni az orgonakészítés kihívásainak Székelyföldön, nevük méltatlanul merülne feledésbe.

Jánosfalvi Sándor István lelkész-író könyvében megjegyzi a székely orgonakészítőkről: „*Most pedig legújabbán két falusi ifjú székely asztalos ú.m. Matisfalvi Szőcs Sámuel és Abásfalvi Balázs Mózes csak más orgonák megnézése, a szemmel tett kevés lopottgatások után, önmaguktól tanulva, orgonákat is olyanokat kezdettek készíteni, melyek ha nem is tökéletesek, igaz művészekével nem mérhetők is, de sokkal jobbak, mint a Városvánánál említett németeknél.*” Haáz Ferenc szerint a székelység közt a sok mindenhez értő embernek tekintélye van. Tudását becsülik és elismerik. Általában azt tartják, hogy a mesterség iránti hajlam együtt születik az emberrel. Az orgonakészítőket művészeknek nevezték, és munkájukat nagyon megbecsülték. Sokszor olvashatunk dicsérő sorokat, melyek elvégzett munkájukat méltatják. Mégis saját szűk hazájukon kívül bizal-

matlansággal fordulnak feléjük az őket nem ismerők. A legjobb példa erre a csíktaplocai orgonakészítő mester, Boda József esete, aki a pécsi Angster-gyárban tanult mesterséget, majd Temesváron, a Wegenstein cégnél tanult tovább. Amikor a homoródszentmártoni egyházközségnek saját orgonáját jóval az áron alul ajánlotta, azzal a céllal, *„hogy azon a vidéken is legyen egy új orgonám mintának”*, Kolozsváron teljes bizalmatlansággal fogadták ezt a tény: *„amint veszem észre, ez a Boda József egyházközségeinket olcsó orgonákkal óhajtja ellátni, nagyon ajánlanám pl. éppen ezen orgonát egyházunk részéről is hozzáértő szakemberrel megéneztetni”*.

Bár az ezermesterek rendszerint a szegényebb rétegből kerültek ki, mégsem a szegénység, hanem a mesteremberek megbecsültsége és az a virtus, hogy ők is képesek megcsinálni a látottakat, vezérelhették a tanulásban. Ezért több mindent megtanultak, nemcsak orgonát építeni. Pl. Balázs Mózes malmot készít Lókodon, de készít szószékkoronákat, illetve híres bútorfestőként is számon tartják. Azt írják a kénosi jegyzőkönyvek: *„másfelől külön emlékezetet érdemel azon tekintetben is, hogy az mester egyéb iránt az orgonát külön és ahhoz értő magán művészek által szoktak kiékesíttetni és aranyoztatni, a fenti magától ékesíttetett és aranyoztatott ki igazi móddal”*. De nemcsak Kénoson, hanem Nagyajtán is felkérlik az összes templomberendezés kifestésére. A homoródalmási Bartha György Gyepesen festi meg az orgonát, javítja ki többek között a bodoki 1819-es, öreg orgonát. Többször megkérlik őket, hogy alakítsák át előljátszóssá. Balázs Mózes a homoródszentmártoni templomjavítás miatt leszereli, majd újra felépíti az orgonát 1889-ben.

Öreg korukig dolgoztak, csak a fizikai erő elvesztése akadályozta meg őket abban, hogy munkát vállaljanak. Mátisfalvi Szócs Sámuel 1911-ben, idősen, elvállalta a lókodi orgona javítását, *igaz, visszakoznia kellett: „Most azonban fent nevezett vállalkozó személyesen bejelentette ifj. Balázs Mózes gondnoknak, hogy szem gyengülése miatt vállalkozónak nem tehet eleget mert teljesen képtelennek érzi magát szem világa vesztesége miatt az orgona javítására...”* – áll az iratokban. A 60 éves Balázs Mózes pedig 1893-ban a recsenyédi orgona karbantartását élete végéig magára vállalja! Aki azt hiszi, hogy az orgonaépítéssel kiürült a székely építkezési fantázia, azt megnyugtatom, hogy születtek és születnek ma is sajátos székely fatermékek mint pl. cipőkéreg-vágógép vízi erőre alkalmazva, szélmalom a pálfalvi határban, vízi erőre mozgó madárijesztő,

Boda József és családja Csíktaplocán, 1910

fakerékpár és újabban faautó, magánjáró szekér és még repülőgép is. Ennek mestere a már említett Boda József. „*Csíktaplocán Boda József orgonakészítő már évek óta foglalkozik egy repülőgép összeállításával. Értesüléseink szerint fáradozásai eredményesek, mert most sikerült neki saját találmányú repülőgépét teljesen összeállítani. Ami azonban a bökkenő, tovább kísérletezni nem tud, mert a gépek előállításához mintegy 2000 korona lenne szükséges.*” Valóban, a székely ész kiapadhatatlan! Érdemes tennünk értékes orgonáink megmentéséért, hiszen ezek műemlék jellegük mellett múltunk eleven, ma is használható emlékei.

OTTHON A DALBAN

Ha valaki énekelt már szívéből (és teljesen mindegy, hogy hamisan-e vagy fület gyönyörködtetően), az ismeri már az érzést, amit csak az éneklés tud megadni. Különösen bizsergető, egész lelket átjáró és könnyet s mosolyt egyaránt pillanatok alatt képes előcsalni.

Dalok... van, amit az ember tiltott listára tesz, mert túl sok érzést kelt újra életre, van, amit rongyosra énekel és hallgat. Akad olyan, melybe csak különleges alkalmakon kezdünk bele, és van, amelyet egész nap énekelünk. Az ének, a zene emlékeztet, felvidít, alkalmat ad arra, hogy kisírjuk magunkat, elmondja, amit érzünk, megfogalmazza, amit nem tudnánk, nem mernénk, nem szoktunk (?) kimondani... Röviden: sokunknak sokat jelent. Nekem is...

A **Daltutajok** zenekar egyetlen női tagjaként írok most a közös zenélésről. Arról, hogy nekem mit jelent részt venni a dalírás munkafolyamatában, a közös próbákon és fellépéseken, és arról, hogy közös tapasztalataink alapján mi értelme és milyen eredménye van az évek óta tartó daltutajozásnak.

Amikor elkezdtük, még nem gondoltam, hogy ilyen sokat fog jelenteni számomra. Pedig nem volt könnyű az elmúlt 3-4 év, mi alatt az elképzelés eredménnyé, egy csoport csapattá, egy tevékenység életünk részévé vált. Voltak lelkes próbák, de holtpontok is, hosszú utazások, beszélgetések, hamis hangok, rémes rímek, százszor előlről kezdett sorok, dallamok, kínos „mégsem tudok elmenni a próbára” bejelentések, és ott volt a sokszori logisztikai feladat: úgy összehangolni 7-8 ember életét, programját, hogy egy-két napig legfőbb dolog a zene legyen.

Viszont mindezek ellenére nagyszerű volt kölcsönösen megtapasztalni, hogy valójában milyen jó együtt zenélni, alkalmanként „bemelegítés” címszó alatt olyan dalokat énekelni torkunk szakadtából, amelyeknek köze sem volt a daltutajos énekekhez. Remekül elszórakoztunk, amikor mindenki a másik hangszerén játszott. Még én is megtanultam 2 akkordot basszusgitáron – de már nem tudnám megmondani, melyik kettő volt az.

A móka mellett viszont sokat megtudtunk egymásról, egy-egy leírt szövegrész, egy-egy megszülető dallam nem csak azt mutatja, mit gondolunk egy bizonyos témáról, de azt is, hogyan érzünk vele kapcsolatban. Sőt, az egész munkafolyamat, az elmúlt évek, a megjelent gyűjtemény is azt mutatja, mi, akik létrehoztuk, szeretjük!

Volt egy pillanat a közös munka során, amely nagyon erősen megmaradt bennem. Épp egyikünk (legyen most mindegy, melyikünk) dalát vettük fel a stúdióban. Késő is volt, fáradtak is voltunk, a hangok sem ültek pontosan a helyükön, és a sokadszori újrakezdés közben az illető el-érzékenyült, és kiment a stúdióból. Egy kis időt kért magának. Amikor kint beszélgettünk, csak annyit mondott: „hihetetlen, hogy ezt most megértük”... Nem azt, hogy többen ismernek emiatt, nem azt, hogy hallgatják a hangunkat s majd fogadnak egy-egy zenés istentiszteletre, koncertre, hanem azt, hogy a dalaink megszületésükkel közvetítik vágyunkat, szándékunkat, hogy adjunk valamit, ami saját gyülekezetünkön és saját személyünkön messze túltekint. Adjunk dalokat az embe- reknek, ha ezt tudunk adni... Akkor egy őszinte és megilletődött pillanatában, egyetlen félmondatban megfogalmazta, miért vagyunk ott, miért lett kezdete a Daltutajoknak.

Elfogultan írok, most csak így tudok, és csakis szépet tudok írni rólunk, róluk: a hat férfiről. Könnyű-e velük együtt dolgozni? Dehogyan! Az elmúlt években nagyon sokszor(!) visszaköszönt karakterük, véleményük, határozottságuk, s minden, ami a férfiakkal együtt jár. Azonban az egyik legnagyobb tapasztalat, amit velük dolgozva megélhettem, az, hogy miközben alkotunk, levetközzük női, férfi szerepeinket, vezető beosztást, otthoni szerepkört, munkát, feszültséget, és maradunk mi magunkban a gondolatokkal, szavakkal, érzésekkel, hangszerekkel, lelkünkkel. Ezeket faragtuk, csiszoltuk idővel dalokká. Megszerettem dalt írni (bár meglehet, elég nagy szó ez), megszerettem énekelni, és megszerettem kollégáimat...

Dalaink közt van olyan, amely csak keveseknek lett kedvence, vannak „slágerek”, és van, amit ballagáson énekelnek. Olyan is akad, amelyet már a táborszó gyermekek is ismernek, és olyan is, amelyet hallgatva igazából csak a sokat megélték tudnak befogadni, megszeretni és valóban imádságként végigénekelni.

Eljutva istentiszteletekre, egyházközségi, ifjúsági rendezvényekre és táborokba a Daltutajokkal, egyértelműen úgy gondolom és érzem, hiá-

nyozott eddig ez a fajta zene, a közösség (ifjúsági táborok utáni) gitáros-imádságos megélése.

Amikor zenélünk, sokat nézem az emberek arcát. Egy-egy félmosoly, emlékeztet, felismerést sejtető pillantás, ahogy az idősebbek megilletődnek a soron, hogy „szeretet nélküli gazdagságod aprópénné”, ahogy a fiatalok kívülről éneklük, hogy „nyugalom kéne”, hogy sokak arcán látszik, mennyire találóan tud egy dal megfogalmazni egy mindannyiunk számára ismerős érzést: „a szívemet vinni és hagyni kell...” Mindez újra és újra megnyugtat: ezek a dalok sokaknak mondanak, adnak valamit, amit beépítenek életük egy napjába, egy részébe, valamit jelentenek...

Ezért zenélünk, ezért szeretem, és végtelenül örülök s hálás vagyok, hogy megtehetjük...

BÚZAŐRLÉS

Egy vacsorán Augustus császár tetszését roppant megnyerte Toronius Flaccus rabszolgakereskedő zenekara. A császár általában nagylelkű volt, rendszerint pénzjutalmat osztogatott. Ezúttal azonban búzával ajándékozta meg a muzsikusokat. Mikor egy másik vacsorán érdeklődött Toroniustól, hogy hol késnek a zenészei, ez így felelt:

– Elmentek a malomba örölni.

MUZSIKUS ÉS BÍRÓ

Egy zenész arra kérte Themisztoklész, segítsen rajta, és hozzon kedvező döntést az ügyében, noha az igazság ellenfele oldalán állt. Themisztoklész elutasította a kérést:

– Te sem volnál jó muzsikus, ha nem a hangjegyek szerint zenélnél, én sem volnék jó bíró, ha nem a törvények szerint ítélnék.

ÚJBÓL MEGTEREMTLEK

Kamaszkorunktól kezdve motiváló igazságokat, vagyis tapasztalatainkból levont következtetéseket, bölcsességeket fogalmazunk meg, és praktikus megoldásokat keresünk újabb és újabb vágyaink, céljaink minél zökkenőmentesebb teljesítésére. Az igazság természete olyan, hogy csak egyénre szabottan tud hiteles és érvényes lenni. A személyesen megtalált igazság pedig egy mondatban is megfogalmazható ugyan, de aki nem tapasztalati úton jut el hozzá, hanem máshonnan, „készen” kapja, az mindössze egy közhellyel találkozik, ami lepereg róla, és igazságként nem gazdagítja és tágitja értelmi-érzelmi életét. A művészember, amikor (saját maga számára) felismer egy vagy több ilyen igazságot, késztetést érez, hogy másokkal is megossza azt, lehetőleg nem a könnyű, közhelyes utat választva. Nem tesz tehát mást, mint saját művészete nyelvén „elbonyolítja” a megtalált igazságot, vagyis saját művészete eszközeivel új nyelvbe, köntösbe bugyolálja mondandóját, hogy a befogadó ne a csupasz, közhelynek tűnő igazsággal találkozzon, hanem egy értelmezési és több-kevesebb empátiát igénylő megismerő folyamat során – segítséggel ugyan –, de a maga „erejéből” jusson el az igazságig. Még az is megtörténhet, hogy e folyamat közben a befogadó egy másik igazsághoz jut el, mint azt az alkotó gondolta. Mindenképpen az alkotás hasonlít egy kicsit a teremtéshez. Megalkotni valamit, ami a maga rendszerén belül működik és érvényes.

A jól kivitelezett, megvalósított művészeti alkotások arra vállalkoznak, hogy járható utat tegyenek az igazságokat keresők elé, lényegében mindazoknak utakat és javaslatokat ajánlanak, akik saját életüket és benne magukat, sőt, ezáltal mások életét is, mindinkább megismerni, jobbítani, lényegében boldogítani akarják.

A művészet számomra is út az egyénre szabott igazságok megtalálása felé.

Amikor verset olvasok, igazságkereső vagyok én is. Keresem a formai bravúrokon vagy egyszerűségükben szép vagy találó kifejezéseken túl a hozzám szóló lélekpéldító, kijózanító, megdöbbentő, megnyugtató vagy biztató üzenetet. Ha ez megtörténik, akkor együtt rezdülök a műalko-

tással: kitágít bennem valamit, elindít egy gondolatot, felerősít egy érzést. Aktivál. Ebben az aktív állapotban, ha művész vagyok, akkor én is megpróbálkozhatok valamit alkotni, újratereíteni. Például képekben elképzelem, hogy azt az igazságot, amit a versben megtaláltam, hogyan mondhatnám el egy másik nyelven, úgymint képekben (fotó, film) vagy mozdulatokban (tánc) vagy hangokban (ének), vagy ezeket játékba olvasztva (színház). S ha szerencsés vagyok – és jó érzékem van arra, hogy miből mennyi szokott elég lenni az embereknek ahhoz, hogy érdekesnek, érdemesnek találjanak valamit –, akkor talán az én alkotásom is, miután sok figyelem, idő- és energiabefektetés után elkészült, formát öltött: célt ér, vagyis megtalálja szerves helyét mások szívében, személyiségében.

Lackfi János költő tolmácsolásában olvastam Ivo Andrić Nobel-díjas horvát író gondolatait, miszerint: „a költészetben avval érhető el a legnagyobb hatás, ha sikerül az olvasót *meglepni* valami *ismerttel* [...] Egy vers akkor üt, ha egyszerre érzem: Ja, erre már én is gondoltam – és azt is: Ja, erre így még nem gondoltam.” Meglátásom szerint ez számos művészetre igaz megállapítás.

Van egy Kolozsváron működő versszínházi társulatom, *ŐszinTE versszínház* a nevünk, akikkel többek közt versfilmeket dolgozunk. A versfilmek egyéniesített képi továbbgondolásai a verseknek. Amikor találok egy olyan költeményt, ami számomra érvényes igazságot hordoz, készletet érzek, hogy a magam és alkotótársaim, valamint a filmes eszközök nyelvén tovább adjam. Az alkotófolyamat nehézségei, kínjai eltöpremlenek a közös alkotás izgalmai mellett. A versfilmkészítéshez nincs recept, csak néhány tanács. A legfontosabb, hogy ha egy kész műalkotáshoz nyúlunk mint kiindulópontoz, akkor nagyon kell vigyázzunk arra, hogy ne egyszerűsítsük le, ne rontsuk el azt. Hagyjuk élni a saját törvényei szerint. Kapcsolódjunk hozzá, induljunk ki belőle, játsszunk vele, de ne redukáljuk. A versfilmek esetén ilyen redukció, ha ábrázolni kezdjük a verset. Ugyanakkor a másik véglet sem jó, az, amikor olyan távoli képeket forgatunk a hangzó vers mögé, hogy a néző nem talál kapcsolatot közöttük, sőt a képek teljesen elterelik a figyelmét, s így elvesztődik a vers, minden benne rejlő igazságával. A legnehezebb hát megtalálni a mértéket, a képek minőségét (mit, hogyan) és mennyiségét, s a találó ritmust, hogy a vers érhető és élvezhető legyen, maradjon.

Azt is be kell látnunk, hogy minden értelmezés, továbbgondolás elkerülhetetlenül egyben kicsit szűkítés is. De az általunk készített versfilmeknek nem is az a céljuk, hogy egy mindenkire és mindenre érvényes értelmezési lehetőségét nyújtsák a versnek, hiszen akkor a közhelyes kategóriába kerülne, hanem tapasztalataink mentén egy olyan értelmezési logikát építünk fel a filmanyag lehetőségeiből, ami a versnek számunkra érvényes igazságát nem szájbarágóan, hanem – reményeink szerint – művészien közvetíti.

Most jöjjön egy kis feladvány. Itt van egy vers. Ki hogyan filmesítené meg? Milyen képeket, esetleg zenét álmodna hozzá? A verset ajánlott többször is elolvasni, majd hagyni a képzeletet – akár behunyt szemmel –, hogy képeket vetítsen a belső képernyőre. Vigyázat! – ne ábrázoló, hanem elvontabb, érintőlegesen találó képeknek adjunk csak engedélyt a megmutatkozásra.

ZELK ZOLTÁN

ÉN TÉGED TUDLAK

Nem rejtőzhetsz el már előlem,
nem menekülhetsz. Fogva tartalak.
Rab vagy. S megalvadt bánatomban
már csak rabságod vigasztalhat.
S hogy még gonosznak sem kell lennem:
ha futni vágysz, én futni hagylak.
S milyen könnyű szívvel! hisz tudom már:
emlékeimtől visszakaplak.
Egy mozdulat, egy szó, tekintet...
bennem, köröttem rezgő részek.
De ha úgy akarom, belőlük
felépíthetem az Egészet.
Téged. S köréd a szobát, házat,
az utcát is a béna fákkal.
S a napszakot... Így kaplak vissza
tested köré varázsolt tájjal.
Mit rejthetnél el már előlem? –
Megtanulta szemem az ívet,
amit karod hasít a légben,

ha magadra húzod az inget.
S a guruló víz-gyöngyök útját
has és comb közt, a test árkában,
amikor nyújtózkodva, lassan
felállsz fürdés után, a kádban.
Kifosztottalak, lásd be végre,
elloptam, íme, minden titkod.
Tudom féltő, lágy harapásod
s bőrröd alatt az eret, izmot.
S mikor szeretsz: leheletednek
gőzét. Síró, kis lihegésed.
Megtanultalak én örökre,
nem rólad tudok már, de téged.
Én téged tudlak és úgy tudlak,
mint az isten, aki teremtett.
Rezgésből, árnyból és színekből
ujból és újból megteremtlek.

Nem fogom leírni az én képeimet, de azon leszek, hogy 2016-ban az *ŐszinTE versszínház* megvalósításában elkészüljön ez a versfilm, és megnézhető legyen a Youtube közösségi portálon.

Nem igazán tudom, hogy az, amit én csinálok, mitől unitárius és főleg mennyire az. De én ebben a játékos munkában vagy újratertésben ugyanazt a szabadságot és ugyanazt az Istentől jövő kifogyhatatlan, megelőlegezett bizalmat érzem, amelyet lényeglátó vallásom hirdet. Annak szépsége és öröme pedig, hogy a versfilmeimmel saját igaz-(sági)amat megosztva másokat is elérek, bátorítok, nyugtatok, vagy akár alkotásra, gondolkodásra és együttérzésre készítetek, igazi áldás.

Reményik Sándor

HALOTTI BESZÉD A HULLÓ LEVELEKNEK

Látjátok feleim, hogy mik vagyunk?
Bizony bíbor és bronz és arany
És örökkévaló szent szépség vagyunk.
Ahogy halódunk, hullunk nesztelen:
Bizony, e világ dőre, esztelen
Pompájánál nagyobb pompa vagyunk.
Nem történhetik velünk semmi sem,
Mi megronthatná szép, igaz-magunk.
Míg a fán vagyunk: napban ragyogunk
S ha alászállunk: vár a hús avar,
Testvér-levél testvér-lombot takar,
Ott is otthon vagyunk.
Ha megkeményedünk és megfagyunk:
Zuzmara csillog rajtunk: hermelin.
Bíbor után a fehér hermelin.
Bizony szépek vagyunk.
Látjátok feleim, hogy mik vagyunk?
Ha végre földanyánk része leszünk,
Ott is szépek leszünk,
Ott is otthon leszünk.
És árvaság csak egy van, feleim:
Az erdőn kívül lenni.
Otthonalannak, hazátlannak lenni.
Nagyvárosok rideg utcakövén
A széltől sepertetni.
Sok más szeméttel összekevertetni.
Árvaság csak ez egy van, feleim.
S amíg itthon vagyunk:
Bizony bíbor és bronz és arany
És örökkévaló szent szépség vagyunk.

INDIAI ÚTINAPLÓ
IV.

2015. június 15., hétfő

Most értünk vissza a szállásra a Hajom Kissor Shing születésének 150. évfordulójára tartott megemlékezésről. Hát le vagyok szállva a lábaimról a földre. Nem elszállva, hanem leszedve a lábaimról. Nagyon eredeti volt.

Igen magas rangú meghívottak részéről különböző előadások hangzottak el Kissor Shing jelentőségéről, a 19. század második feléről, ami-
ben ő élt és alkotott. Nyilvánvaló sok értelemben a hasonlóság a mi er-
délyi sorsunkkal, ha más vonatkozásban nem is, de a khászi nyelv
érdekében tett erőfeszítést illetően annál inkább. Még ma sincs elis-
merve a khászi nyelv hivatalos nyelvként, és ez a kisebbségi önazonos-
sági harc még inkább közel hoz bennünket, erdélyi unitáriusokat a
khászi unitáriusokkal.

De nem erről akarok írni. Arról akarok írni, ami a legjobban megle-
pett.

Hadd kezdjem azzal, hogy amikor pár ember együtt van egy bizonyos
ideig, akár csoportban, akár kiránduláson, akár házasságban, kialakul
egyfajta tolvajnyelv. A mi tolvajnyelvünk kovászát Kovács István kollé-
gám fogalmazta meg, „... azért mi sem vagyunk piskóták”.

A mai írásnak tehát ezt a címet adom, hogy mi sem vagyunk piskó-
ták.

Ez a rendezvényre vonatkozik, amelyről nemrég értem vissza a szo-
bamba.

Igaza volt Bartóknak és Kodálynak, amikor azt mondták, hogy az
ének az ember ösztönös, tanulatlan nyelve, amelyben olyan mélységeket
tár fel önmagáról, amely a legszemélyesebb, belső szoba, nagy ház tiszta
tárgyait hozza napfényre. Ugyanezt írta le Márai is *A gyertyák csonkig
égnek* című könyvében. Illetve a *vadászatról* írt részben, amikor hajnal
van, alig mozdul még az élet a harmatos erdei lapik között, de a vad már
érzi a világosság bizsergő bizonytalanságát, ahogy az erdő mélyén, a mo-
hás zöld kőre ráül a teremtő, mintha megpihenne. S innen kezdődik a

hajnal. Ott még sok egyébéről van szó, de most ennyi elég szőnyegnek, ami bevezet abba, amit ma átéltem és láttam.

Az énekiük...

Több kórus is énekelt. Egyházközségi kórusok, a hangzásból ítélve olyan emberek énekeltek, akik nem a hangjuk után vagy az éneklésük-ből élnek, hanem önkéntesen énekelnek. Van a hangzásukban valami mélység – baritonság –, ami az itteni hegyes-völgyes vidéket jellemzi. Kanyargós és vad, meredeken szédítő és visszahúzódottnan szemérmes, erős, mint a száríba öltözött, törekeny asszonyok hite. Nem értettem a szöveget, mert khászi nyelven volt, Shinget dicsőítő énekek voltak. A dallam viszont olyan mélyről jött, ahol a szén keményedik, s ahová a csend is visszatér minden napnyugtával, hogy megfürödjön, s másnap reggel fénybe öltözve térjen vissza e szívós, de szerény emberek barna arcbőrére, hogy megcsillanjon azoknak, akik rájuk néznek.

Hajom Kissor Shing a törzsi vallást ötvözte a kereszténységgel. Valamennyire. A valamennyi azt jelenti, hogy a walesi presbiteriánusok hatására alkotta meg az istentiszteleti keretet. Többnyire angolszász hatás érte őt, de tény, hogy nagyon szépen öntözte népiességével lelkének tu-

Khászik hagyományos tánca

sakodását. A sokat tusakodó lélek megszomjazik, s akkor öntözni kell. Ezt tette ő a sok törzsi szellemmel, babonával, amit szépen beépített az intézményes vallásba, amiből lassan kihajtott az unitárius fogalom. Bátortalanul, bizonytalanul. Nagyon kevesen álltak mellette, nagyon furcsa kitalálás volt akkoriban, s most is az. Aztán a törzsi elemekkel is az történt, mint sok helyen máshol a világon, hogy alacsonyrendűnek ítélték, amit ki kell irtani. Jézus tanítását próbálta beépíteni a vallásba, de úgy, hogy ötvözte. Népies ez a kházi unitáriusság, mint a miénk otthon. A kórusok énekéből átjött szépségnek az a fajta, ami helyhez kötött, ami összetéveszthetetlen. Lenyűgöző. Ide kell jönni, s csak itt lehet hallani. Olyan, mint az abásfalvi cigányzenekar otthon.

Aztán jött egy törzsi játék, amikor hagyományos viseletbe öltözve bemutatják egyik táncukat. Táncuk is mutatta: matriarchátus van. Ez már – jó értelemben – nagyon mellbevágó volt. Az anya köré épül a család, így középen az anya, aki bevezeti a táncosokat. A táncosok hármásával vannak összeölelkezve: ott is középen a nő, két felől két férfi veszi körül. A dobok ritmusa tá-ti-ti-tá-tá-ti-ti-tá-tá-ti-ti-tá. Nagyon lassan csúsztatják a lábaikat. A középen álló nő szépen, lábujjait mozgatva, a sarkát fordítva finoman körbe forog. Körbe a többiek sem lépnek, hanem forognak. Nem lépnek, hanem csúsztatják a dobok ritmusára a lábaikat. Hármásával körbe forognak, majd körbe járnak az anya körül. Az anyát védik. Ő tartja össze a családot. A betolakodó sem tud bemenni, ha nem engedik be. Hiába próbálkozna. Minden ritmikusan, szabályosan zajlik. Az élet, a védelem, a biztonság forgását képezik le. Majd ismét felsorakoznak, az anya vezet, és hármas sorokba állva haladnak. Az emberi

A dzsodhpuri Mehrangarh-erőd bejárata melletti kis pavilon

élethelyzetek is változnak, nem körben forgás minden, hanem van benne változás, új, kihívás, más.

Láttunk egy másik törzsi diadaltáncot is, amit sikeres vadászat után mutattak be.

Talán nem is meglepő, hogy a tánclépések sem véletlenül alakultak ki. A mindennapi élet, a szükséglettel való viaskodás különböző lépéseit fűzte egymásba az ember – pl. a vadászat lépéseit, ezért jutott eszembe Márai – s azt tudatosan ismételte. Az áldozás, a táplálkozás, a félelem, a védelem mennyire fontos.

Ezt éltem át.

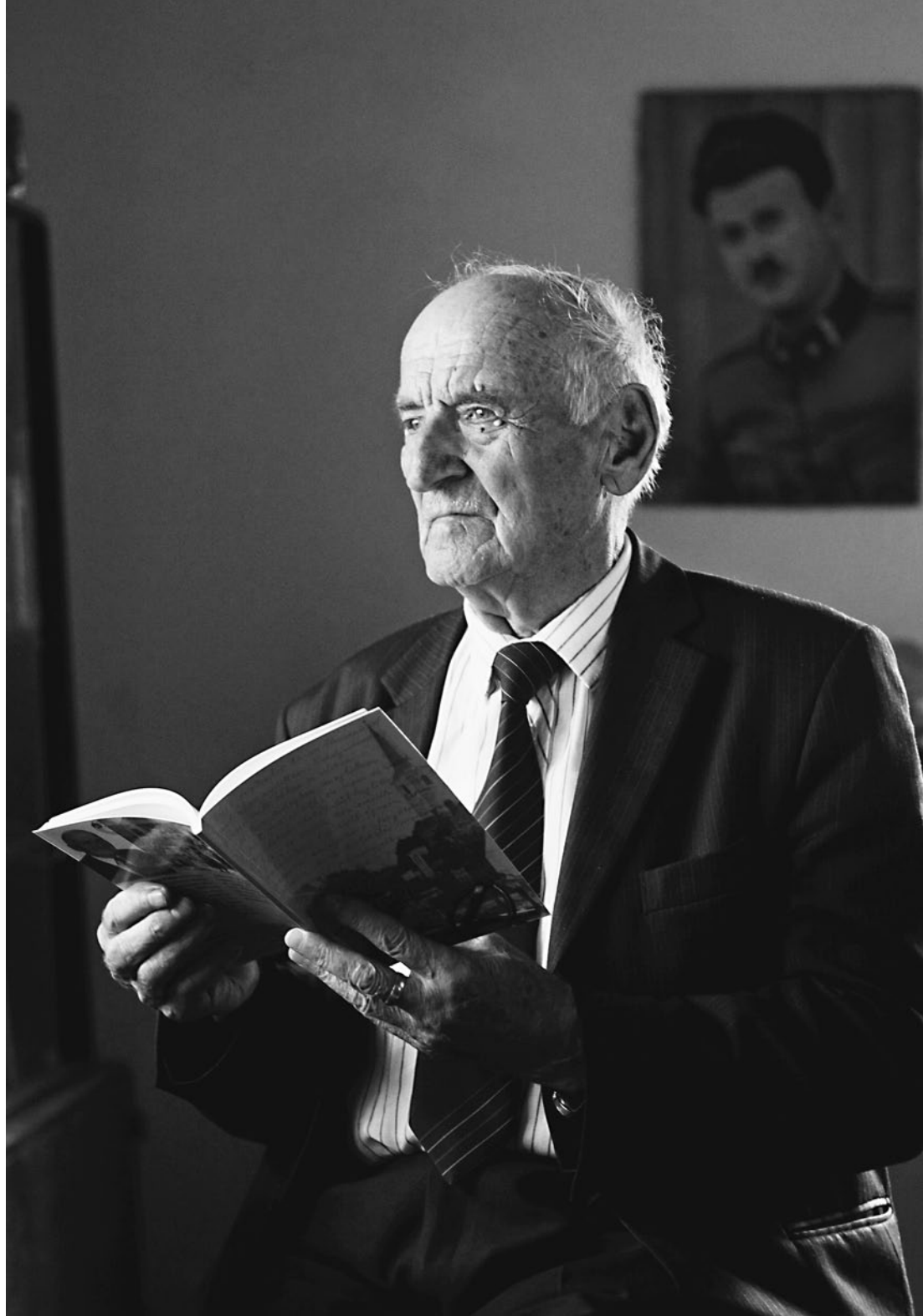
Azt mondja az egyik szervező a végén, hogy ezt a törzsi táncot más felekezetek már nem vállalják föl.

A kultúra fejlődik. A magasba röpít időnként. De a szén is lent hallgat a mélyben. A gyémánt is valahol a föld gyomrában. Nem tudom, hogy merre fog tartani az itteni unitáriusság, ám azt láttam ma, hogy nagyon gazdag lelki kincsekkel rendelkeznek. A döntés rajtuk áll, hogy mire használják. És mikor, miből mennyit használnak, hogy ne legyenek piszkoták...

MARCUS AURELIUS ELMÉLKEDÉSEI

„A pók nagy dolognak tartja, ha legyet fogott, az emberek közül az egyik, ha nyulat, a másik, ha hálóval szardellát, ismét másik, ha vadkant, más, ha medvét, más, ha szarmatát. Ha irányító alapelveiket vizsgálat alá veszed, nem rablók-e egytől egyig? Alakíts ki magadnak tudományos módszert annak vizsgálatára, hogyan változik át minden valami mássá. Erre figyelj folyton, s ebben gyakorold magad szüntelenül, mert semmi mással nem teheted annyira emelkedetté lelkedet. Aki ide eljutott, az szinte kivételként már testéből, s ha meggondolja, hogy az emberek köréből innen-onnan távozva, mindent itt kell hagynia, akkor a tőle függő cselekedetekben teljesen rábízza magát az igazságosságra, egyéb adott ügyeiben pedig a mindenség természetére.”

(Téka sorozat, Kriterion, Bukarest, 1983.)

Asztalos Klára

NŐSZÖVETSÉGI TÜKÖR

Minden ember más és más. A Föld 7 milliárd lakója mind különbözik egymástól. Mindenki – bárhol éljen is, bármilyen körülmények között – egyedi élőlény, megismételhetetlen egyén. De valami közös mindannyiunkban: az, hogy létfeltételünk a társ, a másik ember. Az ember közösségi lény, közösségbe születik, közösségben nő fel, tanul, dolgozik, fejlődik, tapasztal. Egyéniségünk kapcsolataink síkján mutatkozik meg, bontakozik ki, csiszolódik. Az egyén és a közösség kölcsönösen hat egymásra, fejlesztik vagy rombolják egymást. Vannak közösségek, amelyekbe akaratumk ellenére tartozunk, beleszületünk, és vannak közösségek, amelyekhez saját elhatározásunkból csatlakozunk. Minden közösség valamilyen közös alapon jön létre: közös érdekek, közös értékek, közös célok. A közösséghez tartozásnak megvannak a kötelezettségei, kölcsönös elvárásai, írott és íratlan szabályai.

Mindezek tudatában lássuk, milyen közösség a Magyar Unitárius Egyház keretében működő Unitárius Nőszövetség, amelynek Alapszabályzatában megfogalmazott célja: az unitárius nők összefogása szervezett egyháztársadalmi munkára. Megkértük a tagokat, jellemezzék kapcsolatukat a nőszövetséggel, miért jó ehhez a közösséghez tartozni, milyen szerepet tölt be a nőszövetség az Egyházban, mit ad, és mit kap az, aki részt vesz ebben a közösségben. A legtöbben pozitívan nyilatkoztak. Az alábbiakban a válaszokból szemelgetünk néhány gondolatot (Dimény Csilla, Kecskés Noémi, Bokor Ágnes és Andorkó Rozália).

„Az Unitárius Nőszövetséghez tartozni azt jelenti számomra, hogy egy nagy család tagja vagyok. Egy olyan családé, amelyben közösen éljük meg hitünket, amelyben kiegészítjük és támogatjuk egymást.

Számomra fiatalon azért volt jó a nőszövetségbe járni, mert kedves idős hölgyek is voltak ott, akik megboldogult nagymamámra emlékeztettek, nem csak a fehér hajukkal, hanem a sok élettapasztalattal, hittel, amit teljes lelkükből megosztottak. Ez számomra egy pozitív motiváció, ami segíti a nőszövetségi munkámat, de a »külsős« életemet is.

Nagyon fontosnak tartom az együttlétet, a közösen eltöltött időt, amikor csak beszélgetünk, és észre sem vesszük, hogy mennyi mindent tanulunk egymástól. Ha van, akinek elmondjuk a gondunk-bajunk, már könnyebb a teher is. Mindig jó tartozni valahová a családukon kívül is, ahol megértést, szeretetet és biztatást találunk.”

„Az Unitárius Nőszövetségnek minden időben meghatározó helye és szerepe volt és van egyházunk, egyházközségeink életében. A Nőszövetségnek részben ma is ugyanaz a szerepe, ami száz évvel ezelőtt is volt. Összefogni, szeretettel, jó szolgálattal átölelni, segíteni a gyülekezet tagjait. Ugyanakkor a mai nőszövetségeknek a modern kor kihívásaival is tartania kell a lépést. Egyensúlyt kell teremtenie család, munkahely (önmegvalósítás), egyházközségi élet között. A Nőszövetség legnagyobb erőssége, hogy a gyülekezetek összetartó ereje lehet. A nők általában érzékenyebbek a szociális kérdések iránt. Gyülekezeteinkben ők azok, akik leghamarabb megszólíthatóak, és szívesen sietnek a gyülekezet szolgálatára különböző egyházközségi rendezvények alkalmával, szociális programok megszervezésében és lebonyolításában.”

„A nőszövetség összetartó erő, ami közös fejlődéssel tanítja meg tagjainak az unitárius női lelkiséget, segítőkészséget, egymásra figyelmet. Talán a legnagyobb erőssége szervezetünknek, hogy megtanít női közösségként gondolkodni, cselekedni.

A nőszövetségek legfontosabb szerepét abban látom, hogy összetartják a közösségeket azokkal a tevékenységekkel, amelyeket végeznek. A jól végzett munka pedig sikerélményt nyújt mind a résztvevőknek, mind a szervezőknek. Ha pedig valami másképpen történik, mint ahogy terveztük, abból tudunk igazán tanulni és hibáinkon javítani. A nők a „közösségek mozgatórugói” vagy az egyházközségek „szíve-lelke”. Valóban

így van, nélkülünk nehezebben zajlana minden, és ez elsősorban a lelkületünknek és hozzáállásunknak köszönhető. Észrevesszük a munkát, és el is végezzük, sokszor önkéntesen anélkül, hogy valaki kérne rá. Ugyanakkor meg tudjuk szervezni és elosztani a tennivalókat.

A Nőszövetségnek elsősorban fizikai és szellemi segítséget igyekszem nyújtani. A Nőszövetségtől mindezért szeretetet, hitelesítő és közösség-erősítő alkalmakat és lehetőségeket kapok. Saját Nőszövetségünk tekintetében azt szeretném, ha a nőszövetségi tevékenységekbe sokkal többen bekapcsolódnának. Városi környezetben egyre nehezebbnek tűnik megszólítani és a nőszövetségi tevékenységek iránt érdekeltté tenni a hölgyek jelentős részét.

Azt gondolom, én a nőszövetségnek a szakmai tudásomból tudok nyújtani. Lelkesedést kapok és tudok adni belőle.”

„Számomra a nőszövetség lelki fejlődésemnek közösségi színtere. A rendszerváltás után rövid időre körülöttem elkezdtek beszélni az egyletekről, a szövetségről, s ez felkeltette az érdeklődésemet, és a férjem volt, aki kezdeményezte és megszervezte a kezdeti időben a nőegyleti esteket, amelyeken akkoriban nagyon sokan vettek részt. Minden korosztály lelkesen látogatta az alkalmakat. Én azt gondoltam, tájékozódnom kellene, hogy milyen irányt vesz a szövetségi munka. Így történt, hogy elmentem a Homoródszentmártonban tartott UNOSZ-tanfolyamokra, amelyek egyfelől a szövetség szociális munkáját indították útnak, másfelől pedig személyiségfejlesztő tréningekkel segítették a nők önismereti munkáját. Egyszerre nőttem és fejlődtem a nőszövetségi munkával: sok volt a szervezés, a konkrét munka, amit derűvel és odaadással végeztem. Nagyon jó érzés volt, hogy a körben is elismertek, és ott is végeztem és végzem a rám bízott feladatokat. Úgyhogy sokat adtam és kaptam a nőszövetségtől. Adtam az ismereteimből, a tudásomból, a személyiségemből, az időmből, és kaptam azt az érzést, hogy jó közösségben lenni, mert nemcsak társas lény vagyok, hanem közösségi is.

A nőszövetségnek közösségformáló ereje van a sokféle tevékenység által, amelyeket folytattunk, folytatunk. A közösségben van munka, szórakozás, művelődés, s ez mind hozzájárul a nemzet és az egyház megmaradásához. Ez a nőszövetség erőssége. Az utóbbi időben azonban észrevehető, hogy a fiatalabb korosztálynak nem vonzó a szervezet. Mindezek ellenére bizakodó vagyok, hogy a jövőben mégis lesz, aki át-

vegye a munkát, hiszen az egyházi közösségben nemcsak a nőszövetség dolgozik, hanem az ifjúsági egyesület is, ami előbb vagy utóbb meghozza gyümölcsét, és megoldhatja az utánpótlást a nőszövetség számára.”

Tudatában vagyunk annak, hogy a XXI. század eleji erdélyi magyar társadalmunkban nagyon sok civil szervezet működik, mindenik az élet valamelyik területén fejti ki tevékenységét, meghatározott célt szolgál és igényt elégít ki. Hisszük, hogy közöttük helye van az Unitárius Nőszövetségnek is, amely elődeink jó hagyományait követve, nemzetközi kapcsolatait ápolva egyházunkat szolgálja, vallási és nemzeti identitásunkat erősíti.

Sztranyiczki Zsófia

HITTEL TEDD MEG AZ ELSŐ LÉPÉST

Elöljáróban annyit, hogy nem lennék ma az unitárius univerzalista nők nemzetközi szervezetének (International Women's Convocation) ügyvezető elnöke, ha nem lennék unitárius és természetesen nő. Hiszem és vallom, hogy a siker, a megvalósításokkal teli, tartalmas élet nem annak tudatos hajszolásából ered. És nem pusztán „szerencsének” köszönhető.

Életutad lehet kanyargós vagy egyenes, gödrös vagy sima, nehéz vagy könnyű – te alakítod, tudattalanul is, döntéseiddel, cselekvéseiddel. Tanári pályára készültem zsenge lánykorom óta. Angoltanárként kezdetben iskolákban, majd a Babeş–Bolyai Tudományegyetem angol tanszékén tanítottam. A sors úgy hozta, hogy lehetőségem adódott hat hónapot Houstonban (Texas, AEÁ) tölteni, kedves unitáriusok jóvoltából, ahol anyagot gyűjtöttem doktori disszertációmhoz. Summa summarum: hazatértem után férjhez mentem, ledoktoráltam, és jelenleg három állásban tevékenykedem: a nőszervezeti teendőim mellett férjemmel utazási irodát működtetünk, és alkalomadtán, amikor időből erre is telik, angoltanárok mint idegen nyelvet a houstoni Rice Egyetemen. Rengeteget utazom a világban, nyelveket tanulok, idegen emberekkel, kultúrákkal ismerkedem. Eddigi földi életutam nem szokványos, nem szándékosan előre tervezett. De az enyém.

Amikor az ember – legyen az férfi avagy nő – nyitott bármire, amivel nap mint nap szembesül, és pozitívan viszonyul mindahhoz, amit átél, akkor mindig adódik egy út... ahogyan egy kedves amerikai unitárius ismerősöm szokta mondogatni, „God works in mysterious ways. If you truly want something, the universe conspires to make it happen” [Isten titokzatos módon működik. Ha igazán szeretnél valamit, az egész mindenség összefog, hogy valóra váljon]; vagy ahogy Balázs Ferenc vallotta, „Hiszem, hogy a világ nem a véletlenségek láncolata. Hiszem, hogy minden valamiért van... Hiszem, hogy a világcél megvalósítása sok apró szándék, embernyi akarat kiteljesedésén keresztül munkálkodik, hogy minden nemzetségnek, minden egyénnek a végtelen lánc egy szemeinek a kikovácsolása jutott osztályrészül...” (*Bejárom a kerek világot*)

Mi, unitáriusok, bárhol is legyünk a világon, nyitottabbak, befogadóbbak vagyunk. Istenképünk nem szembesít folyton azzal, hogy bűnben fogantunk, bűnben élünk. Cselekvő kereszténységünk révén talán kissé könnyebben vesszük az akadályokat, világszemléletünk nem annyira merev, és nyitottabbak vagyunk a változásra. Szabadelvű vallásunk a gondolkodásunkat is befolyásolja: rugalmasabban, könnyedebben, érzékenyebben viszonyulunk egy adott problémához; erdélyi faji, etnikai és kulturális sokszínűségünk révén a másság iránt elfogadóbbak vagyunk, és perspektivikusabban szemléljük a világot.

A lehetőségek jönnek és mennek, mint a továbbvonuló felhők. Rajtunk múlik, hogy felfedezzük-e a lehetőségfelhőt, megragadjuk-e az alkalmat, megteesszük-e az első lépést a változás, változtatás fele. Unitáriusként és erdélyiként öntudatlanul is erre „képzettebbek” vagyunk. Nőkként pedig még inkább, mivel a mai kétkeresős családmódel jellegű társadalomban folyton egyensúlyozunk kell, hogy a kihívásoknak megfeleljünk. Szélesebb szereprepertoárral rendelkezünk, rugalmasabbak, alkalmazkodóbbak vagyunk. De a munka és a család összehangolása komoly, mindennapos próbatétel egy nő számára. A bennünk rejlő potenciál végtelen – de sajnos nagy részben kiaknázatlan.

A megannyi akadályozó tényező ellenére bennünk, nőkben megvan az az erő, hogy kiteljesíthessük önmagukat. Női olvasóimnak üzenem Martin Luther King Jr. amerikai baptista lelkész és afro-amerikai polgárjogi harcos szavaival élve: „Hittel tedd meg az első lépést! Nem kell hozzá az egész lépcsőt látnod, csak az első lépcsőfokot.” Az egész lépcsőt sohasem látod. De ameddig bízol magadban és az első lépcsőfokban, a következő lépcsőfokra is rálelsz.

Radnóti Miklós

DECEMBER

Délben ezüst telihold
a nap és csak sejlik az égen.
Köd száll, lomha madár.
Éjjel a hó esik és
angyal suhog át a sötétben.
Nesztelenül közelít,
mély havon át a halál.

Ambrus Zoltán

SZENT SZERAFIN MEGTÉRÉSE

Élt Firenze városában egy érsek, Seraphino nevű. Apja után tulajdonképpen Calzolaionak hívták, de fiatal korában feljebbvalói és társai a mennyei szelídségért, mely lelkében lakott és szép, kedvesen jóságos arcáért, mely a szeráfokra emlékeztetett, Seraphinónak nevezték el; és ez a név rajta maradt; mert – ámbátor – sokáig élt – soha se cselekedett olyat, ami erre a névre rácsófolta volna. Seraphino egyike volt a legerényesebb embereknek, akik valaha a földi téreken bolyongtak. [...]

Híre terjedt, hogy nagyon beteg; s az, hogy hetekig feküdt, igaznak bizonyult. [...]

S mialatt papjai a haldoklókért szóló imát mormolták körülötte, Seraphino lázas álmában azt képzelte, hogy immáron egy szűk és nagyon homályos cellában fekszik, melyben csak annyi világosság derengett, amennyit egy ajtóhasadékán át a kívül égő nagy tűz sugározhat be a sötét szobába. [...]

Csak ekkor látta, hogy valaki mozdulatlanul áll fekvőhelye mögött: egy hófehér lepelbe öltözött, gyönyörű arcú ifjú, aki végtelen nyugalommal nézett rá. Az arca csodaszép volt, de a tekintete oly merő, hogy Seraphino ezt a tekintetet nem bírta kiállani.

Visszabújt helyére, hogy ne lássa a szelíd és mégis vérfagyasztó szempárt, összekucorodott, amennyire tudott és fogvacogva kérdezte:

- Angyal vagy?
- Én a Halál vagyok – szólalt meg amaz a feje mögött. – Én hoztalak ide, hogy nemsokára átadjalak az örök Igazságnak.
- Hol vagyok? – rebegte Seraphino.
- A pokolban – felelt a Halál.
- Mennyei irgalmasság! – nyöszörgött Seraphino.
- Miért hoztál ide? Csak nem maradok itt?!
- Itt maradsz örökkön – szólt a Halál – innen nincs visszatérés!
- Istennek szent anyja, könyörögj érettem! – nyögte Seraphino –, hiszen szándékaim tiszták valának!
- Szándékaid – szólt a Halál – benn voltak az égi serpenyőben, de porszemnek ítéltettek.

Seraphino kétségbeesetten tördelte a kezét.

– Quid tunc miser sum dicturus?!¹ – tépelődött. – Mea culpa, mea maxima culpa!² A serpenyőben talán úgy találtatott, hogy bizodalمام nem volt elég erős. De hiszen hűségesen hittem, követtem, hirdettem a szent tanítást!... Életemet imádkozással töltöttem el, és nem szüntem meg könyörögni, hogy a mennyei irgalmasság erősítse meg bizodalمامat!... Cselekedetem igaz volt, mert mindent elkövettem, hogy megszilárdítsam másoknak a hitét, szándékom tiszta, mert nem volt egyéb igyekezetem, mint hogy egészen megtisztuljak bizodalمامban, még gondolatom is szenny nélkül való, mert végre is hívó voltam, jóllehet ez nekem nehezebb volt, mint másnak!

– Nem azért kerültél ide – szólalt meg újra a Halál. – Ha netalán vétkeztél ily gondolatokkal, bűnöd magától bocsánatot nyert. Az égi irgalmasság nem ítéli el azt a lelket, amely tökéletlenségében, oktalanságában, vakságában, nem éri föl ésszel az ő végtelenségét, mindenható voltát és mindenütt jelenvalóságát. Amidőn a megismerést elzárta a halandó elől, már előre megbocsátotta az emberi értelem minden megtévedését. [...] A te vétke nem az eredendő bűn volt, hanem a legnagyobb vétek: az életnek, az Isten mindenhatóságából kisugárzó erőnek gonosz eltékozlása. Az életben egy megbízást kaptál az Istentől: te ezzel a megbízással visszaéltél. Életednek egy célt kellett volna szolgálnia: te életedet elsikkasztottad ettől a céltől és csak arra használtad fel, hogy minél hosszabbra nyújtsd, mert jól esett élned. Erényesnek képzelted magad, mert látszatra megtartottad a szabályokat. De vak voltál, és nem láttad át, hogy mindenki annyit ér, amennyit másoknak tesz, – amennyi áldozatra, amennyi önfeláldozásra képes, – ahányszor kockára teszi jólétét és egész életét az egyetemesért. Azt hitted, hogy látod az Istent; és nem láttad azt, hogy az Isten nem óvja az egyén életét, csak az egyetemes életet óvja. Azt hitted, hogy istenfélő vagy, és ügyet se vetettél a törvények törvényére. Hogy az Istenségnek mik a céljai az egyetemes étellel: nem nyilatkoztatja ki a halandónak, nem mondta meg neked sem; de megmondta, beleírta a lelkedbe hogy az élet nem tulajdonod, csak véges

1 Én szegény ott mit beszéljek? (Az ismert latin nyelvű, katolikus egyházi ének, a *Dies irae* egy sora.)

2 Én vétkem, én igen nagy vétkem!

birtokod; hogy nem a te céljaidra kaptad, hanem rendeltetése van; kinyilatkoztatta előtted is, mert szíved megsúgta, mire való az életed; tudtad, miért, mi végre születél, s hogy a földi pálya csak arra való, hogy: közremunkálj az Ő céljaira! Te nem vétkeztél a szabályok ellen, és értéktelen holmikát sem kapartál félre magadnak, de eltulajdonítottad, elsikkasztottad, elpredáltad a legbecsesebbet: azt, ami egyedül isteni eredetű; nem loptál felebarátjaidtól, de megloptad az Istent!

Ebben a pillanatban a lángtenger becsapott a cellába. A vérvörös nyelvű, kaján pofájú ördögök berohantak, megragadták az érseket és kihurcolták a rettenetes tűzbe. [...] Seraphino elordította magát és fölébredt.

A verejték csorgott a homlokáról, de betegsége elmúlt. Még aznap fölkelte és környezete álmélkodva látta, hogy frissebb és egészségesebb, mint valaha.

De még jobban csodálkozott mindenki, amikor kitűnt, hogy az érseket mennyire megváltoztatta az a betegség, amelyből csak valamely isteni csoda gyógyíthatta ki.

Seraphino attól a naptól fogva, amikor talpra állott, egészen más ember volt, mint előbb.

Az első dolga az volt, hogy elbocsátotta összes kuruzslóit, és az aranyakat, amelyekkel azelőtt szolgálataikat fizette, a szegények között osztotta szét. Aztán visszatért a városba, és megjelent az emberek között, hogy segítségökre legyen.

Eppen akkor a pestis tizedelte meg Firenze lakóit. Seraphino sorra járta a betegeket; ápolta s vigasztalta őket, és feladta nekik az utolsó szentséget. Később az Arno kiáradt; az ősz érsek csónakon járta be az elárasztott városrészt, kinyújtotta megerősödött kezét a vízbefülők felé, és partra szállította őket. Ellenség támadta meg a várost; Seraphino beállt a harcolók közé. Tűzvész ütött ki, mely elhamvasztotta Firenze legnépesebb épületeit; az érsek elsőnek jelent meg a szerencsétlenség helyén, elsőnek rohant be az égő palotákba, és megmentett kilenc gyermeket.

Százszor tette kockára életét, de a veszedelem, melyet mindenütt keresett, elbújt előle. És száz évig élt.

Az emberek pedig, midőn látták, mire képes az az aggastyán, akit hatvan éves koráig haldoklónak ismertek, igen elcsodálóztak.

Némelyek így suttoztak:

– Milyen erősnek kell lennie annak a hitnek, amely készséget ad ekkora önfeláldozásra! [...]

ÜNNEP

Áldassál, Uram, amiért
nékem is adtál valamit,
áldassál, amiért
nemcsak szépséget s szórakozást
teremtettél, nemcsak gyönyörű
templomokat s félelmetes
pénz-szörnyeket, nemcsak ifju
lelkesevést, friss vért, kacagó
lányokat s gyermekeket, – óh,
áldassál, Uram, amiért
a mulandó örömök
s harcok hétköznapi után
megteremtetted az ünnepet,
a megnyugvást,
a semmit,
aki az idő teljességében
értem is eljön
és áldott karjaiban
elringat mindörökre. Ámen.

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára

I. FŐHATÓSÁGOK, EKT ELNÖKSÉGE, FŐHATÓSÁGI HIVATALOK, FŐHATÓSÁGI SZINTŰ ÁLLANDÓ SZAKBIZOTTSÁGOK, EGYHÁZI BÍRÓSÁGOK

ZSINAT, FŐTANÁCS, EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS

Székhely: Kolozsvár, 1989. december 21. utca 9. szám

Postacím: 400750 Kolozsvár / Cluj-Napoca, postafiók: 24.

Tel.: 0264/593236, tel./fax: 0264/595927

Tel./fax: 0364/405557, mobiltelefon: 0742/356036

Elektronikus postacím: ekt@unitarius.org

Honlap: www.unitarius.org

<http://www.facebook.com/magyarunitariusegyhaz>

AZ EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS ELNÖKSÉGE

Bálint Benczédi Ferenc püspök

Farkas Emőd főgondnok

Boros János főgondnok

Gyerő Dávid főjegyző

Kovács István közügyigazgató

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök

Elekes Botond Áron egyházkerületi főgondnok

FŐHATÓSÁGI SZINTŰ HIVATALOK

PÜSPÖKI HIVATAL

Pap Mária püspöki titkár

FŐHATÓSÁGI HIVATAL

Gyerő Dávid hivatalvezetéssel megbízott főjegyző

HITÉLETI, MISSZIÓI ÉS NEVELÉSI ÜGYOSZTÁLY
Székely Kinga Réka hitéleti és missziói előadó-tanácsos
dr. Czire Szabolcs valláserkölcsi-nevelési előadó-tanácsos
Márkó László médiareferens

FEJLESZTÉSI ÜGYOSZTÁLY
Szabó László fejlesztési előadó-tanácsos

KÖZIGAZGATÁSI ÜGYOSZTÁLY
Bálint Róbert Zoltán közigazgatási előadó-tanácsos
dr. Andorkó Júlia Eszter szerkesztő
Végh Péter rendszergazda
Mezei Melinda Kinga iktató-irattáros, iratterjesztő
Bulbuka Csaba gépkocsivezető

GAZDASÁGI ÜGYOSZTÁLY
Dácz Tibor gazdasági előadó-tanácsos
Baka-Bálint Imola Éva főszámvevő
Török Dalma pénzügyi ellenőr, személyzeti ügyek felelőse
Dózsa Éva pénztáros
Furu Árpád építészeti és turisztikai tanácsadó
Furu Xénia építészeti tanácsadó
Gáspár Péter háznagy, bentlakás-igazgató, iratterjesztő
Kis János karbantartó

OKTATÁSI ÜGYOSZTÁLY
Andrási Benedek oktatási előadó-tanácsos

KISEGÍTŐ SZEMÉLYZET

Kovács Noémi, Gáspár Csilla, Lőrincz Mónika – altisztek, Bárdos Attila, Boros Tibor, Vass Ferenc Csaba, Vancea István – portások

EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS

Hivatalbeli tagok: Bálint Benczédi Ferenc (püspök), Farkas Emőd, Boros János (főgondnokok), Gyerő Dávid (főjegyző), Kovács István (közügyigazgató), Kászoni-Kövendi József (püspöki helynök), Elekes Botond Áron (egyházkerületi főgondnok); Dimény József, Kecskés

Csaba, Szentgyörgyi Sándor, Lőrinczi Lajos, Simó Sándor, Török István (esperesek); dr. Mihály Noémi, Nagy László, Nagy Zsigmond, Czerán József, Bálint Sándor, Dombi Gyula, Gazdag Géza (egyházkerületi és egyházköri képviselők); a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara, a János Zsigmond Unitárius Kollégium, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium, az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, az Unitárius Nők Országos Szövetsége, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet és a Gondviselés Segélyszervezet egy-egy képviselője

Választott tagok: Vónya László, Czimbalmos Kozma Csaba, dr. Sándor Krisztina, Kolumbán Gábor, dr. Barabássy Sándor, Andorkó Ferenc, Ilkei Árpád, Rácz Norbert Zsolt

FŐTANÁCSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: a főhatósági szintű állandó szakbizottságok egy-egy képviselője

Választott tagok: Gergely János, Fazakas Lajos Levente, Máthé Sándor, Kiss Sándor Loránd, Gál Zoltán, Jakabházi Vera

FŐHATÓSÁGI SZINTŰ ÁLLANDÓ SZAKBIZOTTSÁGOK

HITÉLETI, MISSZIÓ- ÉS VALLÁSÉRKÖLCSI-NEVELÉSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: dr. Czire Szabolcs (vallásérkölcsi-nevelési előadó-tanácsos), Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadó-tanácsos), a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának és az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének egy-egy képviselője

Választott tagok: Rácz Norbert Zsolt, Bartha Márta, Fekete Levente, Lakatos Sándor, Kászoni-Kövendi József

TEOLÓGIAI ÉS SZAKKÉPESÍTÉSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadó-tanácsos), dr. Czire Szabolcs (vallásérkölcsi-nevelési előadó-tanácsos), András Benedek (oktatási előadó-tanácsos); dr. Rezi Elek, dr. Kovács Sándor, Koppándi Botond (a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának teológiai tanárai); az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének képviselője

Választott tagok: Popa Márta, Farkas Emőd, Demeter Sándor Loránd

OKTATÁSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: András Benedek (oktatási előadó-tanácsos); a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara, a János Zsigmond Unitárius Kollégium és a Berde Mózes Unitárius Gimnázium egy-egy képviselője

Választott tagok: id. Szombatfalvi József, Vörös Alpár István Vita, Gazdag Ildikó, Lakatos Sándor, dr. Rüszt Fogarasi Enikő

SZOCIÁLIS ÉS EGYHÁZTÁRSADALMI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Szabó László (fejlesztési előadó-tanácsos), Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadó-tanácsos); az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, az Unitárius Nők Országos Szövetsége, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet és a Gondviselés Segélyszervezet egy-egy képviselője

Választott tagok: Páll Krisztina, Orbán Árpád, Tóthné Erdő Mária

JOGÜGYI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Bálint Róbert Zoltán (közigazgatási előadó-tanácsos), Szabó László (fejlesztési előadó-tanácsos); az egyházi közigazgatási és fegyelmi bíróságok egyetemes szintű testületeinek egy-egy képviselője

Választott tagok: dr. Mihály Noémi Klára, dr. Sztranyiczki Szilárd, Nagy Zsigmond

MÉDIA- ÉS KIADÓBIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Pap Mária (püspöki titkár), Márkó László (média-referens), dr. Kovács Sándor (a Keresztény Magvető főszerkesztője), dr. Czire Szabolcs (az Unitárius Közlöny főszerkesztője), dr. Andorkó Júlia Eszter (az egyetemes egyházi kiadványok szerkesztője)

Választott tagok: Rácz Mária, Farkas Wellmann Endre

GAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Dác Tibor (gazdasági előadó-tanácsos), Baka-Bálint Imola Éva (főszámvevő).

Választott tagok: Csongvai Attila, László János, Zoltán Csaba, Ferenczi Júlia, Osváth Ilona

EGYHÁZI BÍRÓSÁGOK

FELSŐFOKÚ FEGYELMI BÍRÓSÁG

Tagok: Gyerő József, Fóri Hajnal, Gergely János, Binder Csilla, Soly-mosi Alpár, Szabó Előd, Lakatos Adél Csilla

KÖZÉPFOKÚ FEGYELMI BÍRÓSÁG

Tagok: Dombi Zsuzsánna Júlia, dr. Haltek Rozália, Forró József Attila, Csécs Márton, Szász Ferenc

II. BELSŐ INTÉZMÉNYEK

A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltára

Levéltáros: *Molnár Lehel*

A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Nagykönyvtára

Megbízott könyvtáros: *dr. Kovács Sándor*

A Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének Könyvtára és Levéltára

Könyvtáros: *Muszka Ibolya*

III. NYUGDÍJINTÉZET

Elnök: *Nagy László*

Aelnök: *id. Szombatfalvi József*

Jegyző: *Máthé Sándor*

Főkönyvelő: *Király Tünde*

A NYUGDÍJINTÉZET TANÁCSA

Nagy László, id. Szombatfalvi József, Máthé Sándor, Pap Mária, Csete Árpád, Józsa István Lajos, Kovács Júlia, Farkas Dénes, Vass Mózes, Kiss Gergely, Benczédi Ágnes

A NYUGDÍJINTÉZET ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGA

Baka-Bálint Imola, Dimény József, Szentgyörgyi Sándor

IV. EGYETEMES EGYHÁZI TULAJDONBAN LEVŐ VÁLLALKOZÁS

Konviktus Kft. (diákétkeztetés, ételkiszállítás, rendezvények, bisztró)

Ügyvezető: *Balázs András*

V. EGYHÁZTÁRSADALMI ÉS SZAKMAI SZERVEZETEK

Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége

Elnök: *Csete Árpád*. Titkár: *Solymosi Alpár*

Unitárius Nők Országos Szövetsége

Elnök: *Dimény Csilla*. Titkár: *Asztalos Klára*

Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet

Elnök: *Fülöp Júlia*. Főtitkár: *Popa Ilona*

Gondviselés Segélyszervezet

Elnök: *id. Szombatfalvi József*

Alelnök: *Zoltán Csaba*

Ügyvezető elnök: *Szabó László*

Központi munkatárs: *Vagyas Attila*

Lókodi Kiss Rozália Ökumenikus Öregotthon

Igazgató: *Zakariás Klára*

VI. TANINTÉZETEK

Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara

dr. Rezi Elek, a rendszeres teológia tanára

dr. Czire Szabolcs, a bibliai teológia tanára

dr. Kovács Sándor, az egyháztörténelem tanára

drd. Koppándi Botond Péter, a gyakorlati teológia tanára

dr. Ferenczi Enikő, a gyakorlati teológia megbízott tanára

János Zsigmond Unitárius Kollégium (Kolozsvár)

Popa Márta igazgató és fizikatanár, Solymosi Zsolt igazgató és vallás-
tanár, Albert Balázs fizikatanár, Albert Hajnalka közgazdaságtan sza-
kos tanár, Almási Ildikó biológiatanár, András Ákos testnevelő tanár,
Apáczai Csilla református vallás- és angoltanár, Balon-Ruff Andrea református
vallás- és angoltanár, Bartha Bea német- és angoltanár, Bárdos Réka ta-
nítónő, Bicăzan Silvana Luminița román- és angoltanár, Bilegan Ionela román-
tanár, Boda Attila testnevelő tanár, Bodor Lídia Emese unitárius vallás-
tanár, Boér Ágota tanítónő, dr. Bucur Tünde Csilla magyartanár, Butyka
Anna angol- és némettanár, Caia Loredana Anca román- és angoltanár, Cserei
Botond angol- és némettanár, Damó Zsuzsanna tanítónő, Dénes Bí-
borka tanítónő, Dénes Éva magyartanár, Raț-Dioszegi Tímea Orsolya
tanítónő, Ercsey-Ravaszház Ferenc zenetanár, Finta Erika tanítónő, dr. Se-
lyem Tünde angoltanár, Hegedüs Kornélia angoltanár, Ivanov Tamara
román- és angoltanár, Jakabházi Annamária matematikatanár, Jakab Melinda ta-
nítónő, Józsa Izabella fizikatanár, Kaupert Melinda informatikatanár,
Keresztesi Polixéna pszichológus-tanár, Kintzel Krisztina magyartanár,
Kiss Bíborka angol- és némettanár, Kocsis Ildikó képzőművészet- és
rajztanár, Komjátszegi-Fábián Réka tanítónő, Korodi Alpár történelem-
tanár, Kovács László technológiatanár, Farkas Enikő tanítónő, Mihály
Réka angoltanár, Majó Julianna zenetanár, Máthé Ildikó magyartanár,
Miklós Márta angoltanár, Nagy Tünde filozófiatanár, Nyitrai János ma-
tematikatanár, Orbán-Kalamár Alíz Mária római katolikus vallás- és
Pálfi Levente tanító, Pásztori-Kupán Zita tanítónő, Péter Rozália kémia-
tanár, Popescu Teodora román- és angoltanár, Szász Miklós Botond testnevelő ta-
nár, Szekernyés Réka földrajztanár, Szentandrás Lídia biológiatanár, Ti-
már Mária Magdolna matematikatanár, Török Melinda tanítónő, Varga
Gabriella tanítónő, Varga Ildikó tanítónő, Albert Hajnalka főkönyvelő,
Lakatos Gabriella titkárnő, Rayka Daniela orvosnő, Gál Juliska Ágnes
asszisztens, Keresztesi Polixéna pszichológus, Vitus-Bulbuk Emese lo-
gopédus, Ágoston-Jancsi Anna laboráns, Maneszes Sándor Levente ad-
minisztrátor, Sánta Krisztina pénztáros, Feischmidt Ildikó könyvtáros,
Balázs Anna altiszt, Balázs Rozália altiszt, Csete Rozália altiszt, Dezső
Rozália altiszt, Fogarasi Sándor karbantartó, Vári Csaba karbantartó,
Vincze-Minya Szilárd karbantartó

Berde Mózes Unitárius Gimnázium (Székelykeresztúr)

Varró Margit igazgató és matematikatanár, András Benedek unitárius lelkész és vallás tanár, Bálint Rozália tanítónő, Bartha Márta tanítónő és lélektan tanár, Bíró Mária tanító, Bölöni László tanító, Csiszér-Rajti Tibor-Sándor informatikatanár, Czire Alpár testnevelő tanár, Demeter Annabella román- és magyartanár, Farkas Ágnes némettanár, Gagyi Dénes matematika- és fizikatanár, Gedő Ibolya kémiatanár, Józsa Levente néptáncoktató, Kacsó Eszter földrajztanár, Lakatos Sándor unitárius lelkész, vallás tanár és lelki nevelő, Lukács Éva magyartanár, Marosi Tünde református segédlelkész, Mikó Ferenc unitárius segédlelkész, Mózes Katalin román tanár, Nagy Emese Tímea angoltanár, Nagy Levente tanító, Nemes Annamária zenetanár és karvezető, Pál Izabella román tanár, Pálffy Ákos biológiatanár, Páll Emese román tanár, Paniti Imola testnevelő tanár, Sántha Delinke-Beáta angoltanár, Simó Bernadett fizikatanár, Sipos István történelem tanár, Székely-Tiboldi Anikó-Ida magyartanár, Szócs Annamária történelem tanár, Vornicu Mónika román tanár, Zsidó Csaba angoltanár, Csiszér-Rajti Tibor-Sándor rendszergazda, Fazakas Katalin főkönyvelő, Lőrincz Hajnal nevelőnő, Lőrincz Sándor éjszakai felügyelő, Patakfalvi Erika titkárnő, Szilveszter Aranka gondnok, Balázs Mária főszakácsnő, Bölöni Anna szakácsnő, Gagyi Julianna altiszt, Gyarmati Judit altiszt, Mátéffy Ágnes raktáros, Sófalvi Anna altiszt, Sófalvi Levente kapus, Szali István karbantartó, Szali Lília altiszt, Szabó Erzsébet altiszt

Kolozsvári Unitárius Óvoda és Bölcsőde

Kolozsvári Unitárius Óvoda

Ruzsa-Kis Adél vezető óvónő, Deritei Katalin, Kúrtósy Szidónia, Halmágyi Júlia, Góznér Gabriella, Vass Gyöngyi, Györffy Orsolya, Dobri Erika, Tamás Éva és Mikó Zsuzsa óvónők, Varga Erzsébet, Szabó Melinda és Láposi Edit gyermekgondozók, Fogarasi Gyöngyi logopédus

Kolozsvári Unitárius Bölcsőde

Szilágyi Izabella vezető óvónő, Takács Katalin óvónő, Márton Katalin, Szász Andrea és László Izabella gyermekgondozók, Felméri Cecília ápolónő, Székely Éva altiszt

VII. EGYHÁZKÖRÖK ÉS EGYHÁZKÖZSÉGEK

1. KOLOZS-TORDAI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Dimény József*

Egyházköri felügyelőgondnokok: *Pálfi János Árpád, Solymosi János*

Egyházköri jegyző: *Fekete Béla*

Egyházköri közügyigazgató: *Józsa István Lajos*

ALSÓFELSŐSZENTMIHÁLY

Lelkészi család: *Dimény József és Csilla Júlia*

Gondnok: *Domokos Béla*

Énekvezér: *Dimény Csilla Júlia*

ARANYOSRÁKOS

Lelkészi család: *Vass Károly és Gyöngyi Mária*

Gondnok: *Gadó Károly*

Énekvezér: *Lőrinczi Károly*

BÁGYON

Lelkészi család: *Fekete Béla és Keresztesi Polixéna*

Gondnok: *Kiss Dezső, Csép István*

Énekvezér: *Csegezi Ildikó*

DÉLNYUGAT-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Koppándi-Benczédi Zoltán és Ildikó*

Székhely: *Déva* – gondnok: *Balázs Dénes*

Vajdahunyad – kapcsolat: *Kofity Magda*

Arad – kapcsolat: *Major Csaba*

Temesvár – gondnok: *Szász Enikő*

ÉSZAKNYUGAT-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Pálffy Annamária és Tamás Szabolcs*

Székhely: *Szatmárnémeti* – gondnok: *Sándor Gyula*

Nagybánya – gondnok: *iff. Csiki Árpád*

Zilah – gondnok: *Fejér László*

Nagykároly – beszolgáló lelkész: *Bartha Mária Zsuzsanna*

gondnok: *Imreh András*

Máramarossziget – gondnok: *Gál András*

KOLOZS

Lelkészi család: *Gyerő Dávid és Bak Ágnes*

Gondnok: *Deák Erzsébet*

KOLOZSVÁR 1 – BELVÁROS

Lelkészi család: *Rácz Norbert Zsolt és Mária*

Gondnok: *dr. Haltek Rozália*

Énekvezér: *Kiss Erika*

KOLOZSVÁR 2 – ÍRISZ

Lelkészi család: *Mezei Csaba és Melinda Kinga*

Gondnok: *Bodor Ferenc*

Énekvezér: *Kertész Rozália*

Kide – szórvány. Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*

Gondnok: *Szabó Lenke*

Dés – szórvány. Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*

Gondnok: *Panaiot Mária*

KOLOZSVÁR 3 – MONOSTOR

Lelkészi család: *Rüsz-Fogarasi Tibor és Enikő*

Gondnok: *Bede Emil*

Énekvezér: *Kertész Rozália*

Alsójára – leányegyházközség. Gondnok: *Fodor Lőrinc*

Énekvezér: *Árkosi Alfréd*

KÖVEND

Lelkészi család: *Székely Miklós és Ilona*

Gondnokok: *Egei Endre, Nagy István*

Énekvezér: *Székely Surányi Ilona*

Bogátpusztá – szórvány. Gondnok: *Nagy András*

LUPÉNY

Lelkész: *Gyerő Attila*

Gondnok: *Kovács Sándor*

Vulkán – leányegyházközség. Gondnok: *Balázs Dénes*

MAGYARSZOVÁT

Lelkészi család: *Balázs Tamás és Katalin*

Gondnok: *Bodor István*

Énekvezér: *Kádár Annamária*

MÉSZKŐ

Lelkészi család: *Bálint Róbert Zoltán és Réka*

Gondnok: *Szél Gyula*

Csegez – leányegyházközség. Gondnok: *Szilágyi Dezső*

Szind – leányegyházközség. Beszolgáló lelkész: *Szabó László*

Gondnok: *Vajas István*

NAGYENYED

Lelkészi család: *Sándor Botond és Erzsébet Éva*

Gondnokok: *Kelemen Ferenc, Makkai Béla*

Marosújvár – szórvány. Gondnok: *Gálffy Endre*

NAGYVÁRAD–BIHAR

Lelkész: *Molnár Imola*

Gondnok: *dr. Ellenés-Jakabffy Zoltán*

Nagyszalonta – szórvány. Gondnok: *Vaszkán Katalin*

PETROZSÉNY

Lelkész: *Kardos József*

Gondnok: *Szőcs Andrea*

Aninószabányatelep – szórvány. Gondnok: *Bokor János*

SINFALVA

Lelkészi család: *Pálfi Dénes és Ildikó*

Gondnok: *Nagy Dezső*

Énekvezér: *Pálfi Ildikó*

TORDA

Lelkészi család: *Józsa István Lajos és Emese Rozália*

Gondnok: *Fodor Béla*

Énekvezér: *Szabó Mária*

Aranysgyéres – szórvány. Gondnok: *Nagy Csongor*

TORDATÚR

Lelkészi család: *Bodor Rozália Piroska és Csete Márton*

Gondnok: *Wekerle Tibor*

Komjátság – leányegyházközség. Gondnok: *Szabó Ferenc*

Algondnok: *Wekerle Zsófia*

TOROCKÓ

Lelkész: *Csécs Márton Lőrinc*

Gondnok: *Király Ferenc*

Énekvezér: *Simándi Teréz*

TOROCKÓSZENTGYÖRGY

Lelkézi család: *Finta Emese Erzsébet és Csaba*

Gondnokhelyettes: *Nagy Sándor*

Énekvezér: *Imre Elvira*

VÁRFALVA

Lelkézi család: *Barabás Zsolt és Barta Alíz*

Gondnok: *Kolozsi Ernő*

Énekvezér: *Fodor Melinda*

VERESPATAK

Lelkézi család: *Pálfi Árpád és Margit*

Gondnok: *Pálfi Árpád Levente*

Kolozsvári kórházlelkész: *dr. Ferenczi Enikő*

Ifjúsági és egyetemi lelkész: *Fülöp Júlia*

2. MAROSI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Kecskés Csaba*

Felügyelő gondnokok: *Nagy Zsigmond, Barabás Lóránt*

Egyházköri jegyző: *Jenei Sándor Levente*

Egyházköri közügyigazgató: *Fazakas Lajos Levente*

BÖZÖD

Lelkézi család: *Fazakas Lajos Levente és Angéla Melinda*

Gondnok: *Kádár József*

CSÓKFALVA–ERDŐSZENTGYÖRGY–BÖZÖDÚJFALU

Lelkézi család: *Tőkés Lóránt és Csilla*

Gondnokok: *Szoboszlai Kálmán, Osváth Árpád*

Gyulakuta – leányegyházközség. Gondnok: *Széll Pál*

Havadtó – szórvány. Gondnok: *Kis Albert*

IKLAND–NAGYERNYE

Lelkészi család: *Kiss Zsuzsanna és Sándor-Lóránd*

Gondnokok: **Ikland** – *Áchin Sándor*

Nagyernye – *Szakács Klára*

JOBÁGYFALVA–NYÁRÁDSZEREDA

Lelkészi család: *Sándor Szilárd és Éva*

Gondnokok: *Mihály Bálint, Csíki Zsolt*

Énekvezér: *Szász Angéla*

MAGYARZSÁKOD

Lelkész: *Balázs Sándor*

Gondnok: *ifj. Hegedűs Béla*

Énekvezér: *Fülöp Tibor Öcsi*

Bordos – leányegyházközség. Gondnok: *Bernád János*

MAROSSZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Kis János Csaba és Tünde*

Gondnok: *György László*

Szászrégen – leányegyházközség. Gondnok: *Fekete Tas-Tamás*

MAROSVÁSÁRHELY – Bolyai tér

Lelkészi család: *Nagy László és Gizella*

Vallástanár: *Kedei Ibolya*

Gondnok: *Szabó Zoltán Győző*

Énekvezér: *Szabó Hajnal Imola*

Beszterce – leányegyházközség

Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*

Gondnok: *Bencze Mária*

MAROSVÁSÁRHELY – Kövesdomb

Lelkészi család: *Kecskés Csaba és Andrea Noémi*

Irodavezető: *Kiss Matild Paula*

Gondnok: *Vónya László*

Énekvezér: *Kecskés Gyöngyvér*

NYÁRÁDGÁLFALVA

Lelkész: *Jakabházi Béla-Botond*

Megbízott gondnok: *Csécs Albert*

Énekvezér: *Tar Imre*

NYÁRÁDSZENTLÁSZLÓ

Lelkészi család: *Léta Zsolt és Piroska*

Gondnok: *Benke Csaba*

Süketdemeterfalva – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth Péter*

NYÁRÁDSZENTMÁRTON–CSÍKFALVA

Beszolgáló lelkész: *Kiss Sándor Loránd és Zsuzsanna*

Gondnokok: *Fazakas Csaba, Csont Sándor*

Búzaháza – leányegyházközség. Gondnok: *Váradi Imre*

NYOMÁT

Beszolgáló lelkész: *Jakabházi Béla Botond*

Gondnok: *Cseh József*

RAVA

Beszolgáló lelkész: *Balázs Sándor*

Gondnok: *Andrási Sándor*

Énekvezér: *Nagy Ágnes*

SZABÉD

Lelkészi család: *Jenei Sándor Levente és Tünde*

Gondnok: *Jakab László*

Énekvezér: *Szabó Júlia*

SZENTGERICE

Lelkészi család: *Varró-Bodoczi Barna és Ilona*

Gondnokok: *Sánta Boros József, Paizs Ernő*

Énekvezér: *Sánta Boros József*

Ákosfalva – szórvány. Gondnok: *Berei Ákos*

Nyárádszentbenedek – szórvány. Kapcsolat: *Pásztor Jenő*

SZENTHÁROMSÁG

Lelkészi család: *Hegedűs Tivadar és Erika*

Gondnok: *Moldován Mihály*

Énekvezér: *Csiki Izabella*

Kisadorján – leányegyházközség. Gondnok: *Adorjáni Pál*

SZÉKELYKÁL

Lelkészi család: *Molnár Attila és Mónika*

Gondnok: *Mihály Ignác*

Iszló – leányegyházközség. Gondnok: *Fogarasi Sándor*

Kisillye – leányegyházközség. Gondnok: *Nagy József*

Marosjára – szórvány. Gondnok: *Csók Mihály*

SZOVÁTA

Lelkeszi család: *Varga M. Sándor és Edit*

Gondnokok: *Orbán Pál, Fazakas János*

VADAD

Beszolgáló lelkész: *Kiss Sándor Loránd*

Gondnok: *Marton Sarolta*

Marosvásárhelyi kórházlelkész: *Pavelka Attila*

3. KÜKÜLLŐI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Szentgyörgyi Sándor*

Felügyelő gondnokok: *Nagy Ferenc György, Czerán József*

Egyházköri jegyző: *Jenei László Csaba*

Egyházköri közügyigazgató: *Veress Ferenc László*

ÁDÁMOS

Lelkeszi család: *Fülöp D. Alpár és Erika Anna*

Gondnok: *Miklós József*

Énekvezér: *Szilágyi Pál*

BETHLENSZENTMIKLÓS

Lelkeszi család: *Veress Ferenc László és Tímea*

Gondnok: *Vincze Zoltán*

Énekvezér: *Szabó Hunor*

Magyarszentbenedek – szórvány

DÉSFALVA

Lelkeszi család: *Szentgyörgyi Sándor és Tünde*

Gondnok: *Kiss László*

Harangláb – leányegyházközség. Gondnok: *Jakab Attila*

DICSŐSZENTMÁRTON

Lelkeszi család: *Nagy Endre és Rozália*

Gondnok: *Udvar Miklós*

Énekvezér: *Nagy Rozália*

Radnót – szórvány. Gondnok: *Szakács Magdolna*

KÜKÜLLÓDOMBÓ

Lelkészi család: *Péterfi Sándor és Erika*

Énekvezér: *Péterfi Erika*

KÜKÜLLÓSÁRD

Beszolgáló lelkész: *Jakab Zsolt Mihály*

Gondnok: *Kádár Erzsébet*

MAGYARSÁROS

Lelkészi család: *Jenei László Csaba és Ildikó*

Gondnok: *Balázs József*

Énekvezér: *Dezső Margit Hajnalka*

MEDGYES

Lelkész: *Márkos Hunor-Elemér és Erzsébet Zita*

Gondnok: *Fehér László*

Nagyszeben – leányegyházközség. Gondnok: *Bárbat Rodica*

PIPE-SZÁSZNÁDAS

Beszolgáló lelkész: *Jenei László Csaba*

Gondnokok: *Orbán Vencel, Gergely János*

Énekvezér: *Jenei Ildikó*

SEGESVÁR

Lelkészi család: *Benedek Jakab és Enikő*

Gondnok: *Sánta Mózes*

Énekvezér: *Benedek Enikő*

Fehéregyháza – leányegyházközség. Gondnok: *id. Oroszhegyi Ernő*

SZŐKEFALVA

Lelkész: *Szász Tünde*

Gondnokok: *Bacsó István, Czirmai Gyöngyi*

Énekvezér: *Magyari István*

Küküllőszéplak – leányegyházközség. Gondnok: *Bordi András*

Vámosudvarhely – leányegyházközség. Gondnok: *Kristály Attila*

4. SZÉKELYKERESZTÚRI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Lőrinczi Lajos*

Felügyelő gondnokok: *Bálint Sándor, Lőrinczi László*

Egyházköri jegyző: *Gál Zoltán*

Egyházköri közügyigazgató: *id. Szombatfalvi József*

ALSÓBOLDOGFALVA

Lelkészi család: *Vida Rozália és Zsombor Ferenc*

Gondnokok: *Gagy István és Gagy Lőrinc*

BENCÉD

Lelkészi család: *Makkai-Ilkei Ildikó és Csaba*

Gondnokok: *Mózes László, Pál Ferenc*

BÖZÖDKŐRISPATAK

Beszolgáló lelkész: *Szász-Cserey Katalin*

Gondnok: *Péter Géza*

CSEHÉTFALVA

Lelkészi család: *Lőrinczi Lajos és Tünde*

Gondnok: *Szentpáli Imre*

Énekvezér: *Deák Dénes*

CSEKEFALVA

Lelkészi család: *Moldován-Szeredai Noémi és Gergely*

Gondnok: *Nagy Levente, Jánosi Jenő*

Rugonfalva – leányegyházközség. Gondnok: *Márton Dezső*

ÉNLAKA

Lelkészi család: *Mátéfi Tímea és István*

Gondnok: *Kolumbán Gábor*

Etéd – szórvány. Gondnok: *Nagy Zoltán*

FIATFALVA

Lelkészi család: *iff. Szombatfalvi József és Erika*

Gondnok: *Vas Mihály*

Énekvezér: *Gagy Attila*

FIRTOSMARTONOS

Lelkészi család: *Szász-Cserey Katalin és Botond Árpád*

Gondnok: *Kibédi Emil*

Firtosi láz – szórvány. Gondnok: *Tóth Judit*

FIRTOSVÁRALJA

Lelkészi család: *Sipos László és Mónika*

Gondnok: *Bálint Sándor*

GAGY

Lelkészi család: *Gál Zoltán és Magdolna*

Gondnok: *Pál Mihály*

Énekvezér: *László Attila*

Kismedesér – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth Ernő*

KADÁCS

Lelkészi család: *Lőrinczi-Vass Zsuzsánna és Lőrinczi Domokos*

Gondnok: *Csutak Sándor*

KEDE

Beszolgáló lelkész: *Moldován-Szeredai Noémi*

Gondnok: *Márton András*

KISSOLYMOS

Lelkészi család: *Lőrinczi Levente és Lőrinczi-Simó Orsolya*

Gondnok: *Nagy Gyula*

Énekvezér: *Buzogány Lajos*

Nagysolymos – leányegyházközség. Gondnok: *Szilágyi Márton*

KOBÁTFALVA

Lelkészi család: *Csáki Levente és Melánia*

Gondnok: *Bálint Endre*

KOROND

Lelkészek, lelkészi család: *Lázár Levente és Demeter Erika*

Gondnok: *Bíró Lajos*

Fenyőút-Pálpataka – leányegyházközség

Gondnok: *Tótfalvi Lajos*

NAGYMEDESÉR

Lelkészi család: *Sipos Mónika Rebeka és László*

Gondnok: *Solymosi Sándor*

SIMÉNFALVA

Lelkészi család: *Szén Sándor és Csilla*

Gondnok: *Bíró József*

Énekvezér: *Bálint Hortenzia*

SZENTÁBRAHÁM

Lelkészi család: *Berei István és Enikő*

Gondnokok: *Mátéfi Domokos és Kerestély István*

Énekvezér: *Benkő Béla*

Magyarandrásfalva – leányegyházközség

Gondnok: *Keresztes István*

SZÉKELYKERESZTÚR

Beszolgáló lelkész: *Moldován-Szeredai Noémi*

Segédlelkészi család: *Mikó Ferenc és Amália*

Gondnok: *Palkó Zoltán*

Énekvezér: *Bak Erzsébet*

Betfalva – szórvány. Gondnok: *Szécsi Irén*

SZÉKELYSZENTMIHÁLY

Lelkész: *Tófalvi Tamás és Kinga Juliánna*

Gondnok: *Varga Dénes*

Gondnokhelyettes: *Péter Dénes*

SZÉKELYSZENTMIKLÓS

Beszolgáló lelkész: *Csáki Levente*

Gondnok: *Bálint Sándor*

TARCSAFALVA

Beszolgáló lelkész: *Makkai Ilkei Ildikó*

Gondnokok: *Benczédi András és Ekárt Zoltán*

Énekvezér: *Székely Mónika*

TORDÁTFALVA

Beszolgáló lelkész: *Lőrinczi Lajos*

Gondnok: *Boros Etel*

ÚJSZÉKELY

Lelkészi család: *Jakab Zsolt Mihály és Borika*

Gondnok: *Buzogány József*

Énekvezér: *Jakab Borika*

5. SZÉKELYUDVARHELYI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Simó Sándor*

Felügyelő gondnokok: *Dombi Gyula, Mezei Domokos*

Egyházköri jegyző: *Ilkei Árpád*

Egyházköri ügyigazgató: *Kelemen Szabolcs*

ABÁSFALVA

Lelkészi család: *Barabás Áron és Edit*

Gondnok: *Gergely Attila*

CSÍKSZEREDA

Lelkészi család: *Solymosi Alpár és Erika*

Gondnok: *Dombi Gyula*

Hargitafürdő – szórvány

GYEPES

Lelkész: *Orbán F. Dezső*

Gondnok: *László Lajos*

Énekvezér: *Gyarmathy Boglárka*

GYERGYÓSZENTMIKLÓS

Lelkészi család: *Tőkés-Bencze Zsuzsánna és Tőkés Lehel*

Gondnok: *Székely Erzsébet*

Csíkszentdomokos – szórvány. Gondnok: *Román Erzsébet*

Balánbánya – szórvány. Gondnok: *Pap Rozália*

HOMORÓDALMÁS

Lelkészi család: *Csete Árpád és Tordai Tímea*

Gondnok: *Csíki Áron*

Énekvezér: *Kádár Vencel*

HOMORÓDJÁNOSFALVA

Lelkészi család: *Simó Sándor és Melinda Tímea*

Gondnok: *Benedek István*

Énekvezér: *Timár Dénes*

Homoróddaróc – leányegyházközség

Gondnok: *György Izabella Zsófia*

HOMORÓDKARÁCSONYFALVA

Lelkeszi család: *Benedek Mihály és Enikő*

Gondnok: *Szentpáli Géza*

Énekvezér: *Benedek Tímea*

HOMORÓDKEMÉNYFALVA

Beszolgáló lelkész: *Barabás Áron*

Gondnok: *Tódor Zakariás*

Énekvezér: *Vass Pál*

HOMORÓDSZENTMÁRTON

Lelkeszi család: *dr. Pál János és Andorkó Orsolya*

Gondnok: *Szász Barna*

Énekvezér: *ifj. Zsombori Levente*

HOMORÓDSZENTPÁL

Lelkeszi család: *Tódor Csaba és Éva*

Gondnok: *Burján József*

Énekvezér: *Tódor Éva*

HOMORÓDSZENTPÉTER

Lelkeszi család: *Székely Kinga Réka és Zsolt Csaba*

Gondnokok: *Bató Áron és Csomor Imre*

Énekvezér: *Máthé Ilona*

HOMORÓDÚJFALU

Lelkeszi család: *Ilkei Árpád és Judit*

Gondnokok: *Dávid Géza és Benedek Dénes*

Énekvezér: *Kelemen Hunor*

Székelyzsombor – leányegyházközség. Gondnok: *Jobb Margit*

KÉNOS

Lelkeszi család: *Andorkó Attila és Andorkó-Gál Kinga*

Gondnok: *Gál Attila*

Lókod – leányegyházközség

OKLÁND

Lelkészi család: *Kelemen Levente és Éva*

Gondnok: *Bartha Dénes*

Algondnok: *Gólicza János*

Énekvezér: *Kovács Irén*

RECSENYÉD

Lelkész: *Nagy Adél*

Gondnokok: *Nagy Elemé és Dáné Mihály*

SZÉKELYDERZS

Lelkészi család: *Demeter Sándor Loránd és Újvárosi Katalin*

Gondnok: *Dénes Jenő*

Énekvezér: *Pál Ákos*

SZÉKELYMUZSNA

Lelkészi család: *Újvárosi Katalin és Demeter Sándor Loránd*

Gondnok: *Mester Sándor*

SZÉKELYUDVARHELY 1.

Lelkész: *Kedei Mózes*

Gondnokhelyettes: *Kozma Katalin*

Énekvezér: *Orbán Gyöngyvér*

SZÉKELYUDVARHELY 2.

Lelkészi család: *Rüsz Domokos és Kovács Éva*

Vallástanár: *Varga István*

Gondnok: *Littasi Gyula*

Énekvezér: *Bán Miklós*

SZENTEGYHÁZA

Lelkész: *Kelemen Szabolcs*

Gondnokok: *Berki Sándor, László Zoltán*

VÁROSFALVA

Lelkészi család: *Lőrinczi Botond László és Krisztina*

Gondnok: *Csáka Csaba*

Énekvezér: *Demeter Dénes*

Székelyudvarhelyi kórházlelkész: *Katona Dénes*

6. HÁROMSZÉK–FELSŐFEHÉRI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Török István*

Felügyelő gondnokok: *Boros János, Erdő-B Vilmos*

Egyházköri jegyző: *Szabó Előd*

Egyházköri közügyigazgató: *Szabó József*

ALSÓRÁKOS

Lelkészi család: *Szabó József és Mária*

Gondnok: *Szász András*

Énekvezér: *Szász András*

Kaca – leányegyházközség. Gondnok: *Pál István*

ÁRKOS

Lelkészi család: *Bíró Attila és Annamária*

Gondnok: *Bokor Béla*

Énekvezér: *Márk Attila*

Tusnádfürdő – leányegyházközség

Beszolgáló lelkész: *Székely János*

Gondnok: *Máthé Attila*

BARÓT

Lelkészi család: *Kiss Alpár és Aranka*

Vallástanár: *Nagy Réka*

Gondnok: *Fazakas László*

Énekvezér: *Ilkei Tünde Gabriella*

Köpec-Köpecbánya – leányegyházközség. Gondnok: *Zoltán Éva*

Olasztelek – leányegyházközség. Gondnok: *Péter Erzsébet*

Bardoc – szórvány. Gondnok: *Gáspár Mária*

BÖLÖN

Lelkész: *Kozma Albert*

Gondnokok: *Uzoni István*

Énekvezér: *id. Kozma Albert*

Földvár – szórvány. Gondnok: *Dombi Gábor és Dombi Eugénia*

BRASSÓ 1 – ÓVÁROS

Lelkészi család: *Máthé Sándor és Szendike*

Gondnok: *Erdő-B Vilmos*

Feketehalom – leányegyházközség. Gondnok: *Bács Juliánna*

Vidombák – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth János*

BRASSÓ 2 – ÚJVÁROS

Lelkészi család: *Szász Ferenc és Bokor Katalin*

Gondnok: *Huszár Sándor*

Négyfalu – leányegyházközség. Gondnok: *Kádár András*

DATK

Lelkészi család: *Major László és Orsolya Beáta*

Gondnok: *Kallos Incze*

Énekvezér: *Kovács Éva*

DÉL-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

FOGARAS–BUKAREST

Beszolgáló lelkész: *Székely János*

Gondnokok: *Sofletea Marosi Ágnes, Ács Beáta*

FELSŐRÁKOS

Lelkészi család: *Kotecz József és Réka*

Gondnok: *Pető Elemér*

Énekvezér: *Fábricz Emília*

KÁLNOK

Lelkész: *Szabó Adél Júlia és Furus Levente*

Gondnok: *Ütő Judit*

Sepsibodok – leányegyházközség. Gondnok: *Deák Ferenc*

Étfalva-Zoltán – szórvány

KŐHALOM–HOMORÓD

Lelkész: *Márkos Ervin Sándor*

Gondnokok: *Toró Zoltán és Nagy József*

Énekvezér: *László Attila*

KÖKÖS

Lelkészi család: *Bartha Alpár és Éva*

Gondnok: *Ilyés János*

NAGYAJTA

Lelkészi család: *Fekete Levente és Judit*

Gondnok: *ifj. Barabás András*

Énekvezér: *Fekete Judit*

Miklósvár – leányegyházközség. Gondnok: *iff. Balázs Sándor*
Középjáta – szórvány. Gondnok: *Gazdag Levente*

OLTHÉVÍZ

Lelkészi család: *Török István és Lőrincz Melinda*
Gondnok: *Bálint Ágoston*
Énekvezér: *Balázs Mózes*

SEPSIKŐRÖSPATAK

Lelkészi család: *Tordai Ernő és Melinda*
Gondnok: *iff. Költő Sándor*

SEPSISZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Kovács István és Ágnes*
Gyakorló segédlelkész: *Demény Zita Ágnes*
Vallástanár: *Pál Tünde*
Gondnok: *Gazdag Géza*
Énekvezér: *Hurubás János*

Kovácszna – leányegyházközség. Gondnok: *Murvai Buzogány László*
Sepsikilyén – leányegyházközség. Gondnok: *Füzi Imre*

SEPSISZENTKIRÁLY-BOTFALU

Lelkészi család: *Adorjáni Levente és Gyöngyvér*
Gondnokok: *Kiss Ernő és Bálint György*

SZENTIVÁNLABORFALVA-KÉZDIVÁSÁRHELY

Lelkészi család: *Buzogány-Csoma István és Csilla-Mónika*
Gondnokok: *Gábor Vilmos, Bucs Ildikó*

ÜRMÖS

Lelkészi család: *Szabó Előd és Kata*
Gondnok: *Bódi Béla*
Énekvezér: *Urák János*
Apáca – szórvány. Gondnok: *László Ilona*

VARGYAS

Lelkészi család: *Andorkó Ferenc és Rozália*
Gondnok: *Sütő Gábor*
Énekvezér: *Varga Réka*

Székelyszáldobos – leányegyházközség

Gondnok: *Kolumbán Erzsébet*

Sepsiszentgyörgyi kórházlelkész: *Buzogány-Csoma Csilla*

7. MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZKERÜLET

EGYHÁZKERÜLETI KÉPVISELŐK TANÁCSA,

EGYHÁZKERÜLETI HIVATAL

Püspöki helynök: *Kászoni-Kövendi József*

Egyházkerületi főgondnok: *Elekes Botond Áron*

Egyházkerületi jegyző: *dr. Szent-Iványi Ilona*

Egyházkerületi felügyelőgondnok: *dr. Barabássy Sándor*

Egyházkerületi közügyigazgató: *Máté Ernő*

Egyházkerületi főszámvevő: *Szekeres Piroska*

BARTÓK BÉLA UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Léta Sándor és Erika*

Gondnok: *Gergely Felicián*

BUDAPESTI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Kászoni-Kövendi József és Mária*

Gyakorló segédlelkész: *Szabó Csengele*

Gondnok: *Kaveczkíné dr. Farkas Katalin*

Énekvezér: *Mészáros Nóra*

DEBRECEN

Lelkészi család: *Pap Gy. László és Margit*

Gondnok: *Csíki József*

DUNÁNTÚLI SZÓRVÁNY

Lelkész: *Máté Ernő*

Gondnok: *Bandi András*

FÜZESGYARMAT

Lelkészi család: *Balázsi László és Mária*

Gondnok: *Kovácsné Ceglédi Mária Tünde*

Gyula és Környéke Szórványegyházközség

Szórványgondnok: *Kispálné Romvári Etelka*

GYŐR

Beszolgáló lelkész: *Kászoni-Kövendi József*

Gondnok: *Budai László*

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

Lelkesi család: *Kiss Mihály és Tünde*

Gondnok: *dr. Ravai Elek*

Szeged – leányegyházközség. Gondnok: *dr. Kiss Tibor*

Duna-Tiszaközi Szórványegyházközség

Gondnok: *Balázs Mihály*

Énekvezér: *Turcsányi Katalin*

KOCSORD

Lelkesi család: *Bartha Zsuzsanna Mária és Károly*

Gondnok: *Jakab P. Sándor*

MISKOLC

Lelkesi család: *Kriza János és Lakatos Csilla*

Gondnok: *Elekes Huba*

PESTSZENTLŐRINC

Lelkész: *dr. Szent-Iványi Ilona*

Gondnok: *Giba Ferenc*

VIII. GYERMEKNEVELÉSI SZABADSÁGON LÉVŐ LELKÉSZEK

Mikó Amália segédlelkész, *Rácz Mária* lelkész

IX. NYUGDÍJAS LELKÉSZEK NÉVJEGYZÉKE

Adorjáni Rudolf, Albert Attila, András György, Bálint Imre, Bencző Dénes, Benedek Sándor, Bíró Mihály, Dimény András, Egyed Dániel, Farkas Dénes, Farkas László, Fazakas Endre, Ferencz Gábor, Kecskés Lajos, Keresztes Sándor, Kibédi Pál, Kiss Gergely, Kiss Mihály, Kozma Albert id., Lakatos Gyula, Lőrinczi Károly, Nemes Dénes, Nyitrai Levente, Nyitrai-Németh Csongor, Pál Ádám, Pálffy Tamás, Szabó Zoltán, Szathmáry Incze Kornél, Szombatfalvi József id., Török Elek, Vass Mózes

REJTVÉNYPÁLYÁZAT

Kedves Olvasóink!

A 2016-os könyvnaptárunkban is, szokásunkhoz híven, Forrai Tibor rejtvénytípusunk munkája nyomán rejtvénytípusát hirdetünk.

A 12 rejtvénytípusban olyan neves személyiségekre vonatkozó adatokat rejtettünk el, akik könyvnaptárunk havi tematikájához kapcsolódnak. Felhívjuk rejtvénytípusfejtőink szíves figyelmét arra, hogy egy skandi és egy klasszikus rejtvénytípusunk esetében szerepel Daniel Gábor neve, azonban e név két külön személyiséget takar.

A rejtvénytípuspályázatra 51 helyes megfejtéssel lehet jelentkezni.

Kérjük Olvasóinkat, hogy töltsék ki a *Kalendárium* 259–260. oldalán található listát, és április 30-ig küldjék be a kivágott lapot az *Unitárius Közlöny* szerkesztőségébe: 400105 Cluj/Kolozsvár, b-dul 21 Decembrie nr. 9.

A helyes megfejtés beküldői között 2016 májusában értékes tárgynyereményeket sorsolunk ki. A sorsolás eredményét az *Unitárius Közlöny*-ben tesszük közzé.

Jó fejtörést, eredményes rejtvénytípusfejtést kíván

Forrai Tibor és az *Unitárius Kalendárium* szerkesztője

DERZSI GERGELY ISTVÁN

	Derzsi kéziratos műve	Nagy-mama, németesen	O Hara birtoka	60 perc	Szökevényt elfogó		Angol tagadás	Ipszilon	Kellemetlen szagú, dohos	Valaha vár volt	Sánc	Angol lánynev	
Hajtómű					Itt is volt elkész ... Miklós, magyar névcs								S
Sós allóvíz a Román Alföldön								Száraz út igéje Tengeri ragadozó testrésze					
Veterán magyar focista							Szigetek az indiai-oceánban Magmában van!						
... Sumac, perui énekesnő				... Anikó, magyar búvész Város Jemenben					Szenvedés	Angol fiúnév			
Pára!			Mesebeli szer Van ilyen kamrá is								Fél rost!		
A sugár jele		Cukorízú Női mell					Tartozik Joule röviden				Svéd autójel	Liter A szélein ráz!	
Mágnesség					Pásztor a Szegény gazdagokban Literátor						Tetejére Van ilyen véd is, szó is		
Az előbbi						Sajt két vége! Fohász			Az Ung ukrán neve Egyszerű gép				
Alumínium és kén vegyjele				Strázsáftat Liba								Zorro jele Szedi a lábát a földszíntre	
Szikkadarab			Liter Tő Nyugat-Magyarországon		Mosópormárka Manó			Lágy hangsor Newton					
Ezer!		Szalad Vándor-nép volt			Francia Anna Téli sport						Középtajon beolt! Szaglószerv		
Félnék						Egyharmad! ... Blandiana, román költőné		... Angeles Hit van ilyen					Itt is volt elkész Derzsi
Latyak				Becézett Mária Páka közepel!				Üveg teszt ha ráütünk Paita					
Mankó					Bibliai birkás Fluor vegyjele					Tetejére Ausztria autójele			
Itt is volt elkész Derzsi											Az átló közepel!		

KÉNOSI TŐZSÉR JÁNOS

Helyezzék el a mellékelt szavakat a hálóban, egyet segítségül előre beírtunk. Ha jól dolgoztak, akkor a sötétített sorban Kénosi Tőzsér József egyik kolozsvári foglalkozása alakul ki megfejtésként. Ezután másolják át a számozott négyzetekből a betűket az alsó kis háló megfelelő négyzetibe, itt annak az egyháztörténet írónak a neve alakul ki, aki folytatta Tőzsér munkáját.

2 betűsek: AL, AR, AT, ER, KU, LÁ, RA, TO

3 betűsek: ALÁ, BAK, BÉG, IVÓ, LAK, LOB, POR, SAS, SÁV, SÓT, TAG, TAL, TAS, TÁP, TEJ, TIM

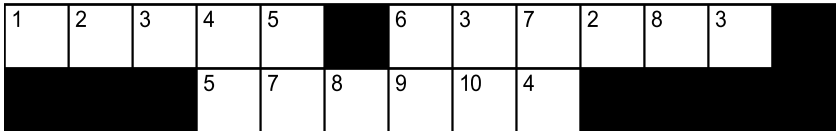
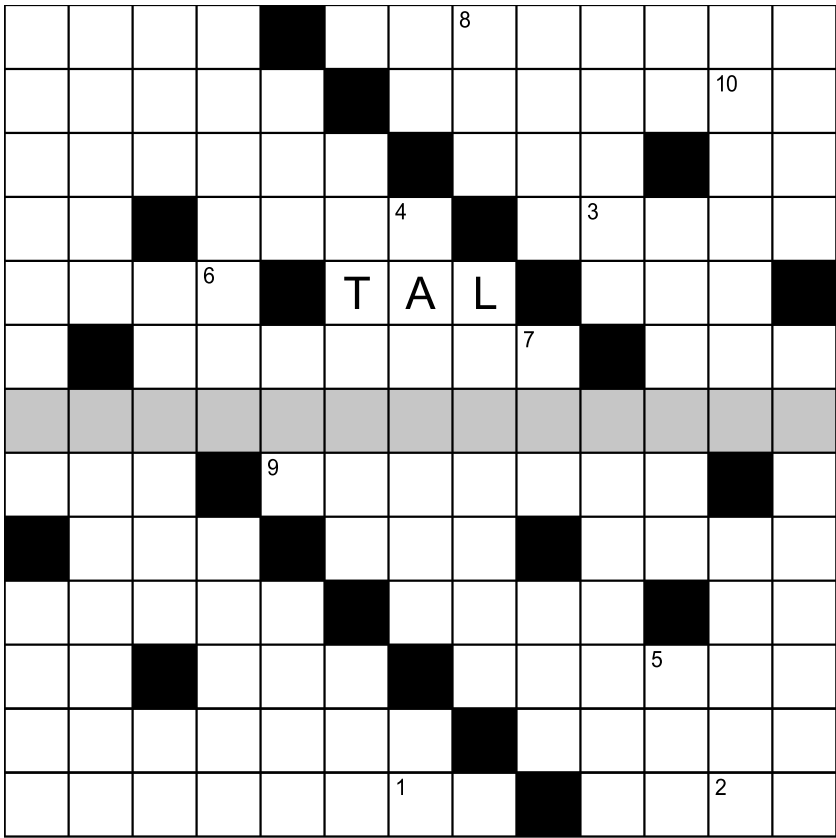
4 betűsek: ALEF, AMIN, ATOM, DARA, KATA, MAKÓ, OLAJ, SÓZÓ, TORÓ, UTAH

5 betűsek: JELÖL, KAROL, MÉRET, MORAJ, RAGOZ, SÁVOZ, TOLAT, TOTÁL

6 betűsek: ÁTÁZIK, ESZTER, RABIGA, TALIGA

7 betűsek: HAZAFUT, KITOLAT, KITÖRÉS, LÁTOGAT, NAGYLAK, NÁDALÁS, RÁRAKAT, RÁTALÁL, SÖTÉTIT, SUSOGÁS, VALÓSÁG

8 betűsek: KOSARAZÓ, LETAKARÓ, OTOLÓGUS, UTÁLATOS

BÁCSI ISTVÁN

Helyezzék el a mellékelt szavakat a hálóban, egyet segítségül előre beírtunk. Ha jól dolgoztak, akkor a sötétített sorban Bácsi István tisztsége alakul ki megfejtésként. Ezután másolják át a számozott négyzetekből a betűket az alsó kis háló megfelelő négyzeteibe, itt a Bácsi síremlékén lévő embléma neve lesz olvasható.

2 betűsek: AJ, AG, ÁS, AZ, DE, ER, ÉP, FI, KI, LA, LZ, ÓV, RE, RS

3 betűsek: ADU, ALÁ, ÁFA, ÁZÓ, DOR, KÉP, LEV, MÁL, POF, REM, RÓT, SAH, SAS, SEM, SOO, SOS, SZP, TÁJ, TYS

4 betűsek: ARAM, APÓS, KELE, LÁTÓ, OLAF, SZÁZ, SZIV, YVES

5 betűsek: ATOLL, BEFAL, CIBÁL, CIMEZ, IDELE, LIDAR, MERÉS

6 betűsek: NEVEZŐ, PRÓSZÁ

7 betűsek: ELALÉLŐ, ELÁRADÓ, HETILAP, KIKIRIL, SÓVIRÁG

9 betűsek: FAROK ÚSZÓ, LEMARADÁS

11 betűsek: A TÚLÉLÉS ÁRA, EROTEMATIKA

13 betűsek: A VARÁSZFUVOLA, KARÁDY KATALIN

	13		█		10	█			█	6		
				█		█		█				12
	█					█		S			█	
		█				█		A		█		
			█			█		S	█			
				█		█				8		
		█		11		█				█		
				█		2		█	3			
		9	█			█			█		5	
		█				█				█		
	█			4		█					█	
					█	█						
1						█				7		

1	2	3	4	5	6	7	8	█					
█							9	10	11	12	13	1	2

BAUMGARTUS BÁLINT

Vizszintes: **1. Ebben az országban tanította igazgatóként az unitárius tanulókat Baumgartus.** 14. Korai gyümölcs. 15. Van ilyen jog is. 16. Igen, angolul. 18. Kisgyerekek oktatási intézménye. 21. Kártyaélet. 22. Sok pénzbe kerül. 23. Vél, gondol. 26. Hazai magyar politológus, egyetemi tanár (Miklós). 28. Hullat. 29. Női hangnem. 31. Rosszra csábító. 34. Német autóbuzsmárka, a végén módosulva. 36. Idegen férfinév. 37. Ozmium vegyjele. 38. Asztalos, lakatos szerszáma. 42. Becézett István. 43. Mária, becézve. 45. Fejjel kezdődő hasáb alakú kőoszlop. 47. Hangosan sír. 49. Richard Strauss operája. 52. Bútorrugózat. 53. Temes partok!. 54. Országos Rendező Iroda, röviden. 55. Preferanszban, hatvanhatban játszott figura: vitel nélküli játék. 56. Egész része. 58. Gonosztevő. 60. Kendertörő eszköz. 63. Chip mókus társa. 64. Belgiumi folyó. 65. Monda. 66. Rovar. 67. Nem ezt! **68. Német város, itt is járt Baumgartus, de mivel szembekerült Luther tanaival, el kellett menekülnie innen.**

Függőleges: **1. Holland város, itt végzett egyetemet Baumgartus.** 2. ... hóhér, Caraffa ragdványneve. 3. Tiltás. 4. Szesz ital, forrón isszák. 5. ... királya, Lalo operája. 6. Közelre mutató névmás. 7. Csónak. 8. ... int, figyelmeztet. 9. Német tanács (RAT). 10. Erdélyi magyar költő volt (László). 11. Magyarországi folyó és megye. 12. Rossz kívánság. 13. Boróka pálinka. 17. Kiránduló lakhelye. 19. Bűnt beismer. 20. Költői indulatszó. 24. Könnyezik. 25. Becézett Zsófia. **27. Ebben a városban járt iskolába Baumgartus.** 29. Magyar adóhatóság betűjele. 30. folyó Szibériában. 32. Keleti taxi. 33. Sportfogadás. **35. Ebben a poroszországi városkában született Baumgartus.** 37. Sayer ..., Baumgartus édesanyja. 39. Egyik irányba sem. 40. Népies levél. 41. Magyar színész volt (Lajos). 44. Tyihon Szjomuskin regénye: ... eltűnik. 46. Nagyon fél valamitől. 48. Arra a helyre hajít. 50. Népies hossz mérték. 51. Szibériai folyam. 53. Bírói palást. 56. A skála alaphangja. 57. Vagdalt húsétel. 59. Szaglószer. 61. Szófafaj. 62. Rostnövény. 66. Bór és kén vegyjele.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14				15								
16		17	18	19	20			21				
22					23		24	25	26			27
28			29		30	31				32	33	
34						35	36					
37		38		39			40	41	42			
43		44	45		46			47	48			
49	50		51			52					53	
54			55					56		57		
58			59		60	61	62		63			
64				65				66				
67			68									

BERDE ÁRON

	Berde által szerkesztett folyóirat	Erős... lengyel király volt	Öreg	Jegyzetel	Csúfító	Nagyapa, németesen	Hungary	Az ENSZ munkaügyi szerve	Kiválasztószerv	Ausztria és Franciaország autójele	Házfedél	Valaminél lentebb	s a két Magyaraton egyálj viszonyai (Berde-mű)
Itt veszik fel a sürgönyöket													
Menekülés módja							A föld hányába						
A román pénznem röviden				Tipor						klub egyede			
Maros megyei autójel			Jugoszlávia elnöke volt	Tonna				Az orránál		Patás állat			
Görög betű			Hajnal istennő					Aljami					
A kén vegyjele		Van ilyen szó is		A Nilus forrása				Nulla			Varróeszköz		
Lakatóló		Kórházi beteg		Taszító		Erre a helyre		Izomban van			Vándormép volt		
Váll-lap				Névelő		Szereplő a Gilgames-ben	Tejtermék					Egyel	
Quasimodo is ez volt							Szűrőfegyver	Névmás		Haranghang			
Duplán: halandzsza				Gondnok				Tetejére tesz		Testét ivbe feszíti			
Pata közepel!			Apró	Hűros hangszer						Pástétom			
A sugár jele		Vizi pallér								Csecsemő itala			
Talmi		Ócskaság				Vizi jármű							
Tasztó			Külső réteg			Olasz TV-zsatorna							
			Igekötő							Ukrán tanács			
				Arrafel				Oszlop		Vitamin-féle			
	Ebben is jelentek meg Berde írásai				Spanyol autójel			Mag közepel!					

DANIEL GÁBOR

	Daniel Gábor felesége	Személyével	Fogoly	Hasonlóképpen (tatin)	Kézben tart	Kisgyerek nyakába kötik	Paripa	A tűz közepel!	Magyar rangos ember megszólítása	Nauru fővárosa	Erich Kästner hőse	Tárfogatmértékegység	A szerelemben nagy!
Daniel Gábor egyházi funkciója													
Váltót igazoló								Hócsalán Belga autójel					Ennek a falunak is képviselője volt
Félve elmondó							Könyv fedele Hivatal szoba						
FALSE		Méter Holland folyó		Kérdés személyre Dolgozik a kömüves			Kolozsvár melletti falu Kábitószeres főnök						
Tagadószó			Híres csata-színhely Próba eleje!							Tartórész! Véredény			
Negyed négy!	Az egyik szülő Szőnyeget tisztít!				Szagfőszerv Őszi eső jelzője				Észak Renegát		Orvosnál mondjuk Olivia becézve		
Igyekvő								Tamási személyneve Serleg része!					
Vízben tisztít			Ázsiai vadszamar Amerikai autómárka							Félhold! Kikötőtűgát			
Arrafele!		Norvég focista volt Falusias Borbála				Mackónév Összeviszta hányt holmi							Daniel Gábor alapfogalkozása
... az idegen, Neoton-sláger				Motel Névelő								A tő vége! Más padba helyezkedő	
Albániai város					Argon vegyjele Juttat, népiesen			Orosz férfinév Fában perceg					
Olasz autójel	Kard vége! Hátból támad			Magyar énekes Algebra, röviden				Ahhoz hasonló Ausztria autójel					
Mi, románul			Állami illeték Kis folyóvíz				Hazafele! Okori római pénz volt			Üveg-darab! A közelebbi			
Profil					Görög betű Ipszilon				Az orrához Siemens, röviden				
	Ebben a faluban született a képviselő							Pest megyei település					

BUZOGÁNY ÁRON

Vizszintes: **1. Unitárius püspök volt, Buzogány Áron fiát ő keresztelte.** 14. Szikora Robi együttese. 15. ...-fel is út, mehetsz, amerre akarsz. 16. Csiszolt felületű. 17. Argon vegyjele. 18. Görög betű. 20. A múlt idő jele. 21. Mindig tart. 23. Méhek gyűjtik, mézet „csinálnak” belőle. 24. ... Campbell, modell. 25. Knock out, röviden. 26. Fiatalos köszönés. 27. Maros megyei város. 30. Disznót megszúr. 32. Mezei gyomnövény, de női név is. 37. Ábrahám felesége. 38. Spanyolországi folyó. 39. Daniel Francoise-Espirit ..., francia zeneszerző. 40. Ír terrorszervezet. 41. Fatorzs térfogatát számítja. 43. Van ilyen halkonzerv is. 45. Tudatos kondíció, állóképesség fejlesztési, táplálkozási forma, angolos szóval. 47. Az örök város. 49. Kedvel. 50. Szólít. 51. Létesítmény nagy sportesemények lebonyolítására. 53. Fonóeszköz. 55. Falusi bácsi. 56. Az egyik alapszín. 58. Állati fekhely. 60. Földmunkagép. 61. A cecelégly által terjesztett betegség. 63. Esztelen, dilis. **66. Ebben a német városban tanult Buzogány történelmet és neveléstudományt. 67. Kolozsváron ezt a nyelvet tanította Buzogány.**

Függőleges: **1. Buzogány Európai utazásai során ebben az országban is járt.** 2. Köszméte. 3. Fonóeszköz. 4. Tova. 5. Ázsiai állam a Himálája alatt. 6. Földközi-tengeri szigetállam lakója. 7. Rendőrféle volt. 8. Rostnövény. 9. Császárnév. 10. Péktermék. 11. Csend jelzője lehet. 12. Emőke, rövidebben. 13. Lombos növény. 19. Lamartine verse. **22. Ebben az erdélyi városban volt segédlelkész Buzogány Áron.** 25. ... Csoma Sándor, keletkutatónk. 28. Menyasszony. 29. Zsidó mészáros. 311. A közelebbibe. 33. Telő (idő). 34. Az AEÁ jelenlegi elnöke (Barack). 35. A román pénznem. 36. Román terepjáró volt. 42. Áraszt. 44. Ókori görög hadvezér, politikus, költő, a hét görög bölcs egyike. 47. Kést élez. 48. Nagy, formátlan. 48. Tromf. 49. Téli sport. 50. Ide szállít. 52. Egyre több, nagyobb mennyiségű anyaggal megrakott. 54. Tartósító folyadék. 55. Magyar focista volt (Ferenc). 57. Karó. 58. Vonatkozó névmás. 59. Forgórész! 60. Csendes ..., Solohov-regény. 62. A szélein matat! 64. Szibériai folyam, 65. A szélein dönt!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14			15						16			
17		18	19				20		21			22
23						24					25	
26				27			28	29	30	31		
32	33	34	35	36	37				38			
39					40			41	42			
43					44	45	46					
47			48	49						50		
51	52						53		54		55	
56		57		58		59		60				
61			62				63			64		65
66								67				

DANIEL GÁBOR

Vizszintes: **1. Daniel egyik tisztsége volt.** 14. Beethoven műve. 15. Jellegzetes szaglószer. 16. Pengetős hangszer. 17. Kerítésen keresztülvesz. 19. Igerag. 20. Frank Baum varázslója. 21. Francia énekes (Salvatore). 22. Olasz politikus: ... Prodi. 24. Kacagó. 27. Gyors. 30. Páros adat! 31. Világos angol sörfajta. 32. Ravasz állat. 34. Becézett Ignác. 35. Internet, rövidebben. 36. ... Eszter, Németh László regénye. 39. Megy. 40. Indok. 42. Régiség. 43. Idegen szavakban nitrogén jelenlétére utal. 45. Becézett Lajos. 47. Alkotás. 48. Akta közepe! 50. Arab nemes. 51. Hasra vágódik. 53. Lassan menő. 55. Kevert szín. 57. Magyar focista volt (Lajos). 58. Erős ..., lengyel király volt. 60. Bibliai alak. 63. Tuskót hasít. 64. Bogár. 66. Bosszul. 69. Nem mozog. **71. Udvarhelyszéki település, Daniel Gábor főispánja volt. 72. Az osztrák főváros, itt gyakornokoskodott a kancellárián Daniel.**

Függőleges: **1. Az unitárius egyházban ezt a tisztséget töltötte be Daniel Gábor.** 2. Fogva tartott személy. 3. Pulóvert készít. 4. Nagyon szeret. 5. Hajnali mise. 6. Az első férfi. 7. Gonosztevő. 8. Belgiumi folyó. 9. A Bajkál-Amur vasútvonal rövidítése. 10. Szintés. 11. Személyéről. 12. Folyó Venezuelában. **13. Ezen a zsinaton nevezték ki Danielt egy magas egyházi tisztségbe.** 18. Kibocsájt. 21. Ünnepeles tagfelvétel. 23. Kívánság. 25. Megun. 26. Svéd aprópénz. 28. Oké! 29. Ilyen hamar? 33. Hallócsó. 37. A szájüreg része. 38. Karol. **41. Ennek a megyének volt Daniel táblabírája.** 44. Megtermékenyített petesejt. 46. Negyven rabló babája! 47. Angol Miklós. 49. Részekre oszt. 52. Az orrához. **53. Ez volt a rangja Daniel Gábornak.** 54. ... tesz, becsap. 56. Tüskés, jó mézélő fa. 59. Keleti uralkodói cím. 61. Portéka. 62. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság betűjele. 65. A turf vége! 67. Kutya háza. 68. Nedv. 70. Az alsó közepe!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14							15					
16					17				18		19	
20		21					22	23				
24			25		26	27	28			29		
30		31			32	33			34			
35			36	37			38	39			40	41
42				43	44		45	46			47	
48	49	50					51		52			
53		54					55			56	57	
58			59		60		61	62	63			
64				65	66	67			68	69	70	
71								72				

BLANDRATA GYÖRGY

Vízszintes: 1. Erdélyi fejedelem, 1563-ban Blandratát orvosává, **belső tanácsosává teszi.** 14. Régi történelmi időszak. 15. Apróra tör. 16. Központi csillagunk. 17. Tetejére. 18. Fokozatosan legyengülő, leépülő. 19. Vértanúk városa. 21. Véd. 22. Marosvásárhelyi focicsapat. 23. Szabó Magda regénye. 24. Maró anyag. 25. Amely tárgy. 27. Nyári étel zöldségekből. 30. Mocsár. 32. Nem ismer be. 34. Úrként viselkedő, urakra jellemző. 36. Kazah tó. 38. Lóverseny. 39. A fű színe. 40. Állat vízzel való ellátása. 42. Szófaj. 43. Rövid kabát. **46. Svájci teológus, Blandratáról azt írta: „Nem volt olyan tudós, mint Gentilis Bálint, de sokkal szemtelenebb, istentelenebb”.** 47. Hegy alatt megy át, o-val indítva! 50. Előidéző. 51. A szobába. 52. A Román Alföld másik neve. 54. Éppen a megfelelő időpontban. 58. Házat készít. 59. Mátka. 60. Pénzért bűnt elkövető ember. 61. A láb felső része. 63. Afrikai ország. 64. Vízet tisztít vagy jókedvre hangol. **66. Erdélyi fejedelem, I. János néven magyar király.** **67. Svájci város, ide menekült Blandrata az inkvizíció elől, és beállt Kálvin társai közé.**

Függőleges: 1. Megfelelő. 2. Magyar énekes. 3. Ibsen színműve. **4. Ez volt Blandrata alapfoglalkozása.** 5. Speciálizálódott pedagógus. 6. Nagy erővel ömlik. 7. Kétnyelvű könyvet használó. 8. Tanonc. 9. A malom része. 10. Másodperc, röviden. 11. Tejtermék. 12. Idegen szavak elején: új. **13. Kezdetben társa Balandratának az antitrinitárius eszmék terjesztésében, később vitatársa.** **18. Ebben az olasz városkában született Blandrata.** 20. Ünnepelesen átad. 26. Lapszél. 28. Izomban van. 29. 149 római számmal. 31. Az Edda éneke (Attila). 33. Olasz férfinév. 35. Szervál. 36. Ókori viszályistennő. 37. Szemmel érzékelő. 40. Olasz és belga autójel. 41. Fűszerez. 44. Erőnléti edzést végez a sportoló. 45. Kalap széle. 48. Hangot adó kutya. 49. Lepusztít. 51. Afrikai állam, régen Dahomey volt. **52. Dogmatikai nézetei miatt ebben a városban is törvényszék elé állították Blandratát.** 53. Méretes. 55. Dédmama becézve. 56. Idős. 57. Falu Maros megyében. 60. Óriáskígyó. 62. Opus, röviden. 65. Részben átfog.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14				15			16			17		
18							19		20		21	
22			23				24			25	26	
27	28	29			30		31	32		33		
34			35		36			37	38			
39				40					41	42		
43	44	45		46								
47				48	49	50					51	
52						53	54	55	56	57		
58				59			60					
61			62	63				64				65
66									67			

CHRISTINE MORGAN

Helyezzék el a mellékelt szavakat a hálóban, egyet segítségül előre beírtunk. Ha jól dolgoztak, akkor a sötétített oszlopban annak az amerikai tagállamnak a neve alakul ki, amelyikben Christine Morgan született. Ezután másolják át a számozott négyzetekből a betűket az alsó kis háló megfelelő négyzeteibe, itt Mészkö angol neve lesz a megfejtés.

2 betűsek: ÁD, ED, HD, HN, HÓ, KO, LB, LŐ, NŐ, ŐK, PU, RŐ, TÓ

3 betűsek: ANI, ART, BAJ, ELZ, OKA, ONE

4 betűsek: ALSÓ, ÁROS, ÁTIR, BEST, ELIA, ERAT, GEZE, HRON, INOG, IRTO, IVAR, KÁBA, KAPA, KŐSÓ, LIRA, MAKÓ, NAPA, RADA, VLAD

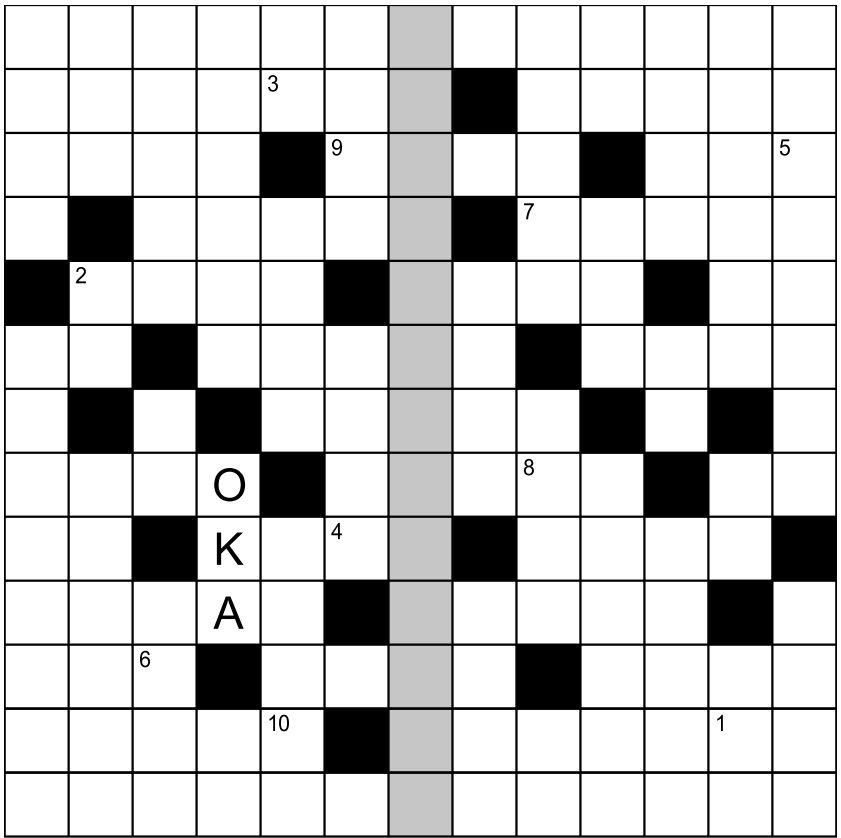
5 betűsek: ARADI, APÁCA, LERAK, NÓGAT, ORAVA, ÖTÁGÚ, RADAR, REZEG, SKÁLA, SZÓRÓ, TRÉVI, VONAT, ZOLTI

6 betűsek: ADÓNEM, ALAKIT, ÁTRAKÓ, HAT ÓRA

7 betűsek: ELRABLÓ, NAPILAP

8 betűsek: NITROGÉN, ROMÁN ÓRA

13 betűsek: A MEDUZA TUTAJA, BETHLEN ISTVÁN

1	2	1	3	1	4	5	6	7	[Black squares]			
[Black squares]						8	9	2	2	1	10	6

REMETEI FILEP IMRE

Helyezzék el a mellékelt szavakat a hálóban, egyet segítségül előre beírtunk. Ha jól dolgoztak, akkor a két sötétített sorban Remetei Filep Imre írói álneve alakul ki megfejtésként. Ezután másolják át a számozott négyzetekből a betűket az alsó kis háló megfelelő négyzeteibe, itt Remetei dédunokáihoz írt ébresztő-kelegetető versikéjének az eleje alakul ki.

2 betűsek: AL, AM, AZ, AZ, BÁ, FA, IR, ME, OS, PO

3 betűsek: ADÓ, ALI, DON, ELL, KAR, KÁD, KEL, KEN, KIS, LER, LEP, MAN, MOL, ODA, VÁG

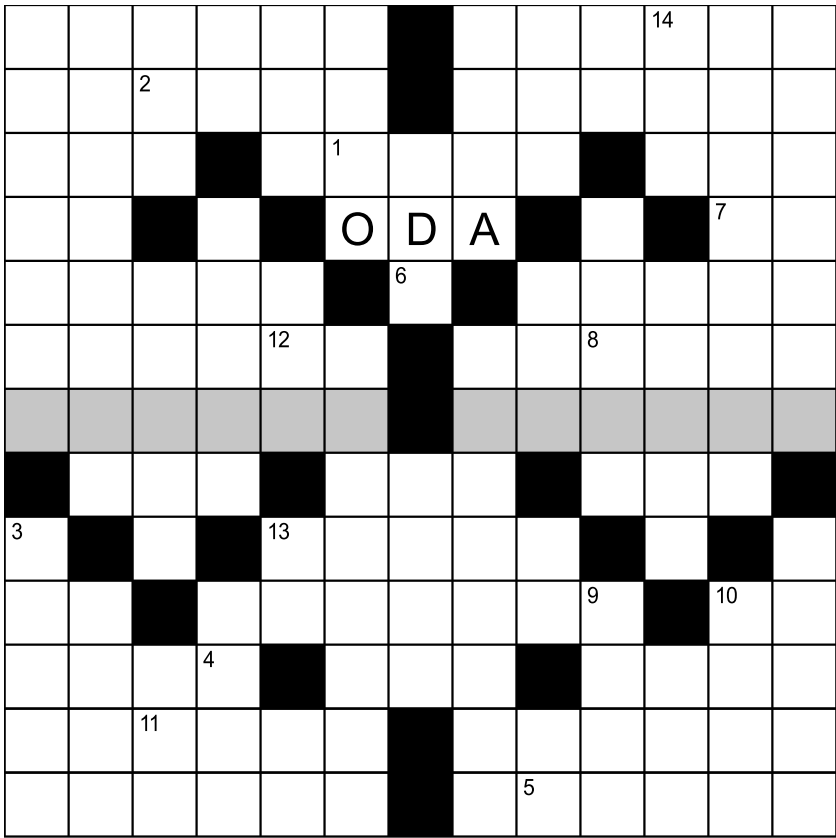
4 betűsek: ARRA, BELE, IVEL, LAKÓ, LILE, MURA, OKOZ, OTTO, VAKU

5 betűsek: ALVAD, ELŐKE, JAVAS, KAROM, LAKIK, MOKÉP, PÁLOS, STARR, TITÁN, VILLA

6 betűsek: AKARAT, ALAKIT, ARATÁS, ELŐIRÓ, ÉDESIT, REZEDA, ROKOKÓ, SOROZÓ, ÖREGES, ZILÁLÓ

7 betűsek: MEGOKOL, RÉMALAK, TAPADÓS

8 betűsek: EMLÉKEZŐ, IDEFAROL, ODAMARAD, SIMOGATÓ

1	2	3	1	4	5	6	1	2	3	7	8	9
3	6	10	11	5	12	1	6	13	14	2	9	3
				7	8	9						

KOZMA GYULA

	Lap, amelyen Kozma szerkesztett	Nikkellel való kezelés	Derékpánt	Anyós	Kérdőhang	Kalauz-féle	Szigligeti személynéve	Teli gyomor érzését kelti	Valamit	Cérna	Kozma szülőfaluja
Portugál autójel	Kozma egyik tevékenysége Puskát elszűt									Ausztria autójel Gyenge bűzmag	
Olajbogyó					Odamond Török férfinév						
Durván taszít			Erdélyi író volt (Zoltán Oxiqén és Iantán)					Tetőfedő iparos United States			
Gramm	Erszéynés medve Tordol						A másik oldalon lévő Szűrő-fegyver				
Tamási Áron hőse				Kapatos Gubós növény					Busz közepel Kényeret vág		
Személyemről					Pulóvert készült Hegedű tartója			Svéd autójel Erdői gyümölcs		Római egyes Benedek ... mesemondó	
Méter			Zeneművet megváltoztat Kordont átszakít					Látószerv Faszesz			
Templomi szertartás							Ennél előbb (két szó) Köszönés				
Részes				Nem képes valamire Arab állam							
Szerte											
Kutyariasztó szó					Ruhát felségít Fizetett taps				Kefe páros betűi Örlözem		
Pajta		Sepsiszentgyörgy roma negyede URAR					Tagadás Ázsiai nép			Határozott névelő Falusias női név	
Liter	Hatalmában tart Erre a helyre					Virágállat Norvég sífutó					
Idegen levegő			Afganisztán fővárosa A főki felé					Finnugor nép Iglu közepel!			
	Nóta Kálium vegyjele			Éveink száma Kén vegyjele				Vizimadár Spanyol autójel			
Lányoknak ilyen tanfolyamot szervezett											

TARTALOM

Bálint Benczédi Ferenc: <i>Előszó a 2016. évi kalendáriumhoz</i>	5
Keresztnevek és névnapok az Unitárius Naptárban.....	30
Egyházi ünnepeink 2016-ban	38
Nemzeti ünnepeink.....	38
Húsvét időpontja a nyugati és a keleti szertartású egyházaknál (2016–2026).....	38
Jelentős évfordulók 2016-ban	39
JANUÁR	
Albert-Nagy Ákos: <i>Járt utat a járatlanért? Hagyd el Most!</i>	48
Tódor Csaba: <i>Hóvár</i>	50
Dobai István: <i>Szól a harang</i>	52
Jókai Mór: <i>Egy az Isten</i>	53
Radnóti Miklós: <i>Naptár</i>	56
FEBRUÁR	
Kisgyörgy Zoltán: <i>A hely dicsérete</i>	58
Áprily Lajos: <i>Tavasza a házsongárdi temetőben</i>	63
Heltai Gáspár: <i>Harmincketedik fabula. Az oroszlánról és a pásztorról</i>	65
MÁRCIUS	
Rácz Norbert Zsolt: <i>Séta a Jordán partján</i>	68
Gergely Edó: <i>Közösségben önmagunkkal</i>	73
Fekete Levente: <i>Régina néni</i>	75
Áprily Lajos: <i>Lassú szárnyon</i>	78
Mihail Bulgakov: <i>A Mester és Margarita</i>	79
ÁPRILIS	
Pap Mária: <i>Köri találkozásaink margójára</i>	84
Kiss Zsuzsánna: <i>Testvérek egyetértése</i>	86
Thordai János: <i>XXXIII. zsolttár</i>	88

Heltai Gáspár: <i>Harminchatodik fabula. A philomenéről és az ölvéről</i>	90
Fekete Levente: <i>Ne csak nekünk...</i>	92

MÁJUS

Kovács Csongor: <i>Miért nem tettél semmit?</i>	94
Fekete Edda: <i>Gondolatok a környezetről</i>	98
Juhász Gyula: <i>Ne bántsátok a lombokat</i>	100
Kármán József: <i>Fanni hagyományai</i>	101

JÚNIUS

Makkai-Ilkei Ildikó: <i>Testvérek találkozása</i>	104
Koppándi-Benczédi Zoltán Attila: <i>Összetartozunk!</i>	107
Ferenzi Mária-Magdolna: <i>Sepsiszentgyörgy–Lupény = 0 km. Lelkek találkozása</i>	109
Tódor Csaba: <i>Indiai útinapló. I.</i>	111
Radnóti Miklós: <i>Éjszaka</i>	114

JÚLIUS

Gyerő Dávid: <i>Unitáriusok a nagyvilágban. Különbözők közössége</i>	116
Farkas Emőd: <i>Indiai unitáriusok</i>	121
Tódor Csaba: <i>Indiai útinapló. II.</i>	123
Jevgenyij Jevtusenko: <i>Mindenkiben van érdekes vonás</i>	127

AUGUSZTUS

Pál Tünde: <i>Kopernikusz Oklándon</i>	130
Moldován-Szeredai Noémi: <i>Csekefalvi hagyományok</i>	134
Dsida Jenő: <i>Három falusi ének</i>	137
Tódor Csaba: <i>Indiai útinapló. III.</i>	138

SZEPTEMBER

Lakatos Csilla: <i>A család mint közösség</i>	142
Lakatos Sándor: <i>Jótanácsok családfakészítéshez</i>	145
Fekete István: <i>Szeptember</i>	149
Kodolányi János: <i>Az égő csipkebokor</i>	150
József Attila: <i>Ősz</i>	152

OKTÓBER

Kovács Sándor: <i>Virtuális koszorúzás a Házsongárdi temetőben</i>	154
Bartha Zsuzsanna: <i>Együttélés a töredezettségben</i>	168
Székely Kinga Réka: <i>A hit – magánügy vagy közügy?</i>	170
ifj. Szombatfalvi József: <i>Egy-házban. Természetesen</i>	173
Dsida Jenő: <i>Tekintet nélkül</i>	175
Gárdonyi Géza: <i>Bibi</i>	177

NOVEMBER

Márk Attila: <i>Ezermester székely orgonakészítők</i>	180
Molnár Imola: <i>Otthon a dalban</i>	183
Kocsis Tünde: <i>Újból megteremtlek</i>	186
Reményik Sándor: <i>Halotti beszéd a hulló leveleknek</i>	190
Tódor Csaba: <i>Indiai útinapló. IV.</i>	191

DECEMBER

Asztalos Klára: <i>Nőszövetségi tükör</i>	196
Sztranyiczki Zsófia: <i>Hittel tedd meg az első lépést</i>	200
Radnóti Miklós: <i>December</i>	202
Ambrus Zoltán: <i>Szent Szerafín megtérése</i>	203
Szabó Lőrinc: <i>Ünnep</i>	206

A Magyar Unitárius Egyház egyházkerületi névtára.....	207
---	-----

Rejtvénypályázat	234
Pályázati lap a rejtvényekhez.....	259

PÁLYÁZATI LAP A REJTVÉNYEKHEZ

A megfejtő neve:

Pontos lakcíme:

Postai irányítószám:

1. Derzsi Gergely István

Derzsi kéziratos műve:

Itt is volt lelkész Derzsi (1):

Itt is volt lelkész Derzsi (2):

Itt is volt lelkész:

2. Kénosi Tőzsér János

Kénosi Tőzsér egyik kolozsvári foglalkozása:

Tőzsér munkájának folytatója:

3. Bácsi István

Bácsi István tisztsége:

A Bácsi síremlékén lévő embléma:

4. Baumgartus Bálint

Vízszintes 1.:

Vízszintes 68.:

Függőleges 1.:

Függőleges 27.:

Függőleges 35.:

Függőleges 37.:

5. Berde Áron

Berde által szerkesztett folyóirat:

Ebben is jelentek meg Berde írásai:

E lapban verselt Berde:

... s a két Magyarhon égalji viszonyai (Berde-mű):

6. Daniel Gábor (skandi)

Daniel Gábor egyházi funkciója:

Daniel Gábor felesége:

Ebben a faluban született a képviselő:

Ennek a falunak is képviselője volt:

Daniel Gábor alapfoglalkozása:

7. Buzogány Áron

Vízszintes 1.:
Vízszintes 66.:
Vízszintes 67.:
Függőleges 1.:
Függőleges 22.:

8. Daniel Gábor (klasszikus)

Vízszintes 1.:
Vízszintes 71.:
Vízszintes 72.:
Függőleges 1.:
Függőleges 13.:
Függőleges 41.:
Függőleges 53.:

9. Blandrata György

Vízszintes 1.:
Vízszintes 46.:
Vízszintes 66.:
Vízszintes 67.:
Függőleges 4.:
Függőleges 13.:
Függőleges 18.:
Függőleges 52.:

10. Christine Morgan

Amerikai tagállam, ahol Morgan született:
Mészkö angol neve:

11. Remetei Filep Imre

Remetei írói álneve:
Remetei dédunokáihoz írt ébresztgető-keltegető versikéje:
.....
.....

12. Kozma Gyula

Lap, amelyet Kozma szerkesztett:
Lányoknak ilyen tanfolyamot szervezett:
Kozma egyik tevékenysége:
Kozma szülőfaluja: